

לא נצור:

נשק קל במרחב האזרחי

כמה כלים וכמה פיקוח?

לא נצור: נשק קל במרחב האזרחי כמה כלים וכמה פיקוח?

מחברת ראשית: רלה מזלי
מחברות שותפות: סמדר בן נתן, ניב חכלילי, גלית לובצקי

חוקרים ראשיים: ניב חכלילי, רלה מזלי
חוקרות שותפות: סמדר בן נתן, גלית לובצקי, מורן גרינוולד

///

פרויקט "האקדח על שולחן המטבח", אשה לאשה מרכז פמיניסטי
עיצוב גרפי, אינפוגרפיקה והבאה לדפוס: נועה מזלי

Loose guns: Israeli controlled small arms in the civil sphere: How many guns and how much control?

Lead author: Rela Mazali

Co-authors: Smadar Ben Natan, Niv Hachlili,
Galit Lubetzky

Lead researchers: Niv Hachlili, Rela Mazali

Co-researchers: Smadar Ben Natan, Galit Lubetzky,
Moran Greenwald

Graphic design and Infographics: Noa Mazali

January 2017

© Gun Free Kitchen Tables project, Isha L'Isha Feminist Center

Printed in Tel Aviv

ינואר 2017

© כל הזכויות שמורות לפרוייקט "האקדח על שולחן המטבח",

אשה לאשה מרכז פמיניסטי

הודפס בתל אביב

With gratitude – בתודה

מחקר זה שאב מתמיכתן החיונית של מתנדבות, פעילות בארגוני האקדח על שולחן המטבח, קרנות ציבוריות ופרטיות, תורמות פרטיות ופעילות עצמאיות, בישראל, באירופה ובארה"ב. תודה עמוקה לכולכן. אנו מוקירות את מחויבותכן לביטחון האנושי ולקיום בשלום של כל יושבות ויושבי אזורנו. תודה ל"מעגל התומכות" על מחויבותכן לתרומות פרטיות שנתיות המוסיפות ליציבות היזמה. ותודה לביתנו התומך והמפרה, אשה לאשה מרכז פמיניסטי.

This study drew on the vital support of volunteers, activists in GFKT's member groups, public and private foundations, individual donors and independent activists in Israel, Europe and the U.S. We thank you sincerely. We cherish your commitment to life in human security and peace for all the people of our region. We thank our Sustainers' Circle for enhancing GFKT stability with private donors' pledges to multi-year gifts. We treasure our supportive home, Isha L'Isha Feminist Center.

תורמות ותורמים – Donors

American Friends Service Committee – ועד השרות של קהילת החברים – בארה"ב

Andrew Wainwright Trust – קרן אנדרו ווינווריט

Anonymous – תורמת אלמונית

Mira Ariel – מירה אריאל

Cynda Collins Arsenault – סינדה קולינס ארסנו

Shelly Berlowitz – שלי ברלוביץ

Chana Bloch – חנה בלוך

British Shalom-Salaam – שלום-סלאם בריטי

Cordaid – קורדאיד

Marta Drury and Kerry Lobel – מרטה דרורי וקרי לובל

Cynthia Enloe – סינתיה אנלו

Eve Ensler – איב אנסלר

Vanessa Farr – ונסה פאר

Marcia Freedman – מרשה פרידמן

Nan Gefen – נאן גפן

Rachel Giora – רחל גיורא

Global Fund for Women – קרן עולמית לנשים

Terry Greenblatt – טרי גרינבלט

Joan and David Hadden – ג'ון ודוד האדן

Jan Holmgren – ג'אן הולמגרן

Horizons Foundation – קרן הוריזונס

Arina Isaacson – ארינה אייזקסון

Barbara Kane – ברברה קיין

Hannah Kranzberg – חנה קרנצברג

Kvinna till Kvinna – קווינה טיל קווינה

Orly Lubin – אורלי לובין

New Profile – פרופיל חדש

New Israel Fund Emergency Grant – מענק חירום של הקרן החדשה

לישראל

Kathleen Peratis – קתלין פראטיס

Ruti Preser – רותי פרסר

Laura Read – לורה ריד

Dana Ron – דנה רון

Penny Rosenwasser – פני רוזנווסר

Samuel Rubin Foundation – קרן סמואל רובין

Galia Shaham – גליה שחם

Urgent Action Fund for Women's Human Rights – קרן חירום לזכויות – Urgent Action Fund for Women's Human Rights

בנות אדם

Silicon Valley Community Foundation – קרן קהילתית עמק הסיליקון

Judith Yahav – יהודית יחב

"האקדח על שולחן המטבח", הוא פרויקט של אשה לאשה מרכז פמיניסטי הפועל לצמצום תפוצת הנשק הקל במרחב האזרחי ולמיגור האלימות שזמינותם של כלי ירייה מאפשרת ומעודדת. קואליצייה של ארגוני נשים וחברה אזרחית באותו שם, שהפרויקט יזם ומוביל, מקדמת הידוק של החקיקה והפיקוח על כל כלי הירייה שבאחריות המדינה, כולל כלי הנשק הבלתי מורשים, תוך דגש על הפגיעות הייחודיות של תפוצת כלי נשק בקבוצות שונות. תודתנו העמוקה לכל הפעילות והארגונים השותפים לעבודה זו.

ארגוני "האקדח על שולחן המטבח":
אשה לאשה מרכז פמיניסטי, איתך-מעכי משפטניות למען צדק חברתי, האגודה לזכויות האזרח בישראל, הכצעקתה, ל.א. לאלימות נגד נשים, מרכז נגה למען נפגעי עבירה, נשים לגופן, פסיכואקטיב – אנשי ונשות בריאות הנפש למען זכויות אדם, פרופיל חדש, קואליציית נשים לשלום, רופאים לזכויות אדם, שדור לת הנשים, תמורה המרכז המשפטי למניעת אפלייה.

הקדשה:

הדו"ח הזה מוקדש לכל קורבנות השווא שגבו וגובים כלי הירייה הנפוצים מדי סביבנו. בין אלה, הוא מוקדש קודם כל לחברתנו אלמנש זלקה, גיבורה במלוא מובן המלה, ששרדה וממשיכה לשרוד ניסיון רצח בירי מטווח קצר. לצדה, מוקדש הדוח לשמונה-עשרה נשים ושישה-עשר גברים שחייהם נגזלו בין השנים 2002 ו-2013, ביריית נשק אבטחה שנלקח הביתה. המחקר שהוביל בסופו לדוח הנוכחי התחיל בהן ובהם. קורבנות-שווא אלה של רצח בר-מניעה מעידים על חיוניות הדו"ח.

ואלה הם: קרבנות נשק אבטחה במרחב הביתי – 2002-2013

נשים שנרצחו או נהרגו			
שנה	שם	גיל	
1	2002	אסתר פייגנבאום	55
2	2003	אילנה לוי	44
3		ליאורה בקשי	25
4		טייקו-קרן היילו	26
5		אנה דשקביץ	29
6	2004	וארקאנש (טגין) אבוה"י	52
7		שלי מיכאלוב	33
8	2005	זרו וובלוס	24
9	2006	גלינה פלאדייב	54
10	2008	גינדה דבויקין	89
11		בלה ליטרובניקוב	54
12	2010	תמר לב	32
13	2011	אביבה (אבבה) מקש ג'מבר	45
14	2012 (6.8)	אשה (חברה של מאבטח)	24
15		גלינה בגץ	30
16	2013 (מרץ)	אשה מראש העין	43
17	2013 (אפריל)	אשה מאשקלון (מהגרת עבודה)	כ-40
18	2013 (יולי)	ימית ז'ורנו	26
גברים שנרצחו או נהרגו			
19	2004	הקייס מוליטה	47
20		גדעון אבוה"י	29
21		אריאל פרמוט	24
22	2006	יעקב פרדג'ב	37
23	2007	עובד חברת שמירה	
24		עובד חברת שמירה	
25	2008	בוריס ליטרובניקוב	55
26		ולרי גיטלמן	35
28	2009	ששון ביטון	45
29	2010	ויקטור שברדין	22
30		ארנסטו מנדוזה	41
31	2011	דוד שקרגי	24
32	2012	רוסלאן סחרוב	50
33	2013	יוסף דב	52
		נתן ז'ורנו	56
34	נורה ב-2013, נפטר ב-2014	חיים יהושוע (רותם) אטיאס	22

תוכן העניינים

עמוד מספר:

שם הפרק:

10 תקציר פרקי הדוח

21 מבוא: על הדוח ועל הנשק

23 דוח ראשון מסוגו

26 שורה ארוכה ובלתי נראית

27 פמיניזם ונשק – מה הקשר?

29..... משתמשי נשק קל ונפגעי נשק קל – מאפיינים מגדריים.....

31 פמיניזם ככלי בזיהוי ידע נסתר

32 הימנעות שיטתית וסלקטיבית מאכיפת החוק.....

34 ידע חיוני וחסר בהתוויית מדיניות ובביצועה.....

35 עוצמת החברה האזרחית

פרק ראשון: מפת כלי הירייה במרחב האזרחי –

38 סוגים, אחראים, חוקים

38 נתונים על נשק קל: מבוך גופים, מבוך מונחים

40 סוגי רישיונות הנשק

40 בלבול במונחים

44 מידע לא קיים או לא זמין

44 מיפוי הגופים האחראים

פרק שני: ניסיון לספירות מלאי

46 או: בכל זאת, כמה נשק קל מסתובב במקומותינו?

46 1. נשק פרטי, בעלי רישיונות פרטיים

46 נפגעות, נפגעים, הרוגות ומתאבדים בנשק פרטי

47 מספר המורשים ומספר הכלים

48 כלים מורשים וכלים בלתי מורשים

49 סתירות בנתונים הנוגעים לבעלי רישיון פרטי

51 2. נשק ארגוני והמורשים לשאת אותו

51 נפגעות, נפגעים, הרוגות ומתאבדים בנשק ארגוני

52 מספר הארגונים המורשים ונושאי הנשק המורשים

52 מספר הכלים בידי ארגונים מורשים

55 כלל הנשק האזרחי: אז היה צמצום?

57 השלכות העלייה בכמות הנשק הארגוני

שם הפרק:

עמוד מספר:

שינוי במדיניות האחסון של נשק אבטחה	64
שינוי במדיניות כלי הירייה האזרחיים	65
3. נשק צבאי	66
נפגעות, נפגעים, הרוגות ומתאבדים בנשק צבאי במרחב האזרחי	66
צמצום כמות כלי הנשק הצבאיים במרחב האזרחי	68
היעדר שקיפות גם בצבא	69
בהיעדר שקיפות – אומדן: נשק צבאי במרחב האזרחי	71
א. נשק צבאי בידי חיילים	71
ב. נשק צבאי בהתנחלויות וביישובים	73
4. נשק של "גופי הרישוי העצמאיים"	75
נפגעות, נפגעים, הרוגות ומתאבדים בנשק גופי רישוי עצמאיים	75
היעדר שקיפות בגופים אזרחיים מובהקים	76
בהיעדר שקיפות – אומדנים	77
5. נשק בלתי חוקי	77
כמות הנשק הבלתי חוקי ופיזורו במרחב	77
מקורות כלי נשק בלתי חוקיים	82
6. סיכום כולל: כמה כלי ירייה וכמה נזק?	84
אירועי ירי: כמה? איזה? ועוד פעם כמה?	84
שני מדגמים משקפים	88

פרק שלישי: עד כמה נתונים כלי ירייה לפיקוח ממסדי? 92

1. פיקוח על נשק אזרחי	92
נשק ארגוני – האם הוא נתון לפיקוח הדוק במיוחד?	92
הפרטה והיעדר פיקוח	101
איסוף נתונים על עבירות פליליות בנשק	102
נשק פרטי, נשק אזרחי – כמה מפקחים?	102
מידע המצוי בידי רשויות הרווחה	106
מידע המצוי בידי הצבא	107
אכיפה מתירנית	108
2. פיקוח על נשק צבאי במרחב האזרחי	108
3. פיקוח על נשק משטרה	111
4. נשק חוקי הופך לנשק בלתי חוקי	113

פרק רביעי: קריאה לצעדים חיוניים 116

שם הפרק:

עמוד מספר:

123	הערות שוליים ומראי מקום
145	מקורות נתוני התרשימים
147	נספח א: החוקים שחלים על כלי ירייה בישראל
149	נספח ב: חוות דעת מגדרית מטעם ארגונים לא ממשלתיים

תקציר הדוח בערבית تلخيص لفصول التقرير

The report in brief באנגלית

תקציר פרקי הדוח

מבוא: על הדוח ועל הנשק

דוח זה מסרטט קווי מתאר לתמונה ראשונה מסוגה של תפוצת כלי הירייה במרחב האזרחי בישראל ובשטחים הנתונים לשליטתה. הדוח יבחן ויבהיר מיהם הגופים והאנשים המחזיקים בכלי ירייה קלים (שהם רק חלק מהמכלול שמכונה בישראל "אמצעי לחימה") ויתאר מי ובאיזו מידה מפקחים על מסת כלי הנשק.

הדוח נוקט ומבסס עמדה ברורה לפיה ריבוי כלי ירייה לא מספק ביטחון. הוא מפנה מבט אל ההשפעות הפוגעניות, הקטלניות והמאיימות של כלי ירייה במרחב האזרחי, המפרות ואף משתקות לעיתים סדרים חברתיים. מתוך בחינה של מגוון פגיעות באזרחיות ובאזרחים (בעיקר), הדוח מנכיח חלק מהסיכונים והנזקים שכרוכים בנוכחות נפוצה של כלי ירייה ומאשש תפיסה שגובשה בעבר על ידי מקבלי החלטות ובעלי תפקידים בכירים, ביטחוניים ואזרחיים, לפיה המרחב האזרחי בישראל ובשטחים תחת שליטתה רוויים בכלי ירייה רבים מדי. כפי שמעידים ממצאי הדוח, חימוש-יתר זה מלווה ואף נתמך במחסור חמור בנתונים וכן בפיקוח רופף מדי על כלי הירייה שבאחריות מדינת ישראל.

בכירים האחראיים לביטחון הציבור מסכימים או הסכימו בעבר שיש צורך ממשי בפירוק חימוש-יתר מסוכן שזוהה על ידם ובצמצום תפוצת כלי הירייה. ואולם ביצוע מדיניות כזו תלוי בקיום נתונים מדויקים ואמינים על מספרם ותפוצתם של כלי הנשק הפזורים במרחב האזרחי. ספירת מלאי אחראית המתווה נקודת מוצא ומאפשרת מעקב היא תנאי הכרחי ליישום מדיניות צמצום ולא פחות מזה ליישום המדיניות עליה הצהירה הממשלה הנוכחית: הגברת תפוצת כלי הירייה תוך שמירה על איזון מבוקר. פעולות לתרגום מדיניות למציאות בתחום זה מחייבות בסיס נתונים מקיף על כלי הירייה שנעים, נישאים ומאוחסנים בכל המרחבים בהם נעים, פועלים וחיים רוב גדול של אזרחים, ובכלל זה נשקם של כל הארגונים החמושים השותפים למרחבים אלה, לצד נשקם של אזרחים פרטיים.

ניסיון ראשון זה להציב תשתית לספירת המלאי הנחוצה נעשה מעמדה עצמאית, חוץ-ממסדית, של פעילות ופעילים המאמינים בהשתתפות אזרחית דמוקרטית בפעולות הרשויות, במעקב מדוקדק אחר תכנון וביצוען שמש לב ומיישם ניתוח מגדרי-פמיניסטי. עמדת מחברות הדוח והמניעים לכתיבתו גלויים. זהו נדבך חיוני להבנת פעולות הממשלה בעבר, בכפוף להצהרות על פירוק חימוש-היתר, ולמיפוי פעולותיה היום בהאצת חימוש מבוקר לכאורה. הדוח מדגיש את חשיבות הדיון הציבורי בהיקף תפוצת הנשק הקל, בהגבלת מספר הרישיונות וכלי הירייה ובטיב הפיקוח על אלה ומציע תשתית לדיון כזה. הנתונים שנאספו לתוכו מבהירים את הצורך הדחוף בבקרה אזרחית על תפוצת כלי הירייה והשימושים בהם.

הרוב היהודי בישראל נוטה לראות בנשק קל כלי המאפשר מרחב מוגן ובטוח. אך שינוי מסוים ניכר בתפיסה זו בשנים האחרונות, גם בציבור הרחב וגם בין קובעי מדיניות. בין היתר, הוקדשה לראשונה תשומת לב תקשורתית, ציבורית ושלטונית רבה לקשר הישיר בין זמינותם של כלי ירייה לבין שורה מתארכת של מקרי רצח והתאבדויות שבוצעו בבתי מאבטחים בנשק אבטחה.

השינוי בתודעת הציבור לא אירע בעקבות המקרים עצמם, שנתפסו ועדיין נתפסים לעיתים כאסונות נפרדים. זיהוי של גורם מאפשר משותף והוא: נשק אבטחה שנלקח הביתה שלא כחוק ופרסומו על ידי יזמת "האקדח על שולחן המטבח" הם שהצמיחו הכרה ציבורית בתופעה. הם שהביאו גם להבנת הקשר בין התופעה למדיניות מתמשכת של אי אכיפה. פעילות היזמה מילאה תפקיד מרכזי בהתוודעות הציבור לעצם קיום התופעה ובהכרה שזהו עניין ציבורי המצדיק שינוי מדיניות.

בד בבד, יזמת "האקדח על שולחן המטבח" השרישה בתודעת הציבור הבנה גוברת שנשק קל במרחב הביתי מגדיל פי כמה את הסיכון לנשים דווקא ואת הסיכויים לרצח נשים, תוך הגדלת הסיכויים לרצח ולהתאבדות בכלל. לראשונה התוודע הציבור לעדויות המוצקות לירידות בתדירות מקרי הרצח של נשים במשפחה בעולם (ובישראל) בתנאים של פיקוח מוגבר על נשק ושל החמרת החקיקה והאכיפה הנוגעת לנשק. צמחה הכרה כי צמצום מספר כלי הירייה במשפחות מפחית את מספר מקרי הרצח במרחב זה ומצמצם במיוחד את הסיכון לנשים. ידע זה הוטמע באיסוף הנתונים השיטתי שהציגה היזמה ואף הניע מהלך של פירוק נשק בעשרות אלפי בתים והקלה באיום המרחף על אלפי נשים ועל ילדים וגברים לא מעטים.

שנים של אי אכיפת החוק שהורה על אחסון נשק אבטחה במקום עבודתו של המאבטח הן רק חלק ממגמה מקיפה. הדוח דן בהימנעות שיטתית סלקטיבית מאכיפת חוקי נשק הפוגעת ישירות בקהילות שונות. קו פעולה זה מונע, לתפיסתנו, משיקולים פוליטיים וכלכליים שהראשון בהם הוא העצמת השליטה של מוסדות הרוב היהודי. ההימנעות מאכיפה מיושמת באופנים שונים בתוך תחומי הקו הירוק ומעבר לו, ביישובים וקהילות של יהודים ושל פלסטינים, והיא שורר ללל אמצעי הגנה אזרחיים מבנות ובני מגוון קבוצות. פן מגדיר מובהק מובנה לתוך הקו הזה, שמשמש לדיכוי או לניצול של אוכלוסיות מוחלשות, והוא פוגע ישירות בנשים בכלל ובנשים מקבוצות מודרות בפרט.

לצד הימנעות שיטתית וסלקטיבית מאכיפת חוקי נשק, מדיניות זו כוללת גם הימנעות מחשיפת מידע קיים וכן מאיסוף מוסדר של נתונים הנוגעים לתפוצת כלי ירייה, לפגיעות בנשק ולפשעה בנשק. אלה כאמור חיוניים לניהול תקין, שקוף ודמוקרטי של מדיניות כלי הירייה. הדוח הנוכחי מניח יסוד למחקר נוסף ולפעילות אזרחית חדשה, תוך הרחבת הדיון לכלל הנשק הקל במרחב האזרחי ולחימוש-יתר כתופעה בת מניעה המחייבת פעולה.

פרק ראשון: מפת כלי הירייה במרחב האזרחי – סוגים, אחראים

כל הגופים האחראים על מצבורי נשק במדינת ישראל ובשטחים שבשליטתה כפופים לחוק כלי ירייה (התש"ט-1949), החוק המרכזי שמסדיר את תחום כלי הירייה. האגף לרישוי כלי ירייה במשרד לביטחון פנים הוא האחראי העיקרי לביצוע מדיניות כלי הירייה על פי החוק. הכפופות המנהלתית של כלי הירייה שבאחריות המדינה משתנה על פי הבעלות על כלי הנשק והתפקיד של מי שנושא אותו. הרשויות מבחינות בין "נשק אזרחי" לנשק המוחזק בידי כוחות ביטחון, אף שלעיתים הסיווג "אזרחי" מופיע במשמעויות סותרות. האגף לרישוי כלי ירייה ממונה על הענקת רישיונות לנשיאת כלי ירייה "אזרחיים", כולל אלה שהחוק והמשרד רואים בהם "פרטיים" ואלה שמסווגים כ"ארגוניים". הוא אחראי גם לפקח על בעלי הרישיונות ונושאי הנשק האזרחי.

חוק כלי הירייה מגדיר גם גופי שלטון חמושים החולקים ביניהם אחריות על ניהול מצבור הנשק הקל. הגופים האחראיים למצבור הנשק שבאחריות ישראל כוללים את:

- המשרד לביטחון פנים, ובתוכו האגף לרישוי כלי ירייה.
- "גופי רישוי עצמאיים" המונים את:
 - א.** משטרת ישראל, ארגון חמוש המנהל את מצבור הנשק של עובדיו, כולל נשקם של אנשי משמר הגבול;
 - ב.** צה"ל, ארגון חמוש המנהל את מצבור הנשק המסווג כ"צבאי", כולל כלי הנשק שנושאים חיילים בשירות סדיר, נשק המופקד בידי חלק ממשרתי הקבע, נשק שמקבלים חיילי מילואים ונשק שנמסר למה שנקרא "כיתות הכוננות" ביישובים יהודיים בגדה המערבית וביישובים המסווגים כ"ראויים"
- בתוך תחומי הקו הירוק;
- ג.** שירות בתי הסוהר, ארגון חמוש, המנהל את מצבור הנשק של עובדיו
- ד.** משמר הכנסת, ארגון חמוש, המנהל את מצבור הנשק של עובדיו.

האגף לרישוי כלי ירייה בוחן ומאשר בקשות לשלושה סוגים עיקריים של רישיונות לנשיאת נשק קל:

- "רישיון פרטי" – רישיון שמונפק לאדם פרטי שמבקש לקנות כלי ירייה ולהחזיקו בביתו;
- "רישיון מיוחד" – רישיון שמונפק לאדם שאחראי על נושאי נשק נוספים ועל נשקם, למשל, כעובד בכיר בחברת אבטחה;
- הרשאה מוגבלת לנשיאת נשק בתפקיד, שמונפקת לאדם הכפוף לבעל "רישיון מיוחד" לנשיאת נשק במסגרת עבודתו או בהתאם למקום מגוריו.

כמו הרישיונות, גם כלי הירייה שבאחריות האגף מסווגים ל:

- נשק פרטי

- נשק ארגוני – מונח שהאגף מחיל גם את נשקן של חברות השמירה וגם

על הנשק שמוחזק בידי ארגונים רבים אחרים.

שימושים סותרים בסיווגים הנוגעים לכלי ירייה אינם תופעה נדירה. סיווגי הכלים והמחזיקים בהם משתנים, לעיתים, ממחלקה למחלקה או ממסמך למסמך, בלתי עקביים ומבלבלים. כתוצאה מכך, גם הנתונים הרשמיים שמציגות הרשויות הם בלתי עקביים ומבלבלים. מצב זה ידוע לעובדי הגופים השותפים באחריות על נשק קל בישראל ואף פוגע בתפקודם ובתיאום ביניהם. אי בהירות במונחים, באחריות המוסדית, במעמד הארגונים החמושים ובסוגי הרישיונות מקשים על ניהול מדיניות כלי ירייה אפקטיבית. מצב זה מונע, למשל, השוואות ממצות בין מספר מחזיקי הרישיונות למספר כלי הירייה על פני פרק זמן ממושך, שהן בסיס הכרחי לקריאת מפת המציאות ולקבלת החלטות מושכלות. במקביל, ערפול המונחים פוגע מאוד ביעילות הפיקוח על כלי הירייה והמחזיקים בהם.

ההתעלמות הרווחת בציבור משאלת התפוצה של כלי ירייה, מושתתת חלקית על התקבעות הנשק הצבאי כנוכחות טבעית ונורמלית כביכול באוכלוסיית הרוב היהודית. דיון ממוקד וגלוי בנזקים הכרוכים בנוכחות התדירה של נשק צבאי במרחב האזרחי יכול היה לעורר ביקורת גוברת ולערער תפיסות של נשק כאמצעי הגנה ייחודי. אבל הצבא מנצל תרבות של חיסיון ביטחוני לעיכוב העיסוק הציבורי בחימוש-היתר של המרחב האזרחי בנשק צבאי. כך, לדוגמה, הוסתרו נתונים על כך שכלי ירייה זמינים מהווים "מאיץ התאבדות" של חיילים, זמן רב לאחר שידע זה נצבר בצבא ואף הוביל לשינוי נהלים, וזה למרות שחשיפתו לא היוותה איום ביטחוני.

גוף שיעודו הוא הגנת אזרחי המדינה חייב לקיים גם נוהל מוסדר ליידוע אזרחים על מאפייני מצבור הנשק שברשותו ושמצוי סביבן. מתפקידו לספק מידע ממוקד על הכלים הקטלניים שמאכלסים את רחובות היישובים ואת בתי האזרחים. כך גם משטרת ישראל, גוף המופקד ישירות על ביטחון המרחב האזרחי. אך נראה שרק דרישה נחרצת מצד החברה האזרחית תוביל לאיסוף המידע הזה ולמסירתו.

בהתאם לכך, מחברות הדוח הנוכחי הפנו בקשות למידע לארבעה גופים: משטרת ישראל, צה"ל, משרד הביטחון, המשרד לביטחון פנים. המשרד לביטחון פנים השקיע מאמץ ניכר בהעברת המידע המבוקש. אך כשליש (32%) מסעיפי הבקשה נדחו, רובן (כ-22%) בתואנה שמדובר במידע ביטחוני ומיעוטן משום שהמידע המבוקש לא התאים, לדברי המשרד, להגדרת המידע של חוק חופש המידע. שאלות נוספות לא נענו מחוסר משאבים, עדות לכך שמידע רלבנטי

לא נאסף ולא קיים בידי המשרד. תשובות הגופים האחרים היו דלות בהרבה. התהליך כולו הבהיר שגופי הרשות המבצעת המופקדים על נשק קל, לא רואים חובה במסירת מידע מקיף לארגוני החברה האזרחית. גישה זו פוגעת בזכות הציבור לדעת וחשוב מזה היא מונעת מעקב מבוסס-נתונים ודמוקרטי אחרי תפוצת הנשק והשלכותיה.

במסגרת האילוצים של מחסור בנתונים, סוקר הדוח את מציאות תפוצת כלי הירייה הנוכחית ואף מתעד פער בין החלטות, מן העבר הקרוב, על מדיניות מצמצמת לבין יישומן המעשי.

פרק שני: ניסיון לספירות מלאי או: בכל זאת, כמה נשק קל מסתובב במקומותינו?

נשק אזרחי:

חיוניות הנגישות לנתונים אמנים על נשק בכלל ועל נשק ארגוני בפרט ברורה מכך שנתונים שאספה יזמת "האקדח על שולחן המטבח" הם שהובילו לשינוי מדיניות ולפירוק אלפי בתים מנשק קל. הנתונים הם שהעידו על תופעת רציחות בנשק אבטחה במרחב הביתי.

בשנת 2013 טען שר הפנים דאז לביצוע "רפורמה חשובה, לצמצום כלי הירייה... אנחנו מצמצמים את מספר המורשים לשאת כלי נשק. ממרס 2011, 10,000 רישיונות ביטלנו. משנת 2005 - קרוב ל-100 אלף". במקביל, האגף לרישוי כלי ירייה דיווח על 133,187 כלי נשק "ברישוי ארגוני" ופחות משנה אחר כך, במרץ 2014, נטען כי מספר "כלי הנשק במפעלים ראויים" הוא 125,000. ירידה מואצת של למעלה מ-8,000 "כלי ירייה ארגוניים" מעוררת ספק ושאלות. בין היתר, משום שלא ברור אם הנתון ממרץ 2014 כולל את כלל הנשק "הארגוני" או רק חלק ממנו.

החברה האזרחית לא זוכה לדין וחשבון על ההגדרות שמזכות גופים שונים בסיווג "מפעל ראוי" וברישיון להחזקת מחסן נשק ארגוני. אין בידי הציבור פירוט מיהם המפעלים הראויים (שכוללים, לדוגמה, את חברת קוקה קולה) או של היקף החימוש בכל אחד מהם. מספר כלי הנשק שמוחזקים בארגונים אזרחיים לכל דבר לא נמסר לציבור שגם לא מיועד על מידת יישומם של נהלים החלים על ארגונים חמושים אלה. לדברי האגף לרישוי כלי ירייה, בפברואר 2013 החזיקו חברות האבטחה בפחות מ-30% מכלל "הנשק הארגוני", שעמד, לטענתם, על כ-93,000. יתרת מצבור הנשק הזה, למעלה מ-60,000 כלי ירייה, התפזרה ברחבי המדינה והגדה המערבית במפעלים, בארגונים, ביישובים ובגופים לא ידועים, בכמויות בלתי ידועות, בחוסר שקיפות כמעט מוחלט.

חמור מכך אולי, המשטרה לא אוספת ולא מגישה מידע מפולח וממוין על המקום היחסי שתופסים כלי ירייה (חוקיים ובלתי חוקיים) בפשיעה, ברציחות

בכלל וברציחות בנות משפחה בפרט, בפציעות, במקרי שוד, בהתאבדויות ועוד. היא לא מקבצת נתונים על הבעלות על נשק שמשמש לביצוע פשעים. זאת בניגוד למצב בארצות רבות בהן מידע כזה נאסף ועומד לרשות חוקרות ונציגי ציבור.

בהסתמך על נתונים שהאגף לכלי ירייה כן מקפיד לאסוף ולמסור, ב-2013 מספר כלי הירייה האזרחיים היה כ-293,000 (כולל פרטיים וארגוניים). כדי להבין אם המספר הזה מייצג "רפורמה חשובה של צמצום", כפי שטען השר, הכרחי לשאול: ביחס למה? "ועדת כהן" שפעלה עשרים שנה לפניכן דיווחה ב-1993 על מצבור נשק אזרחי (פרטי וארגוני) של כ-309,000 כלי ירייה. לכן, מצבור הנשק שמדינת ישראל אישרה לאזרחיה הצטמצם ב-5.1% בלבד במהלך עשרים שנה, או בכ-16,000 כלי ירייה. הנתונים שמסר השר התייחסו לרישיונות לנשק פרטי בלבד אבל דילגו על העלייה הדרמטית בכמות הנשק הארגוני. ב-1993, מספר כלי הנשק הארגוניים עמד ככל הנראה על כ-65,100; ב-2013 מספר זה הוכפל ויותר והיה כ-133,200. הצמצום בכלל הנשק האזרחי היה קטן בהרבה מביטול של כ-100,000 רישיונות.

נשק צבאי:

מאז הקמת המדינה, מוסתרים נתונים על נושאים צבאיים, כולל גם נשק קל צבאי, תחת מעטה גורף של "חשש לפגיעה בביטחון המדינה". רוב החברה האזרחית ובכלל זה עיתונאים וחוקרות אף נוטים להימנע מראש משאלות בנושאים שנחשבים "ביטחוניים". אבל איך ובאיזה מובן מסוכן לביטחון המדינה ליידיע את אזרחיה על כמות הנשק הצבאי המצוי מחוץ לבסיסי הצבא בשגרת היום יום? מה תסגיר הערכה כזו? במסגרת המחקר לדוח, שאלנו את דובר צה"ל בערך כמה נשק צבאי מצוי במרחב האזרחי. התגובה הייתה: "הסוגיה קשה לכימות הואיל והפיקוח נעשה ברמה הפיקודית והיחידתית". צה"ל החליט ואף הצהיר על צמצום בהוצאת כלי נשק מהבסיסים. אבל הוא לא מקיים תהליך בקרה כולל ומבוסס-נתונים לבחינת יישום מדיניותו.

עם זאת, אם נשער שבמרחב האזרחי נוכחים כדבר שבשגרה מצבור כלי ירייה צבאיים המונה כרבע עד מחצית ממספר הלוחמים, נמצא על פי פרסומים של הצבא, שמספר זה נע בין כ-6,700 ל-20,000 כלי ירייה. מעורפל ככל שיהיה, אומדן של 6,700 עד 20,000 כלי נשק צבאיים במרחב האזרחי בכל עת הוא אומדן זהיר המתבסס על נתונים שסופקו לציבור. בנוסף, מצבור כולל של בין 4,000 ל-5,200 כלי נשק צבאיים לפחות מוחזק בידי תושבי יישובים מעבר לקו הירוק ולאורכו נע גם הוא במרחב האזרחי. לכן, ניתן להעריך כי בין קרוב ל-11,000 עד כ-25,000 כלי נשק צבאיים, ואולי הרבה יותר, נוכחים בקביעות במרחב האזרחי בישראל ובשטחים.

נשק של גופי רישוי עצמאיים:

מספרי כלי הנשק המוחזקים בידי ארגונים אזרחיים כגון המשטרה ושירות בתי הסוהר לא נמסרו למחברות הדוח. לא נמסרו גם הכללים הקובעים איזה בעלי תפקידים יישאו נשק או מהו אחוז בעלי התפקידים החמושים. ללא פרטים על כך אפשר לשער בזירות שכשליש לפחות מעובדי או מתנדבי הארגונים הללו חמושים (כ-26,300). כלומר שליש מבין: 25,000 שוטרים; 35,000 מתנדבים במשטרה; 10,000 לוחמי משמר הגבול; 8,800 עובדי שירות בתי הסוהר. יחד, שליש מ-78,800 ועוד 200 חמושים של משמר הכנסת. גופי הרישוי העצמאיים מוסיפים כ-26,500 כלי ירייה לפחות למרחב האזרחי.

לסיכום, להערכתנו, בסוף 2014, המרחב האזרחי בישראל היה משופע בכ-311,000 עד כ-326,000 כלי ירייה מורשים לפחות ואולי בהרבה יותר מזה, וכן במספר בלתי ידוע (אולי מאות אלפים) של כלי ירייה בלתי חוקיים.

נשק בלתי חוקי:

לא נמסר למחברות הדוח אומדן כלשהו של מספר כלי הירייה הבלתי חוקיים המשחקים תפקיד נכבד במצבור הנשק במדינה. האם סביר שהמשטרה והמשרד לביטחון פנים מגבשים מדיניות ופועלים ללא אומדן, גם אם זהיר, של כמות הנשק הבלתי חוקי? או שמא מעדיפים גופי השלטון להסתיר הערכות כאלה? לפי דוח פנימי של המשרד לביטחון פנים, מאז שנות ה-70 נגנבו או אבדו בישראל למעלה מ-23 אלף כלי נשק אזרחיים. במה שנוגע לנשק צבאי, השר לביטחון פנים קבע לאחרונה: "בצפון הארץ, 90% מהנשק הבלתי חוקי מגיע מצה"ל". על פי פרסומים שלא אומתו, ב-2013 העריכה המשטרה את מספר כלי הנשק הבלתי חוקיים בכ-400 אלף.

מקורות הנשק הבלתי חוקי עולים בבירור מתוך תיעוד מגוון. רשימת המקורות המתועדים מעידה שרוב כלי הירייה הבלתי חוקיים היו בעברם מורשים. מצבור הנשק החוקי הוא המקור העיקרי לנשק בלתי חוקי בישראל.

מקורות הנשק הבלתי חוקי:

- נשקיות צבאיות
- חיילים מחוץ לבסיסים
- נשקיות בהתנחלויות וביישובים ראויים
- חברות אבטחה פרטיות
- נשקיות משטרה כולל מג"ב
- מפעלים ראויים
- מפעלים לייצור נשק
- יצור בלתי חוקי של נשק

התפוצה המוגברת של נשק בלתי חוקי שתועדה בהרחבה בקהילות פלסטיניות בישראל קשורה בקשר הדוק להימנעות השלטונית מאכיפת חוק סדורה ושוויונית בחיי פלסטינים אזרחי ישראל. טענות חוזרות להיעדר התערבות משטרתית לאיסוף וצמצום מצבור נשק זה משקפות מציאות של "חוק מזניח" הכרוכה בתוצאות קטלניות בתוך החברה הפלסטינית ומחוץ לה.

לסיום, הפרק מציג עדויות לשגרת שימוש יומיומית בנשק קל במרחב הציבורי: סקירת נתוני משטרה על "עבירות אמל"ח" (אמצעי לחימה) ואיסוף עצמאי של נתוני דיווחים על אירועי ירי. כפי שמדגימות רשימות הפגיעות בדוח, נפגעים רבים של שגרה זו היו חפים מפשע ומחשד. השוואת נתוני אירועי הירי ברבעון האחרון של 2015 לאלה של הרבעון המקביל ב-2013, אף חושפת שינוי חמור בנוהגי השימוש בנשק.

פרק שלישי: עד כמה נתונים כלי ירייה לפיקוח ממסדי?

פיקוח על נשק אזרחי ארגוני ופרטי: האגף לרישוי כלי ירייה במשרד לביטחון פנים נושא באחריות הכוללת לפיקוח על נושאי נשק אזרחי וכלי נשק אזרחיים. ב-2014 שישה מפקחים בלבד הופקדו על מאגר הנשק האזרחי – כ-274,000 כלים ובעלי רישיונות, על פי נתוני האגף, כלומר, מפקח יחיד לכ-48,000 כלים ורישיונות. בכירים במשרד העידו כי מספר זה לא מספק. לטענתם, האגף מפקח בעיקר לפני קבלת הרישיון וכלי הירייה, כשהמשך המעקב (כפי שציינו גם מבקר המדינה) הוא אוטומטי. שני דוחות של מבקר המדינה עסקו בפיקוח על כלי ירייה, בהפרש של כעשור וחצי. משניהם עלתה תמונה של פיקוח כושל.

בעשור האחרון הנהיג האגף לרישוי כלי ירייה מדיניות של העדפת נשק ארגוני על פני פרטי בטענה שהראשון נתון לפיקוח כפול – הן של האגף והן של "בעל הרישיון המיוחד" בארגון. הנחה זו נבחנה בבקשות המידע שהגיש "האקדח על שולחן המטבח" למשטרת ישראל ולמשרד לביטחון פנים. ביקשנו פרטים על תדירות הביקורות בארגונים, על היקף החריגות שהתגלו לאחרונה ועל הסנקציות שננקטו.

למדנו כי: "יש ביקורות פתע, אין ביקורות עומק. ... [וכי] לא ספרנו כמה שימושים אנחנו עורכים". הסנקציה העיקרית היא ביטול רישיון מיוחד אבל לא קיבצנו מידע על תדירות הטלתה. זוהי סנקציה על עובד יחיד, לא על ארגון, ואנשי האגף טענו להיעדר סמכות אכיפה מספקת: "מי שסוגר את חברת השמירה זה משרד המשפטים". אך על פי דיווח מ-2005 נשלל רישיונו של "מטווח קצרין" בהוראת האגף. ופרטי המקרה נוגדים את טענת האגף לפיקוח הדוק במיוחד על מטווחים. מקרה נוסף של סגירת מטווח ב-2010 מוסיף ספקות בדבר טיב הפיקוח. בנוסף על פי המידע הזמין, פעילות הפיקוח הובילה לשלילה של שבירר האחוז בלבד מכ-130,000 רישיונות לנשק ארגוני.

בקשה למידע מפורט על שלילת כלי ירייה של תושבי יישובים ראויים נענתה כי: "אין נתון מדויק. בעיקרון נשללים מאות כלי נשק בשנה", תשובה המעידה על היעדר תיעוד שיטתי. דוח מבקר המדינה מ-2014 התריע על חסרים קריטיים במידע שנאסף ועולות מכך שאלות קשות: אם המידע לא קיים איך ייתכן פיקוח מתוכנן וסדור? על סמך מה מקצים כוח אדם ומשאבים? אם המידע קיים, מדוע הוא מוסתר? האם תרבות הסודיות מנוצלת לרעה לחסימת ביקורת על הממשל ופעולותיו? נראה שהמשטרה והמשרד לביטחון פנים לא מנהלים מעקב מובנה אחר פעילות הפיקוח וכושלים באיסוף מידע חיוני לזיהוי מגמות, לבחינת מדיניות ולתכנון תקציבים. הפרטה נרחבת בתחום השיטור ומסירת אחריות ל"קבלני משנה" פרטיים מלווה כנראה בהתנערות ממסדית מאחריות.

השימוש בנשק פרטי ואחסונו לא כפופים בישראל לנהלי בקרה שוטפים. המדינה לא התקינה דרכים לבדיקה שגרתית של מצבו הגופני-נפשי של בעל רישיון פרטי או של דפוסי האחסון והשימוש בנשק. החלטת משטרה מ-2015 לאסור על מתנדבי המשמר האזרחי להתייצב לפעילות עם נשקם הפרטי מהווה הודאה בפועל בבעייתיות המצב הזה. ב-2009, לדוגמה, רק כחצי אחוז ממחזיקי הרישיונות הפרטיים – 918 מבין 181,050 – זומנו לביקורת פעילה ("אכיפה מזדמנת") של מפקחי האגף לרישוי כלי ירייה. במקביל, במשך תקופה בלתי ידועה (על פי נתונים לקויים שצוטטו בדוח של המרכז למחקר ולמידע של הכנסת), נבדקו עוד כ-10,000 בעלי רישיונות "שמחזיקים רובה צבאי, רובה המשמש לציד ורובה זעיר". שאר 170,000 בעלי הרישיונות הפרטיים המשיכו לזכות בחידוש רישיון אוטומטי אחת לשלוש שנים על סמך מטווח אימון בלבד.

ערוץ פיקוח פוטנציאלי משמעותי למניעת שימוש לרעה בנשק, ניתן למצוא ברשויות הרווחה העוסקות במניעת אלימות במשפחה. מתוך הכרה בסיכון המוגבר שמציב כלי ירייה בבית שמתקיים בו משטר אלים, שאלוני ההערכה הראשונית המשמשים עובדות רווחה בתחום כוללים שאלה על נוכחות כלי ירייה בבית. זהו מקור אמין בהרבה מ"הערכת המסוכנות" נטולת-ההקשר שהנהיג המשרד לביטחון פנים ב-2014. אך, בעוד שתת וועדה לטיפול בתופעת האלימות במשפחה המליצה ב-2015 על מיסוד ערוצי דיווח, משרד הרווחה התנגד. גם צה"ל לא מוסר מידע רלבנטי לאחראים על נשק אזרחי. הוא לא נוהג, למשל, לדווח על הדחת קציני מילואים, למרות שידועים מקרים בהם דיווח כזה עשוי היה למנוע אסון ולהציל חיים.

גם כשהפיקוח יעיל, נראה שהרשויות נוהגות במתירנות מוגזמת ברישוי כלי נשק, כפי שעולה מחומר הראיות של שתי תביעות נזיקין שהגישה יזמת "האקדח על שולחן המטבח". מתירנות זו הורחבה עם הכרזת השר לביטחון פנים ב-2015, על הגדלת מעגל הזכאים לרישיון.

פיקוח על נשק צבאי במרחב האזרחי:
לפני מספר שנים איתר מבקר המדינה גידול של 4% באבדני הנשק בצה"ל בשנה שבה הצבא דיווח על ירידה של כ-12%. על רקע זה יש מקום לפקפק בטענת המשטרה הצבאית החוקרת ב-2011 לירידה של כ-42% בשיעור גניבות הנשק בצה"ל. מבקר המדינה מצא בפיקוח הצבאי על כלי ירייה "ליקויים חוזרים ונשנים ... 'מהותיים ... בספירות', ... טיפול בדוחות אבדן שלא על פי הנהלים; ליקויים בניהול הנשקיות, ואי-ביצוע נוהל בנושא ספירת מצאי ... 'מפקדים לא מעורבים מספיק בשליטה במלאי'", ובהכללה: "קיימים ליקויים, המשפיעים על אופן ניהול המלאי ... ברמת היחידות". במכתב למחברות הדוח, קבע דובר צה"ל: "הפיקוח [על כלי ירייה] נעשה ברמה הפיקודית והיחידתית". לכן, הרשימה שהציג המבקר, של ליקויים ברמת היחידות, חשובה במיוחד ונוגעת ישירות לאיכות הפיקוח על נשק צבאי.

מעשי גניבה וסחר בנשק צבאי נמשכים לעיתים תקופות ארוכות ומעלימים כמויות נשק גדולות. ב-2016, נדון איש קבע ל-15 שנות מאסר על גניבה מתמדת שכת של נשק רב. נוהל פרוץ מאפשר מסירת נשק צבאי לאזרחים בעלי רישום פלילי בהתנחלויות. אזרחים שמופקדים על ביטחון היישובים בגדה המערבית ("רכזי ביטחון שוטף צבאיים") המשיכו להחזיק בנשק באישור למרות שהיו בעלי רישום פלילי. נוהל זה מצטרף לעדויות רבות להימנעות סלקטיבית ומגמתית של הרשויות מאכיפת החוק גם באיזורים אלה. הפיקוח הלקוי על מצבור הנשק הצבאי הגדול שמוחזק בהתנחלויות וביישובים מאפשר ואף מעודד שימוש לרעה בו, לרוב כנגד פלסטינים.

פיקוח על נשק משטרתית:
ב-2011 בדקה ביקורת פנימית של המשטרה תיקון ליקויים חמורים שזוהו בעקבות גניבת כלי נשק. הביקורת חשפה ליקויים רבים ופרסומה נאסר. זה היה רק אחד מעשרות דוחות שמצאו ליקויים בתפקוד המשטרה ונאסרו לפרסום על ידה. האיסור הגורף והליקויים עצמם, כולל כשלים באבטחת מחסני נשק, מעידים על תרבות פיקוח פגומה. נראה כי הפיקוח המשטרתית על כלי ירייה הוא רופף, אם לא כושל, וכן על שימושים לרעה בכלים ובכוח שנשיאתם מקנה. ביקורת פנימית נוספת חשפה ב-2014 הפרות חוק ביחידות שיטור עירוני חמושות שחרגו מסמכותן בטיפול בפלילים והתערבו בהליכי מעצר. אנשים מקבוצות מוחלשות חשופים במיוחד לאלימות של שוטרים חמושים. עדות חותכת להיעדר הפיקוח על שוטרים שנוקטים אלימות קשה נגד אזרחים פלסטינים עולה ממספר האזרחים הערבים שנהרגו בידי שוטרים בין 2000 ל-2015, שהיה פי 17 ממספר היהודים שנהרגו.

נשק בלתי חוקי:

מעשי גניבה וסחר ממושכים באתרים רגישים שאמור היה לחול עליהם פיקוח מחמיר מעידים על פיקוח לקוי. הדוגמאות לכך רבות ונוגעות בין היתר לנשקיה של כתת הכוננות בהתנחלות שבי שומרון ולמחסני נשק בבסיסי צבא. חורים פעורים במערך הפיקוח מאפשרים מעבר שוטף של כלי ירייה ממצבורים חוקיים לאלה שאינם חוקיים. נשק חוקי בתפוצה מורחבת ובכמויות גדולות גורר תפוצה מתרחבת של נשק בלתי חוקי. צמצום משמעותי של מצבור הנשק שאינו מורשה, מחייב צמצום גדול במצבור הנשק המורשה, לצד החמרה בפיקוח על כל מרכיביו. צעדים אלה חייבים לחול גם על מצבורי הנשק של צה"ל, המשטרה, השב"ס ויישובים ראויים משני צדי הקו הירוק. טענות רווחות לכך שניתן לחמש בביטחון את מי שראוי ומיומן בשימוש בנשק לא עומדות במבחן מציאות הפיקוח הלקוי והזרימה המתמדת של נשק מורשה תוך המצבור הבלתי מורשה.

פרק רביעי: קריאה לצעדים חיוניים:

- פרק קצר זה מציג שורת צעדים מעשיים חיוניים, לדעת מחברות הדוח, כדי לגבש וליישם מדיניות כלי ירייה אחראית:
- 1) בניית מצע נתונים ברור, נהיר ונגיש.
 - 2) האצה והשלמה של תהליך ריכוז הסמכות והאחריות לרישוי ופיקוח על כלי ירייה.
 - 3) חקיקת חוק כלי ירייה חדש ובהיר המגן על ביטחונם האישי של אנשים מקבוצות מגוונות.
 - 4) אימוץ עקבי של מדיניות מצמצמת להפחתת תפוצת כלי היריה במרחב האזרחי.
 - 5) צמצום תפוצת הנשק הבלתי-חוקי על ידי צמצום מקורותיו החוקיים.
 - 6) הידוק האכיפה והפיקוח החלים על כלי ירייה.
- בין היתר, הפרק קורא לחייב בחוק חובת ביטוח לכל כלי ירייה כדוגמת חובת הביטוח לכל כלי רכב. אמצעי ההגנה מפני פגיעות של כלי ירייה שקבועים היום בחוק נופלים בהרבה מאמצעי ההגנה מכלי רכב הקבועים בחוק. החוק חייב להגן מפני מכונת קטל לא פחות מאשר מפני כלי תחבורה.

מבוא: על הדוח ועל הנשק

דוח – למי ולמה?

בשנת 2005 וועדת מומחים בכירה, שמינה שר הפנים דאז אופיר פינס, אבחנה בישראל חימוש-יתר מסוכן של מאבטחים ושומרים בנשק קל. המלצות הוועדה לתיקון המצב הוגשו בקיץ 2005 ואומצו במלואן על ידי שר הפנים והשר לביטחון פנים, לרבות המלצה על צמצום תפוצת הנשק המצוי בידי שומרים ומאבטחים. אך יישומן בפועל של המלצות אלה שנועדו, כדברי הוועדה, למנוע "תקלות קטלניות", היה חלקי, ממושך ולא הושלם עד היום.²

בכל העולם נשק קל נפוץ מאפשר ומקל על הריגה ופציעה של מיליוני בנות ובני אדם. מדי יום כלי ירייה משחקים תפקיד מרכזי בהרג, בגרימת נכויות ובהטלת אימה משתקת על "בוגרים וילדים, לוחמים ואזרחים, באיזורי קרבות, בקרב כנופיות ... ובתנאים של 'שלום' מושחת הלוקה באלימות נרחבת".³ זאת כיוון שבעולם היום "אלימות לא-מלחמתית חמושה גובה חיים בהיקף גדול בהרבה ממלחמות. ... ובעוד שהגישה לכלי ירייה, לבדה, אינה גוררת אלימות חמושה ... כלי ירייה אחראים לכ-60-42 אחוזים ממקרי המוות האלים בעולם ... [כש] על כל אדם שנהרג בירי, עוד שלושה שורדים וחיים עם פגיעות מכלי ירייה".⁴

בישראל, בשנת 2010, הודיע השר לביטחון פנים דאז, יצחק אהרנוביץ', על "מדיניות צמצום כלי הירייה המוחזקים בידי הציבור, הגברת האכיפה על החזקת נשק בלתי חוקי, שיפור הפיקוח על כלל מחזיקי הנשק הבלתי חוקי, שיפור הפיקוח על כלל מחזיקי כלי ירייה (רישוי פרטי, שומרים ועוד)".⁵ פרסום ההודעה המקורית באתר הרשמי של מפלגתו "ישראל ביתנו" והסרתה לאחר מכן (בתאריך לא ידוע) מעידים אולי על מסכת לחצים כנגד הקו המצמצם ועל סוג התהפוכות שעובר על מדיניות כלי הירייה בישראל. עם זאת, בשנת 2014, נשמר עדיין קו של צמצום מסוים בתפוצת הנשק והשר חזר והודיע על "מדיניות מרסנת ומגבילה של רישוי כלי ירייה, לפיה מתן רישיון לכלי ירייה מותנה בקיומה של עילה",⁶ או במילים אחרות, בצורך קונקרטי וברור.

נראה אם כן כי גורמים בכירים ומקבלי החלטות האחראיים לביטחונם האישי של תושבי המדינה הסכימו בעבר הקרוב על הצורך הממשי בצמצום תפוצת נשק קל ובפירוק חימוש-יתר בישראל. ואולם, בחודשים האחרונים של שנת 2015, תחת שר חדש לביטחון פנים וממשלה חדשה, הוחל בהתוויית מדיניות חדשה בנושא של כלי ירייה שנומקה בצורך להרבות במספרם של "אזרחים מיומנים בהפעלת נשק [כי] הם גורם מכפיל כוח במאבק מול הטרור".⁷ הצעדים שננקטו לשינוי המדיניות כללו: "הרחבה משמעותית של מעגל האנשים שזכאים לשאת נשק ברישיון ... הקלה בתהליך חידוש הרישיון, שיהפוך לפעולה כמעט אוטומטית. עידוד פעיל, בקריאות פומביות חוזרות, לחימוש אישי, נשיאת נשק קבועה".⁸ כמוכן, הם כללו היתר כמעט גורף לירי על מנת

להרוג בכל מי שזוהה כתוקף או נחשד בתקיפה.⁹ במחצית הראשונה של 2016 שתי הצעות תיקון בחוק כלי ירייה אף המשיכו את מגמת הרחבת תפוצת הנשק. במרץ אישרה הכנסת לשר הממונה להתיר נשיאת נשק אבטחה גם מחוץ למשמרת העבודה.¹⁰ ביוני אושרה בקריאה ראשונה הורדת גיל הזכאות לרישיון לכלי ירייה מ-21 ל-20.¹¹

עם זאת, עדיין חשוב לאמוד עד כמה יושמה בפועל מדיניות הצמצום עליה הוחלט והוכרז בעבר, ולו בתור נקודת מוצא למעקב אחרי השלכות המדיניות החדשה של האצת הפצת הנשק. ביצוע מדיניות של צמצום נשק ופירוק חימוש-יתר, כמו גם ביצוע מדיניות של הגברת החימוש, תלויות, קודם כל, בקיומם של נתונים מדויקים, מבוססים ואמינים על המספר והתפוצה הנוכחיים של כלי הנשק – אותם מספרים והיקף האמורים להצטמצם או להתרחב. גם בעבר, יישומן המעשי של ההצהרות המצוטטות ושל המדיניות שנקבעה חייב, בהכרח, ספירת מלאי. מתוך הכרה בצורך הזה, מתווה הדוח תשתית לספירת מלאי.

בניסיון להציב תשתית למאגר נתונים שקוף ואמין המאפשר מעקב, הדוח נכתב מעמדה עצמאית, חוץ-ממסדית, עמדת אזרחים ואזרחיות העוקבות ועוקבים מזה שנים אחר הנזקים הקשים הנובעים מחימוש-יתר. הוא נחקר ונכתב מעמדה של פעילות ופעילים המאמינים בהשתתפות אזרחית דמוקרטית בפעולות הרשויות, במעקב ובקרה מדוקדקים אחר תכנון וביצוען.

השאלות שהדוח הציב לעצמו למחקר נוגעות לכלי ירייה במרחב האזרחי. הכוונה בכך לכלי ירייה שנישאים ומשמשים את מי שנושא אותם במרחבים שהם מחוץ לבסיסי צבא ולמתקנים ביטחוניים. הדוח שואל על נשק במרחבים שאוכלוסייה אזרחית היא המאכלסת אותם והפועלת ונעה בתוכם. מדובר במרחב שיותר משהוא גיאוגרפי, הוא מרחב פוליטי, הנתון לשליטתה של מדינת ישראל ומצוי באחריות ממשלת ישראל. מיקומו וגבולותיו נקבעים על פי אופיו האזרחי של רוב האוכלוסייה המצוי בו. לכן, מרחב זה כולל בתוכו גם את איזורי המחיה והפעילות של האוכלוסייה האזרחית הפלסטינית בגדה המערבית, גם אם האיזור נתון בכללותו לשליטתה הצבאית של ישראל. על סמך אותם שיקולים, כולל המרחב המדובר גם את איזורי המחיה והפעילות של האוכלוסיות האזרחיות היהודית-ישראלית בגדה המערבית, כלומר את ההתנחלויות. המרחב האזרחי עליו שואל הדוח מתוחם ומוגדר גם במונחים פונקציונליים, שכן אין כאן עיסוק בשימוש בכלי ירייה לפעילות צבאית וללחימה. השאלות המרכזיות שהנחו את כותבות הדוח נגעו להשלכות הימצאותם של כלי נשק על אזרחיות ואזרחים, גם אם אלה פלסטינים יחידים התוקפים בסכין או בנשק אחר באותו מרחב. המרחב האזרחי המדובר כולל בתוכו, אם כן, אתרים אזרחיים מובהקים כגון מבני מגורים, מרכזי קניות, רחובות, יישובים, אם יהודיים ואם פלסטיניים, גם כאשר נערכת בהם התקפה

של תוקף או תוקפת. מרחב זה כולל בו גם אתרים פחות מובהקים ובהם, למשל, המעברים שדרכם תושבי השטחים הפלסטינים מחוייבים לעבור כדי לנוע ממקום למקום. שכן, אתרים אלה מנקזים לתוכם אוכלוסייה אזרחית שתלויה בהם וגאלצת לעשות בהם שימוש. הדוח מבקש לסרטט קווי מתאר לתמונה ראשונה מסוגה של תפוצת כלי הירייה ברחבי החברה במדינה ובשטחים שנתונים לשליטתה; לשאול מיהם הגופים והאנשים המחזיקים במסה גדולה זו של כלי נשק קטלניים; להצביע על חלקם; לתאר, בקווים כלליים, מי ובאיזו מידה מפקחים על אותה מסה. כל זה מוצע כנדבך חיוני להבנת פעולת הממשלה, הלכה למעשה, למימוש מדיניות כלי הירייה שעליה הוחלט.

נשק קל:

הדוח הנוכחי מתייחס לכלי ירייה קלים ולא למה שנהוג בישראל לכנותו "אמצעי לחימה" הכולל כלי נשק כבדים, מטולי רימונים, טילי כתף וכדומה. הוא שונה, במובן זה, מן הדוחות השנתיים של הארגון הבינלאומי SMALL ARMS SURVEY שמשתמשים במינוח SMALL ARMS AND LIGHT WEAPONS. הביטוי "נשק קל" נועד כאן לתיאור כלי ירייה קטנים: אקדחים ורובים אישיים לצד נשק צבאי וכמו-צבאי הניתן לנשיאה והפעלה בידי אדם יחיד.

דוח ראשון מסוגו

"אנחנו מייצרים תחושת ביטחון", העיד לפני כעשור בעלים של חברת אבטחה, "תחושה סובייקטיבית של ביטחון באלה שמקבלים את השירות. על הנייר יש לנשק תגובה יותר טובה. המציאות הרבה יותר עגומה. ... יש לנשק תפקיד ממשי אבל הוא הרבה יותר נמוך ביחס לתפקיד הפסיכולוגי." ¹²

נראה שהתפקיד הפסיכולוגי הוא גורם מרכזי לעובדה שעד לאחרונה ממש, רוב הציבור בישראל לא ראה בנשק קל סיכון, לא התעניין בהגבלת כמות הנשק הנפוץ סביבו או בצמצומה ולא עקב אחרי רמות הפיקוח המופעל על תפוצת נשק. עבור רוב הציבור היהודי, רובה שנישא על כתף בשוק או באוטובוס, אקדח צמוד לירך באוניברסיטה או בסופרמרקט נמצאים שם אך ורק כדי להגן "עלינו"; לא מאיימים, לא מהווים סיכון. להיפך, הם "מייצרים תחושת ביטחון".

השירות הצבאי שחוו אחוז ניכר מבין האזרחים והאזרחיות בישראל, לצד המוני החיילות והחיילים ברחובות ובבתים, חלקם – גם אם לא רובם – נושאי נשק, הפכו כלי ירייה למראה מאוד מוכר ואפילו ביתי. כלי ירייה הם מראה כל כך שגרתי במרחב המחיה הישראלי עד שהוא הפך בפועל לבלתי נראה, שקוף. אותם כלי נשק שקופים בולטים מאוד, למשל, לעיני מי שמגיע לכאן לראשונה מאירופה ואפילו מארה"ב. הם בולטים גם לעיני פלסטינים אזרחי ישראל שמודרים מתוך הקבוצה הזוכה, כביכול, להגנה של אותם כלי נשק שאף מופנים לעיתים כנגדם. ¹³ גם פעוטות רבים מבחינים בהם בטרם לומדים לא

לראות אותם. אחת ממחברות הדוח תיארה, למשל, איך האימה הדרוכה של בתה בת השלוש, בנסיעת הרכבת הראשונה שלה, גרמה לה להבחין ברובה הגדול שנשען ברישול על ברכו של חייל במושב ממול. שותפה נוספת לכתובת הדוח נתקלה גם היא בתגובה מבוהלת של ילדיה בגיל בית הספר לנשק שנישא על ידי שוטר. לעומת כל אלה, הרוב השולט (ששולט בין היתר בעזרת הנשק, או "על חרבו" כפי שנהוג לומר), חווה את הנשק הנפוץ סביבו כ"טבעי" ו"נורמלי". כפי שכתב החוקר מעוז עזריהו – הוא נתפס כ"נשק יהודי".¹⁴

בתור שכזה, נשק קל בישראל מתווה את מה שרוב הציבור היהודי חווה בתור מרחב מוגן, מאובטח. הצבתם של כלי ירייה בידי שומרים ובודקים בכניסות לבניינים ומתחמים רבים מסמנת במרחב הציבורי מעין גבולות שמהם הנשק מקדם איומים. איומים אלה, על פי הדימוי הרווח כאן, מגיעים מבחוץ ומאיומים "עלינו", קבוצת הרוב היהודית. תפיסה זו מהווה מאפיין בולט של התרבות המקומית.

נורמות תרבותיות ורמות אלימות קשורות ביניהן בקשר הדדי, מזינות ומזונות הדדית. "השימוש בנשק קל ומידת תפוצתו עשויים למלא תפקיד מרכזי בייצור תרבות אלימה ובנורמליזציה שלה שכן, הם ... תורמים למעגל של אלימות, פחד והמשך חימוש".¹⁵

על רקע זה, בישראל – בשונה מאוד מרוב מדינות העולם, וביניהן גם כאלה הנחשבות "מפותחות" וגם כאלה המסווגות כ"מתפתחות" או "נחשלות" – לא היתה עד לאחרונה פעילות אזרחית להידוק הפיקוח על נשק קל ולצמצום תפוצתו. מדד השקיפות של הארגון SMALL ARMS SURVEY לשנת 2013 (העוסק אך ורק בשאלה המוגבלת של דיווח על ייצוא נשק קל), דרג את ישראל במקום ה-32 מתוך 55, מקום המעיד בבירור על היעדר נתונים וחוסר שקיפות.¹⁶ ערכאות משפטיות שונות בישראל דחו את רוב סעיפי העתירות של הפעילים עו"ד איתי מק ויאיר אורון בתביעותיהם למידע על ייצוא נשק מישראל לגופים שביצעו באותו זמן רצח עם (ברואנדה) ופשעים נגד האנושות (בסרביה). כפי שכתב על כך עידן לנדאו: "אם המדינה שלך מעניקה סיוע כלכלי ודיפלומטי נרחב כל כך לתעשיות הביטחוניות, אם היא עושה זאת בשמך, על חשבון כספי המיסים שלך, ולפעמים גם על חשבון חיך – יש לך זכות מלאה לדרוש שקיפות".¹⁷ אך עובדות אלה ואחרות הנוגעות לפיקוח על נשק בתוך המדינה ועל ייצוא כלי נשק לא עוררו עניין רב בחברה האזרחית.¹⁸ למעשה, גם היום בישראל, כמעט ולא נערכים מחקרים המתמקדים בנשק קל.

אין, לדוגמה, מחקרים על תדירותה ופריסתה הגיאוגרפית של פשיעה המשתמשת בנשק קל. אין מחקרים על נתוני הקליטה בבתי חולים של נפגעות ונפגעי ירי. אין גם מחקרים בשאלות רבות אחרות שנבחנות בעולם בתחומי בריאות הציבור, הקרימינולוגיה, לימודי המגדר, הסוציולוגיה וכיוצא בכך. בתוך

גוף המחקר הנעדר של נשק קל בישראל, לא פורסם עד היום מחקר עצמאי, אזרחי או אקדמי, על תפוצתו הכמותית והגיאוגרפית של נשק קל ועל רמת הפיקוח המעשי המוטל עליו.

"האקדח על שולחן המטבח", מהווה יזמה ראשונה בישראל המוקדשת לצמצום נשק קל ובעת הכנת הדוח היא מאגדת כבר שלושה-עשר ארגוני נשים וחברה אזרחית.¹⁹ גם היום, שש שנים לאחר שיצאה לדרך, היזמה נותרה חריג בנוף הפעילות האזרחית בישראל ובכלל זה בתנועה הפמיניסטית (שמרבה לעסוק בנושא הזה במקומות אחרים בעולם). קבוצת הארגונים שהתכנסה ופועלת תחת הכותרת "האקדח על שולחן המטבח" עושה זאת מתוך הכרה שבתוך המרחב המאובטח-כביכול באמצעות נשק קל, הנשק עצמו מציב איום משמעותי. בחסות הדימוי של הגנה מפני אויב "מבחוץ" הוא מהווה – ביותר מדי מקרים – איום קטלני דווקא על סביבתו הקרובה. במלים של אותו בעל חברת אבטחה, המציאות אכן "הרבה יותר עגומה" מהדימוי.

עם זאת, מזה שלוש-ארבע שנים, בין היתר בעקבות פעילות "האקדח על שולחן המטבח" שהחלה בשנת 2010, מתרחש בישראל שינוי ברור במודעות לנושא הנשק הקל, הן בציבור הרחב והן, במידה מסוימת, בקרב קובעי מדיניות. שינוי התודעה בציבור כרוך בין היתר בתשומת לב המוקדשת לראשונה לקשר הישיר בין זמינות הנשק הקל לבין שורה מתארכת של מקרי רצח ופגיעות קשות שרבים מהם בוצעו בנשק מורשה, "תמים" כביכול, שהופקד בידי מאבטחים, שוטרים, חיילים, חיילי מילואים, תושבי יישובים "זכאים" ואזרחים בעלי רישיון, כמו גם בנשק בלתי חוקי. לדידן של נשים, כפי שיובהר בהמשך הדוח, "ההבחנה בין 'אזרחים-שומרי-חוק' לבין 'פושעים' מאבדת משמעות", שכן רוב רוצחיהן הם בני זוג או בני משפחה וכלי נשקם כוללים גם נשק מורשה וגם נשק בלתי חוקי.²⁰

שלושה-רבעים מכל כלי הירייה בעולם, למעלה מחצי מיליארד כלי נשק, הם בידי אזרחים. לנוכח בעלות מאסיבית זו על כלי נשק ותחמושת, מחובתן של הממשלות לקיים ניהול ופיקוח מספיקים. רק חקיקה מוצקה בשילוב אכיפה ממשית יאפשרו ביטחון שווה לכל נפש.²¹

אנג'לה קיין, נציבה עליונה לענייני פירוק נשק

שורה ארוכה ובלתי נראית

החוקרת הפמיניסטית סינתיה אנלו חזרה ועסקה לא אחת בכתיבתה בסוג ההתערבות הפעילה הנחוצה לצורך זיהוי והמשגה של תופעה ולצורך הפיכת אותה תופעה לעניין ציבורי או, בניסוח אחר, לנושא פוליטי. ראשית, טענה אנלו, צריך "לשכנע מספיק אנשים להפסיק לראות בתופעה מצב נורמלי ואחר-כך [צריך] לשכנע מספיק אנשים שזו בעיה המצדיקה פעולה ציבורית".²²

שורת הקורבנות של נשק קל והפגיעות של נשק כזה בנשים וגברים חפים מפשע הולכת ומתארכת מזה שנים רבות מבלי שאיש יספור ויציין אותן ומבלי להניע שינוי. לא רק הנשק הקל עצמו – גם קורבנותיו נשארו זמן רב בלתי נראים במקומותינו, מוסתרים ונזנחים לחלוטין מאחורי איום "האויב מבחוץ" המנקז אליו את עיקר תשומת הלב.

לדוגמא, למרות החלטת משרד הפנים והמשרד לביטחון פנים, עוד בשנת 2005, ליישם המלצה להפסיק לאחסן נשק אבטחה בבתי המאבטחים,²³ החלטה זו לא יושמה במלואה עד היום. רק לקראת סוף שנת 2013, שמונה שנים אחרי החלטת הממשלה, החל היישום המעשי שלה וזאת באופן חלקי בלבד. יישום חלקי והפיך זה אף צומצם מחדש בסוף נובמבר 2014 וצומצם שוב בראשית 2016 בתיקון לחוק כלי ירייה.²⁴ בין מועד ההחלטה ב-2005 לבין החלת היישום החלקי ב-2013, נרצחו לפחות 22 אנשים חפים מפשע בנשק אבטחה במרחב הביתי. זאת למרות שבשנת 2008 ההחלטה עוגנה בחוק כלי ירייה שתוקן והוסף לו סעיף 10(ג) הקורבן: "תעודת הרשאה לנשיאת נשק שהוצאה על ידי חברת שמירה לשומר תוגבל לאזור בו מועסק השומר". מאז תיקון החוק ועד לתחילת יישומו המעשי נרצחו בנשק אבטחה בהקשר המשפחתי לפחות 14 נשים וגברים. עשרות נשים וגברים נוספים, חפים מפשע, נרצחו בעשור האחרון בכלי ירייה מורשים: של שוטרים, של שוטרי משמר הגבול, של בעלי רישיונות נשק פרטיים וארגוניים, מבלי לחולל שינוי ניכר בתפיסת הנשק הרווחת בציבור.

כך, למשל, הציבור והתקשורת לא הבחינו בשורה מתארכת של התאבדויות חיילים עד שהבולגר "אישתון" חזר והתעקש וכתב על הנושא.²⁵ אותו ציבור ממילא גם לא הזדעק על כך שנשקם האישי של חיילים סיפק ומספק אמצעי זמין ואמין יחסית להתאבדות, כפי שעולה מכך ש-84% מכלל החיילים שהתאבדו בשנים 2007 עד 2010 התאבדו בירייה.²⁶

נראה, אם כך, שברציחות ובהתאבדויות כשלעצמן לא היה די כדי להביא לשינוי בתודעת הציבור. זאת, בין היתר, כי הן נתפסו ונתפסות כמקרים בודדים, טרדיות אישיות בלתי קשורות, מעשים של א/נשים יחידים, ואפילו חריגים, ולא תופעה. מטרתנו היא לשנות תפיסה זו ולהביא לראיית חימוש היתר והפגיעות בחפים מפשע כתופעה מובחנת בת-מניעה המחייבת פעולה.

מחקרים רבים בעולם מראים קשר ברור וישיר בין הנגישות לכלי ירייה לבין הסיכוי לרצח ולהתאבדות. נגישות לנשק קל במרחב הביתי מגדילה מאוד את הסיכויים לרצח של נשים במיוחד.²⁷ נמצאו עליות של פי 3 עד 5 בסיכויים לרצח אשה בבית שמוחזק בו כלי ירייה.²⁸ מחקרים נוספים מעידים על ירידות מובהקות בתדירות מקרי הרצח במשפחה בתנאים של פיקוח מוגבר על נשק והחמרת החקיקה הנוגעת לרישוי נשק.²⁹ במילים אחרות, צמצום מספר כלי הירייה בבתי ובמשפחות מפחיתה את מספר מקרי הרצח במרחב הזה ומפחיתה במיוחד את הסיכון לנשים.

למרות זאת, עד לאחרונה גם שורת הרציחות המצטברת בנשק אבטחה שנלקח הביתה לא הוכרה בציבור כתופעה. כיוון שבמשך שנים לא זוהתה כתופעה, הציבור הרחב ועמו כלי התקשורת בוודאי לא ראו בשורה מתארכת זו תוצר של מדיניות שניתן לשנותה. כפי שבמשך שנים לא התפתחה בחברה האזרחית בישראל הכרה רצינית בסיכון הגלום בכלי הירייה ההולכים ומתרבים, כך גם לא התקיים דיון ביקורתי בתנאים שהמשיכו לאפשר את הרציחות הללו: המשך הנוהג של אחסון כלי נשק בבתי מאבטחים. את הדיון הזה התחיל "האקדח על שולחן המטבח". בדוח הזה אנו מקווים להרחיב את הדיון גם למאפייני התופעה הכוללת של חימוש המרחב האזרחי ונפגעה.

"למה צריך כל כך הרבה נשק במקומות האלה? אתה יודע למה? כי זה לא עולה לכם ... זה עולה לי תצמצמו את ה-40 אלף כלי נשק ל-5,000, תעשו סינון יותר טוב מי מחזיק את הנשק ... תעשו את מלאכתכם, והיא לשמור עלינו ... 40 אלף חמושים, 4,500 בתי ספר או מוסדות חינוך עם נשק זה כיסוי תחת מטומטם, בלשון המעטה."

ח"כ ישראל חסון ישיבת ועדת הפנים והגנת הסביבה
על אחסון נשק מאבטחים במקום עבודתם, 24 באפריל 2013

פמיניזם ונשק – מה הקשר?

"אחד הממצאים העקביים ביותר בחקר הנשק הקל, הן על פני מדינות שונות, והן בעתות מלחמה ועתות שלום, הוא העובדה שרוב רובם של המשתמשים והמשתמשות-לרעה בנשק זה הם גברים. הבנת התהליכים שמייצרים ומשכפלים תפיסות של גבריות חיונית להבנת הדרישה לכלי ירייה".³⁰

תפוצת נשק קל והשימוש בו משפיעים באופנים מובחנים ושונים על גברים, נערים, נשים ובנות. תפיסות רווחות של נשק קל מטמיעות במידה רבה אבטיפוס של נשק כזה: אקדח. האקדח מוצב בתרבות העכשווית כסמל רב-עוצמה הממלא תפקידים בהתוויית גבולות קבוצתיים, תוך סימון, ייצור וגידור של זהויות. הראשונה מביניהם היא הזהות הגברית שהאקדח ונשק קל בכלל מזוהים אתו. במחקר על זהויות חיילים בישראל, כתבה החוקרת ארנה ששון לוי כי: "אולי יותר מכל אובייקט אחר, הנשק מזוהה עם גבריות..."³¹ לדברי אורית קמיר, "האדם הסביר" במשפט הישראלי ... הוא המתון, השקול, התבוני

והרציונלי שבאנשים. ... אולם בסוף יום עבודתו ... הוא נוטל את נשקו ...³², מעשה שעל פי פסק הדין עליו כתבה קמיר, הוא מובן מאליו עבור גבר בישראל.

האקדח עצמו מייצג לא אחת אבר מין גברי. בסרט FULL METAL JACKET אומר אחד מחיילי המארינס: "THIS IS MY RIFLE. THIS IS MY GUN", ומאגרף יד סביב חנות המכנסיים. חמישים שנה קודם, טבעה הקומיקאית מיי ווסט את המשפט: "IS THAT A GUN IN YOUR POCKET OR ARE YOU JUST GLAD TO SEE ME?"

הקישור בין כלי ירייה לזהות גברית הוא לא ייחודי לתרבות המערב או לתרבות ארה"ב. עאישה גול אלטינאי הצביעה, למשל, על "סיפור סיפורי הצלחה מימי השרות הצבאי בדגש על שימוש מיומן בנשק"³³ בתור אמצעי מרכזי ובולט לביצוע זהות גברית מיליטריסטית בתורכיה (המזוהה מצדה עם זהות גברית בכלל). במבט על גבריות במזרח התיכון של היום, אדיבי חוסיין הציג תיאור רווח של איסלמיסטים מאיראן: "גברים מזוקנים, נושאי כלי ירייה, חובשי בנדנות שלבושים גלימות ארוכות או בגדי הסוואה צבאיים"³⁴. הדימוי, הוא כתב, מופץ ומעוצב הן בתקשורת והן בזירה הפוליטית ומוטמע לתוך ההשקפות וסדרי העדיפויות של מי שאמורים לבצע אותו בגופם. בכנופיות אלימות בדרום אפריקה, ג'ניפר פיש ופומלה מנקאיי זיהו "קשר מובהק בין נשק קל, תפיסות גבריות של כוח, מעמד סוציו-אקונומי וזהות"³⁵.

עם זאת, המצאת אקדח הקולט בארה"ב באמצע המאה ה-19, והמעבר שהיא חוללה לייצור המוני של אקדחים האיצו והעניקו עוצמה מיוחדת לקישור התרבותי בין זהות גברית לכלי ירייה. האקדח התעשייתי נחשב לפריצת דרך משחררת המאפשרת מקור כוח קטלני שווה לכל נפש או, למעשה, לכל גבר. תוך אימוץ מלא של הגישה הזו, המערבון האמריקאי פעל בהמשך להפצה רחבה שלה ולעידוד דימוי של אוטונומיה גברית הדוחה מרות. הוא קישר גבורה ורומנטיקה לתהליך של כיבוש שטחים תוך התנערות מחוקים, התנהלות מחוץ לחוק וכן ניצול בוטה של כוח עבודה כולל עבודת נשים.³⁶ טענת הצורך להגן בנשק על "האשה" ועל הבית המזוהה אתה, מהווה עדיין, גם היום וגם בישראל, מהלך שבו "האשה" מסומנת בתור "האחר" הפגיע והנחות ומורחקת ממגוון מרחבי פעולה אל תוך "הבית". לפי ממצאים של ששון-לוי, הדרת נשים מרכזית לזהות הגברית של חיילים בישראל – קרביים, לא קרביים ואפילו חיילות בתפקידים קרביים.³⁷

משתמשי נשק קל ונפגעי נשק קל – מאפיינים מגדריים

גברים ובמיוחד גברים צעירים הם לא רק רוב המשתמשים והמשתמשות-לרעה בנשק קל, הם גם רוב מוחלט של הנפגעים והנרצחים בנשק זה. בניתוח ממצאי ארגון הבריאות העולמי משבעים מדינות, נמצא שגברים צעירים בני 15 עד 29 נרצחו בירי בתדירות של פי ארבעה ומעלה משאר האוכלוסייה (22 קורבנות מכל 100,000 לעומת 5 קורבנות מכל 100,000).³⁸ מגמה זו התגלתה בעקביות באזורים שונים ובארצות שרמות האלימות בהן שונות מאוד. בין 70 ל-100 אלף גברים בגילאים אלה נופלים קורבן לנשק קל כל שנה בכל העולם (לא כולל קורבנות באזורי קרבות).³⁹

בישראל, כמו במקומות אחרים, נשים מהוות מיעוט קטן מבין מחזיקי הנשק; ב-2012 הן היו כ-5 אחוזים בלבד מבין המורשים להחזיק בנשק פרטי במדינה וכ-7 אחוזים, לכל היותר, מבין המורשים להחזיק בנשק אבטחה.⁴⁰ נשים בכל הגילאים, מהוות כ-10%-9 מבין קורבנות הנשק הקל בעולם.⁴¹ אולם ההשפעות של נשק קל על נשים ייחודיות ושונות מהשלכותיהן על גברים. בכל העולם האיום העיקרי על נשים הוא מצד בני זוג ובני משפחה במרחב הביתי, בעוד שהאיום העיקרי על גברים הוא מצד מכרים במרחב הציבורי. נשים מהוות רוב משמעותי מבין קורבנות האלימות בתוך משפחות, ומחקרים שונים מצביעים על עליה ברורה בסיכויים של אשה להירצח במרחב שיש בו נגישות לנשק קל.⁴²

מחקר מקיף על רצח נשים ב-25 מדינות מפותחות מצא קשר מובהק בין זמינות כלי ירייה לבין תדירות רציחתן של נשים. בדרום אפריקה נמצא, בסוף שנות התשעים, שנשים רבות יותר נרצחו בהקשר משפחתי מאשר ברחובות או בידי פורצים. בקנדה, בשנת 2005, 85% מכלל הנשים שנרצחו, נרצחו בידי בני זוג. בארה"ב, בעשור שבין 1990 ל-2000 נמצא ש-71% ממעשי הרצח של נשים בידי בני זוג, בוצעו בכלי ירייה. במחקר אחר בארה"ב, נמצא כי 74% מכלל הנשים שנרצחו, נרצחו בבית.⁴³ על כל אשה שנרצחה בארה"ב בידי אדם זר, ארבע נשים נרצחו בידי בן זוג או אדם קרוב. במחקר קודם משנת 1992 נמצא שהשימוש בכלי ירייה לעומת אמצעי אחר, בתקיפות בתוך המשפחה, מעלה פי 12 את הסיכון למוות כתוצאה מהתקיפה. כפי שכתבו החוקרים וונדי קוקיה וג'יימס קיירנס: "הנתונים מעידים כי בעוד שאלימות נגד נשים היא תופעה מושרשת, תדירות מקרי המוות עולה בהקשר של נשק קל נפוץ, שכן כלי ירייה מגבירים את הסיכויים למוות באירוע אלים".⁴⁴

לכן, בתנאים של אלימות במשפחה, כלי ירייה מהווה איום ממשי, חריף ומשתק במיוחד. על כל אשה שנרצחת רבות אחרות חיות בצלו של כלי ירייה המשליט עליהן אימת מוות-זמין. בברזיל נמצא שכ-68% מהנשים ניצבו בפני איום ישיר בכלי ירייה. על פי דיווחים רשמיים, כ-200 אלף נשים בישראל נתונות לאלימות מצד בני זוג ובני משפחה.⁴⁵ לפני כעשור, מצא מבקר המדינה כי לפחות 4,870 צווים של בית המשפט להגנה מפני אלימות במשפחה (46% מכלל צווי ההגנה

שהוצאו בתקופה הנדונה) לא דווחו לאחראי על רישוי כלי ירייה האמור לוודא שלילה של כלי ירייה בהתאם לצווים, בניגוד מפורש לתיקון החוק בשנת 2000. ניתן לשער שמאות או אלפי גברים שהורחקו מביתם בצו הגנה המשיכו להחזיק, ללא הפרעה, בכלי ירייה.

"הוא נהג לחזור ולומר לי — רק כדור אחד, מספיק כדור אחד..."

נפגעת אלימות במשפחה

נשק קל נפוץ וזמין מסייע פעמים רבות בביצוע מעשי אלימות מינית נגד נשים וילדות. הוא נוטה לגבות ולהחמיר מעשים מסוג זה גם בתקופות לוחמה וגם בתקופות רגיעה יחסית.

ואולם הנתונים המעידים על תדירות מוגברת של רצח בתנאי תפוצה גוברת של כלי ירייה, גם מצביעים בבירור על דרכי מניעה. במדינות ובמחוזות שהחמירו את החקיקה ואת הפיקוח על רישוי ותפוצת נשק קל, נמצאו ירידות משמעותיות בתדירות של מקרי רצח. "מקרי מוות מירי בקנדה, ירדו בד בבד עם החמרת הפיקוח על כלי ירייה", נמסר בנייר עמדה שהגישה קואליציית גופי חברה אזרחית לקראת דיון בפרלמנט הקנדי. "מקרי התאבדות בירי ירדו ב-47% מאז החקיקה המחמירה יותר בשנת 1991 ... גם מקרים של שוד מזוין ירדו משמעותית מ-6,692 בשנת 1995 (22 ל-100 אלף) ל-4,536 בשנת 2008 (14 ל-100 אלף). ... לגבי רצח נשים, שנרצחות [בקנדה] בעיקר ברובים וברובי ציד, ההשלכות היו מרחיקות לכת. ב-1995 תדירות הרציחות של נשים בכלי ירייה היה 0.14 ל-100 אלף. עד 2005, צנחה התדירות ל-0.09 ל-100 אלף, ירידה של 32%. לעומת זאת, תדירות רציחתן של נשים ללא כלי ירייה ירד רק במעט באותה תקופה, ב-12%.⁴⁶

בארה"ב מחקר ארוך-טווח בדק במדדים סטטיסטיים שונים האם ואיך רמות הפשיעה בנשק מושפעות מחוקים שמקלים על נשיאת כלי ירייה (הנקראים גם "חוקי הזכות לשאת"). המחקר, שפורסם ב-2014, מצא שחוקים מתירניים יחסית מלווים בעליות מובהקות בכמות התקיפות, מקרי השוד, הרציחות וכן מקרי האונס.⁴⁷ מחקר קודם מ-2013 מצא שתדירות קטנות יותר של מקרי מוות בירייה (כולל הריגות, רציחות, תאונות והתאבדויות) במדינות בארה"ב שהונהגו בהן חוקי נשק מחמירים יותר.⁴⁸ בבחינת היקפי ההתאבדויות בירייה בארה"ב נמצא ב-2011 שחוקים המצמצמים את תפוצתם הכוללת של כלי הירייה (במדינה נתונה) מצמצמים גם את היקף ההתאבדויות של גברים, בעוד שחוקים המתמקדים במניעת רישיון מאנשים שעלולים להוות סיכון, אינם משפיעים על היקף ההתאבדויות.⁴⁹

בישראל, בעקבות אכיפת סעיף 10ג(ב) לחוק כלי ירייה נרשמו בקיץ 2015 שנתיים שלמות ללא אף מקרה רצח בנשק אבטחה מחוץ למשמרת.⁵⁰ זהו פרק הזמן הארוך ביותר שתועד ללא רציחות בנסיבות אלה מאז שהוחל בתיעוד שלהן בשנת 2002, וזאת למרות שהאכיפה היתה חלקית בלבד ואף הוכנסו בה הקלות בסוף 2014.

פמיניזם ככלי בזיהוי ידע נסתר

ניתוח רגיש מגדרית של מציאות כלשהיא שואל שאלות מובחנות ממוקדות-מגדר תוך איסוף נתונים שונים, רלבנטיים לכל מגדר. ניתוח כזה מציף את "האחר שהועלם משדה הראייה" כפי שכתבה החוקרת נדרה שלהוב-קבור-קיאן.⁵¹ מדיניות שלא הטמיעה ידע על שונות מגדרית שנאסף מנקודות תצפית מגוונות לוקה בהכרח בהטיה. כך בכל תחום ובוודאי בנוגע לנשק קטלני.

שיטות פמיניסטיות לבניית ידע, האמונות על הצפת מציאות שחומקת מכלי ניתוח סטנדרטיים, מאתרות ומבהירות גם תופעות ייחודיות לקבוצות נוספות, לא רק לנשים לעומת גברים. כלים פמיניסטיים מזהים, בונים ומצליבים גופי ידע של ועל קבוצות שוליים בחברה כגון קבוצות מהגרים ומהגרות, מעמדות מוחלשים ומיעוטים מסוגים שונים. מבט רגיש מגדרית הוא, במקרים רבים, גם מבט רגיש מעמדית, אתנית, גילית ועוד, המצליב גופי ידע שמקורם בקבוצות כאלה.

כך למשל, בארה"ב, אבחנה החוקרת מארגרט הובארט, מגוון גורמים לייצוג-היתר של נשים כהות עור ונשים מהגרות בין קורבנות הרצח במשפחה. מקורות התופעה, היא כתבה, אינם בהיותן של "קהילות מהגרים אלימות יותר... אלא ... קשורים באי-יכולתן של נשים מהגרות להשיג שירותים ומידע התורמים להגנתן"⁵² אי יכולת הנובעת משליטה מוגבלת בשפת הרוב, פערים תרבותיים בין לבין נותני שירותי התמיכה ויחס מוטה מצד שוטרים ושופטים.

גם בישראל, נשים מקבוצות מיעוט לשוניים ותרבותיים מצויות בסיכון מוגבר ביחס לנשים מקבוצת הרוב. על פי נתוני עמותת "לא לאלימות נגד נשים", 33.3% מבין הנשים שנפלו קורבן לרצח בתוך המשפחה בין 2002 ל-2010 היו פלסטיניות אזרחיות ישראל.⁵³ מדובר בייצוג-יתר משמעותי (פי 1.6) יחסית לאחוז הפלסטינים אזרחי ישראל מתוך כלל האוכלוסייה – 20.6% ב-2011.⁵⁴ על פני נתונים שהציג בשנת 2015 "אמאן – המרכז הערבי למלחמה באלימות", מדובר בייצוג-יתר גדול בהרבה, שכן נשים פלסטיניות אזרחיות ישראל היו 65% מקורבנות מקרי הרצח במשפחה.⁵⁵

לפי נתוני "לא לאלימות", 25.3% מבין הנשים שנרצחו בין 2002 ל-2010 היו מהגרות מחבר העמים; פי 2.5 מאחוז יוצאי חבר העמים מתוך כלל האוכלוסייה (כ-10%).⁵⁶ 11.3% מבין הנשים שנרצחו באותה תקופה בתוך המשפחה היו נשים ממוצא אתיופי; פי 7.3 מחלקם של יוצאי אתיופיה מכלל האוכלוסייה (כ-1.5%).⁵⁷ על אף שקיימת הכרה ממסדית בחשיבות של הסרת מחסומים תרבותיים לקבלת שירותי תמיכה, רוב מרכזי הסיוע, הקווים החמים, המקלטים לנשים מוכות, תחנות המשטרה וכמובן בתי המשפט עדיין מתנהלים בשפת הרוב ונשלטים על ידי תרבות הרוב, תוך חסימה חלקית של נגישות מוסדות אלה לנשים מקבוצות מיעוט וחשיפתן לסיכון מוגבר.⁵⁸

הימנעות שיטתית וסלקטיבית מאכיפת החוק

נשים פלסטיניות אזרחיות ישראל ניצבות בפני מחסומים שנוספים לשפה ותרבות בניסיון להשיג הגנה מפני אלימות במשפחה. הן מתמודדות גם עם מערכת אכיפה עוינת החוזרת ונוטשת נשים מאוימות, פעם אחר פעם, וניצבות גם בפני גורמים שמרניים ודכאניים בחברה הפלסטינית הזוכים לתמיכת המדינה. בעוד השיח היהודי בישראל מייחס גילויים של פטריארכיות ודיכוי נשים בחברה הפלסטינית לנחשלות או להקצנה דתית, תופעות אלה אינן עומדות בפני עצמן אלא הן, לפחות חלקית, פרי עידוד מצד רשויות המדינה. את המערך הסבך הזה חקרה ותיארה החוקרת, מנאר חסן: "שימור המבנה החמולתי-פטריארכלי וחיזוקו הפך לאבן פינה במדיניות הישראלית כלפי האוכלוסייה הפלסטינית בישראל. ... השיקולים הדוחפים את הממשל לחזק את החמולה תוך מתן כיבודים והעדפות כלכליות וחברתיות לפטריארכים ... מביאים את הממשל לתמוך במסורת הערבית האמורה לייצב את שליטת השכבה הפטריארכלית בחברה. ... מתן אפשרות לשיח'ים ולנכבדים למלא תפקיד של מתווכים ומפשרים ... תוך עקיפת מוסדות הרווחה המקובלים, מחזקת את סמכותם ואת ההכרה הציבורית בהם. ... המשטרה [ממשיכה] במדיניות שכבר הוכח כי אינה טובה לקורבנות ... פרי תכנון של מרכיבי שליטה חברתית פוליטית, שהתשלום עבורו הוא בסך הכול כמה גופות נשים מדי שנה".⁵⁹

עדויות מגוונות מצביעות על הימנעות שלטונית מאכיפה סדורה ושוויונית של החוק בתחומים רבים בחיי הפלסטינים אזרחי ישראל. ביניהם, ההזכרה בדוחות, מסמכים, ניירות עמדה ומחקרים שונים היעדר אכיפה בתחום כלי הירייה, בנושא של תקני בטיחות בבנייה, בתחום חוקי התנועה ועוד.⁶⁰ תופעה זו תוארה ע"י עו"ד רדא ענבוס כי "חוק מזניח" והיא גוררת תוצאות קטלניות בין אזרחי ישראל הפלסטינים, עקב ריבוי תאונות (הגובות מחיר גבוה במיוחד בחיי ילדים ופעוטות פלסטיניים) והותרת מרחב פנוי-חסיתי לפשיעה. לדברי עו"ד ענבוס, התופעה מקיפה היעדר "מדיניות אכיפה כוללת וארוכת טווח. [...] לצד מערכת משפט אשר לא עיצבה מדיניות משפטית ראויה" ומפלה-לרעה נאשמים ערבים. לטענתו: "חוק מזניח גורר הזנחה של החוק".⁶¹

הימנעות שיטתית מאכיפת החוק תועדה גם לגבי עבירות של אזרחי ישראל בגדה המערבית ובכללן עבירות בנשק קל. במשך למעלה מעשור, נמצא כי "משטרת ישראל, המופקדת על חקירת מקרי אלימות של מתנחלים כלפי פלסטינים, אינה ממצה את פעולות החקירה הנדרשות ואינה עושה את כל המוטל עליה כדי לאכוף את החוק". מאות התלונות שנבדקו על ידי בצלם – מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים, כללו לא מעט מקרי ירי או איום בנשק. גם הפרקליטות הצבאית נמנעה מחקירה של למעלה מחמישים "תלונות על מקרים שבהם עלה חשד ולפיו כוחות הביטחון לא התערבו כדי למנוע מעשי אלימות של מתנחלים כלפי פלסטינים ורכושם".⁶² המשרד לתאום עניינים הומניטריים של האו"ם דיווח: "כפי שצינו מספר ועדות חקירה רשמיות שמינו הרשויות הישראליות מאז שנות השמונים, וכן ארגוני זכויות אדם, ישראל נמנעה בשיטתיות מאכיפה של החוק על מתנחלים התוקפים פלסטינים ורכושם".⁶³

תפוצה גוברת של נשק קל מחמירה, לדברי חוקרות שונות, את האלימות ואת איומי האלימות המופנים כלפי נשים ונערות במצבי קונפליקט.⁶⁴ כך, עדויות מהגדה המערבית ומרצועת עזה מצביעות בשנים האחרונות על עליה עקבית ברמות האלימות נגד נשים. דוח מקיף של הארגון הפלסטיני "מפתח" קבע כי: "תוצאת ההצלבה בין צעדים צבאיים של כוחות ישראל לבין חברה פלסטינית פטריארכלית שמרנית תורמת למערך מאוחד של אלימות כלפי נשים".⁶⁵ מגמה זו מתיישבת, כתבו מחברות הדוח, עם ממצאים דומים מאיזורי קונפליקט בעולם המצביעים על קשר ברור בין אלימות פוליטית, כיבוש צבאי ועליה באלימות על רקע מגדרי.

זה סוג ההשפעות וההשלכות של הימצאות כמויות גדולות של נשק קל במרחב שחומקות משדה הראייה בלי ניתוח פמיניסטי ולא מוצאות מענה במדיניות הגופים האחראיים לנושא. כפי שניסחה זאת החוקרת נדרה שלהוב-קבורקיאן: "מידע הוא אחד הקורבנות הראשונים באיזורים מוכי קונפליקט ... [המייצרים] אי-נראות מוגברת של 'האחר'".⁶⁶

אלא שזהו רק אחד המובנים שבו אלימות צבאית גוררת השלכות מובחנות מגדרית. לדברי מחברות הדוח: "נשים פלסטיניות חשופות לאותם סוגים של אלימות תחת-כיבוש שחווים גברים פלסטיניים, אך ההשפעות על חייהן שונות. ... [בין היתר,] מעמסה עצומה מוטלת על נשים שנאלצות להפוך לראשי משפחה במקום בעלים ואחרים שנהרגו או נכלאו. בהיעדר מערכת ביטוח לאומי, על הנשים ומשפחותיהן לשאת לבדן במעמסה".⁶⁷ גם ממצאים אלה מהדהדים מגמות שנצפו באיזורי קונפליקט בעולם שבהם, לדברי החוקרת והפעילה ריטה סנטוס: "נשים מתמודדות עם תוצאות ארוכות-טווח של מלחמות: ... בהרבה מקרים הן הופכות למפרנסות עיקריות לאור הסיכוי המוגבר להריגה או פגיעה של הגברים הקרובים להן".⁶⁸

ידע חיוני וחסר בהתוויית מדינות ובביצועה

תוך הבנת חיוניותו של מידע מקיף על קבוצות מודחקות ומושקקות לצורך גיבוש מדיניות אחראית ודמוקרטית, פעילות קואליציית "האקדח על שולחן המטבח" יזמו פניות חוזרות ונשנות בנושא לגורמים שונים בממשלה ובמשטרה. בין היתר, כתבנו למפק"ל המשטרה ולמנכ"ל המשרד לביטחון פנים: התחשבות בהשפעה השונה של החלטות על נשים וגברים ידועה בעולם בשם GENDER MAINSTREAMING (מדיניות השפעה מגדרית). תפיסה זו נהגתה באו"ם בשנת 1985 ואומצה על ידי רבות ממדינות המערב, ולפיה יש לבחון כיצד משפיעות החלטות – פוליטיות, מנהליות, משפטיות ואחרות – על בני המינים השונים. ואכן, זה למעלה מרבע מאה שבהצעות לקביעת מדיניות ציבורית והחלטות אחרות נשקלים גם שיקולים מגדריים. בישראל עוגנו הצורך והחובה לאיסוף נתונים רגיש מבחינה מגדרית בסעיף 3ג6(א) לחוק שיויו זכויות האשה תשי"א-1951. הסעיף קובע כי: 'גוף ציבורי העורך דרך קבע איסוף ועיבוד של מידע הנוגע ליחידים, ומפרסמו לציבור במסגרת פרסום כללי שנועד לשמש גם למטרות סטטיסטיות, יכלול בפעולותיו כאמור התייחסות למין'.⁶⁹

בקיץ 2013, מועצת הביטחון של האו"ם חזרה והצביעה במפורש על צבירת נשק קל כאחד הגורמים המזינים "סכסוכים מזוינים תוך גרימת מגוון רחב של תוצאות שליליות בתחום זכויות האדם, בתחום ההומניטארי ... ובמיוחד בהקשר של ביטחון האזרחים במהלך סכסוך מזויין, כולל גם השלכות מועצמות על האלימות המופעלת נגד נשים ובנות, הגברת אלימות מינית ואלימות על רקע מגדרי".⁷⁰ בהקשר זה, החלטת מועצת הביטחון מספר 2171 אף ממשיכה וקוראת לקחת בחשבון את צרכיהם המיוחדים של נשים וילדים בתהליכי פירוק נשק של כוחות ביטחון ומיליציות. לשם כך, מייחסת ההחלטה חשיבות רבה לתכנון תהליכים מסוג זה "בהשתתפות של נשים ... תוך התייעצות עם החברה האזרחית, כולל ארגוני נשים".⁷¹

ברוח זו, בתחילת 2016, גיבשה יזמת "האקדח על שולחן המטבח" חוות דעת מגדרית מפורטת על השלכות הצעת ממשלה לתיקון חוק כלי ירייה (חוות הדעת המלאה מובאת כנספח לדוח זה). ניתוח מבוסס-נתונים ומקיף הוגש לשרה לשוויון חברתי ב-3 בינואר 2016, בקריאה להעניק משקל משמעותי לממצאים המוצגים בו בתהליך הדיון בחוק. על חוות הדעת חתומים עשרים ארגוני נשים וארגוני חברה אזרחית שעמדו על חומרת ההשלכות של התיקון המוצע והתייצבו מאחוריה, תוך הרחבה ניכרת של קבוצת השותפים הקבועים ליזמת "האקדח על שולחן המטבח". חוות הדעת קבעה כי: "תיקון החוק מהווה צעד לאחור בהגנה שמספקת המדינה לנשים, ולאזרחים בכלל, מפני אלימות קטלנית העושה שימוש בכלי ירייה. עם כל ההבנה לכך שהמדינה מצויה בשעת חירום, סכסוכים אלימים טומנים בחובם סכנות נוספות וייחודיות כלפי נשים בתחום הגברת האלימות המגדרית בזירה הביתית, אשר יש להביאם בחשבון

לוותה באיסוף נתונים חדשים שחשפו את היעדר ההצדקה לתיקון, בעבודת סנגור אינטנסיבית בכנסת, בפניות והופעות בתקשורת ובהופעות בפני ועדת הפנים ואיכות הסביבה. חרף כל אלה, אושר התיקון המוצע לחוק במרץ 2016.⁷² חוות הדעת המגדרית לא זכתה לתגובת השרה לשוויון חברתי.

עוצמת החברה האזרחית

יזמת "האקדח על שולחן המטבח" היוותה גורם מפתח ביצירת הכרה ציבורית בכך ששורת רציחות נפרדות-כביכול בנשק אבטחה שנלקח הביתה, היא למעשה תופעה, ובהפיכת תופעה זו לעניין ציבורי המצדיק שינוי מדיניות. היזמה הניעה וריכזה עבודת סנגור תוך הפניית קריאות פומביות למגוון גורמים. הפניה הישירה לציבור התנהלה (וממשיכה להתנהל) ברשתות החברתיות, בהפגנות, מעל לוחות מודעות במרחב הציבורי, מעל במות של עצרות ובהרצאות בכל המדינה. הפניה לתקשורת עוררה תחקירים, דיונים ודיווחים של עיתונאיות ובלוגרים ולוותה במאמרי דעה של פעילות הקמפיין שפורסמו גם בתקשורת מסחרית מסורתית, וגם בתקשורת מקוונת, מסחרית ועצמאית. הפניה לרשות המבצעת ולנבחרי הציבור התנהלה ומתנהלת בתכתובת ישירה, בין היתר, עם השר לביטחון פנים, עם ראשי ועדות כנסת ועם חבריהן, בהשתתפות פעילה של פעילות הקמפיין בישיבות ועדת הכנסת לענייני פנים והגנת הסביבה וועדת הכנסת לקידום מעמד האשה, בפגישות עם בכירים במשטרה, במשרד לביטחון פנים ובמשרדי ממשלה נוספים.

עם תחילת העבודה ב-2010, רוב דיווחי התקשורת על פשיעה אלימה לא מיקדו תשומת לב [או לא עסקו בכלל] בכלי הנשק או באמצעי שבו בוצעה הפגיעה. היום, הרבה מאוד דיווחים תקשורתיים מדווחים כבר בכותרת על כלי הנשק ומקורו. הקמפיין הצליח, מעל למצופה, להפנות תשומת לב תקשורתית וציבורית לאותו נשק "שקוף" ולאותה שורה, כמעט שקופה, של רציחות שרובן, קרוב לוודאי, היו נמנעות בהיעדר כלי ירייה זמין וקטלני. הקמפיין הצליח להניע שינוי מובהק בשיח – בתקשורת, בציבור ובין מקבלי החלטות. מעיד על כך מספר הכתבות והדיווחים בתקשורת שעסקו בנושא, פרסמו את נתוני הקמפיין ואת עמדותיו.⁷³ מעידים על כך, לא פחות, דיונים חוזרים ונשנים שניהלה ב-2013 ועדת הכנסת לענייני פנים והגנת הסביבה, בהשתתפות פעילה של נציגות הקמפיין, במטרה להביא לאכיפת סעיף 10(ג) של חוק כלי ירייה.⁷⁴ בקיץ 2013, המשרד לביטחון פנים ניסח הנחיות חדשות לחברות האבטחה במטרה לאכוף את הסעיף [אם כי, האכיפה נותרה חלקית בלבד – על מאבטחי בתי עסק ומוסדות ציבור תוך החרגת המאבטחים במוסדות חינוך].⁷⁵ בהתאמה, משטרת ישראל ניסחה ופרסמה הנחיות מפורטות לחברות אבטחה המורות על איסוף נשק אבטחה בסוף משמרת העבודה של מאבטחי בתי עסק ומוסדות ציבור.

בסקר עצמאי של "האקדח על שולחן המטבח" לבדיקת מידת היישום בפועל של ההנחיות החדשות, נמצאה, בינואר 2014, ירידה משמעותית ברמת החימוש

של מאבטחי בתי עסק ומוסדות ציבור. בחודשים שקדמו לסקר, מספר המאבטחים הלא-חמושים באתרים אלה הוכפל כמעט והגיע לכ-64%; מבין המאבטחים החמושים 85% דיווחו שנשקם מאוחסן במקום העבודה בסוף המשמרת וכן כי מדובר בנוהל חדש.⁷⁶

על פי ממצאים בלתי-תלויים אלה, הושג בבירור שינוי משמעותי, גם אם ראשוני וחלקי, בידי "האקדח על שולחן המטבח". היזמה הצליחה להניע מהלך ממשי של פירוק נשק במרחב האזרחי והביתי ולצמצם בפועל את האיום המרחף על אלפי נשים ועל חיי גברים וילדים לא מעטים. למרות תגובת הנגד החריפה, גם נראה שזהו הישג עמיד במידה מסוימת. קרוב לשלוש שנים אחרי כניסתן לתוקף של ההנחיות החדשות לאחסון נשק אבטחה, העיד בכנסת נציג איגוד חברות האבטחה כי גם אם יותר-מחדש לאחסון נשק אבטחה בבית המאבטח, "יש מקומות שהתרגלנו למצב לעומת ההתנגדות שלנו לפני כמה שנים. הבנו שהמצב נכון והוא יישאר ככה".⁷⁷

אכן הפינה של אותה הצלחה היה נתון מספרי יחיד: מספר הרציחות בנשק אבטחה שנלקח הביתה, שלא במסגרת שעות המשמרת. את המספר הזה שום גוף במדינה לא מנה ולא ידע. עד שנמנה נשארו אלה רציחות נפרדות. המספר נאסף ונמנה במאמץ על ידנו מתוך שנים של דיווחים בתקשורת, תוך הסתמכות גם על עבודת פעילות נוספות וארגוני נשים המונים ואוספים מידע על מקרי רצח במשפחה ורצח נשים.⁷⁸ המספר היחיד הזה (שהלך וגדל בקביעות מזוועה מקרה אחר מקרה, תוך כדי עבודת הקמפיין) שיחק תפקיד מכריע ביצירת הכרה מתרחבת כי אכן מדובר בתופעה, כי אכן לפנינו בעיה נוראה, עניין ציבורי דחוף שניתן לפתרון.

בד בבד עם השינוי שהצליח להוביל "האקדח על שולחן המטבח" גאה גל נגדי שפעל ופועל לשמר ואף להרחיב את תפוצת כלי הירייה במרחב האזרחי ולרופף את הפיקוח הממסדי על כלי נשק. בעקבות הנראות הציבורית שצברה יזמת "האקדח על שולחן המטבח" הוקמה "העמותה לקידום תרבות הנשק בישראל",⁷⁹ ב-2016 נחנכה "שדולה לעיצוב מדיניות כלי ירייה בישראל" ביזמת חבר הכנסת הנכנס אמיר אוחנה (ליכוד),⁸⁰ ומאז כניסתו לתפקיד ב-2015, פועל השר לביטחון פנים להגדלת כמות כלי הירייה ברחובות.

אנחנו והדוח הנוכחי – מסמך ראשון מסוגו – מצביעות על החשיבות של המשך מבט ציבורי ודיון ציבורי – ערים, מעמיקים ומתרחבים – בשאלות של היקף תפוצת הנשק הקל, ההגבלה והשליטה במספר הרישיונות ובמספר כלי הנשק, טיב הפיקוח על כל האלה ואיכות. דוח זה הוא הצעד הבא שבו אנו אוספות אינפורמציה "בלתי נראית" ויוצרות ידע ונתונים בניסיון להשפיע על המודעות וליצור תביעה ציבורית למדיניות כלי ירייה שקופה ואחראית.

וליצור תביעה ציבורית למדיניות כלי ירייה שקופה ואחראית. שכן, הנושאים האלה הם באופן הפשוט והמילולי ביותר נושאים של חיים ומוות. הם בנפשנו.

נתונים – כמו המספר שחשף הקמפיין – הם תשתית חיונית, הכרחית לכל דיון כזה. לא כל שכן, לקיום מעקב ופיקוח ממשיים.

///

פרק ראשון: מפת כלי הירייה במרחב האזרחי – סוגים, אחראים, חוקים

על מנת להתחיל להתמצא בנושא הנשק הקל בישראל, מבקש פרק זה לפרוש את מפת התמצאות ראשונית. הפרק יסקור את הגופים העיקריים האחראים על יישום מדיניות הנשק הקל בישראל, את המונחים העיקריים המשמשים גופים אלו בפעולתם, את הסיווג הרשמי לסוגי הנשק המצויים בשימוש ואת סוגי הרישיונות השונים הניתנים על ידי המדינה. לפרק נספח המתאר בתמצית את החוקים המסדירים את תחום הנשק הקל בישראל. מלאכת הביאור אינה קלה. כפי שתקראו מיד, קיים בלבול גדול במונחים המקשה על הבנת התחום, וריבוי של גופים וקטגוריות של רישיונות. לדעתנו, הבלבול והריבוי מקשים גם על ניהול מדיניות נשק קל מושכלת ואחראית.

נתונים על נשק קל: מבין גופים, מבין מונחים

הזכות לשאת כלי ירייה אינה זכות מוקנית והליך מתן הרישיון מאזן בינה ובין האינטרס של שלום הציבור.

דוח מבקר המדינה, 2014.

לפני למעלה מעשרים שנה, באוגוסט 1993, הוגש לממשלה המכהנת דוח מסכם של "הוועדה הבין משרדית לבירור מדיניות רישוי כלי ירייה" (שכונתה על שם העומד בראשה, "ועדת כהן"). ועדה זו היתה רק הראשונה בשורה של שש ועדות שמונו על ידי ממשלות שונות, בניסיון להתוות קווי מדיניות של רישוי נשק קל ושל פיקוח על נשק.⁸¹ במהלך עבודתה, ניסתה "ועדת כהן" לקבל נתונים הנוגעים למספר כלי הירייה שנמצאים במרחב האזרחי בישראל. הוועדה גילתה שלא קיים ריכוז נתונים בנושא. בדוח המסכם ציינו חברי הוועדה: "ריכוז נתונים זה, אשר יכול וצריך לשמש כלי עזר למערכת ... לא היה בפני ... הממונה על תחום רישוי כלי הירייה במשרד הפנים".⁸² כפי שמשתמע בבירור מדברי "ועדת כהן", דיון מעמיק וראוי בנושא אחזקת כלי נשק קלים בישראל וכן בפיקוח עליהם – אם בקרב קובעי מדיניות ומבצעים ואם בקרב הציבור – מחייב בחינה זהירה של פרטי המציאות והצגת שאלות על סמך המצב העובדתי הקיים. הפרק הנוכחי יתחיל, אם כך, מהבסיס וישאל: מהו המצב העובדתי, כפי שהוא מוצג היום בפני קובעי המדיניות והציבור, 23 שנים אחרי שהוגשו המלצות "ועדת כהן"? בכמה כלי נשק מדובר? כיצד הם מוחזקים, בידי מי והיכן? כיוון שעד היום, נראה שנותר בעינו המחסור במידע שתואר על ידי הוועדה, התשובות (המוגבלות) שיציעו פרק זה והדוח כולו כרוכות באיסוף, שילוב והצלבה של ממצאים חלקיים, ממקורות שונים שמוסמכים ו/או מסוגלים לאסוף, לבדוק ולפרסם נתונים על נשק קל בישראל.

נשק אזרחי, נשק כוחות הביטחון

כדי להתחיל להתמצא במבוכ המידע על מכלול הנשק הקל הנפוץ בכל רחבי המדינה ובשטחים תחת שליטתה, חשוב להקדים ולציין כי הן החוק והן הרשויות המבצעות את החוק (ובניהן: הממשלה, משרדי הממשלה, הצבא, המשטרה, בתי המשפט ועוד) נוהגות להבחין בין "נשק אזרחי" לבין נשק אחר, המוחזק בידי כוחות ביטחון. כמו בנושאים רבים אחרים, גם בתחום הנשק הקל, כללים שונים חלים על התחום האזרחי ועל זה המסווג כ"צבאי" או "ביטחוני". כך, למשל, התריעה בדוח שלה הוועדה הבין משרדית השישית במספר שעסקה בנושא רישוי הנשק, "ועדת בריןקר" (ב-2005):⁸³ "שומרים בישובים, המקבלים כלי ירייה למשמרתם אינם נבדקים כלל, וכל מערך הבדיקה והפיקוח אינו מופץ על לגביהם. גם תושבי איזור יהודה ושומרון אינם נבדקים במערך הבדיקה האזרחי בשל העובדה שהם מקבלים את הכלי ירייה מצה"ל". התרעה זו 2005 חזרה למעשה על אזהרה של ועדה קודמת שבדקה, עשור לפניכן, נושא רלבנטי אחר. ועדת החקירה לעניין הטבח במערת המכפלה בחברון, התשנ"ד (1993-1994) הזהירה מפני "שורה שלמה של סיכונים" הנובעים מתוך "מצב שבו כמויות גדולות של נשק מצויות בשטחים [שמעבר לקו הירוק] בתנאים של בקרה ריכוזית רופפת ... סיכונים הכרוכים בכך שהשטח רווי בכלי נשק, שזמינותם היא רבה והבקרה על האוחזים בהם היא בהכרח מוגבלת".⁸⁴ שתי האזהרות, מתריעות על אותה בעיה מבנית והיא הבקרה האזרחית הרופפת על נשק צבאי שמופקד בידי אזרחים, בעיקר מעבר לקו הירוק.

במלים אחרות, גם אם רובה הוא רובה (וכך גם אקדח), ולמרות שגם חוק הוא חוק, והוא חל על כל כלי ירייה חוקי במדינה,⁸⁵ הכפיפות המנהלתית של כלי ירייה שונים, על כל השלכותיה של כפיפות כזאת, משתנה על פי מקור כלי הנשק, הבעלות עליו והתפקיד הרשמי של האדם הנושא אותו. כך משתנים גם מערך הכללים החל על אותם כלי נשק, נוהלי ההרשאה לשאת אותם ודרכי הפיקוח על הכלי ועל הנושא אותו. כפי שהעיד, למשל, מכתב מ"האגף לחקירות ולמודיעין" של משטרת ישראל, מיום ה-26 ביוני 2014:⁸⁶ "נתוני האגף לחקירות ולמודיעין במשטרת ישראל מתייחסים לאירועים פליליים אשר בוצעו על ידי אזרחים. לפיכך, אין באפשרותנו לבצע פילוח של הנתונים לאירועים אשר בוצעו בכלי נשק אזרחיים אל מול אירועים אשר בוצעו בכלי נשק של כוחות ביטחון/מאבטחים". לשיטת "האגף לחקירות ולמודיעין" של משטרת ישראל נראה, על פי הסבר זה, כי "כלי נשק של .../מאבטחים" הם לא (או לפחות לא בהכרח) כלי נשק "אזרחיים". לעומת זאת, כשמשרד מבקר המדינה, ערך ב-2013 ביקורת מקיפה על "רישוי כלי ירייה והפיקוח על אחזקתם",⁸⁷ הוא בחן את רישוי הנשק שבאחריות המשרד לביטחון פנים, נשק המסווג בפירוש על ידי המשרד בתור "נשק אזרחי". תחת הסיווג הזה ("אזרחי"), כפי שיפורט מיד, נכלל גם מצבור הנשק שנקרא "ארגוני" הכולל בתוכו, בין היתר, גם את נשקן של חברות האבטחה. במלים אחרות, לשיטת המשרד לביטחון פנים כלי ירייה של מאבטחים הם "נשק אזרחי" לכל דבר. מסתבר, אם כך, שאפילו סיווג או מושג מוכר ומובן-כביכול לובש משמעויות שונות.

סוגי רישיונות הנשק

באמצעות "האגף לרישוי כלי ירייה", המשרד לביטחון פנים בוחן ומאשר בקשות לשלושה סוגים עיקריים של רישיונות לנשיאת נשק קל:

- "רישיון פרטי" – רישיון שמונפק לאדם פרטי שמבקש לקנות כלי ירייה ולהחזיק בו בביתו. רישיון זה קרוי בחוק בפשטות "רישיון";
 - "רישיון מיוחד" – רישיון שמונפק לאדם שאחראי על נושאי נשק נוספים ועל נשקם, למשל, בתור עובד בכיר בחברת אבטחה או, למשל, בתור רכז ביטחון ביישוב שמחזיק במחסן נשק ומקיים שמירה חמושה, או, למשל, בתור אחראי ביטחון בתוך מפעל גדול שמחזיק במחסן נשק ומקיים שמירה חמושה;
 - הרשאה מוגבלת לנשיאת נשק בתפקיד, המונפקת לאדם שהוא כפוף לבעל "רישיון מיוחד" ושנושא נשק במסגרת עבודתו או בהתאם למקום מגוריו.⁸⁸
- בהתאם לכך, כמו הרישיונות, גם כלי הירייה שנפלים תחת אחריות המשרד והאגף לרישוי כלי ירייה, מסווגים בתור:
- נשק פרטי (או נשק בבעלות פרטית)
 - נשק ארגוני

בלבול במונחים

ישוב ראוי: יישוב שנמצא ראוי לקבל נשק ארגוני כדי להגן על הנפש והרכוש והדרכים אל היישוב וממנו יש לו בעל רישיון מיוחד שמחליט מי המורשים שלו. יישוב זכאי: יישוב שתושביו יהיו זכאים לקבל נשק אישי-פרטי. (חלק מהיישובים הם גם ראויים וגם זכאיים.) מפעל ראוי: גוף פרטי אזרחי שמחזיק נשק לצורך אבטחתו. (למשל, מפעל לקפה בגליל שמבקש שהאנשים שלו יהיו חמושים במקום לשכור שמירה חיצונית.) "הרבה אנשים משתמשים במונח 'מפעל ראוי' גם כשלא מדובר בכזה".⁸⁹

המונח "נשק ארגוני", המשמש את "האגף לרישוי כלי ירייה", כולל בתוכו גם את נשקן של חברות השמירה והאבטחה וגם את הנשק המוחזק בידי ארגונים רבים אחרים (הדוח יתייחס בהמשך לשאלה איזה ארגונים).⁹⁰ ואולם, נראה שאין הסכמה מלאה על הגדרה זו, שכן על פי ההסבר של "האגף לחקירות ולמודיעין" במשטרה שצוטט למעלה (מתוך מכתב מיום מה-26 ביוני 2014), הוא נוהג לסווג כלי ירייה של מאבטחים בתור "כלי נשק של כוחות ביטחון". בהתאם לכך, לטענת אותו אגף, מעשים פליליים שמבצעים מאבטחים בנשק האבטחה שהופקד בידיהם לא נספרים בתור "אירועים פליליים אשר בוצעו על ידי אזרחים".

השימוש המבלבל במונח "אזרחי", תוך התייחסות לסיווג כלי נשק ומיון נתונים, הוא רק דוגמה ראשונה לערפול המושגים שמסבך, ואף שולל אפשרות לערוך

"ספירת מלאי" בהירה ומסודרת של כלי נשק קלים בישראל. שימושים סותרים של הרשויות עצמן בסיווגים הנוגעים לכלי ירייה הם לא תופעה נדירה. כך למשל, ניכר גם בלבול בשימוש במושג "מפעל ראוי". לדברי בכירי האגף לרישוי כלי ירייה במשרד לביטחון פנים, "מפעל ראוי" הוא גוף פרטי אזרחי המחזיק נשק לצורך אבטחתו, כמו למשל חברת קוקה-קולה בישראל. לעומת זאת, במכתב ממרץ 2014, העיד הממונה על יישום חוק חופש מידע במשרד הביטחון כי: "משרד הביטחון הוא 'מפעל ראוי' וזאת על פי על פי סעיף 10 א' לחוק כלי הירייה".⁹¹ בבירור חוזר, טענו בכירי המשרד לביטחון פנים כי מדובר בשימוש מוטעה במונח, שכן משרד הביטחון אינו מפעל ראוי וציינו: "הרבה אנשים משתמשים במונח 'מפעל ראוי' גם כשלא מדובר בכזה".⁹²

גורמים רשמיים שונים נוטים, שוב ושוב, להציג נתונים על כלי ירייה ועל רישיונות לנשיאת נשק תחת כותרות וסיווגים בלתי עקביים ולא ברורים. חלק מהנתונים עוסקים, למשל, במספרי האנשים המורשים לשאת נשק. חלק אחר נוגע למספר כלי הנשק שבידיהם. מספר המורשים שונה ממספר כלי הנשק, כמובן, ויחד עם זה, קורה שהצהרות ופרסומים חשובים יוצרים רושם מטעה של זהות בין השניים.⁹³ נתונים שונים הנוגעים לרישיונות נשק או לכלי ירייה מסווגים גם תחת הכותרת "פעילים".⁹⁴ לא ברור אם משתמע מכך שנתונים נוספים, המוצגים בלי סיווג מפורש של "פעילים", כוללים בתוכם גם מספר לא ידוע של רישיונות או של כלי ירייה "לא פעילים". המבוכה בעניין הזה רק גדלה, למשל, לאור מסמך של המרכז למחקר ומידע של הכנסת, משנת 2007 שקבע: "יש חפיפה חלקית בין הקבוצות, למשל לרוב האנשים הפעילים יש רישיונות תקפים, ורוב הרישיונות התקפים הם בידי אנשים פעילים. אנשים פעילים הם אנשים חיים שאינם מאושפזים לפרק זמן ארוך וכיוצא בזה".⁹⁵ בדוח מבקר המדינה נכללו "יישובים זכאים", שתושביהם זכאים לקבל רישיון אישי לנשיאת נשק מאגף כלי ירייה, בין סוגי הגופים שהונפקו להם "רישיונות ארגוניים", כשעל פניו, לפי הסבר המשרד לביטחון פנים, לא מדובר ב"יישובים זכאים" אלא ב"יישובים ראויים" שתושביהם מקבלים נשק מאחראי הביטחון ביישוב. במיוחד מבלבלת העובדה שהדוח מציין במפורש כי הוא מבוסס על נתוני האגף לכלי ירייה עצמו.⁹⁶ אם כך, סיווגים מנהליים של כלי ירייה ושל מי שמחזיקים ברישיונות לשאת אותם משתנים, לעיתים, ממחלקה למחלקה או ממסמך למסמך, בלתי עקביים ומבלבלים. כפי שהעידו בהזדמנויות שונות בעלי תפקידים בכירים,⁹⁷ מצב זה ידוע לעובדי הגופים השותפים באחריות על מצבור הנשק הקל בישראל והוא פוגע הן בתפקודם והן בתיאום ביניהם. גופים שונים האחראים, כמכלול, לרישוי סוגי הנשק השונים, לפיקוח על הפעלתו ולשימוש המעשי בו משקיעים, לפחות בחלקם, מאמצים ארוכי-שנים בשינוי ושיפור האיסוף, הארגון וההצגה של הנתונים שנוגעים לנשק קל. עם זאת, המצב הנוכחי פוגע בבירור באפשרות לנהל מעקב ופיקוח ממצים אחרי תפוצת כלי הירייה והמחזיקים בהם. נוסף לכך, הוא מהווה פגיעה קשה בזכות הציבור לדעת ובאפשרות של החברה האזרחית לערוך מעקב ודיון מושכלים, מבוססי-נתונים, בנושא של תפוצת נשק קל.

אז על מה אנחנו מדברים?

מונחים בלתי עקביים במידע רשמי על נשק קל:

כלי נשק פרטיים:

”נשק פרטי בידי אנשים פעילים”
2009 האגף לרישוי כלי ירייה

”נשק פרטי ברישיונות תקפים”
2009 האגף לרישוי כלי ירייה

”כלי נשק ללא רישיון תקף”
2013 שנתון המשרד לביטחון פנים

”כלי נשק פרטיים”
2013 השר לביטחון פנים
בעדות בפני וועדת הפנים

”כלי ירייה פרטיים”
2014 האגף לרישוי כלי ירייה
בפגישה עם פעילות הפרוייקט

כלי נשק ארגוניים:

”כלי ירייה בידי ארגונים מורשים”
1993 דוח וועדת כהן

”כלי ירייה פעילים”
1993 דוח וועדת כהן

”נשק ארגוני”
2007 מרכז המחקר והמידע, הכנסת

”כלי נשק ברישיון ארגוני”
2013 ראש האגף לרישוי כלי ירייה,
המשרד לביטחון פנים

”כלי הנשק במפעלים ראויים”
2014 הממונה על חופש מידע,
המשרד לביטחון פנים

”בעלי רישיון לשאת נשק ארגוני
2013 השר לביטחון פנים
בעדות בפני וועדת הפנים

”בעלי רישיון לנשיאת
נשק בחברות שמירה
2013 השר לביטחון פנים
בעדות בפני וועדת הפנים

**כלי נשק אזרחיים או
מחזיקי רישיונות אזרחיים?**

”כלי נשק אזרחיים ברישיון
2013 האגף לרישוי כלי ירייה,
המשרד לביטחון פנים

**איך אפשר לעקוב
אחרי מה שקורה**

אם לא ברור על מה מדברים?

**מונחים
משתנים
מונעים
שקיפות**

כלי נשק אזרחיים:

”אנשים המחזיקים
נשק פרטי ברישיון
1998 דוח וועדת המשנה
לנושא נשק צבאי ואזרחי
(של הוועדה למניעת אלימות במשפחה)

”רישיונות לכלי ירייה פרטיים
2012 הממונה על חופש מידע,
המשרד לביטחון פנים

”מורשים לשאת כלי נשק
2013 השר לביטחון פנים
בעדות בפני וועדת הפנים

”רישיונות פרטיים בידי תושבים
2014 האגף לרישוי כלי ירייה

אנשים נושאי נשק ארגוני:

”מורשים לשאת נשק
(ככל הנראה בארגונים)
1998 – דוח מבקר המדינה

”מוצעים לשאת נשק ארגוני
1998 דוח וועדת המשנה
לנושא נשק צבאי ואזרחי

מידע לא קיים או לא זמין

תהליך דמוקרטי של מעקב ודיון נחסם גם על ידי הנטייה הרווחת בגופים האחראים למצבורי נשק קל בישראל לשלול מהחברה האזרחית מידע בנושא נשק. תחת חוק חופש מידע הגישו מחברות הדוח הנוכחי בקשות מפורטות למידע בנושא לארבעה גופים: משטרת ישראל, צה"ל, משרד הביטחון, המש"ר לבטיחון פנים. המשרד לבטיחון פנים השקיע מאמץ ניכר בהעברת המידע המבוקש, גם בכתב וגם בשתי פגישות ממושכות ומעמיקות. עם זאת, כשליש (32%) מסעיפי הבקשה נדחו לגמרי, רובן (כ-22%) בתואנה שמדובר במידע ביטחוני ומיעוטן משום שהמידע המבוקש באותה שאלה לא התאים, לדברי המשרד, להגדרת המידע של חוק חופש מידע. שאלות נוספות לא נענו מחו"ס משאבים, שכן המידע שביקשנו לא נאסף ולא קיים בידי המשרד. תשובות הגופים האחרים אליהם פנינו היו דלות בהרבה. חלק ניכר מהשאלות שהוצגו זכו להתעלמות מוחלטת, אחרות נענו בהפניה לחוקים כשהבקשה היתה למידע קונקרטי על יישומו המעשי של החוק.

בעקבות התהליך כולו ניתן לומר בבירור כי גופי הרשות המבצעת המופקדים על נשק קל, מתייחסים למידע על נשק בתור חומר מסווג שאין הצדקה וחובה לספק אותו לארגוני חברה אזרחית. הדפוס המוכר של התנהלות מאחורי מסך "ביטחוני" שולט, במידה רבה, גם בנושא הזה, למרות שמדובר בכלי ירייה שנפוצים ברחבי החברה האזרחית ובתוך ארגונים אזרחיים רבים, כלי ירייה שאף מסכנים אזרחיות ואזרחים רבים מאוד ופוגעים בהם.

לאור כל זה, מסתבר כבר בשלב זה שבניגוד לציפיות המתלוות בדרך כלל לכותרת "דוח", המסמך הנוכחי לא יוכל ולא יתיימר לפרוס מפת התמצאות בהירה ומבוססת המפרטת מה גודלם של מצבורי כלי הירייה השונים שמאורגנים תחת מיונים מנהלתיים שונים, ובהתאם לכך גם מאוחסנים ומנוהלים על ידי גופים שונים ומגוונים.

מיפוי הגופים האחראים

כל הגופים האחראים בישראל על רישוי ופיקוח על מצבורי נשק כפופים לחוק כלי ירייה (התש"ט-1949) וכן, כפי שמציין דוח מבקר המדינה, לתקנות "שהותקנו על פיו [ש]מסדירים את נושא הרישוי, הנשיאה וההחזקה של כלי ירייה".⁹⁸

זהו החוק המרכזי, אך לא היחיד, המסדיר את תחום כלי הירייה בישראל. בנספח א' ריכזנו את כלל החוקים החולשים על התחום, ביניהם חוק חוקרים פרטיים ושירותי שמירה, חוק סמכויות לשם שמירה על ביטחון הציבור, והחוק להסדרת הביטחון בגופים ציבוריים. בנוסף, סקרנו גם חוקים המתייחסים באופן קונקרטי לקשר בין כלי נשק לבין אלימות מגדרית ואלימות במשפחה, כגון, החוק למניעת אלימות במשפחה, חוק הטרדה מאיימת והחוק לשיווי זכויות האשה.

האגף לרישוי כלי ירייה במשרד לביטחון פנים הוא האחראי המרכזי לביצוע מדיניות רישוי הנשק והפיקוח עליו, ופועל לפי חוק זה. הוא ממונה על הענקת רישיונות לנשיאת כלי ירייה "אזרחיים", כולל אלה שהחוק והמשרד רואים בהם "פרטיים" ואלה שהחוק והמשרד רואים בהם "ארגוניים".⁹⁹ האגף אחראי גם לנהל פיקוח על בעלי הרישיונות ונושאי הנשק "הפרטיים" ו"הארגוניים".

אך אין זה הגורם היחיד האחראי לנשק. חוק כלי הירייה מגדיר גופי שלטון חמושים נוספים החולקים ביניהם אחריות על ניהול מצבור הנשק הקל המפוזר ברחבי המדינה.¹⁰⁰ הגופים האחראיים כוללים את:

- המשרד לביטחון פנים, ובתוכו, כאמור, האגף לרישוי כלי ירייה.¹⁰¹

- גופי רישוי עצמאיים המונים את:

- א. משטרת ישראל, ארגון חמוש המנהל את מצבור הנשק של עובדיו, ובכך לל זה גם נשקם של אנשי משמר הגבול, המהווה חלק מהמשטרה; למשטרה, באמצעות "מדור רישוי נשק ארצי" בתוך "חטיבת האבטחה" במשטרה, תפקיד נוסף ביישום הוראות חוק כלי הירייה, אותו היא ממלאת במתן ייעוץ מקצועי לאגף כלי הירייה במשרד לביטחון פנים.¹⁰²
- ב. צה"ל, ארגון חמוש המנהל את מצבור הנשק המסווג כ"צבאי", כולל כלי הנשק שנושאים חיילים בשירות סדיר, כלי הנשק המופקדים בידי חלק ממשטרת צבא הקבע, כלי הנשק שמשמשים חיילי מילואים וכלי הנשק המופקדים במה שנקרא "כיתות הכוננות" ביישובים יהודיים בגדה המערבית וכן ביישובים שמסווגים בתור "ראויים" בתוך גבולות הקו הירוק.
- ג. שירות בתי הסוהר, ארגון חמוש, המנהל את מצבור הנשק של עובדיו.
- ד. משמר הכנסת, ארגון חמוש, המנהל את מצבור הנשק של עובדיו.

///

פרק שני: ניסיון לספירות מלאי או: בכל זאת, כמה נשק קל מסתובב במקומותינו?

פרק זה מנסה לנהל ספירת מלאי של הנשק הקל שנמצא במרחב הציבורי האזרחי בישראל ובגדה המערבית. נאמר מראש, כי המשימה בלתי אפשרית ולכן אינה מוכתרת בהצלחה. מידע אודות כמויות הנשק המצויות בידי הציבור וגם בידי גופי המדינה החמושים מוסתר מהעין הציבורית ונשמר תחת חסיון ביטחוני. בחסות הערפל הזה, גופים שלטוניים מפזרים מעת לעת נתונים אודות כמויות נשק, אשר אין כל דרך לבדוק אותן. למרות זאת, ניסינו על פי מירב הנתונים שניתן לאתר, לנהל ספירת מלאי מקורבת. ספירת המלאי מתייחסת לסוגי כלי הנשק אליהם התייחסנו בפרק הקודם: נשק פרטי; נשק ארגוני; נשק צבאי; ונשק של גופי הרישוי העצמאיים: המשטרה, שירות בתי הסוהר ומש-מר הכנסת. בפרק זה התייחסנו גם לסוג נשק נוסף אשר ההתייחסות הרשמית אליו היא מועטה, אך נזקו רב: הנשק הבלתי חוקי. מכלול הנתונים בהקשר זה מורים שככל שיש יותר נשק חוקי, כך יש יותר נשק בלתי חוקי, שכן המקורות העיקריים לנשק הבלתי חוקי, באמצעות גניבות וסחר שלא כדין, הוא מצבור כלי הנשק החוקי.

בשל הערפול בנתונים המספריים, בחרנו במקביל מספר הצהרות מרכזיות של גורמים שלטוניים אודות כמויות הנשק הקל ופיקוח עליו, והעמדנו אותן במבחן המציאות והנתונים הידועים. בשנת 2013 הצהירו השר לביטחון פנים דאז, יצחק אהרונוביץ, ומבקר המדינה, על צמצום במספר כלי הנשק המוחזקים בידי הציבור. נבחן כאן האם ועד כמה בוצעה בפועל המדיניות שהוצעה עליה עד לסוף שנת 2015: מדיניות ריסון וצמצום של תפוצת כלי הירייה. הדוח כולל ניסיון לערוך בדיקה כזאת חרף הנתונים המוגבלים שעומדים לרשות הציבור ולצד הניסיון שלו לערוך ספירת מלאי חלקית.

1) נשק פרטי, בעלי רישיונות פרטיים

נפגעות, נפגעים, הרוגות ומתאבדים בנשק פרטי:

- אחד-עשר קליעים נורו בתושב רמת אליהו, במאי 2012, מאקדח שהוחזק ברישיון פרטי, בניסיון לרצוח אותו בעקבות סכסוך.¹⁰³

- בת שבע בן לולו יחיא נורתה למוות בביתה בנשר, באקדחו ברישיון של בעלה, גמלאי של שירות בתי הסוהר, אליהו יחיא, ב-5 באוגוסט 2012. אחרי שירה בה, ירה יחיא גם בבנה מנישואים קודמים ופצע אותו. אחרי כן התאבד.¹⁰⁴

- תושב אילת בן 31 התאבד בירייה במטווח לאחר שביקש לבצע ירי, במרץ 2013.¹⁰⁵

- אבנר כהן, מאיר זייתון, ענת אבן-חיים ועידן שניצר סברי נרצחו בבנק בבאר-שבע במאי 2013, בירות מאקדחו הפרטי ברישיון של איתמר אלון,

שאף פצע אשה נוספת והחזיק בבת ערובה ובהמשך האירוע התאבד.¹⁰⁶
- צעיר בן 25 התאבד בירייה בנשקו האישי ברישיון, בתוך תחנת המשטרה ביישוב מעלה אדומים, באוקטובר 2014, לאחר שזומן לחקירה.¹⁰⁷
- אלון בקל, שמעון רוימי ואמין שעבאן נהרגו ועוד לפחות שישה בני אדם נפצעו, חלקם קשה, בתל אביב, בינואר 2016, בירי שביצע נשאת מלחם בנשק פרטי שהוחזק ברישיון על ידי אביו, מוחמד.¹⁰⁸

אלה דוגמאות ספורות בלבד של פגיעות שנגרמו בירי מנשק פרטי ברישיון בשנים האחרונות. כיוון שלא מתנהל בישראל רישום מרוכז ושיטתי של פשיעה בירי ושל פגיעות ירי, הפגיעות שמונה הדוח, כאן ובהמשך, הן בהכרח אוסף חלקי מאוד ואקראי.

כפי שמתחייב מן האחריות של הגופים השונים לרישוי כמויות גדולות של כלי ירייה ולפיקוח עליהם, גופים אלה הם גם המקורות המוסמכים לאיסוף נתונים, לבניית ידע ולמסירת מידע על נשק קל בישראל. ביניהם, מתוקף אחריותו על מכלול ה"נשק האזרחי", "האגף לרישוי כלי ירייה" (שנקרא גם "אגף כלי ירייה") הוא מקור עיקרי וחשוב למידע ולנתונים בנושא, הן לגבי נשק קל המשמש ארגונים ("נשק ארגוני") והן לגבי נשק הנתון בידיים פרטיות ("נשק פרטי"). "אגף כלי ירייה" היה בעבר חלק ממשד הפנים והועבר במהלך 2011 אל המשרד לביטחון פנים, כדי "לשנות את המצב הנוהג ... לפיו הטיפול בנושאי רישוי שומרים וכלי ירייה נעשה בידי שלושה משרדי ממשלה שונים".¹⁰⁹ העברת "אגף כלי ירייה" למשרד לביטחון פנים היתה צעד משמעותי ביישום שורת המלצות לייעול ושיפור תהליכי רישוי ופיקוח, שהגישה בקיץ 2005 "ועדת ברינקר", הוועדה הבין משרדית השישית בתחום מדיניות הנשק.¹¹⁰ כל המלצות הוועדה אומצו על ידי הממשלה.

בשנת 2013, התייחס השר לביטחון פנים דאז, יצחק אהרנוביץ', להעברת סמכויות זו, כשהופיע בפני ועדת הפנים והגנת הסביבה של הכנסת, לרגל דיון מיוחד בנושא סדרי אחסון לנשקם של מאבטחים עם סיום המשמרת. תוך הצגת הישגי המדיניות המצמצמת שהתווה למשרדו, ציין השר כי ועדות [הפנים] הקודמות: "דיברו, דיברו, שמו המלצות, ודבר לא נעשה. אני קיבלתי את רשות כלי ירייה לפני כשנתיים. נכנסנו לרפורמה של כלי ירייה. אני רואה זאת כרפורמה חשובה, לצמצום כלי הירייה ... אנחנו מצמצמים את מספר המורשים לשאת כלי נשק. ממרס 2011, 10,000 רישיונות ביטלנו. משנת 2005 - קרוב ל-100 אלף".¹¹¹

מספר המורשים ומספר הכלים

כדי להבין את משמעות הנתונים הללו, חשוב לחזור אל סיווג הרישיונות והנשק שבאחריות המשרד לביטחון פנים. באותו דיווח, השר התייחס אל "רפורמה חשובה, לצמצום כלי הירייה" ונקב, בהמשך, במספר המורשים

(או בעלי הרישיונות) לשאת נשק, מספר שירד, לטענתו, ב-100,000 במהלך כ-8 שנים. צמצום בסדר גודל כזה אכן נראה מרשים. עם זאת, מספר המורשים לשאת נשק עשוי להיות קטן (או גדול) משמעותית ממספר כלי הירייה שבידיהם. ב-1993 דיווחה "ועדת כהן" כי: "ל-19,370 [בעלי רישיונות] יש יותר מכלי ירייה אחד ברישיון".¹¹² בסוף 2012 דווח שההפרש עמד על כ-8,200 כלי ירייה, כלומר, מספר כלי ירייה הגדול ב-5% ממספר בעלי הרישיונות (על פי דוח מבקר המדינה, "בסוף שנת 2012 היו 151,233 בעלי רישיונות פרטיים שהחזיקו ב-159,438 כלי ירייה פרטיים").¹¹³

כלים מורשים וכלים בלתי מורשים

זאת ועוד, במרחב האזרחי נפוצים גם אלפי כלי נשק רשומים שלא נספרים תחת הכותרת "כלי נשק ברישיון". אלה כוללים, למשל, כלי נשק פרטיים שרישיונם פג.¹¹⁴ אלה לא נכללו, כמובן, בנתון שמסר השר לביטחון פנים ביולי 2013 (שעסק מלכתחילה במספר המורשים ולא בכמות הנשק).¹¹⁵ רק ארבע שנים לפניכן, במאי 2009, פרסם "אגף כלי ירייה" את דבר הימצאותם של 190,772 כלי "נשק פרטי בידי אנשים פעילים" לעומת 176,222 כלי "נשק פרטי ברישיונות תקפים". משתמע מכך כי כ-14,500 כלי ירייה ללא רישיונות תקפים הוחזקו אז בידי אנשים פרטיים "פעילים".¹¹⁶

נתוני כלי ירייה אזרחיים, נכון ליום 1 מאי 2009

סוג הרישיון	כמות נשק בנובמבר
נשק פרטי בידי אנשים פעילים	190,772
נשק פרטי ברישיונות תקפים	176,222
נשק בידי תושבים לא פעילים	7,637
נשק מוחזק ללא רישיון תקף	13,137
נשק ארגוני	139,404

[הועתק מאתר משרד הפנים]

בשנתון המשרד לביטחון פנים לשנת 2012, הוזכר כי 7,175 כלי נשק הוחזקו ללא רישיון בר תוקף בינואר 2013.¹¹⁷ נתון זה הופיע בהערת שוליים, מתחת לטבלה המפרטת את "סוגי הרישיונות" ואת מספר הרישיונות לנשיאת נשק מכל סוג. כיוון שהנתון מתייחס ל-"נשק המוחזק ללא רישיון בר תוקף" לא ברור מה הקשר שלו לטבלה המפרטת מספרי רישיונות. בדוגמה אולי חריגה ובכל זאת מאירת עיניים, ביוני 2013, תושב נתניה החזיר לתחנת המשטרה המקומית 145 רובים ו-100 אקדחים שהוחזקו במשפחתו מזה 14 שנה.¹¹⁸

סתירות בנתונים הנוגעים לבעלי רישיון פרטי

עשור וחצי לפני הופעתו של השר אהרונוביץ בפני ועדת הפנים (ב-2013), כלל הדוח השנתי של מבקר המדינה לסיכום שנת 1997 בחינה של הפיקוח על מערך רישוי כלי הירייה.¹¹⁹ מקור הנתונים שהוצגו בדוח היה "אגף כלי ירייה" שהיה באותו זמן אגף של משרד הפנים. האגף דיווח על כ-315,000 בעלי רישיון פרטי לשאת כלי ירייה בדצמבר 1997. ואולם, כחצי שנה אחרי פרסום הדוח, באוקטובר 1998, "ועדת המשנה לנושא נשק צבאי ואזרחי", שפעלה תחת "הוועד דה למניעת אלימות במשפחה", פרסמה דוח מסכם שנקב במספר מאוד שונה של "אנשים המחזיקים נשק פרטי ברישיון": כ-285,000.¹²⁰ מקור הנתונים לדוח הזה היה זהה למקור של מבקר המדינה: "אגף כלי ירייה".

הסבר הפער המשמעותי (כ-30,000) בין המספרים שנקבו בהם שני הדוחות נעוץ, לכאורה, בכך שמבקר המדינה נקב במספר מחזיקי הרישיון הפרטי (בסוף 1997), בעוד שוועדת המשנה נקבה במספר המחזיקים, בפועל, בכלי נשק פרטי מורשה. אבל נתון לפיו כ-30,000 בעלי רישיון פרטי לא החזיקו ברשותם כלי נשק ב-1998, מעלה שאלות לגבי תקפות הנתונים. הוא מעלה גם ספק לגבי נתונים שנמסרו כעשור אחר-כך (ב-2009). אז דווח על מצב הפוך שבו מספר כלי הירייה עולה בעשרות אלפים על מספר מחזיקי הרישיון הפרטי: "עודף" של כ-14,500 כלי ירייה ללא רישיונות תקפים המוחזקים בידי תושבים "פעילים" ועוד "עודף" נוסף (כנראה) של 13,137 כלי נשק שמוחזקים ללא רישיון תקף.¹²¹

מגמה דומה, של "עודף" כלי ירייה יחסית למספר בעלי הרישיון הפרטי, עלתה שוב ממידע שמסר לקמפיין "האקדח על שולחן המטבח" הממונה לחופש מידע במשרד לביטחון פנים, ב-2014. במכתב ממנו נמסר שמספר כלי הירייה הפרטיים גדול בכ-8,200 ממספר מחזיקי הרישיונות הפרטיים,¹²² וכן כי כ-14,000 כלי ירייה מוחזקים ללא רישיון תקף.¹²³ לצד הקושי בהבנה מה בדיוק נספר בכל נתון ונתון ובהתמצאות בסיווגים המשתנים, עולה משורת הנתונים האלה (לפחות לכאורה) סתירה תמוהה בין "עודף" של כ-30,000 בעלי רישיון שלא מחזיקים בנשק בשנת 1998 לבין "עודף" הפוך של עשרות אלפי כלי נשק ללא רישיון תקף כעשור אחר-כך ושוב חמש שנים אחריו. סתירה מעין זו מערערת מאוד את אמינות הנתונים המדווחים ומעלה ספק באשר ליעילות שיטות מיון ואיסוף המידע.¹²⁴

על שאלת אמינות הנתונים העיר, למשל, ח"כ ישראל חסון, במהלך דיון בוועדת הפנים והגנת הסביבה של הכנסת שעסקה, במאי 2013, בכלי הנשק של חברות השמירה: "אני מציע לכם לבדוק טוב-טוב מה אתם אומרים". הערה זו הופנתה לנציג של "אגף כלי ירייה" שהציג נתונים בישיבה. ח"כ חסון שאל אותו בכמה ירד מספר האקדחים שבידי חברות האבטחה בחמש השנים האחרונות. התשובה היתה: "מספר האקדחים ירד בכ-20,000 בארגונים, ובפרטיים ירד משהו כמו 50,000". חסון המשיך ושאל: "אתה רוצה להגיד לי שהיו 60,000

נשק אזרחי פרטי | בעלי רישיונות וכלי ירייה

נתונים חסרים וסותרים

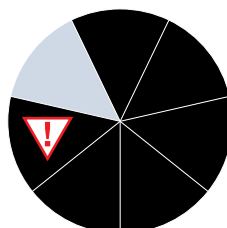
שנה	מס' בעלי רישיונות	מס' כלי ירייה
1992		243,849
1997	315,000	
1998	285,000	
2009		190,772
2010	181,050	
2012	151,233	159,438
2013		150,790/157,643
2014		145,000

■ שנה
■ נתונים סותרים
■ נתונים חסרים

בשש מתוך שבע
 השנים שאותר
 לגביהן מידע, חסרים
 נתונים.

באחת מתוך שבע
 השנים, פורסמו
 נתונים סותרים.

[אקדחים בידי חברות האבטחה] לפני 5 שנים? והתשובה שהוא קיבל היתה:
"היו כ-50,000".¹²⁵

למרות המעקב והאכיפה הלקויים שמשתקפים, לפחות לכאורה, מחוסר עקביות בנתונים, בסוף נובמבר 2014 הוחלט במשרד לביטחון פנים על שורת הקלות במתן רישיונות לנשיאת כלי נשק פרטיים. על פי החלטה של השר לביטחון פנים דאז, הותר לעשרות אלפי אנשים "שלא היו יכולים להחזיק נשק מאחר ולא עמדו בקריטריונים ... לקבל רישיון לשאת כלי ירייה כחוק".¹²⁶ באוקטובר 2015, תחת שר חדש לביטחון פנים, גלעד ארדן, הוחלט על הרחבה משמעותית נוספת של קבוצת הזכאים לשאת נשק בישראל. הצעד הוצג כתגובה לתקיפות של פלסטינים יחידים כנגד אזרחים בתוך ישראל ובשטחים דוברים רבים ליוו צעדים אלה בעידוד מפורש להגברת תפוצת הנשק, וביניהם השר עצמו, ראש עיריית ירושלים, ראש עיריית אשדוד, חברי כנסת, אנשי משטרה לשעבר ואחרים. מספרי כלי הנשק ברישיון והזכאים להחזיק בנשק, היו אמורים לעלות אם כן באופן ניכר.

2) נשק ארגוני והמורשים לשאת אותו

נפגעות, נפגעים, הרוגות ומתאבדים בנשק ארגוני:

- מנהל מחלקה בחברת החשמל נורה ונפצע קשה בידי נהג של החברה, במשרדי חברת החשמל בתל אביב, בדצמבר 2000.¹²⁷
- בין 2002 ל-2013 נרצחו ונהרגו לפחות 34 בני אדם חפים מפשע בנשק חברות אבטחה שנלקח לבית המאבטח לאחר המשמרת.¹²⁸
- שבעה מבין הרוצחים שירו למוות בבנות או בני משפחה או במקורבים בנשק אבטחה בין 2002 ל-2013 גם התאבדו בעזרת אותו כלי ירייה.¹²⁹
- במאי 2013, תושב ירושלים בן 25 גנב את נשקו של אחיו המאבטח והתאבד בירייה.¹³⁰
- בנובמבר 2014, מאבק שליטה על השמירה באתרי בנייה בפתח תקוה הוביל לניסיון דריסה ולירי בנשק של שומר שהוחזק ברישיון.¹³¹
- "ברבים מהמקרים, החלה הפגיעה במתלוננים כבר בעשור הראשון לחייהם, בהיותם ילדים רכים... בחלק מהם, לווה ביצוען של עבירות המין האמורות גם באיומים על חייהם. יצוין, כי הנאשם עבד באותה תקופה כמאבטח נושא נשק, אותו נהג להניח עם חזרתו מהעבודה בשידה בדירה".
ציטוט מתוך גזר דין, מרץ 2016.¹³²
- ביולי 2016, אב ובנו, שניהם עובדי אבטחה, התאבדו בכלי ירייה ארגוניים שהופקדו בידיהם מתוקף תפקידם. הבן ירה בעצמו ביום הכניסה לתפקידו כמאבטח.¹³³

מבין הנתונים שתואר בסעיף הקודם מתייחס, כולו, לכלי נשק ולמחזיקי רי- שיונות "פרטיים". ואולם, תחת הסיווג "נשק אזרחי" הנתון לאחריותו של "אגף כלי ירייה", כלולים עוד מאות אלפי כלי ירייה "ארגוניים", המוחזקים בידי מגוון של "ארגונים מורשים". אלה נעדרו לחלוטין מתוך הנתון המרשים שציטט השר לביטחון פנים בקיץ 2013, כעדות ליישום מדיניות צמצום של תפוצת נשק. כפי שהדוח יפרט בהמשך, הנתונים הנוגעים לנשק ארגוני רחוקים מלהעיד על צמצום משמעותי כולל בכמות "הנשק האזרחי" ובתפוצתו.

בשנים 1992-1993 נדרשה "ועדת כהן" לגבש מדיניות בתנאים בלתי אפשריים של היעדר נתונים ולכן, אספה כאלה כמיטב יכולתה וכללה את ממצאיה בדוח שהגישה. ניתן לראות בנתונים אלה מעין נקודת מוצא, וזאת מבלי לשכוח שמדובר בנקודת מוצא טנטטיבית ומבוססת-חלקית. הוועדה העריכה כי 308,955 "כלי ירייה פעילים" קיימים במרחב האזרחי בישראל. מתוכם, להערכ- תה, 243,849 היו בידיים פרטיות או בידי "תושבים" ו-65,109 היו בידי "ארגונים מורשים".¹³⁴

מספר הארגונים המורשים ונושאי הנשק המורשים

בדוח מבקר המדינה משנת 1998, כחמש שנים אחרי סיום עבודתה של "ועדת כהן", דווח כי בדצמבר 1997, היו בישראל כ-1,150 "ארגונים מורשים" ובהם כ-87,000 אנשים מורשים לשאת כלי ירייה מטעם בעל רישיון מיוחד.¹³⁵ כאמור, באותה שנה, פעלה גם "ועדת המשנה לנושא נשק צבאי ואזרחי", תחת "הוועדה למניעת אלימות במשפחה". הדיווח שלה, שהוגש לקראת סוף השנה, עסק גם הוא במספר המורשים (או בשפתו, "המוצעים") לשאת נשק ארגוני: כ-70,000 מוצעים (מאבטחים, עובדי חברות שמירה, עובדי ארגונים ויישובים) ... הינם בעלי הרשאה לשאת נשק אך הנשק ברשותם אינו נשקם האישי אלא שייך לארגון שמטעמו קיבלו הרשאה לשאת כלי ירייה.¹³⁶ נראה, אם כן, כי כ-17,000 אנשים המורשים לשאת "נשק ארגוני" מטעם "בעל רישיון מיוחד" נעלמו כביכול תוך חצי שנה. "האגף לכלי ירייה" סיפק את הבסיס העובדתי לשני הדוחות, הראשון שפורסם באפריל והשני שפורסם באוקטובר 1998. אף אחד מהדוחות לא כלל הסברים או פירוט שעשויים היו להאיר את הסיבות לפער כה משמעותי ותמוה.

מספר הכלים בידי ארגונים מורשים

הנתונים הקודמים עסקו במספרי האנשים המורשים לשאת כלי ירייה ארגוניים ולא במספרי כלי הירייה עצמם. אף אחד משני הדוחות משנת 1998 לא נקב במספר כלי הירייה המוחזקים בידי "ארגונים מורשים". עובדה זו תמוהה כשל- עצמה אבל אולי ניתן לראות בה עדות עקיפה לכך שעובדי הרשויות המופקדות על תחום הנשק הקל לא מקיימים הבחנה עקבית ומתמשכת בין מספר מחזיקי הרישיונות למספר כלי הירייה ועוסקים באופן שרירותי משהו פעם באלה ופעם באלה – מן הסתם לפי העניין המידי הנדון. כל זה למרות שנראה כי השוואה שיטתית וחוזרת על פני זמן מתמשך בין שתי קבוצות הנתונים – מספר מחזיקי

הרישיונות ומספר כלי הירייה – היא בסיס הכרחי לקריאת מפת המציאות, לניהול בקרה ולקבלת החלטות מושכלות על תפוצת נשק. החשיבות של ספירה חוזרת ונשנית של מספר כלי הנשק בארגונים אף עולה במפורש מדברי הביקורת בדוח המבקר משנת 1998 (דוח שספירה כזו נעדרת מתוכו): "...המשטרה אינה בודקת, מפעם לפעם, את מספר כלי הירייה המצויים ברשות כל אחד מהארגונים המורשים ואינה מעדכנת את מספר כלי הירייה המאושרים בהתאם למידת השימוש בהם".¹³⁷

המשטרה אינה בודקת, מפעם לפעם, את מספר כלי הירייה המצויים ברשות כל אחד מהארגונים המורשים ואינה מעדכנת את מספר כלי הירייה המאושרים בהתאם למידת השימוש בהם.
מבקר המדינה, 1998

במאי 2007, בדוח של מרכז המחקר והמידע של הכנסת הופיע דיווח על כמות כלי הירייה המוחזקים בידי "ארגונים מורשים". על פי הדוח, הסתבר כי כמות הנשק הארגוני הוכפלה מאז דיווחה "ועדת כהן" על 65,109 כלי ירייה ארגוניים בשנת 1992. על פי מרכז המחקר והמידע, מצבור הנשק שבידי הארגונים עמד בשלב זה על 129,000 כלי ירייה.¹³⁸ שנתיים אחר-כך, גדל מספר כלי הנשק הארגוניים ב-10,000 על פי טבלה שפורסמה באתר משרד הפנים (המשרד שחלש באותו זמן על רישוי ופיקוח על נשק אזרחי), ועמד על 139,404. כ-4-3 שנים לאחר מכן, בפברואר 2013, דווחה ירידה של כ-5,000 במספר כלי הירייה הארגוניים. מכתב מראש "אגף כלי ירייה" דיווח על 133,187 כלי נשק "ברישוי ארגוני".¹³⁹ דוח מבקר המדינה מחודש מאי באותה שנה, נקב באותו מספר "כלי ירייה ארגוניים".¹⁴⁰ מידע שהתקבל פחות משנה אחר כך, במרץ 2014, מהממונה לחופש מידע במשרד לביטחון פנים, נקב במספר "כלי הנשק במפעלים ראויים": 125,000.¹⁴¹ על פניו, מדובר, בירידה של למעלה מ-8,000 "כלי ירייה ארגוניים" תוך פחות משנה.

נוסף לספקות שמעוררת ירידה בלתי מוסברת זו, לא ברור אם הנתון החדש כולל בתוכו את כלל הנשק "הארגוני" או מייצג רק את חלקו. זאת כיוון שאין בידי הציבור פירוט ולו חלקי של המפעלים הראויים או של היקף החימוש של כל אחד מהם. המשרד לביטחון פנים הותיר ללא מענה בקשה של יזמת "האקדח על שולחן המטבח" למידע אודות הארגונים החמושים או, לכל הפחות, לשורת דוגמאות של ארגונים כאלה. תגובה זו תמוהה לאור העובדה שמדובר בארגונים אזרחיים לכל דבר ובנשק שמוחזק אך ורק לצרכי הגנה עצמית של כל ארגון. המידע שקיבלנו, בשיחות עם בכירים במשרד, הסתכם בכך שקיים מגוון רחב של ארגונים חמושים, ביניהם ארגונים המחזיקים ב-20,000 כלי ירייה ואחרים שמחזיקים בחמישה, החל מחברת קוקה-קולה(!) וכלה ב"מפעל קפה קטן בנצרת".¹⁴²

נשק אזרחי ארגוני | בעלי רישיונות וכלי ירייה

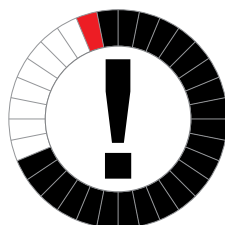
נתונים חסרים וסותרים

שנה	מספר בעלי רישיונות בחברות האבטחה בלבד	מספר בעלי רישיונות כולל מאבטחים	מספר כלי ירייה בחברות האבטחה בלבד	מספר כלי ירייה כולל מאבטחים
1993				65,100
1997		87,000		
1998		70,000		
2007				129,000
2009				139,404
2013	40,000	65,000		
2014			125,000 130,000	
2016	70,000			

שנה
 נתונים סותרים
 נתונים חסרים

בעשרים ושלושה מתוך
שלושים ושניים חלונות מידע
בטבלה חסרים נתונים.
באחד מתוך שלושים ושניים,
הנתונים סותרים.

למרות היעדרו של מידע מוצק ושיטתי על נשק "ארגוני" ותפוצתו, הסעיף הבא הוא בכל זאת ניסיון לסיכום-ביניים ומעין "ספירת מלאי" של כמות הנשק "האזרחי" בישראל.

חברות האבטחה והשמירה הן הסוג היחיד בין "הארגונים המורשים" שניתן להן היתר למכור או להשכיר לאחרים שירותים חמושים. כל שאר סוגי "הארגונים המורשים" שומרים על עצמם בלבד.

כלל הנשק האזרחי: אז היה צמצום?

על פי הנתונים המוסמכים משנת 2014 עמד מספר כלי הנשק הפרטיים המורשים על 145,000 ומספר כלי הנשק הארגוניים עמד על 143.130,000 ואולם, כדי להבין האם 275,000 כלי נשק אזרחיים (פרטיים וארגוניים יחד) מייצגים צמצום משמעותי בכלל הנשק האזרחי, כפי שטענו השר לבטחון פנים אהרן נוביץ ומבקר המדינה בשנת 2013, הכרחי לחזור אחורה בזמן ולשאול: צמצום ביחס למה?

"ועדת כהן", שפעלה והגישה המלצות למעלה משני עשורים לפני כתיבת דוח זה, התריעה כבר אז על "הסכנות [ה]טמונות בעצם החזקת כלי ירייה", סכנות המחריפות לאור העובדה כי: "לחברה הישראלית נורמות מבוססות ... של החרפת עמדות, [ו]התדרדרותם של סכסוכים מקומיים ... לכדי אלימות".¹⁴⁴ הראשוֹנה בשורת ההמלצות שהגישה הוועדה היתה "להמשיך ולקיים מדיניות מגבילה ומצמצמת"¹⁴⁵ של רישוי כלי ירייה. בבהירות יותר גדולה סימנה "ועדת המשנה לנושא נשק צבאי ואזרחי", את הסיכון שמציבה נוכחותו של כלי ירייה לביטחון אישי ובמיוחד לביטחון של נשים, מעצם היותה שלב מרכזי בעבודת "הוועדה למניעת אלימות במשפחה". המלצות הוועדה קראו "להמשיך במדיניות מצמצמת ואחראית למתן רישיון".¹⁴⁶ כפי שצוין במבוא לדוח זה, בהיותו שר לביטחון פנים, התווה גם יצחק אהרונוביץ מדיניות מוצהרת של "צמצום כלי הירייה המוחזקים בידי הציבור".¹⁴⁷ השר חזר על קו זה גם בקיץ 2013, כשטען בפני ועדת הפנים של הכנסת לקיומה של "רפורמה חשובה, לצמצום כלי הירייה ... אנחנו מצמצמים את מספר המורשים לשאת כלי נשק".¹⁴⁸

בהמשך, מדיניות זו שונתה משהו ונוסחה מחדש כניסיון: "להבטיח את האיזון הראוי בין האינטרס להבטיח את מי מהציבור העלול להימצא בסיכון עקב עיסוקו או מקום מגוריו, לבין האינטרס להגן על הציבור מפני פגיעה מכלי ירייה שהוא חפץ מסוכן".¹⁴⁹ עולות מכך שאלות מטרידות לגבי התפקידים שמשחקים קבוצות לחץ ואינטרסים כלכליים בעיצוב מדיניות הנוגעת ישירות לביטחון האישי והאנושי של תושבות ותושבי המדינה.

במשך יותר מעשור, אם כן, חזרו על עצמן החלטות והצהרות על מדיניות מרסנת ומצמצמת בתחום כלי הירייה. כמו-כן, ננקטו צעדים מעשיים ליישומן, גם אם נותר פער בין אלה לבין ההצהרות. מכלול זה עיצב תשתית תפיסתית, תרבותית ושלטונית שחיוני ודחוף להכיר בה, לדעת מחברות הדוח, לעמוד על חשיבותה ולפעול לשימור ולהעמקה שלה. אך גם בתקופה בה צמצום במספר כלי הנשק היווה מדיניות מוצהרת, התקיים פער משמעותי בין ההצהרות לבין היישום המעשי, אותו אנחנו בודקות כאן.

שאלה זו בדיוק – שאלת הפער בין הצהרות לבין יישום – עמדה לנגד עיניו של מבקר המדינה בסוף 2013, כשמשרדו קבע כי מספר כלי הירייה המורשים המוחזקים בידי הציבור ירד תוך חמש שנים בכ-18%. אין ספק שמספר זה מעיד על צמצום משמעותי, גם אם מוגבל, של מצבור הנשק במדינה. על פי דוח המ-בקר, צמצום זה התרחש ברובו עוד לפני העברת הסמכות על רישוי כלי ירייה למשרד לביטחון פנים, מהלך מנהלי שאמור היה להגביר את יעילות המעקב והפיקוח הן על כלי הנשק והן על הרישיונות ולהעמיק את תהליך הצמצום. דוח המבקר ציין: "עיקר הירידה במספר כלי הירייה הפרטיים ... הייתה בין השנים 2008-2010 (ירידה של כ-11%), ודווקא לאחר מעבר האגף למשרד לבט"פ התמתנה הירידה"¹⁵⁰.

ואולם, ההתמקדות בתהליך החשוב של צמצום תפוצת הנשק הפרטי, חיפתה על מצב תפוצתו של כלל הנשק האזרחי בישראל. בהופעה בפני וועדת הפנים ב-2013, סיכם השר לביטחון פנים כי: "אנחנו מדברים כרגע מבחינת כלי נשק, מה שידוע לי במשרד, על - - - בידי ארגונים – כל מיני חברות וארגונים שמת-עסקים, ועוד בנשק הפרטי עוד 157,643 כלים. סך הכול: מעל 290 אלף כלי נשק שמסתובבים גם בארגונים, גם בחברות, גם בפרטי, גם בספורטיבי, גם בכול".¹⁵¹ ב-1993, דיווחה "ועדת כהן" על מצבור כולל של נשק אזרחי (כולל הפרטי והארגוני) של קרוב ל-309,000 כלי ירייה בישראל.¹⁵² ב-2013, העיד השר לבי-טחון פנים כי מצבור הנשק הזה (כולל הפרטי והארגוני) עומד על כ-290,000. בעיגול מספרי קצת פחות נדיב, על פי נתוני "אגף כלי ירייה" מפרוור אותה שנה, המספר מתקרב למעשה ל-293,000.¹⁵³

בפועל, אם כן, נראה שמדובר בצמצום מצבור הנשק שמדינת ישראל אישרה לאזרחיה בכ-16,000 כלי ירייה במהלך עשרים השנים הנדונות, כלומר, בצמצום ב-5.1% בלבד יחסית למספר המקורי של כלי הנשק. לאור זה, ברור עוד יותר עד כמה מבלבלת ומטעה, טענת השר מקיץ 2013 לצמצום מרשים במספר המור-שים הפרטיים ("משנת 2005 - קרוב ל-100 אלף").¹⁵⁴ שכן, מה שעולה בחדות במבט כולל על מצבור הנשק מהסוג שנקרא בישראל "נשק אזרחי", הוא עלייה דרמטית במספר כלי הנשק הארגוניים הנישאים במרחב. בעוד שבשנת 1993, המספר הזה עמד ככל הנראה על כ-65,100,¹⁵⁵ שני עשורים אחר-כך, ב-2013 המספר הזה הכפיל את עצמו ואף יותר, כנראה, ועמד על כ-133,200.¹⁵⁶

באותה תקופה, גדלה האוכלוסייה הרשומה במרשם התושבים בישראל בכ-55%, מ-5,195,900 בשנת 1992,¹⁵⁷ המועד אליו התייחסה "וועדת כהן", ל-8,080,600 בשנת 2013,¹⁵⁸ השנה עליה העיד השר לביטחון פנים. ביחס לאוכלוסייה ההולכת וגדלה, גם צמצום בכ-5.1% מהווה צמצום ממשי במספר כלי הירייה האזרחיים שהותרו על ידי המדינה – כלי ירייה אזרחי לכל 17 נפשות (בערך) ב-1992 לעומת מעט פחות מכלי ירייה אזרחי לכל 28 נפשות ב-2013.¹⁵⁹ עם זאת, במבט כולל הצמצום בפועל היה הרבה פחות דרמטי מכפי שהוא נשמע כשהשר דיווח על ביטול של כ-100,000 רישיונות (פרטיים) מאז 2005.¹⁶⁰

השלכות העלייה בכמות הנשק הארגוני

חשיבות תשומת הלב לעליית מספר כלי הנשק הארגוניים ביותר מ-100% מתחדדת לאור היעדר השקיפות בתחום. היעדר שקיפות זה חמור במיוחד דווקא בתחום שבו ניתן היה, לכאורה, להשיג ולתחזק שקיפות ראויה: בתחום הנוגע למצבורי נשק בגדלים שונים המרוכזים בידי ארגונים. אולם, כאמור, אין בנמצא, פירוט של הארגונים (המגוונים מאוד, על פי "אגף כלי ירייה") המחזיקים במצבורי כלי ירייה. לא קיים בידי הציבור אפילו פירוט חלקי של אלה מבין הארגונים החמושים שחשיפת היותם "מפעל ראוי" או "יישוב ראוי" לא כרוכה בסיכון ביטחוני של ממש. על פי דוח מבקר המדינה משנת 2014, מספר "הארגונים המורשים" עמד על 1,163 וכלל: חברות שמירה, מפעלים מורשים, יישובים זכאיים, מטווחים, סוחרים ויצרנים.¹⁶¹ הסיווגים מעורפלים בחלקם וגם ערפול זה, בנוסף להיעדר הנתונים, מונע בקרה אזרחית על מדיניות אישור ופיזור של נשק בתוך גופים שונים במדינה.

על פי דוח מבקר המדינה מצבור כלי הירייה הנתון בידי גופים וארגונים שונים עמד על 133,187 כלי נשק בראשית שנת 2013. תשובות לבקשת המידע של "האקדח על שולחן המטבח", שהתקבלו בשנת 2014, אמדו את מצבור "כלי הנשק במפעלים ראויים" ב-125,000 כלי ירייה ואת מספר "המפעלים הראויים" – הזיהים ככל הנראה למה שכונה בדוח מבקר המדינה "מפעלים מורשים" – ב-275.¹⁶² אלה כלולים, על פי דוח המבקר, בין הגופים המורשים. אבל מיהם ואיפה הם הארגונים המורשים, המפעלים הראויים והיישובים הראויים או הזכאים (שמונים לפי דיווחים כמה מאות)?¹⁶³

אין בידי החברה האזרחית פרטים מוצקים על הקריטריונים וההגדרות המזכים גופים שונים ברישיון לאחזקת מחסן נשק. שאלות רבות וחשובות נותרות ללא מענה כולל, למשל, שאלת מספר כלי הנשק שמוחזקים בידי ארגונים שונים. או השאלה: על סמך מה יישוב נתון מוגדר בתור "יישוב ראוי" בעוד שיישוב אחר מוגדר בתור "יישוב זכאי" ויישוב שלישי מסווג בתור "ראוי" וגם "זכאי".¹⁶⁴ לקראת סוף 2014, הוחלט להוסיף עוד ארבעים-ושניים יישובים לרשימת היישובים הזכאיים, המזכים את תושביהם בזכות להרשאה לאחזקת כלי ירייה.

נשק אזרחי:

אז היה צמצום?

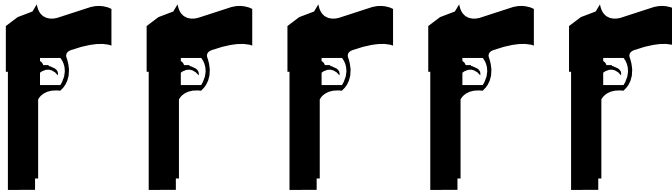
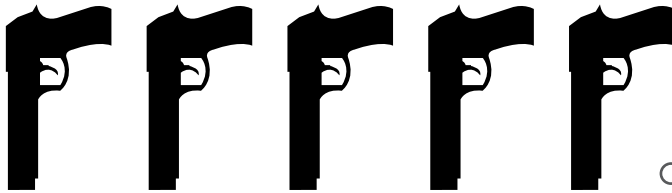
**”זאת רפורמה חשובה, לצמצום כלי הירייה.
אנחנו מצמצמים את מספר המורשים לשאת
כלי נשק. משנת 2005 [צמצמנו] קרוב
ל-100 אלף“.**

השר לביטחון פנים | 2013

**לפי נתונים רשמיים שאסף ”האקדח על שולחן המטבח“
לא היה צמצום משמעותי.**

לטענת השר:
 בין השנים 2005 ל-2013
 צומצמו כ-100,000 רישיונות.

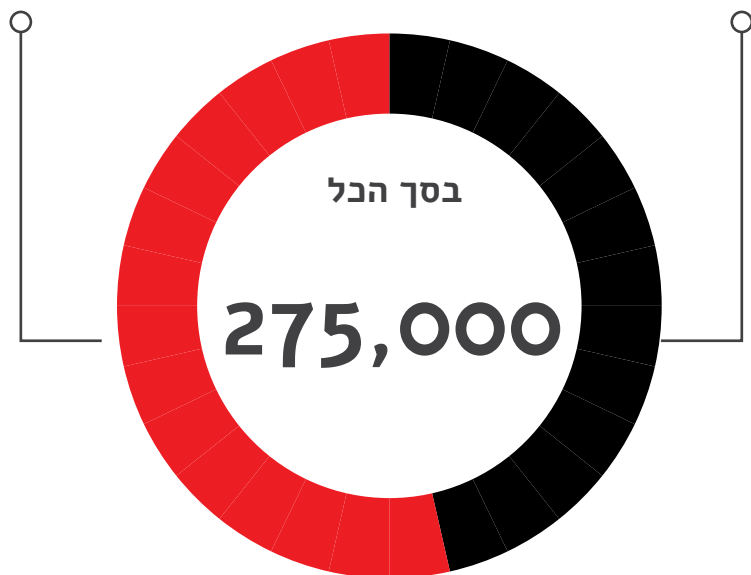
65,000 סווגו
 ברישיונות לנשק ארגוני.

בפועל צומצמו רק
 35,000 רישיונות.

כמה נשק אזרחי בשנת 2014?

נשק פרטי
145,000

נשק ארגוני
130,000

לפי הנתון שהציג
השר, תוך 8 שנים
צומצם מספר נושאי
הנשק האזרחי ב-

30%

2014

2013

2012

2011

2010

2009

2008

2007

2006

2005

2004

2003

2002

2001

2000

1999

1998

1997

1996

1995

1994

1993

1992

לפי הנתונים שאסף
"האקדח על שולחן
המטבח", תוך 22
שנים צומצם מספר
נושאי הנשק
האזרחי ב-
11% בלבד.

המדינה הודיעה שלא תפרסם מיהם אותם יישובים שמונים מאות, לפי דיווחים, והם "ככלל יישובי קו התפר והגבולות".¹⁶⁵ אבל חוסר המידע אודותיהם מונע מראש מעקב אחר ההשלכות המעשיות שמתלוות למעמד שמוענק להם ולהרחבת תחולתו.

בפברואר 2013 נמסר לפעילות "האקדח על שולחן המטבח" כי חברות האבטחה והשמירה, הנמנות על הארגונים המחזיקים ב"נשק ארגוני", מחזיקות בפחות מ-30% מכלל "הנשק הארגוני".¹⁶⁶ פירוש הדבר כי יתרת מצבור הנשק הארגוני, שהתקרב באותה תקופה ל-100,000 כלי נשק קל (כ-93,000), פזור ונע ברחבי המדינה בכמויות בלתי ידועות, בתוך מפעלים, ארגונים, וגופים לא ידועים. כך, במצב של היעדר שקיפות לגבי נשק ארגוני, לארגוני חברה אזרחית אין גישה לנתונים חשובים הנוגעים לנשק הזה – היכן ובאילו כמויות הוא נמצא ונע, לאיזה צרכים ספציפיים ובאחריות של איזה גופים. בפועל, נראה כי הסיווג "נשק ארגוני" משמש כמעין פטור ממסירת מידע מפורט ואחראי לאזרחות ואזרחי המדינה.

עם זאת, לטענת בעלי תפקידים בכירים באגף כלי ירייה,¹⁶⁷ כוונת המחוקק היתה להעדיף נשק ארגוני על פני נשק פרטי בגלל שמפקחים עליו דרגי ביניים נוספים לאלה המפקחים על נשק פרטי. על כל מצבור של נשק ארגוני מפקח "בעל הרישיון המיוחד" שהוסמך לכך באותו ארגון. בעל הרישיון המיוחד הוא האחראי הישיר לכלי הנשק, לעובדים המורשים לעשות בו שימוש ולשימוש התקין בנשק. להבנת המחוקק ולטענת אנשי הרשות המבצעת, מעקב כזה הוא אפקטיבי, מפורט ושוטף יותר מזה שהרשות עצמה מסוגלת לנהל. לעיתים, נוספים על בעל הרישיון המיוחד גם דרגי פיקוח נוספים בתוך הארגון, בדמות קצין ביטחון או בעלי תפקידים אחרים. ואולם, בעוד ש"יש ארגונים של חמישה אקדחים ויש ארגונים של 20,000" (לדברי אגף כלי ירייה),¹⁶⁸ נראה שבכל ארגון כזה אדם יחיד משמש בתור "בעל הרישיון המיוחד".¹⁶⁹ על פי דוח "ועדת ברינ-קר" מ-2005, "בעל הרישיון המיוחד אינו מוגבל במספר השומרים עליהם הוא אחראי".¹⁷⁰ לכן, בחלק מהמקרים אדם יחיד אחראי, ככל הנראה, לעשרות אלפי כלי ירייה ועובדים חמושים.

חלק מהארגונים הנדונים עושים שימוש בנשק הארגוני רק בשעות הפעילות. אחרי שעות העבודה הנשק מאוחסן בשטח הארגון שעליו (או על רכבו) הוא נועד להגן. נקודה זו חשובה שכן הגבלה זו מפחיתה את היקף תנועת כלי הנשק במרחב ואף מונעת אחסון של כלי נשק בתוך בתים, תוך סיכון הסביבה והמשפחה. מסיבה זו בדיוק, זו זכותה וחובתה של החברה האזרחית לקבל מידע על הארגונים שמפעילים נוהל זה לעומת אלה שלא מפעילים אותו, ועל הסיבות וההצדקות לכך.

שינוי במדיניות האחסון של נשק אבטחה

חשיבותה העצומה של מניעת האחסון של כלי ירייה ארגוניים בבתי העובדים עולה בבירור ממהלך חסר-תקדים של פירוק נשק באלפי בתים ומשפחות בישראל, שננקט בקיץ 2013 ותואר בסוף המבוא לדוח זה. הנחיות חדשות מטעם השר לביטחון פנים פורסמו ביולי 2013 ונכנסו לתוקף כחודש אחר-כך. השר הורה לבתי עסק ולמוסדות ציבור (ולמעשה לחברות האבטחה הפרטיות שאלה העסיקו, שהן המחזיקות באותו "נשק ארגוני") לאחסן נשק אבטחה במקום עבודתו של המאבטח אחרי סיום המשמרת, בצעד ראשון ליישום מעשי של סעיף 10(ג) לחוק כלי ירייה.

צעד זה אירע חמש שנים ו-18 הרוגים (לפחות) אחרי שתוקן ב-2008, סעיף 10(ג), המגביל רישיון לנשיאת נשק אבטחה למקום עבודתו של המאבטח, לאחר רציחתם של שמונה חפזות וחפים מפשע בתוך תקופה של 12 חודשים, בנשק אבטחה שנלקח הביתה. לפניכן, במשך שנים, היווה נשק ארגוני המוחזק בידי חברות אבטחה, גורם במוותם האלים של עשרות בנות ובני אדם, כשנישא על ידי המאבטח מחוץ למשמרת.¹⁷¹ הגורמים לדחיית תחילת יישומו של חוק מציל-חיים כלול, בין היתר, שיקולי רווח והפסד של חברות פרטיות. מידע שקוף ומפורט על כך ועל מערכת השיקולים שאפשרה את המשך שורת הרציחות היה מאפשר, אולי, התערבות אזרחית מוקדמת יותר ומונע חלק ממקרי הרצח.

היכרות מתמשכת עם הקושי (שתואר כאן בפירוט) בקבלה ובהבנה של נתונים בתחום הנשק היתה בין הגורמים שהניעו את יזמת "האקדח על שולחן המטבח" לתכנן ולערוך סקר עצמאי לבדיקת מידת היישום בפועל של ההנחיות שפורסמו ביולי 2013.¹⁷² כפי שציין המבוא לדוח, סקר זה זיהה ירידה דרמטית בחימוש היתר המאפיין (עדיין) אבטחה בכלל ואבטחת בתי עסק ומוסדות ציבור בפרט. משמעותם המעשית של ממצאי הסקר היתה מרחיקת לכת: עשרות אלפי בתים ומשפחות הפסיקו לשמש מחסן נשק לתעשיית האבטחה והסרת כלי הירייה הקטלניים הפחיתה את האיום היומיומי המרחף מעל ראשיהן של אלפי נשים החיות במשטר של אלימות במשפחה.

דוח מבקר המדינה משנת 2014 קבע שהמהלך המבורך של השר לביטחון פנים ומשרדו הונע, ככל הנראה, גם אם חלקית, ע"י השיח הביקורתי שייצרה וביססה יזמת "האקדח על שולחן המטבח". דוח המבקר הציג תיאור תמציתי של פעילות היזמה והמשיך: "בעקבות פעילות זו ומקרי רצח שאירעו בשנים האחרונות על ידי מאבטחים בכלי ירייה שניתנו לצורך עבודתם, קיים המשרד לבט"פ [לביטחון פנים] פעילות לקידום יישומן של ההנחיות לתיקון החוק משנת

2008.¹⁷³

זוהי, לסיכום, המחשה ברורה לחשיבותה ותקפותה של התביעה לשקיפות ולנתונים זמינים, לא רק באשר לנשק קל בכלל אלא בפרט בתחום הנשק הארגוני. הפיקוח הנוסף האמור, לדעת המחוקק, לחול על נשק ארגוני הופעל במקרה הזה בעקבות פעילות אזרחית מבוססת-נתונים ומידע. אלה נאספו ונבחנו במשך שנים, הן בבדיקות חוזרות ונשנות עם הרשויות והן באמצעים עצמאיים. ללא נתונים מפורטים (גם אם לא תמיד מלאים) וללא השקיפות שהם מקנים, הפיקוח הנוסף המקווה עלול להישאר לא יותר ממס שפתיים, כפי שהיה שנים ארוכות בתעשיית האבטחה. בעוד שהממשלה האצילה על גורם "ארגוני" פרטי את סמכותה ואת אחריותה, אותו גורם "ארגוני" נותר מעורפל ואינו חייב בדין וחשבון שקוף. כאמור, למשרד לביטחון פנים הופנתה בקשת מידע מפורטת של "האקדח על שולחן המטבח" שעסקה, בין יתר, בנשק הארגוני. הנתונים הרבים שנעדרו מהתשובות שקיבלנו, תחת הכותרת "מידע ביטחוני", מעלה ספקות חמורים בדבר קיומו של פיקוח כפול של בעלי הרישיונות המיוחדים ושל המשטרה והמשרד לביטחון פנים על הארגונים האזרחיים. כך, בניגוד להצהרת הכוונות של גופי השלטון, נראה שהאצלת הסמכויות לשורה עלומה של ארגונים מאפשרת בפועל הסרת אחריות.

מתוך "דין וחשבון מסכם", הוועדה למניעת אלימות במשפחה, וועדת המשנה לנושא נשק צבאי ואזרחי, אוקטובר 1998:

תאור מצב קיים

1. בחלק מהמקרים בהם מתרחשים אירועים אלימים במשפחה (או שישנם סימנים מעידים מובהקים לפוטנציאל בצוע אלימות) נמצא נשק זמין בסביבה.
2. הנשק יכול שיהיה נשק אזרחי שניתן ברשיון או נשק צבאי שניתן בתפקיד.

שינוי במדיניות כלי הירייה האזרחיים

באוקטובר 2015, תחת גלעד ארדן שמונה כשר חדש לביטחון פנים, הואץ ערעור מדיניות הריסון והצמצום בכלי ירייה. בתגובה לתופעת התקיפות בידי פלסטינים יחידים, השר הודיע על הרחבה משמעותית במעגל הזכאים לרישיון ועל מדיניות המעודדת נשיאת כלי ירייה.¹⁷⁴ כפי שפירט הסעיף הראשון בפרק המבוא לדוח, מדיניות כלי הירייה החדשה נומקה בצורך להרבות במספרם של "אזרחים מיומנים בהפעלת נשק [כי] הם גורם מכפיל כוח במאבק מול הטרור".¹⁷⁵ במקביל, התפשטה בין מקבלי ההחלטות וכוחות הביטחון קבלה של נוהג הירי-על-מנת-להרוג.¹⁷⁶ עד יולי 2016, בד בבד עם סיום כתיבת דוח זה, הונהגו כבר כמה צעדים משמעותיים המקלים ברישוי כלי ירייה ואף מאיצים את תפוצתם. צעדים אלה כללו עד היום: "הרחבה משמעותית של מעגל האנשים שזכאים לשאת נשק ברישיון ... הקלה בתהליך חידוש הרישיון, שיהפוך לפעולה כמעט אוטומטית. עידוד פעיל, בקריאות פומביות חוזרות, לחימוש

אישי, נשיאת נשק קבועה".¹⁷⁷ כאמור, הלך והתבסס עוד יותר היתר כמעט גורף לירי על מנת להרוג בכל מי שזוהה כתוקף או נחשד בתקיפה.¹⁷⁸ שתי הצעות לתיקון חוק כלי ירייה העצימו את המגמה של הרחבת תפוצת הנשק. במרץ אישרה הכנסת לשר הממונה להתיר נשיאת נשק אבטחה גם מחוץ למשמרת העבודה.¹⁷⁹ ביוני אושרה בקריאה ראשונה הורדת גיל הזכאות לרישיון לכלי ירייה מ-21 ל-20.¹⁸⁰

עדיין מוקדם, כמובן, לכמת את תוצאות ההקלות במונחים של מורשים לשאת נשק או במונחי כלי ירייה. אבל כל המידע המוסמך על נוכחות ופיזור של כלי ירייה או של רישיונות לשאת כלי ירייה נגוע בחוסר בהירות קשה. ניהול מצבור הנשק האזרחי במדינה נעדר שקיפות ואינו מאפשר דיון דמוקרטי מושכל. על פניו, נראה גם כי אינו מאפשר מעקב שלטוני מסודר ותקין. בתנאים אלה וכן בהיעדר מאגר נתונים משטרתי על פשיעה ופגיעות בכלי ירייה (שיידון בהרחבה בהמשך, בפרק השלישי של הדוח), השוואה אמינה בין תקופת מדיניות הצמצום והאיזון היחסיים למצב המתהווה כיום לא תתאפשר גם בעתיד. ללא שינוי מערכתי יסודי, לא יעמדו לרשות החברה האזרחית נתונים בהירים על מספר נושאי הנשק (האזרחי בלבד) וגידולו, על מספר כלי הנשק (האזרחי) וגידולו וכן לא יתאפשר מעקב מקיף אחרי ההשלכות המעשיות של שינויי מדיניות במונחים של פגיעות ופשיעה.

3) נשק צבאי:

נפגעות, נפגעים, הרוגות ומתאבדים בנשק צבאי במרחב האזרחי:

- מזל טוויטו נורתה למוות בדירתה, ב-16 בדצמבר 2011, ברובה M-16 צבאי שהוחזק בידי בנו (החייל) של רוצחה, גבי טוויטו, בעלה בנפרד, תושב קרית ארבע. אחרי הרצח, גבי טוויטו התאבד.¹⁸¹
- בדוח השנתי לשנת 2012, דן מבקר המדינה, בפירוט, במקרה "טרגי של רצח אישה שטופלה במרכז לטיפול ומניעת אלימות במשפחה, באמצעות כלי ירייה". בהערת שוליים הוסיף המבקר: "הדוגמה חלה על כלי ירייה צבאי, אך מלמדת על הכלל".¹⁸²
- במאי 2012, ניצלו שתי אחיות מניסיון לירות בהן למוות, כשרובה התבור הצבאי של היורה לא פעל. נגד היורה, טקלה ברחיה, בן זוגה לשעבר של אחת מהן, הוגש כתב אישום ב-21 במאי 2012.¹⁸³
- ב-19 באוקטובר 2012, אחז הצעיר רז אטיאס באקדח הצבאי של אביו, רב סמל בצה"ל, כשאיים על חיי חברתו, ביער ירושלים. במהלך ניסיון של מתנדבי המשמר האזרחי להציל את הנערה, אטיאס נורה ונהרג.¹⁸⁴ לטענת המחלקה לחקירת שוטרים, בינואר 2013, קיימת גם אפשרות כי אטיאס התאבד בירייה מהאקדח.¹⁸⁵

- ב-19 באפריל 2013, הסביר ואישר שוב הבלוגר העצמאי "אישתון" כי "בפועל...התאבדויות...הן בעצם (שוב) הסיבה המובילה למוות בצה"ל".¹⁸⁶

- ביולי 2013 נודע ש-84% מכלל החיילים שהתאבדו בשנים 2007 עד 2010 התאבדו בירייה.¹⁸⁷

- אם לארבעה מכפר ראמה נהרגה באפריל 2013, ככל הנראה מפליטת כדור מנשקו של בעלה, איש צבא קבע.¹⁸⁸

- חמישה רועי צאן הוחזקו בידי מתנחלים נושאי נשק צבאי בינואר 2015, בחירבת יאנון בגדה המערבית; בהמשך ירו המתנחלים בשלושה מהרועים ופצעו אותם קל עד בינוני בגפיים ובבטן.¹⁸⁹

- החייל דניאל סדומי התאבד בירייה בביתו, באוגוסט 2015, למרות אזהרות חוזרות שאביו ואמו הפנו למפקדיו ולקצין העיר.¹⁹⁰

- שמחה חודדטוב נורה למוות בידי חיילים באוטובוס בירושלים, באוקטובר 2015, עקב רצף טעויות בזיהוי, כשנחשב בטעות למחבל.¹⁹¹

- סמאח עבד אל-מומן אחמד, בת 18, נורתה בראשה בידי חיילים באוקטובר 2015; היא ישבה במכוניתה בקרבת מחסום חווארה כשהחיילים ירו בתוקף פלסטיני. בדצמבר, מתה מפצעה.¹⁹²

- אליאב גלמן נורה למוות בצומת גוש עציון בפברואר 2016, בידי כוח צה"ל שניסה לעצור תוקף פלסטיני.¹⁹³

- תלמידת תיכון בת 17 נהרגה בדירת חברתה ברמת גן במאי 2016, כנראה מפליטת כדור מרובה של חייל ששהה בדירה.¹⁹⁴

- מחמוד רפאת בדראן, בן 15, נורה למוות "בשוגג" בידי חיילים, כשעבר בקרבתם במכונית, באיזור מודיעין, ביוני 2016.¹⁹⁵

- בשנת 2011, בעקבות אירועי אלימות במשפחה, המשטרה הצבאית "הורתה על הקפאת מתן נשק" ל-185 חיילים, קצינים ונגדים ול-5 אזרחים עובדי צה"ל.¹⁹⁶

- בשנת 2012, בעקבות אירועי אלימות במשפחה, המשטרה הצבאית "הורתה על הקפאת מתן נשק" ל-215 חיילים, קצינים ונגדים ולאזרח עובד צה"ל.¹⁹⁷

- בשנת 2013, בעקבות אירועי אלימות במשפחה, המשטרה הצבאית "הורתה על הקפאת מתן נשק" ל-188 חיילים, קצינים ונגדים ולאזרח עובד צה"ל.¹⁹⁸

- בשנת 2014, בעקבות אירועי אלימות במשפחה, המשטרה הצבאית "הורתה על הקפאת מתן נשק" ל-133 חיילים, קצינים ונגדים ולאזרח עובד צה"ל.¹⁹⁹

כמו הרשימות הקודמות, גם הרשימה האחרונה מהווה מדגם מאוד חלקי של אירועי ירי, במקרה הזה בנשק צבאי, שבהם אזרחים תמימים נהרגו או נפצעו וכן של תופעת ההתאבדות של חיילים בנשקם הצבאי. בהכרח מדובר במדגם אקראי שכן, כאמור, לא מתנהל ריכוז עקבי של נתונים ומידע על אירועי ירי מנשק צבאי במרחב האזרחי.

צמצום כמות כלי הנשק הצבאיים במרחב האזרחי

מאז הקמת המדינה, מוסתרים נתונים על נושאים צבאיים, כולל גם נשק קל צבאי, תחת מעטה גורף ומעורפל של "חשש לפגיעה בביטחון המדינה". לנוכח טיעון ידוע מראש לסיכון ביטחוני, רוב החברה האזרחית ובכלל זה חלק גדול מהעיתונאים והחוקרות, הפנימו תרבות של הימנעות משאלות בנושאים שנחשבים "ביטחוניים". אם נראה שאולי הכותרת "נשק ארגוני" משמשת מעין היתר לעמעום-מציאות, הרי שהסיווג "נשק צבאי" נראה כהיתר-הסתרה עוד הרבה יותר גורף ומשתק. ואכן, תשובות דובר צה"ל לבקשת מידע על פי חוק חופש מידע, חזרו והזכירו "שיקולי ביטחון מידע"²⁰⁰ וכן את "החריג הקיים בסעיף 9(א)(1) לחוק חופש מידע לעניין מידע אשר בגילוי יש חשש לפגיעה בביטחון המדינה".²⁰¹

לעומת זאת, בתוך הצבא קיימת מזה עשור ויותר הכרה ב-"זמינותם של כלי נשק ... כמאיצי התאבדות". דוח של מרכז המחקר והמידע בכנסת מפרט ומסביר: "מצב נפשי אובדני הוא לעתים רגעי, ובאותו רגע הימצאות או היעדר אמצעי קטלני עשויים להכריע במימוש החלטתו של אדם להתאבד. קיום המאיצים הללו הוא שמבדיל בין אנשים שנקלעים למצוקה אך אינם מתאבדים לבין אלו שמנסים להתאבד או מתאבדים".²⁰² צה"ל אף תרגם הכרה זו לשינוי מדיניות ופעולה מעשית. עוד ב-2006, במסגרת תכנית למניעת התאבדויות, הוחלט "לצמצם את מספר החיילים שיוורשו לצאת עם נשק לחופשת סוף השבוע".²⁰³ ב-2010, דיווח מבקר המדינה על: "שינוי במדיניות הנוגעת לנשיאת נשק אישי בחופשה, שהובילה להחמרה בכללים בנוגע לאבטחת הנשק האישי על ידי החיילים בחופשה; הגברת האבטחה בנשקיות ובמחסני תחמושת [...] וכן ל- הפחתת כמות של כלי נשק צבאיים הנמצאים בידי אזרחים".²⁰⁴ דיווחים מהשנים האחרונות העידו על המשך מדיניות הצמצום "במספר החיילים שהורשו לשאת נשק בשלבי הכשרתם הראשונית בטירונות".²⁰⁵ ב-2013 אף נודע "כי בכוונת צה"ל להקשיח את הנהלים בכל הקשור לנגישות לכלי נשק".²⁰⁶ בקיץ 2014, דובר צה"ל העיד: "הקו המנחה הוא לצמצם ככל הניתן את מספר החיילים היוצאים עם נשק צבאי לביתם".²⁰⁷ ואכן, מגמת ירידה (לא לגמרי עקבית) במספר החיילים שהתאבדו תועדה החל מ-2006. הצבא, אם כן, הכיר בעבר בסיכון הגלום בתפוצה נרחבת של כלי ירייה ובנגישותם, כולל סיכון לנושאי הנשק עצמם, וזאת במרחב האזרחי לא פחות (ואולי יותר) מאשר בתוך בסיסי הצבא.

בפברואר 2016, ברוח השינוי המתהווה במדיניות כלי הירייה של ישראל, ולאחר שתוקף פלסטיני רצח חייל בלתי חמוש בחופשה, הורה ראש המטה הכללי של צה"ל לחמש מחדש את כל הלוחמים ביציאתם לחופשה.²⁰⁸ ראוי לציין, עם זאת, שראש המחלקה לבריאות הנפש בצה"ל השמיעה קול התנגדות נחרץ להנחייה זו, תוך סימון המודעות המבוססת בצבא לסיכוני תפוצת הנשק.²⁰⁹

היעדר שקיפות גם בצבא

ואולם בסתירה ישירה למודעות המובהקת שגילו גורמים בכירים בצבא לסיכונים הגלומים בתפוצת נשק רחבה, אותם גורמים עצמם מתחזקים תרבות של היעדר שקיפות ומידע ציבורי. מידע על התפקיד הברור של נשק צבאי ב-"האצת התאבדות" נמסר לציבור רק שנים אחרי שנודע בצה"ל, בעקבות פעילות עיקשת של בלוגר אזרחי עצמאי. פעילותו חשפה מעין קשר שתיקה שביקש להצניע מפני החברה האזרחית לא רק את היקף תופעת התאבדות החיילים אלא גם את הסיכון הממשי שנשק צבאי מציב למי שהוא אמור לספק להם הגנה. על סמך השוואה בין-צבאית מפורטת, קבע הדוח של מרכז המחקר והמידע של הכנסת: "הסוגיה הבולטת ביותר שעולה עם סקירת ההתמודדות עם התאבדויות חיילים בצה"ל ובצבא ארה"ב היא סוגיית היעדר השקיפות בצה"ל".²¹⁰

גם דוח מבקר המדינה לשנת 2010 עוסק בהרחבה בליקויים קשים בתהליכים של איסוף נתונים שמקיים הצבא ואופן הדיווח על ממצאי האיסוף. הדוח חוזר ומצביע במפורש, במקרים ובתחומים שונים, על חוסר עקביות וחוסר אמינות בנתונים המדווחים.

כבר ב-1998, סימנה "ועדת המשנה לנושא נשק צבאי ואזרחי" בעצם הקמתה, כי לדידם של אזרחים ולדין של משפחות, בנות זוג, הורים וידידים, אין הבדל בין נשק "אזרחי" לנשק "צבאי" המופקד בידי חייל או חיילת, נשק שנע איתם במרחבים שונים ואף מאוחסן בביתם. אבל באורח מתמיה, היעדר שקיפות דומה בנושא של כלי ירייה נשמר, ואפילו מוגבר, גם בפרסומים של משרד הבריאות. לדוגמה, דוח מקיף ומפורט על אובדנות בישראל משנת 2014, נעדר אזכור מפורש של כלי ירייה. אלה נבלעים אל תוך סיווג מעורפל של: "נשק לסוגיו".²¹¹ למרות קיומו של גוף ידע בינלאומי המבסס קשר ישיר בין צמצום תפוצת כלי הירייה לצמצום היקף ההתאבדויות באוכלוסייה, אין זכר לנשק חם באותו דוח של משרד הבריאות. השוואת נתוני משרד הבריאות לנתוני האובדנות בצבא מעידה כי "מגמת [ה]ירידה ממחצית שנות האלפיים בכל קבוצות הגיל ובמיוחד בגיל 15-24" חופפת במידה רבה את הירידה בהיקף ההתאבדות של חיילים בעקבות הפעלת התכנית למניעת התאבדות של צה"ל ב-2006.²¹²

לדברי יפתח שפיר, חוקר בכיר של סדר כוחות והצטיידות הצבא בישראל, כלי ירייה צבאיים הם לא נושא למחקר או למעקב אזרחי. הם נמצאים, לטענתו, "מתחת לרדאר" או, במלים אחרות, נתפסים כגורם זניח שאין הצדקה או צורך לעסוק בו, גם במסגרת עבודתו הוא.²¹³ משטרת ישראל, שהיא כמובן גוף אזרחי, חושפת גישה דומה בהימנעות השיטתית שלה מאיסוף, פילוח ופרסום נתונים כוללים על פשעי ירי כולל גם פשעים בכלי ירייה צבאיים.²¹⁴

במוסדות מרכזיים בישראל קיימת, אם כן, תופעה מובהקת של התעלמות מנושא תפוצת כלי הירייה, ואולי של העלמתו הפעילה. יש להניח שהיא נובעת, לפחות חלקית, מתפיסה רווחת באוכלוסיית הרוב היהודית לפיה נשק חם ובפ־רט נשק צבאי הוא מכשיר מגונן המקנה ביטחון.²¹⁵ עיסוק ממוקד בסיכונים ובנזקים הנובעים מנוכחותו הרווחת של נשק צבאי, בין יתר סוגי הנשק הנפוץ בישראל, מערער תפיסה זו ואף עלול לסתור אותה. אולי משום כך חומקים הסיכונים והנזקים הללו משדה הראייה ואכן נותרים "מתחת לרדאר". גם ייתכן שיותר משהם חומקים, הם נדחקים לשוליים באופן פעיל, כדי למנוע פגיעה בתפיסה הרווחת. לדוגמה, לא מתקבל על הדעת שנושא מרכזי בתחום מניעת ההתאבדויות בעולם "פשוט" חמק מתשומת לבם של עובדי משרד הבריאות שעמלו על דוח מקיף על אוברדות בישראל. גם קשה להניח שמחברי הדוח לא ידעו שמגמת הירידה בהתאבדויות בין צעירים נובעת ברובה, אם לא כולה, מצמצום במספר ההתאבדויות החיילים. סביר יותר שהיעדרם של אלה מתוך הדוח נבע מהחלטה להימנע מהצפה של "נושאים רגישים" הנוגעים לכלי ירייה צבאיים.

ואולם, המצב הנוכחי של התעלמות, העלמה והיעדר נתונים מונע זיהוי של מגמות ותופעות וחוסם בפועל פיקוח על כלי ירייה – צבאיים ואחרים. בכך הוא רק מגביר את הסיכונים הגלומים בנוכחותם ומדגיש את חיוניות המעקב האזרחי אחרי גופים חמושים. העובדה שאין במדינת ישראל הבחנה ברורה או חדה בין מרחבים אזרחיים לצבאיים אף מעצימה את הצורך במידע שקוף וזמין על נשק צבאי במרחב האזרחי לצורך הגנה על תושבי המדינה ואזרחיה.

במה שנראה אולי "שאלת תם" בתרבות הביטחון השולטת בישראל, מבקשות מחברות דוח זה לשאול: למה לא? איך ובאיזה מובן מסוכן לביטחון המדינה לפרסם, לדוגמה, הערכה מבוססת של כמות הנשק הצבאי שמצוי מחוץ לבסיסי הצבא בסופי שבוע? מה בדיוק תסגיר הערכה כזו?²¹⁶ האם הצבא, שאמור לשמש להגנת אזרחי המדינה, לא חייב לכלול בין דרכי ההגנה גם נוהל מוסדר ליידוע אזרחיות על מאפייני מצבור הנשק הצבאי שהם חשופים לו? האם הוא לא חייב לספק להם מידע, גם אם חלקי, על הכלים הקטלניים שנכנסים לבתיהן ומקיפים אותן במרחב הציבורי? נראה שאת התשובה על כך צריכה בעצם לדרוש החברה האזרחית עצמה ולא הארגון הצבאי שמשרת אותה.

במסגרת המחקר עליו מבוסס דוח זה, הופנתה לדובר צה"ל שאלה על כמות הנשק הצבאי במרחב האזרחי. דובר צה"ל כתב לנו בתגובה: "כמענה לשאלות העוסקות בהימצאות נשק במרחב האזרחי, מצ"ב פקודה המסדירה את הנושא. נשיב כי ... הסוגיה קשה לכימות הואיל והפיקוח נעשה ברמה הפיקודית והיחידתית".²¹⁷ מתשובה זו עולה בבירור כי צה"ל עצמו לא מקיים תהליך בקרה מרוכז, מבוסס-נתונים אחרי יישום מדיניותו המוצהרת לצמצום הוצאת כלי נשק מהבסיסים. כפי שמצוין בתחילת המכתב: "הפקת המידע ... כרוכה במשאבים

רבים, עבודה עם מספר גופים ותיאום רב".²¹⁸ לעומת הניין שהוא מגלה בחיילים עצמם ובכלי נשקם, נראה כי למטה הכללי אין עניין בהיקפה הכולל של תפוצת הנשק הצבאי במרחב האזרחי, על השלכותיו המעשיות בחברה האזרחית. שאלה זו נתפסת כנראה כעניין שולי שנוותר גם הוא "מתחת לרדאר".

בהיעדר שקיפות – אומדן: נשק צבאי במרחב האזרחי

א) נשק צבאי בידי חיילים:

נותר לנו, אם כך, להציע רק אומדן בלתי מבוסס. על פי נתונים שפורסמו בישראל ובעולם על היקף הצבא בישראל, הכוחות הסדירים והצבא המקצועי (או צבא הקבע, המונה כשלעצמו כ-40,000 קצינים וחיילים)²¹⁹ מנו לפני מספר שנים בין 133,000 ל-200,000 וכוחות המילואים מנו כ-20,500,000²²⁰ לפני כשני עשורים היוו הכוחות הלוחמים כ-20% מכלל הכוחות בסדיר ובקבע.²²¹ בהנחה שאחוז הלוחמים לא השתנה מאז בהרבה, מדובר בכל זמן נתון במספר לוחמים שנע בין 26,600 ל-40,000 (לא כולל לוחמים במילואים). על פי פקודות הצבא (עד לשינוי ההנחיות בראשית 2016), חיילי יחידות קרביות יכולים לצאת עם הנשק לבתיהם רק אחרי שעברו הכשרה מתאימה.²²² לדברי החוקר הצבאי יפתח שפיר ב-2014, "ביחידות קרביות, כל חייל הולך הביתה עם נשק, גם אם היום זה פחות מאשר כשאני הייתי חייל". זאת לצד עדויות על כך שנשיאת הנשק מחוץ לבסיסים מוגבלת היום לחיילים שעברו הכשרה מלאה לכך. גם חיילים המסווגים בתור "תומכי לחימה" נושאים נשק אישי במקרים רבים. בנוסף, כל חייל שמשרת או עובר בגדה המערבית בעת ביצוע תפקידו, מחויב בנשיאת נשק.²²³

אם נתייחס רק לכוחות הסדירים והקבע ובתוכם לחיילי היחידות הקרביות בלבד, אלה נושאים אתם בין 26,600 ל-40,000 כלי ירייה. על אלה נוספים מספר לא ידוע של כלי ירייה שנישאים בידי חיילים תומכי לחימה ובידי חיילים המשרתים או עוברים בגדה המערבית. על פי הערכות מ-2013, עשרות אלפי כלי ירייה, "בעיקר מדגם אמ-16 ותבור, שימשו חיילים ביחידות הקרביות וכן בבסיסי ההכשרות הצבאיים ... [והיו] ברשות החיילים בין אם הם בבסיס ובין אם הם בבית. בנוסף לכך, ... עוד כ-2,500 אקדחים ... [צבאיים שימשו] בעיקר חיילי יחידות מיוחדות".²²⁴

הממסד הביטחוני בישראל חולש על קצת פחות ממחצית (46%) שטחה של המדינה בתוך הקו הירוק. 30% מהקרע מוקצית לשטחי אימונים, 4% לבסיסים ומתקנים צבאיים, 1% למתקנים של משרד הביטחון ו-11 אחוזים מסביב לכל אלה אסורים למעבר.²²⁵ לדברי הגיאוגרף עמירם און "שימושי קרקע ביטחוניים מתמזגים עם שימושים אזרחיים ויוצרים פסיפס של דו-קיום בתערובת אזרחית-צבאית".²²⁶ אין בישראל, אם כן, חלוקה חדה וברורה בין מרחבים צבאיים למרחבים אזרחיים. על רקע זה, חיילים ישראלים נעים מחוץ לבסיסים ובתוך מרחבים אזרחיים בתדירות גבוהה (בחופשות וסופי-שבוע,

במעברים בין תפקידים שונים, בדרך לטיפולים רפואיים, בהפסקות צהריים ובבילויי ערב ובמקרה של אנשי קבע במיוחד, בביקורים תדירים בבית אחרי שעות העבודה). לכן, כל אותם 26,600 עד 40,000 כלי ירייה צבאיים נוכחים במרחב האזרחי לסירוגין ולפרקים. עליהם נוספים גם כלי הנשק שנושאים חלק מהחיילים תומכי הלחימה ונשקם של חיילי מילואים בשירות פעיל. לכן, לא יהיה זה מופרך לשער שבמרחב האזרחי כולו נוכחים כדבר שבשגרה מצבור כלי ירייה המונה כרבע עד מחצית ממספר הלוחמים בלבד: בין כ-6,700 ל-20,000 כלי ירייה (שהם בין רבע ממספר הלוחמים המינימלי – 26,600 לבין מחצית ממספרם המקסימלי – 40,000).

אומדן של 6,700 עד 20,000 כלי נשק צבאיים במרחב האזרחי בכל עת הוא כמובן מעורפל. יחד עם זה, מדובר באומדן זהיר בהתבסס על הנתונים הנגישים המעטים שנוגעים לנשק קל בצבא.

לפני קצת למעלה מעשור דנה וועדת הכספים של הכנסת בפטור שניתן לקצינים וחיילים מתשלום אגרת רישוי לאקדחים פרטיים. הדיון עסק בקצינים וחיילים שחויבו לשאת נשק, במסגרת תפקידם הצבאי, והעדיפו לשאת אקדחים פרטיים. מספר החיילים שנשא נשק פרטי באותה תקופה עמד על 19,000.²²⁷ מספר זה נראה סביר לאור הפרסומים המונים כ-40,000 חיילי צבא קבע בישראל שמהווים, לפי פרסומים נוספים רק "כ-3-4 אחוז מסך הכל הצבא".²²⁸ חברי וועדת הכספים עסקו במצבור נשק אזרחי פרטי ששימש חלק מאותם 3-4 אחוזים מתוך הצבא, המשרתים כקצינים וכחיילים בקבע, נשק שנע אתם בחופשיות בכל המרחב האזרחי, בין אם הביתה ובין אם בעיסוקים שגרתיים אחרים. למרות סיווגו כאזרחי, היקפו של המצבור יכול להעיד על סדרי גודל משוערים של מצבור כלי הירייה הצבאיים במרחב האזרחי.

עדות עקיפה נוספת להיקפו של מצבור זה ניתן למצוא בדיווח משנת 2014 על השלמת פרויקט קיצור קני רובים ב-160,000 רובי M-16 שבוצע במפעל בחיפה. פרויקט קיצור הקנים נמשך כ-13 שנים וכל שנה קוצרו כ-22,000 כלי ירייה. בידיעה נמסר: "תצורות שונות של ה-M-16 נמצאות כיום במערכי האבטחה של היחידות העורפיות וברוב היחידות הקרביות [...] כשהדגם המקוצר] אמור להיות מוחלף בעתיד על ידי ה'תבור' הישראלי, שנמצא כבר בשימוש חטיבות חיל הרגלים גבעתי, גולני והנח"ל".²²⁹ אותם 160,000 רובים הם, בבירור, חלק בלבד מתוך מצבור הנשק הצבאי שעומד לרשות לוחמים, חיילים תומכי לחימה, חיילי מילואים וכיתות שמירה. מתוכם, כ-22,000 שופצו מדי שנה במפעל החיפאי והוצאו לשם כך משימוש לפרקי זמן לא ידועים, שבהם השתמשו החטיבות הנדונות בכלי נשק חלופיים.

ב) נשק צבאי בהתנחלויות וביישובים

מצבור נשק צבאי ייחודי מצוי ביישובים היהודים בגדה המערבית וכן, בקנה מדה קטן יותר, ביישובים יהודים הממוקמים לאורך הקו הירוק. הנשק הצבאי שמופקד בידי יישובים אלה ותושביהם מתווסף למצבור הנשק הארגוני האזרחי שמוחזק באותם יישובים ולנשק הפרטי ברישיון של רבים מבין תושביהם.

יישובי הגדה המערבית ומה שמכונה "קו התפר" מחזיקים במצבור גדול של כלי נשק אזרחיים. ב-2013 דיווח מבקר המדינה על 253 יישובים שהתמנו בהם "בעלי רישיונות ארגוניים".²³⁰ אותם מאתיים וחמישים יישובים מחזיקים בכמה אלפי "כלי ירייה ארגוניים", לכל הפחות, ואולי בהרבה יותר מזה, כלי ירייה שלא ניתן לקבוע אם נכללו בדיווחים הרשמיים של המשרד לביטחון פנים.²³¹

כלי הירייה הצבאיים ביישובים היהודיים שמעבר לקו הירוק ולאורכו כוללים, כפי שצוין כבר, את נשקם של החיילים בסדיר ו/או של חיילי המילואים שמוצבים במקום לצרכי תפקידם ולצרכי אבטחה. ואולם, אלפי כלי ירייה צבאיים נמסרים גם לתושבים אזרחיים ביישובים אלה או ביישובי "קו התפר". תושבים מכל יישוב המשמשים "מגן" ... שומר קבוע, תושב קבע בהתנחלות, השומר בה "בשליחות הצבא",²³² מאורגנים בכיתות שמירה (שנקראות גם "כיתות כוננות") של כ-20 שומרים. "כולם מחזיקים בכלי נשק המונפקים על ידי הצבא ... בהתאם להמלצת הרבש"צ [רכז ביטחון שוטף צבאי] באותו יישוב".²³³ אם נניח, לשם הזהירות, שחלק מכיתות השמירה קטנות יותר (ומונות, למשל, כ-15 שומרים), נמצא שב-207 התנחלויות שנמנו על ידי הצבא בגדה המערבית בשנת 2009,²³⁴ הופקדו כנראה בידי התושבים כ- 4,000-3,000 כלי ירייה צבאיים.

יישובים נוספים הממוקמים ככל הנראה לאורך הקו הירוק מצוידים גם הם בנשק של הצבא. ב-2014 דווח כי: "לפי פרסומים בעיתונות יש כיום 265 רכזי ביטחון שוטף בכל קווי העימות".²³⁵ בנוסף לרכזי הביטחון השוטף ביישובים היהודיים בגדה המערבית, אם כן, יש עוד כשישים רכזי ביטחון שוטף בתחומי הקו הירוק. כיוון שכל אחד מאלה אחראי גם הוא על כיתת שמירה של כ-15-20 שומרים ועל נשקה, מדובר באומדן זהיר בעוד כ-1,200-900 כלי ירייה צבאיים שנוספים על אותם 4,000-3,000 המופקדים בידי מתנחלים. אם כך, מצבור כולל של בין 4,000 ל-5,200 כלי נשק צבאיים מוחזק בידי אזרחים תושבי יישובים אזרחיים מעבר לקו הירוק ולאורכו, כשנשק זה גם נע ברחבי המרחב האזרחי.

מידע שפורסם בעבר על הפקדת נשק צבאי בידי אזרחים מבהיר שזהו אומדן זהיר. בשנת 1998, "היו בידי הציבור 15,225 כלים [צבאיים]. בעקבות ... תהליך [צמצום] הוחזרו לצה"ל 6,731 כלים. ובידי הציבור נותרו 8,498 כלי ירייה צבאיים בלבד".²³⁶ שנים עשרה שנה אחר כך, ב-2010, צה"ל מסר כי "פחת מספר כלי

נשק צבאי במרחב האזרחי | 2013-2015

אומדן כלי ירייה

מי מחזיק בנשק

סדיר+
קבע מחוץ לבסיסים
בין 6,700 לבין 20,000 ואולי יותר

כיתות שמירה
בהתנחלויות וביישובים
בין 4,000 לבין 5,200 ואולי יותר

בסך הכל בין 10,700 לבין 25,000 ואולי יותר

אומדן מינימלי

אומדן אפשרי

הנשק הצבאיים הנמצאים ברשות אזרחים בשנת 2010 בכ-42% לעומת שנת 2007: מכ-14,200 לכ-8,200.²³⁷ התוצאות הסופיות של שני תהליכי הצמצום שדווחו בהפרש של 12 שנה כמעט זהות. בניגוד לטענת צה"ל, בין 1998 ל-2010, אם כן, לא חל כל צמצום בכמות הנשק הצבאי שמוחזק בידי אזרחים. בשני המקרים מדובר בנשק הצבאי המופקד בידי אזרחים בכל המדינה. אבל מספרים אלה גדולים פי שניים עד שלושה מן ההערכה הזהירה של כ-4,000-5,200 כלים צבאיים שמופקדים בידי תושבי הגדה המערבית ואיזור הקו הירוק. בהתחשב בכך שרוב או כל היישובים שניתן להם נשק צבאי מרו-כזים מעבר לקו הירוק או לאורכו, סביר שרוב מצבור הנשק הזה – שעמד על למעלה מ-8,000 כלי ירייה ב-2010 – מצוי באיזורים אלה. כיוון שנשק כזה נישא בידי רבים מבין המתנחלים ותושבי איזור הקו הירוק גם מחוץ ליישוביהם, אין כל ספק שהוא מגדיל באלפים רבים את מספר כלי הנשק הצבאיים הנוכחים באתרים אזרחיים ברחבי המדינה.

נראה, אם כך, שניתן להעריך כי בין קרוב ל-11,000 עד כ-25,000²³⁸ כלי נשק צבאיים, ואולי יותר, נוכחים כדבר שבשגרה, במרחב האזרחי בישראל.

4 [נשק של "גופי הרישוי העצמאיים"

נפגעות, נפגעים, הרוגות ומתאבדים בנשק גופי רישוי עצמאיים:

- הילה פישר ושני ילדיה, יובל וירדן פישר, נורו למוות בביתם בהוד השרון, באקדחו של בעלה, קצין משטרה, מייקל פישר, ב-23 באוקטובר 2008.

אחרי שירה באשתו, בבנו ובבתו התינוקת, מייקל פישר התאבד.²³⁹

- ליאל ניג'ם נורתה למוות במאי 2009 בבית ג'אן בידי אביה,

עובד שירות בתי הסוהר.²⁴⁰

- אסתר אברהם נורתה למוות בביתה בבת-ים, ב-13 יריות מאקדחו האישי של בעלה לשעבר, שוטר משמר הגבול, סמיין עומרי אברהם, ב-29

באוקטובר 2012.²⁴¹

- רז אטיאס, שהצמיד אקדח (צבאי, של אביו) לרקתה של חברתו ביער ירושלים נורה כמה פעמים ואולי אף נהרג בירי מתנדבי המשטרה,

באוקטובר 2012. חקירת האירוע בידי המחלקה לחקירת שוטרים הסתיימה ללא אישומים ומבלי להטיל אחריות פלילית.²⁴² ואולם, על פי דיווחים

קודמים בתקשורת, דוח פנימי של המשטרה מצא כי: "כלי הנשק שבאמצעותם ירו המתנדבים מעולם לא אושרו על ידי המשטרה ... [וכי] מתנדב

שנגרע משירות המשטרה בשל רישום פלילי שותף בכל זאת בפעילות".²⁴³

- אדם חשוד מראש העין נורה ונפצע קשה בביתו, בידי שוטר שפרץ, על פי החשד, לתוך הבית במאי 2015.²⁴⁴

- שחר ממן נורה למוות בידי שוטר במהלך קטטה בבת-ים, ב-17 באוקטובר 2015.²⁴⁵

- פעוט פונה במצב קשה מאוד לאחר שנפגע בראשו מכדור שנפלט ככל הנראה מכלי הירייה המשטרתי של אביו ביישוב ביר אל מכסור בנובמבר

2015.²⁴⁶

- שוטר מג"ב ירה למוות בחבר והתאבד בירייה מנשקו המשטרתי בפברואר 2016, בפתח תקוה.²⁴⁷
- שוטר חשוד באיום בנשק וניצול מיני של נערה בת 17 בסיכון אך טוען לקיום יחסים בהסכמה.²⁴⁸

היעדר שקיפות בגופים אזרחיים מובהקים

המשטרה, ותחת פיקודה גם משטרת הגבולות (מג"ב) ומערך נלווה של עשרות אלפי מתנדבים, מסווגים בתור "גופי רישוי עצמאיים". במקביל להם גם שירות בתי הסוהר ומשמר הכנסת הם גופי רישוי עצמאיים וייתכן שנוסף עליהם גם משרד ראש הממשלה הוא גוף רישוי עצמאי שכן הוא מופקד ישירות על שירות הביטחון הכללי והמוסד (ארגונים חמושים גם הם). בדומה לצבא, ולמרות כפיפותם לכללי הרישוי והפיקוח של חוק כלי ירייה, כל אחד מהגופים הללו מנהל מערך נפרד ועצמאי של רישוי נשק לעובדיו ושל פיקוח על כלי ירייה ועל רישיונות. אף אחד מהגופים האלה לא מנגיש לחברה האזרחית נתונים על גודל מאגר הנשק שבידיו או על מספר כלי הירייה שנשלחים בקביעות למרחב הציבורי ולתוך בתי עובדיו.

למרות בקשות לקבלת נתונים לפי חוק חופש מידע, שיזמת "האקדח שולחן המטבח" הפנתה למשטרה, למשרד הביטחון, לצה"ל ולמשרד לביטחון פנים, לא התקבלו נתונים כאלה לגבי אף אחד מ"גופי הרישוי העצמאיים". בכירי "אגף כלי ירייה" של המשרד לביטחון פנים הגיבו בהסכמה לטענת פעילות "האקדח על שולחן המטבח" כי לא נראה להן כי פרסום מספר כלי הירייה המוחזקים בידי משטרת ישראל מהווה סיכון לביטחון המדינה.²⁴⁹

ואולם, "גופי הרישוי העצמאיים" חוסים תחת אותה תרבות "ביטחוניסטית" שמייצרת ומתחזקת הרשאה ציבורית גורפת לחוסר מידע מוחלט (כמעט) על מצבור הנשק הקל של הצבא. תרבות זו נפרסת על פני גופים חמושים בכלל, ובפרט מוסדות מדינה חמושים, ופוטרת אותם אוטומטית מהנגשת מידע כזה. זאת כמעט ללא דיון במידת הצורך בכך, בהצדקה לסודיות או ברמת הפגיעה בציבור הנגזרת מכך.

דוח זה עמד בפירוט על אי-הבהירות והספקות שעולים מהנתונים שנוגעים לנשק המסווג בישראל כ-"נשק אזרחי". בבואו להתייחס ל-"גופי הרישוי העצמאיים", הוא נאלץ לרשום סימן שאלה רבתי בסעיף ספירת המלאי של כלי הירייה שהם מחזיקים במרחב האזרחי. פעילות הקמפיין רוצות לקוות כי סימן קריאה רבתי המתלווה לסימן שאלה זה יהווה נקודת התחלה לשינוי משמעותי בנושא.

בהיעדר שקיפות - אומדנים

בהיעדר מידע מוצק נוכל רק למנות את מספרי השוטרים, מתנדבי המשטרה, לוחמי משמר הגבול (מג"ב), אנשי שירות בתי הסוהר (שב"ס) ולגזור מכך הערכת סדר גודל של מצבור כלי הירייה שהם נושאים אתם במרחב האזרחי. אין לנו מידע על אחוז החמושים מבין השוטרים, לוחמי משמר הגבול עובדי השב"ס.

על פי דיווחים, המשטרה מונה היום בין 22,000 ל-28,000 שוטרים, ללא שוטרי משמר הגבול (מג"ב), ובנוסף לכך המשטרה מפעילה עוד כ-35,000 מתנדבים.²⁵⁰ משמר הגבול מונה עוד "מעל 10,000 לוחמים בשירות חובה, קבע, מילואים ואלפי מתנדבים נוספים".²⁵¹ שירות בתי הסוהר מונה קרוב ל-9,000 (8,800) אנשי סגל.²⁵² בשנת 2014 דווח שמשמר הכנסת מנה כ-200 עובדים.

בסך הכל, ללא העובדים החמושים של משרד ראש הממשלה, מדובר במספר כולל של כשמונים אלף עובדים ומתנדבים לפחות בארגונים חמושים:

25,000 שוטרים
35,000 מתנדבים במשטרה
10,000 לוחמי משמר הגבול
8,800 עובדי שירות בתי הסוהר
78,800

ברור לנו שלא כל העובדים הללו נושאים נשק. ללא פרטים על כך אפשר בזהירות להניח שכשליש מהם לפחות חמושים (כ-26,300). עם זאת, הנחנו שאנשי משמר הכנסת חמושים כולם, כך שעוד 200 כלי ירייה מתווספים לחישוב הכולל. אם כך מוסיפים גופי הרישוי העצמאיים עוד לפחות כ-26,500 כלי ירייה למרחב האזרחי.

5) נשק בלתי חוקי

כמות הנשק הבלתי חוקי ופיזורו במרחב

ב-13 בפברואר 2012, העידה פיהם אגבאריה מאום אל פאחם בפני ועדת החקירה הפרלמנטרית בנושא קליטת עובדים ערבים בשירות הציבורי: אני אזרחית ודורשת לדעת מי רצח את בעלי ואת בניי לפני ארבעה חודשים. הם נרצחו בתוך הבית בזמן שיחנו. עד עכשיו לא נכנסתי לבית כי אני מפחדת ואין לי הרגשת ביטחון. אני והילדים ישנים אצל השכנים. כדי להרגיש בטוחה אני צריכה ללכת לישון בתחנת המשטרה? אני רוצה פתרון כדי להרגיש בנוח עם הילדים. אני רוצה ביטחון. יש לי שני ילדים, ילד בן שש ובת בת 12 והם פוחדים. הם ראו מה קרה באותו לילה לאבא שלהם ולאחים שלהם. ... אין לנו אויבים. אף פעם לא סגרתי את הדלת של הבית ועד שקרה מה שקרה הרגשתי ביטחון. היום אין ביטחון לא לי ולא לילדי.²⁵³

נשק גופי רישוי עצמאיים

אומדן בלי ירייה		ארגון
בהנחה ש-1/3 מהעובדים נושאי נשק		
20,000	משטרה	כולל מתנדבים
3,300	משמר הגבול	
3,000	שירות בתי הסוהר	
200	משמר הכנסת	בהנחה שכולם נושאי נשק
26,500	בסך הכל	

באותה ישיבה (שבאופן חריג השתתף בה גם ראש הממשלה) העיד קודם השר לביטחון פנים כי:

בשנת 2011 אירעו 141 אירועי רצח מהם 62 במגזר הערבי, מספר שמהווה 42 אחוזים. ... הנשק הלא חוקי הוא דבר שקיים ברוב הבתים ... למרות שחלקו גם חוקי ... אם לדייק, אני אומר שבחלק גדול מהבתים. ... המספרים גדולים מאוד. אני מדבר על אלפי כלי נשק שנתפסים. תושב עלוט, ת'אבת אבו ראס, אמר בדיון: אני חוזר ומדגיש נושא של איסוף נשק. ... אני מדבר על הכפר שלי. יש נשק בכל בית והסיבה היחידה היא הירי המתמשך, ההרוגים והפצועים שהיו לפני כן ... אין ביטחון אישי. אני רוצה שיהיה לי בטחון אישי כי המטרה לא מאבטחת אותי וגם לא המדינה. ... אצלי בכפר יש מה שנקרא צעצוע וזה אקדח. היום זה צעצוע בידי הילדים. ... המשימה היחידה שלכם היא לאסוף את הנשק דבר שיביא לפתרון הבעיה. אם הנשק יישאר בידי הילדים ובידי הצעירים, לא יהיה פתרון. עלוט הוא ישוב בו חמישים אחוזים מהאוכלוסייה הם מתחת לגיל 18.²⁵⁴

לפי דוח פנימי של המשרד לביטחון פנים, מאז שנות ה-70 נגנבו או אבדו בישראל למעלה מ-23 אלף כלי נשק אזרחיים והגיעו למה שמכונה "מקור לא ידוע".²⁵⁵ ואולם לפי עיתון "הארץ" "הנתונים האמיתיים לגבי אומדן הנשק הלא חוקי בישראל גבוהים אף הרבה יותר, מאחר ו[נתונים אלו] אינם כוללים את הנשק הצבאי שנגנב". קצין בכיר במשטרת ישראל, הסביר בשיחה עם "הארץ" שגניבת כלי נשק היא תופעה נפוצה ומסוכנת.²⁵⁶ בשנת 2012 דווח על הגשת "שורה של כתבי אישום באחת מפרשות הסחר בכלי נשק הגדולות ביותר של השנים האחרונות". בפרשה זו, "על פי האישום, במשך כשנה ... נהגו למכור מדי יום כלי נשק לעבריינים בכל אזור המרכז". בנוסף, בפרשה נפרדת, "התגלתה מעבדה לייצור כלי נשק ומטענים בכמויות גדולות, שסיפקה את הללו למתווכים בכל חלקי הארץ".²⁵⁷ במהלך שלושת החודשים האחרונים של שנת 2013, בהם עקבו מחברי הדוח אחרי ההודעות השוטפות לתקשורת של משטרת ישראל, דווח על גניבות של למעלה מ-20 כלי ירייה. בשנים האחרונות עקבה משטרת ישראל אחרי מחרטות רבות ליצור נשק בלתי חוקי באיזורי שכם וחברון. הן התמחו בכלי ירייה מאולתרים וזולים יחסית מסוג המכונה "קרלו", ששימשו בין היתר גם במספר פיגועי ירי.²⁵⁸

מחברות דוח זה לא הצליחו לקבל ולו אומדן משוער של מספר כלי הירייה הבלתי חוקיים המשחקים תפקיד נכבד במצבור הנשק ברחבי המדינה. האם מתקבל על הדעת שהמשטרה והמשרד לביטחון פנים מגבשים מדיניות ופועלים ללא אומדנים כלשהם של כמות כלי הירייה הבלתי חוקיים הפזורים במרחב, גם אם אלה זהירים ומסויגים? או שמא גופי השלטון מעדיפים לא לשתף את החברה האזרחית באומדנים אלה? על כל פנים, על פי פרסומים שלא אומתו, ב-2013 המשטרה העריכה כי מספר כלי הנשק הקל הבלתי חוקיים בישראל

עומד על כ-400 אלף.²⁵⁹ בתקשורת דווח כשנתיים לפניכן כי: "בתקופה האחרונה הולכים וגדלים מקורות הנשק של הסוחרים [בנשק בלתי חוקי], כשבראשם זמינות המידע וההיצע דרך רשת האינטרנט".²⁶⁰ בוועדת הפנים והגנת הסביבה של הכנסת, נדונה, במרץ 2014, סקירת המפקח הכללי (מפכ"ל) של משטרת ישראל שנמסרה "לנוכח התגברות הטרור הפלילי בערים".²⁶¹ במסגרת הדיון, העיר חבר הכנסת עפו אגבאריה:

במגזר הערבי ... יש המון נשק בלתי חוקי ואתם יודעים את זה. אנחנו מבקשים כל הזמן כי אנחנו לא רוצים את הנשק הבלתי חוקי הזה ... יש לי עוד שאלה, איך יכול להיות שאותו נשק שכבר בוצעה בו עבירה ורצח ונתפס, הגיע שוב פעם לסיבוב שני של רציחות? איך? איך זה יכול להיות? הרי בוצע פשע בנשק הזה, הנשק הזה נתפס והבן אדם נשפט. לדברי חבר הכנסת דוד אזולאי: "התחושה היא שמסתובב הרבה נשק במגזר הערבי וכנראה שהמשטרה לא עושה מספיק, ואני אומר את זה בלשון עדינה".²⁶²

בשנת 2012, אישר מפכ"ל המשטרה, את דברי עאידה תומא סלימאן, מייסדת ומנהלת "נשים נגד אלימות" והיום יו"ר הוועדה למעמד האשה בכנסת, כי "יום אחד בלוד אספו 6,000 כלי נשק. ערב ביקורו של ראש הממשלה במקום". לדבריו המפכ"ל, בישיבת ועדת החקירה הפרלמנטרית בנושא קליטת עובדים ערבים בשירות הציבורי:

נאספו אבל אני לא רוצה לומר כמה נשארו. אני יודע לומר לכם כמה תפסנו אבל זאת טיפה בים. ... אנחנו החלטנו שהיום אנחנו מדברים פתוח ושמים את העובדות על השולחן. אנחנו בבעיה גדולה מאוד. ... עשינו מבצע במשך שנה שלמה, כל שנת 2010 בה התקיימו מבצעים לתפיסת הנשק ביישובים. בשבוע הראשון, כשזאת עוד הפתעה, אתה מצליח לתפוס קצת יותר, אבל בשבוע השני כשיועדים שמדובר במבצע הנשק לא נמצא בבית אלא נמצא במקומות אחרים ואתה כבר לא מצליח.²⁶³ מתוך הדיון הזה לבדו, ברור כי כלי ירייה בלתי חוקיים נוכחים ופעילים באלפים רבים, בעשרות ואולי מאות אלפים, בכל מקום בישראל ובריכוז גבוה במיוחד ביישובים ובקהילות של פלסטינים אזרחי ישראל. חבר הכנסת אחמד טיבי סיכם את הדיון:

היישובים הערבים הפכו להיות מחסן אחורי של נשק. אין לקבל מצב כזה. כאשר הנשק זמין, הרצח קל יותר. לכן אנחנו דורשים מהמשטרה. אנחנו לא מגלגלים אחריות. ... יש כאן חלון הזדמנויות היסטורי, אדוני המפכ"ל, בו הנהגת הציבור הערבי קוראת לכם לקחת אחריות, לאסוף את הנשק, להגיע ליישובים הערביים ... כדי לבצע פעולה נחושה ונקודתית. לאסוף את הנשק ולעצור את האשמים ואת הפושעים ולהכניס אותם מאחורי סורג ובריח.²⁶⁴

טענות חוזרות על תפוצה מוגברת של נשק בלתי חוקי בקרב פלסטינים אזרחי

ישראל ועל היעדר התערבות משטרתית משמעותית, תואמות את הקו שתואר בפרק המבוא לדוח של הימנעות שלטונית מאכיפה סדורה ושוויונית של החוק בחיי הפלסטינים אזרחי ישראל. כפי שמשקפות עדויות אלה ורבות אחרות, בתחום הנשק הקל, הקו שעורך הדין רדא ענבוסקי המשיג בתור "חוק מזניח" מרחיב כנראה מזה שנים את תפוצת הנשק הבלתי חוקי במדינה ומוביל לתוצאות קטלניות הן בתוך החברה הפלסטינית בישראל והן הרחק מעבר לגבולותיה.

לעומת היעדרו המוחלט של מידע ישיר על נשק בלתי חוקי, משטרת ישראל מפרסמת נתונים על "עבירות אמל"ח" (אמצעי לחימה), הנוגעות לכלי נשק בלתי חוקיים. על פי השנתון הסטטיסטי של משטרת ישראל לשנת 2012, "עבירות אמל"ח כוללות שימוש בכלי ירייה שלא כחוק, מסחר בכלי ירייה, נשיאה, החזקה וייצור של נשק, תחמושת וחומרי חבלה שלא כחוק", ולכן ניתן ללמוד מהן על היקף ותפוצת הנשק הבלתי חוקי.²⁶⁵ אלה הן, לטענת השנתון, אחד מסוגי העבירות "שניתן לגלותן רק על ידי פעילות יזומה של המשטרה ... עבירות חשיפה" המתגלות בחיפושים או בפשיטת משטרה.²⁶⁶ מעבר למספר "עבירות האמל"ח" ש"נחשפו" אין בשנתון פירוט נוסף; אין, לדוגמה, פרטים על כמות כלי הירייה שנתפסו או יוצרו, על סוגי הנשק, כמות או סוגי התחמושת שנתפסה או יוצרה או פרטים על התפוצה הגיאוגרפית של פעולות החשיפה. השנתון אמנם מדווח על ירידה בעבירות האמל"ח בשנים האחרונות, מ-4,079 עבירות בשנת 2009 ל-2,290 עבירות בשנת 2012,²⁶⁷ אבל ללא נתונים מפורטים, אין בכך אפילו כדי להעיד על צמצום בהיקף "אמצעי הלחימה" הבלתי חוקיים שהתגלו. ללא פירוט, אין גם שום בסיס למסקנה שהיקף הפשיעה בתחום הזה הצטמצם. יחד עם זה, בעצם הבחירה בקיום פעולות אלה, במעקב אחרי עבירות האמל"ח ובדיווח עליהן בשנתון הסטטיסטי, יש עדות לכך שנשק (לצד "אמצעי לחימה") מוחזק ומופעל שלא כחוק בהיקפים המצדיקים התייחסות משטרתית מיוחדת ונקיטת פעולות ייחודיות, וכי ניתן לנקוט בפעולות כאלה.

בתגובתה לבקשת מידע תחת חוק חופש מידע, ציינה משטרת ישראל את מספר התיקים שנפתחו במשטרה על עבירות של "החזקת כלי ירייה שלא כדין" החל מ-2009 ועד מחצית 2014:²⁶⁸

שנה:	מספר התיקים שנפתחו:
2009	1,478
2010	1,537
2011	1,473
2012	1,129
2013	1,188
2014 (יוני)	529

כמו במקרה של "עבירות אמל"ח", בהיעדר מידע מפורט ומפולח על תוכן אותם "תיקים", נותרים המספרים הללו כמעט חסרי משמעות. הם לא מעידים על סוג העבירות או על היקפן, הם לא מעידים על מגמות ואין בהם כדי להצביע על פיתוח או שכלול מנגנונים שיטתיים לאיתור וחסימת ערוצי אספקה של כלי נשק בלתי חוקיים. מצד שני, גם במקרה הזה, קיומו של הסיווג "החזקת כלי ירייה שלא כדיון" (גם אם הוא מעורפל) ועצם איסוף הנתונים בנושא הם עדות לכך שהיקף התופעה מצדיק התייחסות משטרתית מיוחדת.

מקורות כלי נשק בלתי חוקיים

מדינת ישראל נוהגת, כפי שהוסבר למעלה, להסתיר מידע והערכות מודיעין בדבר נשק בלתי חוקי בישראל ובשטחים כולל היקף תפוצתו המשוערת, מקורותיו העיקריים, ערוצי ההפצה שלו וכן נתונים על חומרתן, תדירותן ותפוצתן של פגיעות הנגרמות לאוכלוסייה האזרחית בנשק בלתי חוקי. גם ללא עדות ישירה, ניתן די בקלות לשער מהם מקורות הנשק הבלתי חוקי בישראל. עם זאת, יש טעם בהצגה מרוכזת שלהם, ולו כדי להזכיר עובדה חשובה שנוגעת לתפוצת נשק: רוב רובם של כלי הנשק הבלתי חוקיים היו בעברם רשומים, מורשים וחוקיים. כלומר, מצבור הנשק המורשה והחוקי הוא המקור הגדול והעיקרי לנשק בלתי חוקי בישראל.

המידע הנגיש על מקורותיו של מצבור הנשק הבלתי חוקי במקומותינו הוא אקראי ואנקדוטלי. הוא קיים בדיווחים בתקשורת (שלעיתים קשה לאמוד את מידת אמינותם) ובפסקי דין של מי שנמצאו אשמים בגניבות נשק ביצור נשק בלתי חוקי ובסחר בנשק כזה. רשימת המקורות הבאה היא, אם כן, בהכרח חלקית ובלתי ממצה. היא מונה מספר מקורות מתועדים ומשוערים של נשק בלתי חוקי.

מקורות של נשק בלתי חוקי על פי דוגמאות תיעוד נגישות לציבור:

- נשקיות צבאיות, גניבות
בשנת 2012, דחה בית המשפט העליון עתירה לקיצור עונשו של סניר זפרני, שהורשע ב-2007 "בפרשה חמורה (... של) פריצה וגניבה של 41 כלי נשק שונים מנשקיות בסיס (בין היתר, שבעה רובי סער מסוג M16 אליהם מוצמד מטול רימונים מסוג M203 ו-34 רובי סער נוספים מסוגים שונים)".²⁶⁹
בשנת 2016, נגד בשירות קבע בחטיבת גבעתי הורשע בבית דין צבאי על גניבה "במשך תקופה ארוכה [של] אמצעי לחימה רבים: עשרה טילי לאו, רימונים, לבנות חבלה, אלפי כדורים, רימוני רסס ועוד ... (שנמכרו) לעבריינים מארגוני פשיעה שונים".²⁷⁰
- חיילים מחוץ לבסיסים, פריצות וגניבות
בשנת 2015 דווח על כנופיית פורצים מכפר קרע שנוהגים להמתין "סמוך לתחנת הרכבת בנימינה, מאתרים חיילים הנושאים נשק ... עוקבים אחריהם עד לביתם [ו] מבצעים פריצות לבתי משפחות החיילים וגנבים את הנשק".²⁷¹
- נשקיות משטרה כולל מג"ב, גניבות
בשנת 2010 "שוטר מג"ב בשירות סדיר וחמישה אזרחים מאזור התענכים נעצרו ... בחשד שפרצו לבסיס מג"ב בצפון, גנבו כלי נשק וסחרו באמצעי לחימה עם גורמים פליליים. ... הם חשודים שפרצו לבסיס מג"ב בגן-נר ... במהלך המעצר, שנעשה בשיתוף המשטרה, נתפס גם רכוש רב ברשות השישה".²⁷³
- חברות אבטחה פרטיות, רישוי ורישום כוזבים
בשנת 2013 סגן ניצב בדימוס יעקב סימנה נמצא אשם בניהול סחר בלתי חוקי בכלי ירייה ובירישיונות נשק במשך שבע שנים, באמצעות חברת אבטחה פרטית בבעלותו.²⁷⁴
- מפעלים לייצור נשק, גניבות
בשנת 2009, לאחר ערעור לבית המשפט העליון, הורשע אנדריי קגדי בעבירות של "סחר בנשק (ריבוי עבירות), נשיאה ורכישה של נשק (ריבוי עבירות), וגניבה ממעבד", מפעל 'בול' לייצור כלי נשק, ובכך שרכש "במשך כשנה, כ-150-200 כלי נשק תמורת סך של כ-250,000 ₪. את כלי הנשק מכר לשלושה נאשמים אחרים בפרשה".²⁷⁵
- נשקיות בהתנחלויות וביישובים ראויים, גניבות
בשנת 2011, לאחר ערעור לבית המשפט העליון, הורשע חזקיהו גורש, חבר ב"כיתת הכוננות ביישובו, שבי שומרון כי: "מכר ... את נשקו השייך לצה"ל מסוג רוס"ר M16 ארוך ... ובנוסף מכר ... אפוד ושש מחסניות מלאות בכדורים. תמורת העסקה קיבל ... סך של 15,000 ש"ח. מספר ימים לאחר שמכר ... את נשקו האישי, דיווח ... בכזב כי הנשק נגנב מביתו, וכן העיד על כך לפני חוקרי מ"ח. בשלושה מקרים אחרים מכר ... נשק מסוג גלילון ומחסנית תואמת עם כדורים תמורת 20,000 ש"ח, עוד מכר רוס"ק M16 קצר ושתי מחסניות תמורת 18,000 ש"ח, וכן רוס"ר M16 ארוך נוסף ושתי מחסניות תואמות תמורת 15,000 ש"ח".²⁷⁶

- יצור בלתי חוקי של נשק
כפי שצוין כבר למעלה משטרת ישראל חשפה בשנים האחרונות מחרטות רבות ליצור נשק בלתי חוקי באיזורי שכם וחברון, שהתמחו ביצור כלי ירייה מסוג "קרלו" – נשק מאולתר וזול יחסית.²⁷⁷
- מפעלים ראויים, רישום ורישוי כוזבים וגניבות
על בסיס הדוגמאות למעלה, ניתן להניח שגם מצבורי הנשק במפעלים ראויים משמשים מטרה לגניבות, לרישוי ורישום כוזבים ומקור לנשק בלתי חוקי.

6] סיכום כולל: כמה כלי ירייה וכמה נזק?

על פי סיכום כולל של הנתונים הגלויים והאומדנים הזהירים שהוצגו בפרק, בסוף 2014, המרחב האזרחי בישראל היה משופע בכ-311,000 עד כ-326,000 כלי ירייה מורשים ואולי הרבה יותר, וכן במספר בלתי ידוע של כלי ירייה בלתי חוקיים. מדינת ישראל אפשרה נוכחות של כלי נשק אלה במרחבים האזרחיים שבתוך תחומי הקו הירוק ומעבר לו.

הסעיפים הבאים יסקרו בקיצור השלכות וביטויים שונים של מציאות שבה כלי ירייה הם נוכחות מתמדת ורווחת מאוד בכל פינות המרחב והשגרה.

"אירועי ירי": כמה? איזה? ועוד פעם כמה?

ללא בסיס נתונים שקוף על מצבור כלי היריה הכולל בישראל, נתונים על היקף הפשיעה שמעורב בה נשק קל היו מאפשרים תמונה חלופית, גם אם חלקית, של השלכות תפוצת כלי היריה במדינה. ואולם, כפי שציננה יזמת "האקדח על שולחן המטבח" בפניות חוזרות למשטרה ולקובעי מדיניות, משטרת ישראל אינה אוספת ומנגישה לציבור או לנבחרי נתונים על מעורבות כלי ירייה בעבירות.²⁷⁸ בין היתר, במכתב למפקח הכללי של המשטרה, התריעה היזמה, באפריל 2013, כי: "בכל הנוגע לכלי הנשק בו בוצעה העבירה, אין כל נתונים ... אודות מקור כלי הנשק [אשר יאפשר לגלות האם מדובר בנשק ברישיון או שאינו ברישיון, של חברת אבטחה, משטרת ישראל או צה"ל], ... אפילו הנתון הבסיסי חסר – האם העבירה בוצעה באמצעות כלי נשק ומאיזה סוג".²⁷⁹ בתגובה, הבהירו נציגי משטרת ישראל כי: "אין מקום לשינוי בסדר העדיפויות שנקבע בעבר לגבי פיתוח יישומי המחשב הנדרשים, שכן ישנם פיתוחים אחרים הקודמים בסדר חשיבותם" וכן כי: "גם ללא הנתונים האמורים, הוכר הצורך לצמצם את כמות כלי הנשק המוחזקים על ידי הציבור ולהגביל נשיאת נשק על ידי מאבטחים".²⁸⁰

במלים אחרות, משטרת ישראל קבעה ואף הודיעה במפורש כי סדר העדיפויות שלה בבניית מסד מידע לא כולל איסוף ופילוח נתונים מפורטים על סוגים שונים של פשעים אלימים המתבצעים בכלי ירייה. לכן, בניגוד למצב בארצות רבות – הן "מפותחות" והן "מתפתחות" – אין בישראל מידע משטרי על המקום היחסי שכלי ירייה תופסים בפשיעה, ברציחות בכלל וברציחות בנות

כלי ירייה במרחב האזרחי המקומי

אומדן כלי ירייה

מקור כלי הירייה

כלי ירייה מורשים

נשק אזרחי כולל פרטי וארגוני 275,000

נשק צבאי כולל התנחלויות ויישובים בין 11,000 לבין 25,000

נשק גופי רישוי עצמאיים כולל משטרה, מג"ב, מתנדבי משטרה, שב"ס, משמר הכנסת 26,500

כלי ירייה בלתי מורשים

נשק פרטי בלתי חוקי, נשק בידי חברות בלתי מורשות וארגוני פשע

לפחות בין 312,500 לבין 326,500

אומדן מינימלי ■
אומדן אפשרי ■

זוג ובנות ובני משפחה בפרט, בפציעות, במקרי שוד אלים, בהתאבדויות ועוד, ואף לא יהיה מידע כזה בידי הציבור ונבחריו בעתיד הנראה לעין. מדיניות זו של המשטרה שוללת גם בניית ידע על הפיזור השונה של פגיעות (ושל פוגעות/ים ונפגעות/ים) בנשק קל בין נשים לגברים, על פני איזורים גיאוגרפיים ויישובים שונים, בקרב קהילות שונות כגון ותיקים, קבוצות הגירה שונות, מבוגרים, נוער, מחזיקי רישיון, מחזיקי נשק ללא רישיון ועוד.

**מדיניות כלי הירייה בישראל מגובשת ומיושמת
תוך אי-ידיעת פרטי המצב בשטח, ביטויי החברתיים, המגדריים,
הסוציו-אקונומיים, הגילאיים, האתניים-לאומיים והגיאוגרפיים.
הקצאות התקציבים מתקבלות בהכרח שלא על בסיס ידע מעודכן,
מפורט וקונקרטי, מצב שממילא מונע מראש גם הערכה ממשית
של תוצאות הפעילות.**

ההחלטה המוצהרת של משטרת ישראל (הכפופה מצידה למשרד לביטחון פנים) על אי-איסוף ואי-פילוח נתונים מקבעת בידועין מצב שבו מדיניות כלי הירייה בישראל מגובשת ומיושמת תוך אי-ידיעת פרטי המצב בשטח, ביטויי החברתיים, המגדריים, הסוציו-אקונומיים, הגילאיים, האתניים-לאומיים והגיאוגרפיים. הקצאות התקציבים והמשאבים (כולל כח אדם וציוד) מתקבלות בהכרח שלא על בסיס ידע מעודכן, מפורט וקונקרטי, מצב שממילא מונע מראש גם הערכה ממשית של תוצאות הפעילות.

בכל זאת, מה שכן נאסף ומדווח על ידי המשטרה בצומת שבין פשיעה ושימוש בנשק קל, הוא מספר "אירועי הירי" לשנה, כותרת שהיא לא פחות כוללת ומעורפלת מ"עבירות אמל"ח". נתונים על אלה נמסרים לציבור ולנבחריו בלי כל פירוט נוסף; אין הבהרות או הגדרות של המונח "אירועי ירי" או פירוט של מה שנספר כאירוע כזה. למרות זאת, ובהיעדר נתונים מוסמכים אחרים, ניתן לראות במידע על אירועי ירי שיקוף מסוים, עקיף ומוגבל, של השלכות תפוצת הנשק הקל במרחב האזרחי בישראל. במרץ 2014, בדיון שעסק ב-"טרור הפלילי בערים", העיד המפקח הכללי (מפכ"ל) דאז של משטרת ישראל, רב-ניצב דנינו בפני וועדת הפנים של הכנסת: "הירי הפלילי מאוד רלוונטי לתחושת הביטחון האישי".²⁸¹

בראשית 2012, השר לביטחון פנים דאז, יצחק אהרנובץ, העיד בפני וועדת חקירה פרלמנטרית כי:

אירועי הירי במגזר הערבי – 1,100 מקרים. אני אומר לכם שמספר המ־קרים עליהם מדווח, תוסיפו עליהם מספר כפול. כאן כל מספר זוכה ... בשנת 2011 – מעל 1,100 אירועי ירי מדווחים אבל אנחנו יודעים על הרבה מאוד מקרים שלא מדווחים. 68 אחוזים מסך כל מקרי הירי [הם] במגזר הערבי. בשנה שעברה היו שמונים אחוזים.²⁸²

בהנחה ש-1,100 אירועי ירי ביישובים ערבים בישראל מהווים, כפי שהעיד השר, כ-68% מכלל אירועי הירי שדווחו ב-2011 (מבלי להתייחס כלל להערה שמספר האירועים עלול להיות כפול), הרי שבישראל דווחו ונרשמו בפועל כ-1,618 אירועי ירי באותה שנה.

בספטמבר 2013, הפיקה משטרת ישראל מצגת: "סקירת מפכ"ל המשטרה בפני ממשלת ישראל" שסיכמה את הישגיה בצמצום הפשיעה. על פי המצגת, מספר אירועי הירי לשנת 2011, בכל המדינה (ללא התייחסות נפרדת ל"מגזר הערבי") עמד רק על 1,112, שהם ב-500 אירועים פחות מהמספר שדווח עליו שנה וחצי קודם.²⁸³

במרץ 2014 העיד המפכ"ל דאז דנינו בפני וועדת הפנים והגנת הסביבה: "בשנתיים האחרונות ירדנו בלמעלה מ-500 אירועי ירי פחות. ירדנו מ-2,193 אירועי ירי ל-1,669 אירועי ירי. תיראו בכמה אירועים. כל אירוע ירי כזה ... תחשבו איך הוא יכול להיגמר, אירוע ירי פלילי".²⁸⁴

דיווחים אלה הוצגו על ידי גורמים בכירים ביותר, בפני מסגרות ממלכתיות מחייבות. למרות זאת, אף אחד מהם לא כלל התייחסות או הסבר לפער בין הנתונים השונים. בכל דיווח נמסר הנתון כעובדה החלטית ומבוססת. קשה שלא להסיק מכך שכמו שאר הנתונים (המועטים) שמספקות הרשויות בתחום הנשק, גם אלה הנוגעים לאירועי ירי הם בלתי עקביים, מעורפלים ובלתי אמינים.

עם זאת, כ-1,100 אירועי ירי בשנת 2011 או כ-1,600 אירועים כאלה באותה שנה פירושם בין 3-4 אירועי ירי ביום כאשר, כדברי המפכ"ל דנינו: "כל אירוע ... תחשבו איך הוא יכול להיגמר".

ש מ נ ו ר

המטה הארצי / האגף לחקירות ולמודיעין

האגף	ראש	לשכת
02-5429203		טלפון:
02-5429199		פקס:

כ"ח בסיון, התשע"ד
26 יוני 2014
סימוכין: 58058414

נתוני האגף לחקירות ולמודיעין במשטרת ישראל מתייחסים לאירועים פליליים אשר בוצעו על ידי אזרחים. לפיכך, אין באפשרותנו לבצע פילוח של הנתונים לאירועים אשר בוצעו בכלי נשק אזרחיים אל מול אירועים אשר בוצעו בכלי נשק של כוחות ביטחון/מאבטחים. בקשות בנושא זה יש להפנות לאגף המבצעים.

שני מדגמים משקפים

בניסיון להמחיש חלק מההשלכות המעשיות של היקף תפוצת הנשק הקל ומהביטויים שלהם במרחב הציבורי, ערכו מחברות הדוח איסוף שיטתי של מקרים שהוגדרו כ"אירועי ירי" בהודעות שוטפות לתקשורת מטעם המשטרה, או כ-"תקריות" שמעורב בהם כלי ירייה. התיאור הבא לא מצטמצם לשימוש המטרי במונח אלא עוסק באירועי ירי במובן המילולי של הביטוי ולכן הוא כולל גם מקרים של פגיעה והריגה בכלי ירייה, ככל שאלה דווחו במקורות שבדקנו. האיסוף המדויק כאן התנהל פעמיים, בשלושת החודשים האחרונים של 2013, בין ה-6 לאוקטובר 2013 ל-6 לינואר 2014, ושוב בחודשים אוקטובר עד דצמבר 2015.²⁸⁵ בתקופת האיסוף הראשונה נאספו ונבדקו הודעות המשטרה לתקשורת על אירועי ירי. כמו רוב רובם של הנתונים המובאים בדוח, גם אלה תוארו על ידי מוסדות אכיפת החוק ותלויים בהם. לאור המצב המתואר בסעיף הקודם, סביר מאוד שהנתונים שעלו מהודעות המשטרה לא חופפים במדויק את אלה שקיבצה המשטרה עצמה תחת הכותרת "אירועי ירי" באותה תקופה, לקראת הכללתם בדיווח השנתי. האיסוף לא כולל, לדוגמה, דיווחים על מקרי שוד שלא מזכירים במפורש ירי או כלי ירייה, למרות הסבירות הגדולה שחלקם התבצעו בעזרת כלי כזה. כמו-כן, הוא לא כולל מקרי ירי שלא דווחו בהודעות המשטרה לתקשורת. נוסף לכך, הודעות אלה לתקשורת לא ציינו מקור או בעלות על כלי הנשק המעורב באירוע הירי, לא כללו דיווח על זהות הירורים או על מצבם של פצועים בתקריות, לא נקבו במספר הירורים או במספר כלי הירייה המעורבים.

בתקופה השנייה שבה נערך איסוף נתונים מפורט ושיטתי, בחודשים אוקטובר עד דצמבר 2015, נאספו ונבדקו דיווחים שפורסמו בתקשורת העברית והאנגלית, הן הישראלית והן הפלסטינית. גם אלה כמובן משקפים רק חלק מהאירועים המתרחשים בשטח. אין ספק שבתקשורת מדווח רק חלק מהשימוש הרב בירי מעבר לקו הירוק, בעיקר בידי חיילים ומתנחלים. הממצאים משתי התקופות הם, אם כן, חלקיים מאוד. עם זאת, ניתן לראות בהם מדגמים משקפים שעולה משניהם תמונה מדאיגה.

במהלך שלושת החודשים שנבדקו בשנת 2013 נרשמו 31 אירועי ירי, 9 הרוגים מירי ו-32 פצועים כתוצאה מירי, מתוכם 6 שנפצעו קשה עד אנושות (הודעות המשטרה לא כללו דיווחי המשך עם עדכונים על מצבם). עוד נרשמו 4 תקריות או איומים בכלי ירייה וכן דווח שנגבו או נתפסו למעלה מ-20 כלי ירייה. הגניבות והתפיסות כללו למעלה מ-10 כלי נשק שנגבו ממטווח, 7 אקדחים ו-2 רובים שנתפסו בעסק למכר מתכות ואקדח אחד נוסף שנגב מחברת אבטחה ונתפס בחברון. האיומים והתקריות שערבו כלי ירייה כללו, בין היתר, ירי לעבר ביתו של ראש מועצת כפר קרע, שליפת אקדח בבית קפה בידי אדם שכיוון אותו על שני גברים ונמלט מהמקום, ופתיחת חקירה בעניין החזקת אקדח בידי ילד בן עשר מבית שאן. רוב הפצועים מירי לא היו "מוכרים למשטרה" (כלומר לא היו ידועים כעבריינים) והם כללו, בין היתר, עובדי אורח רבים שנפגעו מירי

בסמוך למועדונים, ברחובות או לצד כבישים, כמו שני עוברי אורח שנורו ברחוב בחולון, גבר שישב ברכבו בעיירה נשר, תושב יוקנעם שישב לצד חברתו בתוך כלי רכב חונה או "תושב השטחים" (כך בהודעת המשטרה) שעמד לצד הכביש ונורה מרכב חולף. הם כללו גם אח של מאבטח מאשדוד שנפצע אנושות בביתו מפליטת כדור כשאחיו טיפל בנשקו, שומר שנורה באתר בנייה ברחובות, בני משפחה שנורו במהלך קטטה, אדם מבתי-ים שפתח את דלת ביתו ונורה בבטנו לאחר שסייר לתת כסף למי שעמד בפתח ובני אדם שנורו תוך כדי נהיגה ברכבם. ההרוגים כללו, בין היתר, אדם שנהרג בירי על בית קפה שבו הוא ישב בכפר ג'ת, אדם שהגיע לביתו בקלנסוואה עם בנו בן ה-4 ונורה למוות ושני גברים שנורו למוות בטירה בזמן שעמדו סמוך לחנות.

דוגמאות אלה ממחישות את היומיומיות של שימוש בנשק קל במרחב האזרחי הציבורי. ברור למדי, גם ללא נתונים מבוססים, כי בתוך תחומי הקו הירוק תפוצת הנשק הקל פוגעת באופן תדיר ומרכזי יותר בקהילות של פלסטינים אזרחי ישראל. עם זאת, כפי שמראה המדגם המשקף בהצלבה עם דיווחים בתקשורת על חלק מהאירועים שעלו מהודעות המשטרה, נוכחותם הנפוצה של כלי ירייה מהווה איום חוצה מגזרים ומגדרים. השימוש בנשק קל ככלי המשליט אימה במרחבים ציבוריים, חברתיים או משפחתיים, בין היתר בקרב גברים צעירים, מערב הן כלי ירייה ברישיון והן רבים נוספים שמוחזקים ללא רישיון. להערכת מחברות הדוח, העובדה שלא מתנהל עדיין דיון ציבורי נרחב וער בבעיה זו נובעת, בין היתר, מן המחסור החמור בנתונים על הנושא שפועל, במידה מסוימת, להעלמתו מעין מהציבור.

שנתיים בדיוק לאחר תקופת האיסוף הראשונה, שוב ערכו מחברות הדוח מעקב אחרי אירועי ירי, בחודשים אוקטובר עד דצמבר 2015. על רקע התפתחות התופעה של התקפות פלסטינים יחידים בראשית אוקטובר 2015 ותגובות הדרג המדיני-ביטחוני בישראל שכללו בין היתר שינוי במדיניות כלי הירייה, נאסף מידע מפורט מתוך פרסומים בתקשורת הישראלית והפלסטינית בעברית ובאנגלית.

באוקטובר-דצמבר 2015, מספר אירועי הירי שדווחו – 166 – היה גדול ביותר מפי חמישה (פי 5.3) ממספרם באותם חודשים בשנת 2013. בתחומי הקו הירוק בלבד, מספר אירועי הירי בסוף 2015 היה גדול פי יותר מ-1.5 (פי 1.6) ממספרם הכולל בסוף 2013. מספר ההרוגים מירי שדווחו בסוף 2015 – 118 בתוך 3 חודשים – היה פי 13 ויותר ממספרם בשנת 2013. בשנת 2013 דווח על הרוג אחד מירי על כל 3.4 אירועים (9 הרוגים במהלך 31 אירועי ירי), בעוד שבשנת 2015 דווח על הרוג לכל אירוע כמעט (118 הרוגים מירי במהלך 166 אירועים, שהם הרוג לכל 1.4 אירועים).

היחס בין מספר האירועים למספר ההרוגים בסוף 2015, לצד ההבדל הבולט בינו לבין היחס בסוף 2013, הם עדות מעשית להיתר שנתנו בעלי סמכות שונים לירות על מנת להרוג, בהתבטאויות פומביות בחודשים האחרונים של 2015.²⁸⁶ עדות נוספת להיתר זה עולה בבירור מהיחס בין מספר ההרוגים למספר הפצועים: 48 פצועים לעומת 118 הרוגים ב-2015, שהם פי 2.5 כמעט (2.45) הרוגים מפצועים מירי, מהווים היפוך של היחס בין פצועים להרוגים בשנת 2013: 32 פצועים לעומת 9 הרוגים, שהם הרוג על כל 3.5 פצועים. מבין הנפגעים בסוף 2015, כמעט 10 אחוזים (16 נפגעים שהם 9.6%) היו נפגעים מזדמנים – אנשים שנורו בטעות או שזוהו בטעות בתור תוקפים.

גם אם התרחשו בתוך אקלים של אלימות ואימה, נתוני אירועי הירי של סוף 2015 וההשוואה בינם לבין המציאות שנתיים לפניכן, חושפים שינוי מדאיג ביותר בנוהגי השימוש בנשק קל. כפי שניתן לראות מתוך רשימות הנפגעים שנכללו בפרק זה, נוהגים אלה, כמו הנשק עצמו, אינם מופנים כלפי "אויבים" או "תוקפים" בלבד.

השוואת דפוסי ירי | סוף 2013 וסוף 2015

אוקטובר-דצמבר 2015	אוקטובר-דצמבר 2013	//
166	31	מספר אירועי הירי שדווחו בשלושה חודשים
118	9	מספר ההרוגים
הרוג 1 לכל 1.4 אירועים	הרוג 1 לכל 3.4 אירועים	תדירות ההרג
48	31	מספר פצועים
2.45 הרוגים לפצוע 1	הרוג 1 לכל 3.5 פצועים	תדירות הרג לעומת תדירות פציעות
16	?	מספר הנפגעים המזדמנים

פרק שלישי: עד כמה נתונים כלי ירייה לפיקוח ממסדי?

יזמת "האקדח על שולחן המטבח" התמקדה בראשיתה בתופעה של רציחות בנשק חברות אבטחה במרחב הביתי והמשפחתי, רצח של בנות ובני משפחה ואנשים קרובים אחרים. אותם כלי נשק אוחסנו בעבר באופן גורף ושגרתית בתוך בתי מאבטחים. החל משנת 2008, נוהג זה עמד בניגוד מפורש לחוק. סעיף החוק שאסר על אחסון נשק אבטחה בבית המאבטח נחקק מתוך מודעות לקיום תופעות מעין אלה, אך הוא לא נאכף בפועל עד בקיץ 2013. תחילת האכיפה במועד זה נבעה ישירות מתוך פעילות "האקדח על שולחן המטבח" שיידעה את הציבור, את התקשורת ואת הגורמים האחראים על סדרה מתמשכת, ובסופה צפופה וקשה במיוחד של רציחות מסוג זה. לאחר עיגון הסעיף בחוק ולמרות מודעותם של חברות וחברי כנסת ונציגי ממשל שונים לקיום התופעה, גם לא הוחל באיסוף נתונים או תיעוד שיטתי בתחום זה. יזמת "האקדח על שולחן המטבח" שפתחה לראשונה באיסוף הנתונים ובתיעוד החסרים, היוותה אם כן תוצר מובהק של היעדר פיקוח אפקטיבי על כלי ירייה ואכיפה לקויה של חוקים החלים עליהם.

הצורך שיזמה זו ממלאת מעיד, כשלעצמו, על פיקוח ואכיפה פגומים. כפי שתיארה זאת העיתונאית קרן צוריאלי הררי בתחקיר משנת 2015: "זו רק דוגמה אחת, מטרידה במיוחד, למחלה ישראלית נפוצה: חוקים מצוינים ובצדם פיקוח עלוב".²⁸⁷ אם כי, הקביעה 'חוקים מצוינים', לא חלה על אלה שנוגעים לכלי ירייה, שלא מחייבים איסוף נתונים חיוני ואטומים לשיקולים מגדריים וקבוצתיים אחרים. מצד שני, העובדה שתופעת הרצח בנשק אבטחה במרחב הביתי פסקה במהלך שנתיים וחצי לפחות, לאחר אכיפת החוק, כשקודם לכן היא גבתה חיי נשים וגברים מדי שנה, יש בה כדי להצביע על יעילות האכיפה המחמירה והפיקוח הקפדני בהצלחת חיים.

1) פיקוח על נשק אזרחי

נשק ארגוני – האם הוא נתון לפיקוח הדוק במיוחד?

הם לא בודקים בפועל, הם בודקים את התיקים, את הניירת". כך העיד בפני מחברות הדוח עובד של חברת שמירה בשנת 2013. החברה בה הועסק שמרה בעבר בכל בתי הספר בנתניה ובבתי ספר בגן יבנה. הוא ציין: "לפעמים המשטרה מתלבשת על איזור מסוים ועושה ביקורת פתע. בדרך כלל מקבלים מידע מוקדם על הביקורות, כי לכולם יש חברים במשטרה או בחברת אבטחה אחרת שנבדקה כבר או בבנק שהחברה מאבטחת. אז מחליפים מראש את השומרים שלא יודעים עברית או שלא תקינים מסיבות אחרות. אף פעם לא מקבלים יותר מנזיפה מהמשטרה. לפי עדותו המפורטת, אחד המפקחים האחראיים להכשרה ושיבוץ של השומרים בחברה נהג לירות במקומם במטווח כשהם עצמם נכשלו במבחן הירי. לדבריו, בסופו של דבר אותו מטווח (בקיסריה) נסגר עקב

אי-סדרים. כשהצהרת הבריאות של מועמד לעבודה לא עמדה בדרישות לקבלת רישיון לכלי ירייה, המועמד קיבל הנחיות מהחברה וחזר עם אישור רפואי מתאים. "תוקף הצהרת הבריאות היה לשנה. בפועל, היו מצלמים את האישור הישן ומשנים את התאריך".
היו שומרים שידעו שהם שותים במשמרת. היה ידוע שאחד השומרים במתקן של פזגז בראשון [לציון] הוא שתיין. זה דובר בשיבות צוות. המנהל סיפר סיפורים. אבל החברה לא עשתה שום דבר. מאבטח אחר פלט כדור בבית על יד אשתו. המפקח [של החברה] נסע אליו הביתה ולקח לו את הנשק. אשתו הבטיחה לא להגיש תלונה והחזירו לו את הנשק.²⁸⁸

שני דוחות של מבקר המדינה עסקו ברישוי כלי ירייה ובפיקוח עליהם. משניהם חוזרת ועולה תמונה של פיקוח כושל. בשנת 1998 קבע המבקר: המפקחים הארציים ופקידי הרישוי לא עשו שימוש שיטתי, במהלך תקופת הרישוי, באמצעי הפיקוח שפורטו בנהל, שאינם כרוכים בביקור בארגון המורשה, ולא זימנו אליהם את בעל הרישיון המיוחד מצויד ברשומות הנדרשות. פקידי הרישוי לא הקפידו לקבל את כל העתקי תעודות ההרשאה של מורשים ואת כל האישורים על האימונים שלהם לצורך פיקוח אפקטיבי על קיום תנאי הרישיון המיוחד. בידי פקידי הרישוי גם לא "היו רשימות מעודכנות של המורשים בארגון מורשה ורשימות של מצאי כלי הירייה המצויים בארגון המורשה".²⁸⁹

משתמע מכך שכל המידע על בעלי רישיונות בארגונים חמושים ועל כלי הירייה המוחזקים בידיהם סופק על ידי בעלי תפקידים מטעם הארגונים. האגף לרישוי כלי ירייה לא הפעיל באותה תקופה מנגנוני בקרה עצמאיים לבדיקת אמינות המידע שהתקבל מהארגונים. בפועל, אם כן, אלה היו הארגונים שפיקחו על עצמם.

כעשור וחצי אחר כך, בשנת 2014, קבע דוח נוסף של המבקר: למרות התמהיל השונה של בעלי הרישיונות הפרטיים והארגוניים בין המוחזקות והצרכים השונים במתן השירותים בכל מחוז - נקבע לכל הלשכות תקן אחיד. ... נמצא שבשלוש השנים האחרונות לא קיים האגף [לרישוי כלי ירייה] השתלמויות למפקחים המחוזיים בנושא הפיקוח. ... במשך יותר מחמש שנים חודשו הרישיונות של כל הארגונים הפועלים במחוז ירושלים באופן אוטומטי וללא פיקוח, לאחר שבשנת 2008 הופסקה עבודת הפיקוח במחוז ... החל ביוני 2011 ... לא היה מפקח מחוזי ייעודי במחוז הצפון האחראי ל-196 ארגונים, הפיקוח בוצע על ידי מנהל המחוז נוסף על שאר תפקידיו.²⁹⁰

הפיקוח על ארגונים חמושים, כולל חברות אבטחה, התנהל, בין היתר, כך: בשנת 2012 ביטל מנהל האגף את ביקורת העומק. השינוי לא לווה בהסברים ובנימוקים לכך ואף לא נדון בהנהלת המשרד לבט"פ [לביטחון פנים]. ... עבודת המפקחים היא מוגבלת, ונעדרת יכולת הרתעה. מנגנון האכיפה היחיד הוא ביטול הרישיון או התלייתו עד ביצוע שימוע לארגונים שממצאי הביקורת שנעשתה בהם העלו ליקויים חמורים ביותר. ... האגף לא קבע מבחנים להטלת סנקציות על המפרים את תנאי הרישיון, ולא דן בדרכים שיאפשרו להקנות למפקחים כלי אכיפה מרתיעים. ... האגף מפקח על 1,163 בעלי רישיונות ארגוניים. ממצאי הביקורת מעלים כי עבודת הפיקוח הנעשית באגף אינה מלאה ומקיפה.²⁹¹

מסקנות דומות מאוד עולות מתוך תצהיר של סגן מנהל האגף לרישוי כלי ירייה במשרד לביטחון פנים.²⁹² התצהיר הוגש במסגרת הליך בו נתבעה המדינה על אי-אכיפת החוק האוסר על אחסון נשק אבטחה בבתי מאבטחים, ובו טוענת המדינה שהיא מפעילה על חברות האבטחה פיקוח הכולל "ביקורות בשטח על ידי משטרת ישראל וצוות הפיקוח של המשרד". עם זאת, בחינה קונקרטית משרטטת תמונה שונה. בעוד שהמדינה יודעת, לדוגמה, כמה רישיונות "מיוחדים" היא מחלקת לאחראים בכל חברה על מאגר הנשק והכוח החמוש (מספר יציב פחות או יותר של קצת למעלה מאלף רישיונות מיוחדים), אין לה כל פיקוח או בקרה על מספר ההרשאות לנשיאת נשק ארגוני שמחלק לאחרים בעל הרישיון המיוחד, מספר שאין עליו כל הגבלה. בתשובה לשאלה: "האם יש הגבלה על מספר הרישיונות/הרשאות שיכול להעניק בעל רישיון מיוחד, ואם כן מהי?" ענה בתצהיר סגן מנהל האגף לרישוי כלי ירייה במשרד לביטחון פנים: "אין הגבלה. כמות ההרשאות נקבעת בהתאם למשימות האבטחה, כמות המאבטחים ומספר כלי הירייה". בתשובה לשאלה כמה הרשאות לנשיאת נשק על ידי מאבטחים ניתנו על ידי בעלי הרישיון המיוחד שנתבעים בהליך זה, השיב: "מתן הרשאות על ידי בעל הרישיון המיוחד ... אינו מצוי בידיעת האגף". הוא נעשה, כאמור, על ידי בעלי הרישיון המיוחד בהתאם למשימות האבטחה של החברה.²⁹³

**"חלק גדול מאוד מאותם אנשים לא היו ... מאבטחים ...
[הם] קיבלו את הרישיונות וכלי הנשק תמורת תשלום לסימנה",
בעלים של חברת שמירה.**

היעדר פיקוח ישיר על בעל הרישיון המיוחד ועל כמות הרישיונות והנשק שהוא מאשר היו, ככל הנראה, גורם מפתח שסייע לסגן ניצב בדימוס יעקב סימנה לנהל במשך שבע שנים סחר בלתי חוקי בכלי ירייה וברישיונות נשק. כבעלים של חברת שמירה, סימנה נהג לפנות לפקיד הרישוי במשרד הפנים ולבקש רישיונות לכלי נשק עבור מאבטחים שעבדו אצלו. אלא שחלק גדול מאוד מאותם אנשים לא היו ... מאבטחים ... [הם] קיבלו את הרישיונות וכלי הנשק תמורת תשלום לסימנה". המשרד לביטחון פנים הנפיק את הרישיונות לבקשת סימנה "בהסתמך על תצהיר כוזב בפני פקיד הרישוי, כי האנשים הללו מועסקים על ידו כשומרים". העובדה כי: "המאבטחים הפיקטיביים של סימנה נבדקו על ידי המשטרה והשב"כ אשר מצאו אותם מתאימים לנשיאת נשק ואישרו את הבקשות",²⁹⁴ לצד הצורך להשתיל סוכן סמוי בחברה כדי לאסוף ראיות נגד סימנה,²⁹⁵ מאירה בבירור את כשלי הפיקוח שאמור היה לזהות בזמן אמת פערים עקביים בין מצבת כוח האדם הפעילה בחברה לבין רשימת מקבלי הרישיונות והנשק.

בהליך משפטי נוסף שמדינת ישראל נתבעה בו על אי-אכיפת החוק המורה על אחסון נשק אבטחה במקום העבודה, הוגש תצהיר מטעם המדינה המעיד כי אין מנגנון מוסדר המאפשר לבני משפחה (או לקרובים אחרים) להתלונן על חשש מפני שימוש לרעה בנשק בידי אדם החמוש בנשק ארגוני. בתשובה לשאלה מה הנוהל להגשת תלונה למדינה על חברת אבטחה בכלל או על מאבטח חמוש המועסק על ידי חברת אבטחה, השיבה המדינה: "באמצעות פניה אל משרד המשפטים מחלקת רישוי חוקרים פרטיים וחברות שמירה, אל המשרד לביטחון פנים האגף לרישוי כלי ירייה (או משרד הפנים בתקופתה הרלוונטית) או אל משטרת ישראל, בהתאם לסוג הפנייה". לשאלה כיצד המדינה מוודאת שבני משפחה יידעו על כל אותן אפשרויות ואף יכירו את ההנחיות הנוגעות להחזקת נשק בבית, היא השיבה בתצהיר כי: "לא קיים נוהל כזה. משרדי הממשלה וגופי האכיפה פתוחים לפניות הציבור בכללותו".²⁹⁶

תשובה זו משקפת מגמה מובהקת ומדאיגה של התנערות ממסדית מאחריות והתחמקות ממתן דין וחשבון. כפי שכתבה לשר לביטחון פנים עו"ד אן סוצ'יו מהאגודה לזכויות האזרח בישראל, בינואר 2014: "כדי לקיים פיקוח אפקטיבי יש לרכז בידי גורם אחד את הסמכויות והאחריות למתן ההסמכה/הרישיון, לפיקוח ולטיפול בתלונות. ריכוז סמכויות הרישוי והפיקוח בידי גורם ציבורי אחד הינו הכרחי להבטיח שהחלטות בדבר מתן רישיון, הארכתו או ביטולו יתבססו על מידע מלא הנוגע להתנהגותו של המאבטח". ואולם, כפי שהובהר במכתב: "תלונות כנגד מאבטחים מטופלות כיום רק במידה ויש חשש למעשה פלילי... [ו]אין כיום כל גורם ייעודי מרכזי אשר מפקח על התנהלות המאבטחים ומטפל בתלונות הציבור נגדם".²⁹⁷

על פי דוח מפורט של האגודה לזכויות האזרח: "הסמכויות הפוגעניות שנמסרו למאבטחים פרטיים אינן מלוות ... בפיקוח הולם ... אין כל הסדרה של הכללים המשמעתיים והמנהליים החלים בעניינם, ולא ברור מהן הנורמות המשפטיות המחייבות אותם".²⁹⁸

לשיטת אנשי האגף לרישוי כלי ירייה, נשק ארגוני נתון לפיקוח הדוק כפול, הן של פקיד מטעם האגף עצמו והן של הגורם האחראי בארגון החמוש. בפועל, הארגונים פיקחו על עצמם.

בעשור האחרון, ולפחות עד לשנת 2015, הנהיג האגף לרישוי כלי ירייה מדיניות של העדפת נשק ארגוני על פני נשק פרטי.²⁹⁹ מדיניות זו נבעה מתפיסה שעל פיה נשק ארגוני נתון לפיקוח הדוק יותר, שכן בעוד שאדם פרטי בעל רישיון לנשיאת נשק כפוף לפיקוח של פקיד מטעם האגף לרישוי כלי ירייה, אדם הנושא נשק של ארגון כפוף לכאורה לאותו הפיקוח (של האגף לרישוי כלי ירייה) ובנוסף כפוף גם לפיקוח ישיר של הגורם האחראי בארגון החמוש.³⁰⁰

כפי שניסח זאת המשרד לביטחון פנים בתגובה לבקשת מידע על דרכי הפיקוח על שומרים ביישובים, במכתב מתאריך ה-26 במרץ 2014:³⁰¹ "השומרים ביישובים נמצאים בפיקוח של שני גורמים: בעל הרישיון המיוחד המשמש כפקיד רישוי ביישוב והרשות המוסמכת המבצעת ביקורות ובקרה תקופתית".

תיאור מפורט יותר נמסר למחברות הדוח בפגישתנו עם ראשי האגף לרישוי כלי ירייה בקיץ 2014: "נשק ארגוני לכאורה מפוקח יותר מנשק פרטי, כי בינו לבין האזרח יש גם משטרה, קב"טים [קציני ביטחון], מפקחים מקומיים, בעל הרישיון המיוחד שהוא מבחינתנו 'ידינו הארוכה' וכו'. יש הרבה מאד דרגים באמצע שבאמצעותם אמורים לפקח".³⁰²

הנחה זו עמדה לבחינה יסודית בשתי בקשות מידע שהגיש "האקדח על שולחן המטבח" למשטרת ישראל ולמשרד לביטחון פנים, על פי חוק חופש המידע, בשנים 2013 ו-2014. בין היתר, תרמה עדותו של עובד חברת האבטחה שצוטטה למעלה לעיצוב השאלות שהופנו לרשויות. בקשות המידע, שעסקו בין השאר בדרכים בהן מתנהל פיקוח שוטף על ארגונים אזרחיים חמושים, בדקו עד כמה תואמת המציאות בשטח את הנחת "הפיקוח הנוסף". בבקשות אלו, ביקשנו מידע על תדירות הביקורות הנערכות בפועל בעסקים ובחברות, על הדרכים בהן מוודאים עובדי האגף כי הטיפול בכלי הנשק וברישויים הוא תקין, ועל היקף החריגות שנחשפות בביקורות לצד דוגמאות של צעדים שננקטו בעקבות חשיפה כזאת.

נענינו כי: "הפיקוח עובד לפי תוכנית מוגדרת שקבענו. אנחנו משתדלים לפקח לפני מתן הרישיון [ואז] הבדיקות יותר מעמיקות. בודקים שהמוצעים [לקבלת רישיונות ארגוניים] תואמים את מה שיש ברשימות. מפקח של [האגף ל-]רישוי כלי ירייה עושה ביקורות [אצל] סוחרים זה פעם בשנה. יש 1200-1300 ארגונים, משתדלים להגיע לכל אחד כזה לפחות פעם בשנה. למטווחים ולחברות שמירה עושים יותר ביקורות. יש מטווחים שמגיעים אליהם פעם בשלושה חודשים".³⁰³ כמו-כן נאמר כי: "יש ביקורות פתע, אין ביקורות עומק. יש אירועים שנבדקים בשיתוף המשטרה אחרי שקרה אירוע ... יש אירועים שמדווחים מתוך החברה, יש אירועים שמדווחים על ידי עובר אורח ויש דיווחים שנעשים על ידי המשרה. ... לגבי כל הפרה יש שימוע לבעל הרישיון המיוחד. ... לא ספרנו כמה שימועים אנחנו עורכים, אבל כל חודש. בשלג לבן [חברת אבטחה], על רקע המאבטח שנפלט לו כדור ... בעל הרישיון המיוחד עצב את החברה. ... הסנקציה העיקרית היא ביטול של רישיון מיוחד".³⁰⁴

חשוב לציין שביטול רישיון מיוחד הוא סנקציה אישית המופעלת על עובד יחיד. חברת השמירה או הארגון החמוש יכולים למנות ולהכשיר אדם חדש לתפקיד ולהמשיך לפעול. אנשי האגף, שמכירים בכך, חזרו והצביעו על האופציה לסגירה של חברה במקרים של הפרות רישיון חוזרות והזנחה עקבית של הבעלים. הם הבהירו כי: "אנחנו מנסים לפתח הרתעה. היה וגוף נתפס בעבירה, זה סמכות של פקיד רישוי לסגור את החברה. היתה חברה בתל אביב שהעסיקה אולי מאות אנשים ומשרד המשפטים נאבק בנו. בסוף הם נסגרו. ... עילה לסגירת חברה זה הפרת תנאים ברישיון. מי שסוגר את חברת השמירה זה משרד המשפטים".³⁰⁵

טענות לפיהן האגף לכלי ירייה נעדר כביכול סמכות מספקת לא מתיישבות עם דיווח מ-2005 שעל פיו: "האגף לרישוי כלי ירייה ... שלל אתמול את רישיונו של 'מטווח קצרין' ברמת הגולן, והורה על סגירתו". על פניו, פרטי המקרה גם עומדים בסתירה לטענת אנשי האגף (שצוטטה למעלה) כי "עושים יותר ביקורות במטווחים ושאלה נתונים לפיקוח הדוק במיוחד. המטווח נסגר, על פי דיווחים בתקשורת, כשאדם נכה בשתי רגליו ועיוור בעין אחת ביקש, ביזמתו הוא, להחזיר כלי נשק עקב מצב בריאותו והתברר שפחות משנה קודם הנפיק המטווח אישור פיקטיווי לכך שעבר אימון לקראת חידוש רישיון הנשק. "בבדיקת המקרה הסתבר כי מנהל המטווח ושני מדריכי ירי סיפקו לנכה אישור פיקטיווי. בשימוע ... הודה שושני, לאחר ששינה מספר פעמים את גירסתו, שהיה מעורב בתרמית".³⁰⁶ א. שושני, מנהל מטווח פעיל בקצרין עשור ויותר אחר-כך, העיד בסטטוס פייסבוק באפריל 2016: "אם יש משהו שאני שונא במיוחד בניהול מטווח, זהו הרגע בו אתה צריך 'לבשר' ללקוח שבא לחדש רישיון נשק, ש'עד כאן. הגיע הרגע לוותר על הרישיון'. לעיתים זה הגיל ... לעיתים העיניים כושלות ... לעיתים הידיים רועדות..."³⁰⁷

במקרה אחר מ-2010, נסגר מטווח בהוראת משטרת חדרה אחרי שקליע פצע קל אשה בת 38 כשחדר "לראשה ... כשליוותה טיול של ילדים בכיתה א' מאחד מבתי הספר בקיסריה".³⁰⁸ חמשה ימים אחר-כך דווח כי יפתח מחדש "לאחר שמפעילי המטווח בהתייעצות עם גורמי הרישוי הנוגעים ועם קצין קליעה במשטרה ערכו שיפורי בטיחות במקום" למרות שהמטווח היה, על פי הדיווח, "בהליכי סגירה ... [כש] אחת הסיבות המרכזיות לסגירתו היא סמיכותו של המתקן לאזורי מגורים".³⁰⁹

פעילות הפיקוח של האגף לרישוי כלי ירייה נותרה עמומה ומעורפלת במידע שהועבר ליזמת "האקדח על שולחן המטבח" תחת חוק חופש מידע. מתשובות האגף נעדרו כמעט לגמרי פרטים כמו מספר המקרים בהם הופעלה בשנים האחרונות הסנקציה של סגירת חברה, קווים מאפיינים של אותם מקרים, מספר החריגות שנחשפו בביקורות והאיזורים בהם אירעו, או מיון של החריגות הללו לפי סוגים ודרגות חומרה, או מספר הרישיונות המיוחדים שנשללו. ברובו הגדול, המידע שהתקבל היה כוללני ומופשט, ללא פרטים מעשיים שיש בהם כדי לשקף את מציאות הפיקוח בפועל או להפריך את התמונה החמורה שציירה העדות שגבינו. תגובת המשטרה כללה, לדוגמה, את התיאור הבא:³¹⁰

8) בהתייחס לשאלות 33-35, אירועי ירי לא מורשים המבוצעים שלא במסגרת תפקיד נבדקים ברמת התחנה ומועברים לידיעת פקידי הרישוי בהתאמה. במקרה של ביצוע ירי שלא במסגרת תפקיד, בעל הרישיון המיוחד ו/או המעסיק מוזמנים לחקירה. גורמים אלו מתעדכנים אודות תוצאות החקירה על-ידי המשטרה. חברות האבטחה מחויבות לדווח למשטרת ישראל על שימוש חריג בכלי ירייה, אין בידנו נתונים על כמות אירועים שדווחו למשטרה בגין שימוש חריג.

בעוד שביקשנו להבין איזה פיקוח מתבצע הלכה למעשה, נענינו בתיאור חסר נתונים קונקרטיים כגון תדירות הביקורות ומספרן ואף חסר דוגמאות כלשהן לממצאים או לתוצאות שעלו מתוכן, כפי שביקשנו. במקום דוגמאות לממצאים על תדירות והיקף ההפרות המצויים, קיבלנו, למשל, תיאור של תהליכי הפיקוח הרצויים:³¹¹ "פיקוח משטרת ישראל ואופן ורמת אחסון כלי נשק ארגוניים- על חדרי הנשק בארגונים להיות בהתאם לדרישות המיגון ולפרמטרים שקבעה משרת ישראל בתנאי הרישוי. הפיקוח נעשה באמצעות בקורות המבוצעות על ידי הרישוי בתחום הטריטוריאלי של מחסן הנשק".

במסגרת הניסיון של יזמת "האקדח על שולחן המטבח" לעמוד על דפוסי הפיקוח הנהוגים ועל אופים, בקשת המידע שאלה בין היתר גם על אופן הטיפול בחברות אבטחה בלתי מורשות שפועלות בשטח. אומדן מספר החברות הפעילות שאינן רשומות כחוק ואומדן מספר כלי הירייה שברשותן הוא תשתית ראשונית הכרחית לניהול פיקוח מעין זה. בנושא זה (כמו ברבים אחרים) פנינו הן לאגף לכלי ירייה במשרד לביטחון פנים והן, במקביל, למשטרת ישראל, שני הגופים האחראים לפיקוח על כלל הנשק האזרחי – הפרטי והארגוני כאחד.

עוד ב-2005 פרסם המרכז למחקר ומידע של הכנסת נתונים על תעשיית האבטחה, לפיהן: "הערכות לא רשמיות של מספר החברות בענף זה נעות מכמה מאות עד יותר מ-1,000. מספר המשרדים לשירותי שמירה והתאגידים לשירותי שמירה שהחזיקו ברישיון תקף בשנת 2004 היה 530, אולם נתון זה אינו משקף את כלל הפעילות בענף".³¹² כלומר, לצד החברות הרשומות והמוכרות לרשויות, פעלו מספר גדול של חברות בלתי מורשות. "הערכות לא רשמיות" אלה הוצגו על ידי בעלת תפקיד בכיר במשרד המשפטים, ואולם כעשור אחר-כך, בתגובה לבקשת המידע, השיבו נציגי המשרד לביטחון פנים שמשרדם עוסק אך ורק בפיקוח על נשק חוקי. הם הפנו אותנו למשטרה לקבלת מידע בנושא, בעוד שהמשטרה מצדה הפנתה אותנו למשרד לביטחון פנים. בפועל, לא קיבלנו תשובה בנושא זה.

היעדרם העקבי של נתונים כמותיים והערכות מספריות מתוך המידע שהועבר לנו תחת חוק חופש המידע מעיד, לפחות לכאורה, שלא מתנהל במשטרה ובמשרד האחראי עליה מעקב שיטתי ומובנה אחר פעולות הפיקוח. נראה שלא נאסף ולא נצבר בשני גופים אלה מידע שהוא חיוני להסקת מסקנות, לזיהוי תופעות ומגמות ולגיבוש הבסיס העובדתי ההכרחי לקביעת מדיניות אפקטיבית ולתכנון תקציבים. שכן איך ניתן, לדוגמה, לנהל פיקוח תקין על תעשיית האבטחה ללא הערכות של היקף הפעילות החריגה בתחום, כולל מיפוי משוער של הפיזור הגיאוגרפי שלה? אם כן קיימות הערכות כאלה, כפי שעלה מתוך דוח מרכז המחקר והמידע של הכנסת מ-2005, מה ניתן להסיק מההחלטה להסתיר אותן?

שאלות דומות חוזרות ועולות בתחומים רבים הנוגעים לפיקוח על נשק קל: האם המידע לא קיים או האם הוא מוסתר? אם הוא לא קיים, איך ייתכן פיקוח מתוכנן ושיטתי? איך ניתן להעריך את היקף כוח האדם, הכלים והמשאבים הדרושים לפיקוח ולהקצות אותם באופן הולם? לעומת זאת, אם המידע אכן קיים, מה ההיגיון בהסתרתו? האם הסתרה זו משרתת צורך ביטחוני? או האם מדובר בשימוש לרעה במסך "הביטחוני" ובתרבות הסודיות המושרשת כדי לחסום בקרה אזרחית על הממשל ופעולותיו? באיזה אופן, לדוגמה, מסירת מידע קונקרטי והשוואתי על תדירות ביקורות או על ממצאי ביקורות מהווה "פגיעה בביטחון" על פי סעיף 9(א) לחוק חופש מידע, כפי שטען המשרד לביטחון פנים? או שמא שיקולים אחרים מתווים קו של מניעת מידע שיטתית בתחום הפיקוח?³¹³

64] כחלק מעבודת הפיקוח מבוצעות ביקורות. יתר המידע לא ניתן למסור בהתבסס על סעיף 9(א) ו-9(ב) לחוק חופש המידע.
65] כחלק מעבודת הפיקוח מבוצעות ביקורות. יתר המידע לא ניתן למסור בהתבסס על סעיף 9(א) ו-9(ב) לחוק חופש המידע.

דוח מבקר המדינה משנת 2014 מצביע גם הוא על חסרים קריטיים במידע שנאסף ונמסר על ידי הרשויות:

על הנהלת המשרד לבט"פ [לביטחון פנים] והאגף [לרישוי כלי ירייה] לבצע בדיקה מחודשת ומקיפה של מערך הפיקוח כולו ... יש לקבוע את תהליכי הדיווח ואת הדרכים להעלאת סוגיות מהותיות ועקרוניות לפני כל המפקחים. הנהלת האגף נדרשת לקבוע מנגנון להפקת הלקחים, והליך לטיפול בליקויים החוזרים על עצמם, כן עליה ליזום שינויים נדרשים ליצירת מלוא הבקורות, כדי שכלי ירייה יינתן רק למי שראוי וכשיר לשאת אותו.³¹⁴

ואמנם, בקשת "האקדח על שולחן המטבח" למידע מפורט על האחריות להליכים בהם נשלל רישיון הנשק מתושב יישוב ראוי או תושב יישוב שמעבר לקו הירוק, זכתה לעוד תגובה ברוח "כולם אחראים": "במהלך השנה מתקבלים מאות דיווחים על מסוכנות כזו או אחרת. כל דיווח של גורם מקצועי גורר אחריו ביטול הרישיון ובאם דרוש הוא נבדק".³¹⁵ על היקף החלתם של הליכים כאלה נכתב כי: "אין נתון מדויק. בעיקרון נשללים מאות כלי נשק בשנה".³¹⁶ העובדה כי "אין נתון מדויק" גם לגבי שנים קודמות (שעליהן נשאלה השאלה), מעידה בבירור על היעדר תיעוד ורישום מרוכזים ושיטתיים. מעבר לכך, הקביעה שמדובר ב"מאות כלי נשק בשנה" מתוך כמאה ושלושים אלף בעלי רישיונות לנשק ארגוני, כלומר בשבריר האחוז מבין מחזיקי הרישיונות, מעוררת דאגה וספקות קשים לגבי טיב הפיקוח על כלים קטלניים.

קיומם של "עשרות דו"חות ביקורת, חלקם דו"חות עם ממצאים קשים מאוד, שהמשטרה מסרבת בתוקף לאפשר את פרסומם ואת הוצאת המידע שמצוי בהם לציבור",³¹⁷ הוא עדות נוספת להתנערות הממסדית מאחריות ולהימנעות השיטתית ממתן דין וחשבון בתואנה של "סודיות ביטחונית". בשנת 2013, הסתבר שהמשטרה אסרה על פרסומם של כמחצית הדוחות שנכתבו עליה בין השנים 2010 ל-2012. ביחס לשבעה מהם אף קבעה "שעצם פרסום שמם אסור".³¹⁸ בין היתר, דוחות אלה כללו דוחות ביקורת שמצאו ליקויים קשים באבטחת בתי ספר ודוחות ביקורת פתע ביחידה לאבטחת המקומות הקדושים.

הפרטה והיעדר פיקוח

חשוב להדגיש כי תהליך התנערותו של הממסד מאחריות מתקיים בהקשר של הפרטה נרחבת בתחום השיטור ומסירת אחריות לעוד ועוד "קבלני משנה" פריטיים ופרטיים למחצה. חוקרת המשטרה אראלה שדמי מתארת: מגמה של הופעת גופים שונים מחוץ למשטרה הממלכתית הנוטלים או מקבלים לידיהם אחריות גוברת לשיטור: חברות האבטחה וגופי שיטור פרטיים אחרים, מתנדבים, תנועות אזרחיות וקהילות מקומיות, רשויות ציבוריות, רשויות מקומיות – כל זאת בד בבד עם השינויים בתוך המשטרה הממלכתית, במיוחד השיטור הקהילתי, ועם חיזוק יחידות המחץ של משמר הגבול ויס"מ. בעשור הראשון של שנות האלפיים התרחב השיטור ההתנדבותי לכלל אכיפה אזרחית, השיטור העירוני תפס תאוצה, ובמשטרת ישראל התחזק מאוד מערך החקירות.³¹⁹

תהליך זה מלווה בהרחבה מסוכנת בסמכויות המוקנות למאבטחים, "כגון חיפוש על גופו של אדם, דרישת הזדהות, עיכוב ובנסיבות מסוימות גם שימוש בכוח"³²⁰ וכך גם למתנדבי משטרה.³²¹ אותה הפרטה מתרחבת של תפקידים הכרוכים בנשיאת נשק, בשם הגנה על הציבור, מפקידה ואף "מפקירה חלק מהם בידי מגוון גופים ואנשים שאינם נתונים לפיקוח ממשי, תוך התפרקות חלקית של המדינה מאחריות מעשית על אמצעי האלימות".³²²

בתחום אחד הנוגע לתפוצה ושימוש בנשק קל והוא: הפרטת המעברים הידיים בין פלסטינים לישראלים ובין יישובים פלסטינים שונים, התרחש תהליך מורכב במיוחד. על פי דוח של מכון ון ליר: "בשל החשש מפני העברת תחום רגיש כל כך לידי חברות פרטיות, מהלך ההפרטה לווה בהגברת הפיקוח של נציגי זרועות המדינה ... דווקא מיקור החוץ ריכז בידי המדינה את הסמכויות שטרם ההפרטה הופקדו בידי חיילים זוטרים שפעלו בלא הוראות ברורות, בלא נהלים וכמעט בלא פיקוח. ... למעשה המבנה הארגוני החדש כולל נציגי גופים שונים ובכך דווקא יוצר מבנה אדמיניסטרטיבי סבך במיוחד שאינו בהכרח

יעיל".³²³ עם זאת, קובע הדוח: "אף שבפועל המסגרות הייחודיות שנועדו לפקח על התנהגות חיילי צה"ל ביחס לפלסטיניים אינן יעילות, הרי שאין בכך כדי לבטל את הצורך העקרוני בפיקוח – ואין כל פיקוח מסוג זה על העובדים והעובדות של חברות האבטחה".³²⁴

איסוף נתונים על עבירות פליליות בנשק

פיקוח תקין על אמצעי האלימות כולל בהכרח איסוף ופילוח נתונים על כלי הירייה שמשמשים לפשיעה ולעבירות. זאת, בין היתר, לצורך זיהוי של תופעות חוזרות, דפוסי פעולה ומגמות בשימוש לרעה בכלי ירייה, כולל בידי אותם ארגונים שהוסמכו בידי המדינה להפעלת אלימות חמושה. בהקשר זה, בולטת העובדה כי המשרד לביטחון פנים והמשטרה לא מנהלים מעקב שיטתי אחרי המקורות והבעלות הארגוניים או הפרטיים של הנשק המופעל בעבירות. שכן, כפי שמסרה המשטרה בתגובתה לבקשת המידע של "האקדח על שולחן המטבח".³²⁵ "בהתייחס לשאלה 31, אין נוהל של חטיבת החקירות העוסק בבחינת מקור כלי הירייה בעבירות שונות". נוסף לכך, "במשטרת ישראל אין נוהל העוסק בטיפול בתלונה של אזרח או ארגון על גניבה או היעלמות של כלי נשק".

נשק פרטי, נשק אזרחי – כמה מפקחים?

מי פיקח ומפקח על כ-145,000 כלי ירייה פרטיים שנכחו ברחבי המרחב האזרחי בישראל בשנת 2014? לדברי המשרד לביטחון פנים:³²⁶ "62) המשרד לביטחון הפנים בשיתוף משטרת ישראל אחראים על ביצוע פיקוח על מחזיקי רישיונות הנשק הפרטיים והארגוניים".

בפירוט, לדברי יעקב עמית ששימש במשך שנים ארוכות ראש האגף לכלי ירייה:³²⁷

לא רק אגף כלי ירייה מפקח, גם משטרת ישראל בודקת. חטיבת אבטחה במשטרת ישראל מפקחת על זה. בכל מחזוז ובכל מרחב ולעתים גם בתחנות יש קציני רישוי. קצין הרישוי עושה את הפיקוח. אגף רישוי כלי ירייה מפקח בעיקר לעניין מתן הנשק. יש גופים נוספים שמתעסקים בנושא רישוי עסקים – משרד התמ"ת והמועצות/העיריות. חוק ההסדרה. לרישוי כלי ירייה יש מפקח כמעט בכל מחזוז. הוא משמש כעניינים של המחזוז לצורך מתן רישוי והתנאים לו. המפקח עוזר למחזוז לוודא שאותם תבחינים וקריטריונים אכן מתנהלים בשטח. שנשק ניתן במקום מסוים, שבאיזה איזור מסוים הנשק צריך להימצא, שהאנשים קיבלו את ההדרכה והריענונים המתאימים. יש גופים שנדרשים בריענון יותר מאשר פעם בחצי שנה אלא אפילו פעם בחודש כשמדובר באיזור רגיש. חלק מהנחיות המשטרה הן שלהן, וחלק מההנחיות עוברים דרך בט"פ (המש"ר לביטחון פנים).

בתגובה לבקשת פרטים כגון: "מי במשטרה אחראים לפיקוח על מחזיקי רישיונות הנשק הפרטיים והארגוניים (פקידי רישוי, קציני רישוי וכיו"ב)? כמה אנשים מבצעים תפקידים אלו?" וכן פרטים על "פיקוח משטרת על אופן ורמת האחסון של כלי נשק פרטיים ... [ועל] מספר בעלי התפקידים המפקחים",³²⁸ השיבה משטרת ישראל:³²⁹

אחריות לטיפול בסוגיית מחזיקי רישיונות נשק בישראל הם:
ברמת תחנה- קציני ורכזי רישוי
ברמת מרחב- קצין רישוי ורכז רישוי מרחבי
ברמת מחוז- רע"ן מחוזי
ברמת מטא"ר- תחום נשק ארצי וחטיבת האבטחה

המידע המשטרתית כמו גם המידע שמסר המשרד לביטחון פנים לא כלל, בין יתר הפרטים החסרים, התייחסות כלשהיא למספר המפקחים בכל ארגון, למרות שבקשות המידע כללו בקשות חוזרות לנתונים אלה, ולמרות הבעייתיות שהעלה דוח מבקר המדינה בהקשר זה. בנוסף, הפרטים שנמסרו על סדרי הפיקוח על נשק קל במשטרה ובמשרד לביטחון פנים לקו בכוללנות מעורפלת ומדאגה. גם כאן, תקפים הדברים שכתבה עו"ד אן סוצ'יו בנוגע למאבטחים לפיהם לא קיים פיקוח אפקטיבי ומנגנון להגשת תלונות על הפעלת סמכויות בידי מאבטחים; הכרחי לרכז בידי גורם ציבורי אחד את סמכויות הרישוי והפיקוח על מנת לבסס החלטות על מתן רישיון, הארכתו או ביטולו על מידע מלא ומעודכן. ביזור האחזיות וריבוי האחראים מעלים חשש חמור להיעדר אחראיות ברורה ומלאה שמשמעותו היעדר פיקוח ברור ומלא.

בכירים במשרד לביטחון פנים העידו בגלוי כי מספר המפקחים על כלי ירייה קטן מדי. בשנת 2014 שישה מפקחים בלבד הופקדו על כ-274,000 כלי ירייה אזרחיים, מפקח יחיד לכ-48,000 כלים ורישיונות.

תפקידי הפיקוח על נושאי נשק אזרחי וכלי נשק אזרחיים מפוזרים, אם כן, בין המשטרה למשרד לביטחון פנים וכן למשרדים נוספים ובין דרגים רבים ושונים בתוך המשטרה עצמה. עם זאת, האחריות הכוללת לפיקוח על מאגר הנשק האזרחי מצויה בסופו של דבר בידי האגף לרישוי כלי ירייה במשרד לביטחון פנים. בשנת 2014 האגף הפקיד על מאגר הנשק האזרחי כולו – כ-274,000 כלים ובעלי רישיונות – שישה מפקחים בלבד. בחשבון פשוט, הפיקוח על כ-48,000 כלים ורישיונות אמור היה להתנקז לידיו של כל אחד מששת המפקחים. בכירים במשרד לביטחון העידו בגלוי, בפגישה עם מחברות הדוח, כי מספר המפקחים קטן מדי.

מפתח להבנת הפתרונות המעשיים שמציע המשרד בתנאים של היעדר כוח אדם הולם ניתן למצוא בהערתו של מר יעקב עמית, מי שהיה בשנת 2014 ראש האגף לרישוי כלי ירייה. "אגף הרישוי", הוא אמר באותה פגישה, "מפקח בעיקר לעניין מתן הנשק", כלומר לפני קבלת הרישיון וכלי הירייה. המשך המעקב, הביקורות, הבדיקות, נעשים ככל הנראה, ברוח דבריו של מבקר המדינה ב-2014, באופן אוטומטי ולמעשה ללא פיקוח. ואכן, ניתן למצוא עדות לכך במשאבים המוגבלים שמקצה המדינה לעבודת הפיקוח – שישה תקנים בלבד במשרד לביטחון פנים והיעדר מנגנון לאיסוף ופילוח הנתונים הנחוצים לזיהוי מגמות ואיתור תופעות לצורך תכנון מדיניות, תקצובה וביצועה. "אין חולק על החשיבות של איסוף נתונים", כתב לפעילות "האקדח על שולחן המטבח" רב פקד אלי דוידסון, קצין פיקוח ובקרה, מדור נפגעי עבירה במשטרת ישראל באפריל 2013. "ואולם ... אנו סבורים כי אין מקום לשינוי בסדר העדיפויות שנקבע בעבר לגבי פיתוח יישומי המחשב הנדרשים שכן ישנם פיתוחים אחרים הקודמים בסדר חשיבותם..."³³⁰

חשוב להבהיר כי לא קיימים ולא מופעלים בישראל נהלים לבדיקת השימוש והאחסון השוטפים בנשק ברשות הפרט. המדינה לא התקינה ולא הנהיגה מנגנונים לבקרה שוטפת על מצבו הגופני-נפשי של בעל רישיון לנשק פרטי, על כשירותו לירי, על דרכי האחסון והשימוש בנשקו. תוך הודאה בפועל במצב זה, החליטה המשטרה, בשנת 2015 לאסור על מתנדבי המשמר האזרחי להתייצב לפעילות עם נשקם הפרטי.³³¹ אמצעי הפיקוח היחידים המופעלים באופן סדיר על נשק פרטי הם בדיקות הכשירות והמטווחים שבעל הרישיון חייב בביצועם לקראת חידוש רישיון הנשק, אחת לשלוש שנים,³³² וכן דיווחים – אם של בעל הרישיון עצמו או של אדם אחר – על תאונות, שימוש פלילי, איומים בנשק,

אבדן, גניבות והפרות נוספות של תנאי הרישיון. בהיעדר דיווחים מסוג זה, בעל הרישיון ונשקו חופשיים מפיקוח בין מועדי חידוש הרישיון.

היעדר הפיקוח האפקטיבי על בעלי רישיונות פרטיים עולה מתוך הנתונים שהוצגו בשנת 2010 בדוח של מרכז המחקר והמידע בכנסת. נתוני הדוח, מצטרפים לדוח מבקר המדינה ב-2014, בשיקוף מצבו החמור של הפיקוח על נשק פרטי. שני סוגי פיקוח על מחזיקי רישיונות פרטיים מתוארים בדוח: "אכיפה מזדמנת: [ש]נעשית בכל מפגש עם מחזיק רישיון במשרד הפנים [כל-מר רק במידה ומתעוררת בעיה]; אכיפה שיטתית: [ש]נעשית בעיקר כלפי מחזיקים בכלי ירייה ללא רישיון תקף, ובמסגרתה הם נדרשים להפקיד את נשקם.³³³" מספר מחזיקי רישיונות הנשק הפרטיים בשנת 2010 היה, על פי הדוח, 181,050. אין נתונים מלאים לגבי האכיפה שבוצעה באותה שנה, אבל "מספר בעלי הרישיונות שנעשתה כלפיהם אכיפה מזדמנת" בשנה שלפניכן היה 334.918 מספרים דומים (1001; 1074; 949) נקובים בשלוש השנים שקדמו לכך (2006; 2007; 2008) בהתאמה). בדומה למונחים אחרים בתחום הרישיון והפיקוח, המונח "אכיפה מזדמנת" מעורפל. עם זאת, בירור עם מחברת דוח מרכז המחקר והמידע הבהיר שהביטוי ציין אכיפה שנעשית "בכל מפגש עם מחזיק רישיון במשרד ... (נבדק אם הם עומדים בעילה [להחזקת כלי ירייה] אבל לא בהכרח נלקח מהם נשק)."³³⁵ המספר, אם כן, ציין את מספר בעלי הרישיונות הפרטיים שעברו ביקורת פעילה במסגרת תהליך חידוש רישיונם בשנת 2009. במלים אחרות, רק כחצי אחוז – 918 מבין 181,050 – ממחזיקי הרישיונות הפרטיים עברו ביקורת של מפקחי האגף לרישיון כלי ירייה בשנת 2009. כל השאר המשיכו להחזיק בנשקם ולכל היותר לחדש את רישיונם באופן אוטומטי, לאחר ביצוע מטווח אימון. אכן, כפי שהדוח העיד האגף לרישיון כלי ירייה ממעט בהפעלת פיקוח "מזדמן" מסוג זה.

נתונים אלה מעידים, אם כן, על פיקוח רפוי ולקוי. את האכיפה השיטתית הוחלט למקד, על פי דוח המרכז למחקר ולמידע, "בכמה קבוצות ספציפיות שעילת הרישיון שלהן ניתנת לבדיקה בקלות יחסית: מי שמחזיקים רובה צבאי, רובה המשמש לציד ורובה זעיר."³³⁶ "מספר בעלי הרישיונות שנעשתה כלפיהם אכיפה שיטתית" ננקב ללא ציון השנים בהן בוצעה האכיפה. אם כן, במשך תקופה בלתי ידועה הגיע מספר מחזיקי הרישיונות שעברו ביקורת משמעותית ל-10,002. גם מספר זה, המהווה 5% בלבד ממחזיקי רישיונות הנשק הפרטיים, מעורר ספקות קשים לגבי טיב הפיקוח. ספקות אלה עולות בקנה אחד עם דברי מבקר המדינה בשנת 2014: "מנהל תחום פיקוח והדרכה מתרכז בעיקר בפעולות ההדרכה, ואינו עוסק בקיום פיקוח ובקרה שוטפים על בעלי רישיונות פרטיים; באגף [לרישיון כלי ירייה] אין נהלים והנחיות כיצד לבצע פעולות פיקוח ובקרה שוטפות על בעלי רישיונות אלה."³³⁷

מידע המצוי בידי רשויות הרווחה

מקור חשוב שעשוי היה לאפשר פיקוח חלקי אך משמעותי, תוך תרומה ישירה למניעת שימושים לרעה בנשק, הם דיווחים של רשויות הרווחה העוסקות במניעת אלימות במשפחה. רשויות הרווחה מכירות בסיכון המוגבר שמציב כלי ירייה בתוך משפחה שמתקיים בה משטר אלים. ככלל, שאלוני ההערכה הראשונית שמשמים עובדות ועובדי רווחה בקבלת משפחות לטיפול כוללים שאלה על נוכחות כלי ירייה בבית. נוסף לכך, הקשר של עובדות ועובדי רווחה עם המשפחות בטיפולן הוא, על פי רוב, מתמשך וכולל מפגשים עם בנות ובני משפחה שונים, לעיתים גם בתוך הבית. יידוע המשטרה או רשויות רישוי הנשק על נוכחות של כלי ירייה בתוך משפחה בסיכון יכול היה להוות מקור אמין בהרבה מ"הערכת המסוכנות" החד-פעמית, נטולת-ההקשר והיקרה שהנהיג החל משנת 2014 המשרד לביטחון פנים.³³⁸ ערוצים אלה הם בעלי חשיבות רבה כשלעצמם אך חשיבותם גדלה בהרבה בתנאים של פיקוח לקוי ורופף של המשטרה והמשרד לביטחון פנים.

לדברי רומן ליטרובניק, שאמו, אביו וסבתו נרצחו בבית הסבתא בידי מאבטח באפריל 2008,³³⁹ עובדת הרווחה שביקרה בקביעות בבית, ידעה על התנהגותו החריגה של הנכד המאבטח שהתגורר שם, ועל המתרחשות ששררה בבית. לא ברור אם ידעה שהאיש מחזיק בכלי ירייה, שכן הוא הועסק בתחילה כמאבטח בלתי חמוש ובני המשפחה לא ידעו שניתן לו נשק. אילו חלו על אותה עובדת חובה לברר אם מוחזק בבית כלי ירייה (באמצעות המשטרה או האגף לרישוי כלי ירייה) וחובה לדווח לאותם גופים על הסיכון שטמון בנוכחות כלי ירייה באותה משפחה, ייתכן שהיה בכך כדי להציל חיים של שלושה אנשים ולמנוע הרס של משפחה מורחבת. במקרה זה, לאור ההגבלות שהחוק הטיל על נשיאת נשק אבטחה מחוץ למקום העבודה, בירור ודיווח מעין אלה אף לא היו גוררים בהכרח שלילת פרנסה מן הנכד. ואולם, חובת הדיווח שחלה על עובדי רווחה כמעט ואינה מיושמת מחוסר הסדרים וערוצים הולמים לדיווח, וחובת בירור כלל לא קיימת.

על פי תחקיר שפורסם בסתיו 2015, משרד הרווחה "מתנגד להשוואה של מחזיקי כלי ירייה עם האזרחים המטופלים בידי הרווחה".³⁴⁰ באותה תקופה ממש, המליצה תת הוועדה לטיפול בתופעות האלימות במשפחה על "יצירת רצף טיפולי בין הגורמים השונים",³⁴¹ לאחר שקבעה כי: "אין קשר בין המשרדים. המידע ממשרד הבריאות לא מגיע למשרד הרווחה, ולא מגיע משם למשטרה".³⁴² עם זאת, רק בספטמבר 2016 צפויה ועדה נוספת להגיש תכנית מעשית מפורטת ליישום ההמלצות.³⁴³

עובדות רווחה מערים ומרכזים שונים העידו כי נשים רבות חיות בפחד בבתיים שיש בהם כלי ירייה תוך גרימת נזקים נפשיים יומיומיים.

תופעות של אלימות בתוך משפחות הן רחבות, רווחות ומגוונות בהרבה מתופעת הרצח במשפחה. על פי הדיווחים האחרונים, "בישראל חיות כ-200 אלף נשים מוכות".³⁴⁴ עובדה זו נשכחת לעיתים קרובות לנוכח מקרי הרצח הקשים, החשופים יותר והמתקשרים יותר. אולם בתוך משטר משפחתי אלים פגיע נוכחותו של כלי ירייה יכולה להיות יומיומית וגורפת, פגיעה רגשית-תפקודית של הגברת האימה והשיתוק השולטים בבנות הבית. עובדות רווחה מערים ומרכזים שונים סיפרו למחברות הדוח על נשים שחיות בפחד בבתיים שיש בהם כלי ירייה ועל השלכות ונזקים נפשיים יומיומיים שקשורים בנוכחות כלי נשק.

מידע המצוי בידי הצבא

בדומה לרשויות הרווחה, גם רשויות הצבא, לא נוהגים להעביר מידע רלבנטי, ולעיתים הרה אסון, לגוף המופקד על רישוי נשק במשרד לביטחון פנים. יעקב עמית אמר בשנת 2013, שצה"ל לא נוהג, למשל, לדווח על הדחת קציני מילואים. עמית ציין זאת בעקבות אירוע בו נורו למוות ארבעה בני אדם בסניף בנק בבאר שבע בידי איתמר אלון שהתאבד אחר-כך בירייה. אלון הודח קודם לכן מתפקידו במילואים עקב התנהגות תוקפנית וחשש להתנהלותו בפעילות מבצעית, אבל צה"ל לא יידע את האגף לרישוי כלי ירייה.³⁴⁵ עמית הבהיר שדיווחים מסוג זה נמסרים "לעיתים כן, לרוב לא, ונכון לרגע זה הקשר בין המשרדים לא קיים בזמן אמת". הוא הוסיף: "אמנם חובת הדיווח מוטלת גם על האדם עצמו, אך אנשים לא מעוניינים להודיע..."³⁴⁶ בהמשך לדיווח זה, מסרו העיתונאים גילי כהן ועמוס הראל כי בפועל "מדי שנה מועברים ... רק כ-20 עד 30 דיווחים בעניין זה, מספר שככל הנראה נמוך בהרבה ממספר המקרים האמיתיים".³⁴⁷

האכיפה המתירנית והרופפת ניכרה במקרה של אלון כבר כשנתיים לפני הרצח, אז נעצר אלון, בעקבות סכסוך שכנים. המשטרה דרשה להחרים את נשקו הפרטי כתנאי לשחרורו למעצר בית. ואולם, על פי הדיווח, "בית המשפט פסל את הבקשה וביקש לשקול אותה מחדש-והנשק נותר בסופו של דבר בידי אלון".³⁴⁸ אקדחו הפרטי הוחזק על פי קריטריון המכונה "תבחין משמר" שמעניק רישיון נשק רק בשל העובדה כי אותו אדם כבר אוחז בנשק זה תקופה ארוכה מבלי שנעשתה בו עבירה.³⁴⁹

כבר בשנת 2012, עמד המשרד לביטחון פנים על הבעייתיות של חידוש רישיון על פי "תבחין משמר" והחליט כי "בעלי רישיון אשר אינם עומדים היום בדרישות התבחין המשמר לא יקבלו חידוש רישיון על סמך עילה זו מ-1.1.14".³⁵⁰ זאת כאשר בשנת 2014 כ-81% מבעלי כלי הירייה הפרטיים (כ-120,000 איש)

החזיקו ברישיון על יסוד תבחינים כלליים שאינם מצביעים על צורך קונקרטי מהותי בכלי ירייה: כ- 46% מהם משום שעמדו בתבחין 'משמר' (שימור זכאות שניתנה בעבר) וכ- 35% על פי התבחין 'אחר' (תבחין למומלצי מערכת הביטחון ולבעלי עניין מיוחד).³⁵¹ מבקר המדינה שפירט נתונים אלה בדוח הביקורת שלו, העיר על הסתירה הברורה בין מצב זה לבין המדיניות שנקבעה שנתיים לפניין.³⁵²

אכיפה מתירנית

עם זאת, גם במקרים שבהם מופעל פיקוח יעיל נראה שהרשויות האוכפות נוהגות לא אחת במתירנות מוגזמת בהקשר של רישוי כלי נשק. לדוגמה, נשק ורישיונו של המאבטח אבי רדאי נשללו ממנו בשנת 2009 בעקבות תלונה למשטרה שהגישה בת זוגו, אלמנש זלקה, על תקיפתה בידי רדאי. אך זמן מה לאחר מכן, במהלך 2010, חברת האבטחה בה עבד בעבר ביקשה להשיב לו את רישיון הנשק בין היתר על סמך 'טופס ראיון אישי' בו מילא פרט כוזב לפיו לא נפתח לו תיק פלילי במשטרה וזה למרות שסיבת שלילת רישיונו היתה ידועה.³⁵³ למרות שלילת רישיונו כשנה לפניין בידי המדינה בעקבות תלונה על אלימות כנגד בת זוגו, האגף לכלי ירייה נענה לפנייה והנפיק לרדאי רישיון לנשיאת נשק. החזרת משרתו כמאבטח חמוש לא לוותה בצעדים כלשהם של חברת האבטחה או של המדינה כדי להבטיח שרדאי לא יישא נשק אבטחה הביתה לאחר שעות העבודה, כפי שמורה סעיף 101ב(ג) לחוק כלי ירייה. בשבת ה-13 בנובמבר 2010, כשעתיים אחרי יוכוח שהתנהל בין רדאי לבין זלקה, הוא ירה בה לפחות 6 יריות מטווח קצר באקדח של חברת האבטחה, בניסיון להביא למותה.³⁵⁴ זלקה ספגה פגיעות קשות שהותירו אותה עם מגבלות קשות לצמיתות.

באוקטובר 2015, הכריז השר לביטחון פנים, גלעד ארדן, על מדיניות חדשה של הרחבת הענקת הרישיונות לכלי ירייה פרטיים, בטענה כי "אזרחים מיומנים בהפעלת נשק הם גורם מכפיל כוח במאבק מול הטרור". במסגרת שורת צעדים להגדלת מעגל הזכאים לרישיון נשק, קבע בין היתר כי להבא "בעת החלפת נשק לא תיבחן מחדש עילת הזכאות של בעל הרישיון".³⁵⁵

2) פיקוח על נשק צבאי במרחב האזרחי

"אבדן כלי נשק ואמצעי לחימה (להלן - אמל"ח) מחיילי צה"ל ומיחידות הצבא - ובעיקר גנבה שלהם הוא בעיה מבצעית וחברתית קשה", קבע מבקר המדינה בשנת 2010.³⁵⁶ ניתן להניח שרוב רובם של כלי הנשק ואמצעי הלחימה הללו "אובדים" בתוך המרחב האזרחי ומזינים את מצבור הנשק הבלתי חוקי שמפוזר בו. ואולם גם בתחום זה מופצים נתונים סותרים על ידי הגופים הרשמיים. שנים אחדות לפני כתיבת הדוח, שיטות רישום לקיוות של חטיבת הלוגיסטיקה בצבא הביאו לדיווח על ירידה של כ-12% באבדני הנשק בצה"ל, בעוד שהמבקר איתר מגמה הפוכה - גידול של 4% - על פי התייעוד המפורט.³⁵⁷ עובדה זו מעלה ספקות גם לגבי דיווח של המשטרה הצבאית החוקרת (מצ"ח) על "ירידה של

כ-42% בשיעור גניבות הנשק בצה"ל,³⁵⁸ שנה לאחר מכן, ב-2011. מוסיף על כך הערפול והיעדר הפירוט בדיווח, שכן אי-אפשר להבין מתוכו אם מדובר בירידה כביכול במספר מקרי הגניבה (שהתגלו), במספר כלי הנשק שנגנבו, במספר אנשי הצבא המעורבים בגניבות או במדד אחר כלשהו. זאת ועוד, שלוש שנים אחר-כך, דיווחי המשטרה הצבאית החוקרת העידו על "עלייה במספר הפריצות המורכבות לבסיסי צה"ל במטרה לגנוב אמצעי לחימה" וכן דווח כי "בשלוש השנים האחרונות חלה עלייה במספר גניבות כלי הנשק מתוך הנשקיות – המקום שבו כלי הנשק אמורים להיות מאובטחים באופן מרבי".³⁵⁹

בפיקוח הצבאי על כלי ירייה מצא מבקר המדינה: ליקויים חוזרים ונשנים – בתחום הארגון הלוגיסטי, בתחום ניהול האפסניה ביחידה והטיפול באבדנים ובמניעתם ... 'ליקויים מהותיים (לעיתים ערכיים) בספירות', 'חוסר תרבות של ניהול המלאי/פערים מקצועיים/עבודה לא מקצועית', לרבות טיפול בדוחות אבדן שלא על פי הנהלים; ליקויים בניהול הנשקיות, ואי-ביצוע נוהל בנושא ספירת מצאי כפי שמחויב; ו'מפקדים לא מעורבים מספיק בשליטה במלאי'.³⁶⁰ יש להדגיש שרשימת כשלים זו מפרטת לפרוטות מעשיות את הקביעה הכללית כי: "בביקורת התברר כי קיימים ליקויים, המשפיעים על אופן ניהול המלאי ... ברמת היחידות". לאור הצהרת דובר צה"ל, במכתב למחברות הדוח, כי: "הפיקוח [על כלי ירייה] נעשה ברמה הפיקודית והיחידתית" (ראו בפירוט בפרק קודם),³⁶¹ ברור שרשימת ליקויים זו, ברמת היחידות, היא בעלת חשיבות ונוגעת ישירות לנושא הפיקוח על נשק צבאי. שילוב של שתי הקביעות מצביעה על מציאות כוללת של פיקוח רופף, כולל גם על הנשק הצבאי העובר בקביעות מתוך יחידות הצבא אל המרחב האזרחי – אם באופן מוסדר ואם באופן בלתי מוסדר או בלתי חוקי.

ניתן ללמוד על הפיקוח הלקוי שמפעיל צה"ל על כלי נשק ונשקיות גם מתוך העובדה שחלק ממעשי הגניבה והסחר נמשכים [ללא הפרעה] על פני תקופות ארוכות יחסית ומוציאים מרשות הצבא כמויות גדולות יחסית של נשק ואמצעי לחימה. בשנת 2016, לדוגמה, איש קבע מחטיבת גבעתי נדון ל-15 שנות מאסר על כך שהוא ואחרים "גנבו במשך תקופה ארוכה אמצעי לחימה רבים ... חברו לעבריינים מארגוני פשיעה שונים ומכרו להם את אמצעי הלחימה".³⁶²

על פי מבקר המדינה נמצאו גם: "ליקויים בבקרה המרכזית על נשק צבאי בידי אזרחים. ... ליקויים חמורים בהליך ההרשאה [...] שבעקבותיהם] נפגע הפיקוח על כלי הנשק הצבאיים שהוקצו לאזרחים",³⁶³ ובפרט: "ליקויים חמורים ... בהיבטים הנוגעים לפיקוח ולמעקב".³⁶⁴ על פי הדוח, לדוגמה, באפריל 2010, 50 אזרחים שנפסלו מלהחזיק כלי נשק החזיקו, ככל הנראה, בכלי ירייה צבאיים.³⁶⁵

חלק ניכר מהנשק הצבאי שנמסר לאזרחים מופקד בידי תושבי יישובים ראויים ותושבי יישובים הממוקמים מעבר לקו הירוק. דוח מפורט של ארגון "יש דין" עסק בתפקיד ובתפקוד של הממונים על ביטחון בהתנחלויות בגדה המערבית – רכזי הביטחון השוטף הצבאיים הידועים גם בכינוי "רבש"צים": "ב-1971 אומצה תפיסת ההגנה המרחבית בהתנחלויות של הגדה המערבית הכבושה בצו צבאי, והיא שרירה וקיימת עד היום בכל הפקודות הצבאיות המתייחסות למסירת נשק צבאי לאזרחים ישראלים תושבי ההתנחלויות או לסמכויות הרבש"צים".³⁶⁶ רכזי הביטחון השוטף הצבאיים אחראיים "על כיתת השמירה (המונה בדרך כלל כעשרים איש תושבי ההתנחלות) ועל הסדרת השמירה וביקורת על ביצועה ... [וכן אחראים] למסור נשק צבאי לתושבי ההתנחלות או המאחז, גם אם אינם חברים בכיתת השמירה; ... לוודא כי השומרים מאומנים בהפעלת הנשק ...; לפקח על הפטרולים ...; לבדוק את סידורי הביטחון במסודות החינוך; לגייס את חיילי ההגנה המרחבית ולציידם בתקופת לחימה ובמצבי כוננות; ולהפעיל מאבטחים אזרחיים או חברים שמירה, אם הוצבו כאלה בהתנחלות".³⁶⁷ ואולם, לפי הדוח, תהליך ההרשאה לנשיאת נשק צבאי הוא נוהל פרוץ אשר "מאפשר מסירת נשק לאזרחים בעלי רישום פלילי, כולל רבש"צים ... [ואכן] צוות משרד המשפטים ... נמנע בעבר מלהורות על נטילת נשק מרבש"צים בעלי רישום פלילי, וקיבל את הסברי אלוף הפיקוד שנוכח 'טיב המידע' שהיה נגד שבעה מהם, כולם בעלי רישום פלילי, לא היתה הצדקה לפטרם".³⁶⁸

כל זאת, במצב שבו ממצאי "יש דין" מעידים כי "שירות הביטחון הכללי, הצבא ומשרד הביטחון [האחראים על פעילות הרבש"צים] ... נכשלים כבר עשרות שנים בכל ההיבטים הקשורים לאכיפת החוק"³⁶⁹ על ההתנחלויות ועל מתנחלים עבריינים. ב-2014 העיר סגן ניצב אודי לוי כי: **"יש לבדוק כיצד ציוד של צה"ל מגיע בדרך קלה ליישובים"**, בתגובה למעצרו של רבש"צ היישוב גבעות איתמר עקב חיפוש במשרדו שחשף "כמות גדולה של אמצעי לחימה של צה"ל. ... [שהיו לדברי לוי] נפיצים ומסוכנים [ו]שיכלו לסכן את תושבי המקום" ונמצאו "בכמות משמעותית שיש לבדוק את מקורם".³⁷⁰

ארגון "יש דין" תיעד בפירוט מצב של "היעדר שקיפות לגבי סמכויות הרבש"צים וחברי כיתות השמירה, צמצום המעקב, הבקרה והפיקוח האפקטיביים על פעילותם, היעדר חקירות אלמנטריות בחשדות לעבירות שהם מבצעים, הסרת האחריות השלטונית ... והיעדר הרתעה מפני שימוש לרעה בסמכות".³⁷¹ בפועל, נראה שמדובר במצב של פיקוח רופף מאוד, אם בכלל, על הנשק הצבאי שמופץ קד בידי רכזי הביטחון ובידי השומרים הכפופים להם, ביישובים "ראויים".

כפי שברור מממצאים אלה, פיקוח רופף או נעדר על נשק צבאי רב הנמסר לתושבי ההתנחלויות ויישובים, נוגע לא רק למעקב אחר מלאי הנשק, רישוי ותפוצתו, אלא גם לשימוש ולשימוש לרעה שנעשה בו. המחקר והתיעוד השוטפים שמקיימים מזה שנים ארגונים שונים, כולל סוכנויות של האו"ם,

מצביעים על שימוש לרעה נרחב ושגרתי בנשק צבאי קל, בידי מתנחלים וחיילים. בשנים האחרונות הוא מופנה בעיקר כנגד תושבות ותושבי הגדה הפלסטיניים (אם כי, גם ברצועת עזה מתועדים עדיין מקרי ירי של חיילים באזרחים ובמפגינים³⁷²) ולעיתים כנגד פעילות ופעילים מירשאל ומאמצות אחרות. הדוח הנוכחי לא יעסוק בפירוט במדיניות השיטתית של הימנעות רשויות הצבא והמדינה מאכיפת החוקים המסדירים שימוש בנשק קל על חיילים ועל מתנחלים שפועלים במרחב האזרחי בגדה המערבית (או ברצועת עזה). עם זאת, חשוב לעמוד על הקשר הרציף בין העלמת עין מהפרת חוקים, שלא לומר עידוד שלה, בתחומים שונים אך משיקים כמו השימוש בנשק חם כנגד אזרחים וההקפדה על כללי הרשאה אחרים כגון כללי מסירת הנשק או אחסון שלו. דרכי ההתנהלות בתחום אחד כרוכים באופן הדוק בהתנהלות בתחום האחר. ההקפדה מרושלת על כללים באחד גורר, כמעט בהכרח, התרה שלהם בתחומים אחרים. מציאות של פיקוח רופף והעלמת עין מייצרת מרחב פעולה פרוץ המאפשר למחזיקי נשק מגוון הפרות מסוכנות ופוגעניות.

3) פיקוח על נשק משטרה

בשנת 2011 ערך המבקר הפנימי של המשטרה ביקורת שנועדה לוודא תיקון של ליקויים חמורים שזוהו בעקבות גניבת כלי נשק מתחנת משטרה שנה לפני-כן. דוח הביקורת, שפירט ליקויים רבים שנחשפו בתחנת עירון, נאסר לפרסום על ידי מפכ"ל המשטרה.³⁷³ זה היה רק אחד מבין עשרות דוחות ביקורת פנימיים שמצאו ליקויים בתפקוד המשטרה ונאסרו לפרסום על ידה.³⁷⁴ איסור הפרסום הגורף, לצד הליקויים שחשפו כל אחד מהדוחות, ובכלל זה כאמור גם ליקויים באבטחת מחסני הנשק של המשטרה, מעידים על חולשת תרבות הפיקוח על תפקוד המשטרה בכלל ועל כלי ירייה משטריים בפרט. תרבות פיקוח זו משתקפת, לדוגמה, מאירוע חריג של היעלמות 27 תיקים בתהליכי חקירה מתחנת המשטרה בגבעתיים, בתחילת 2016. היא נחשפת הן באירוע עצמו והן בתגובה הסתמית והמתחמקת של דוברת המשטרה: "משטרת ישראל מבצעת תהליכי פיקוח ובקורות עתיות, וככל שעולה סוגיה הטעונה בדיקה, היא נבדקת בתיאום עם הגורמים המוסמכים".³⁷⁵

באירוע המעיד על המשך התקלות באבטחת מחסני הנשק של המשטרה, שלוש שנים לאחר שהמבקר הפנימי התריע על ליקויים בתחום זה בתחנות, שוטר משמר הגבול (מג"ב) ואחיו החייל פרצו ב-2014 "לבסיס מג"ב סמוך למודיעין – הבסיס בו הוא עצמו שירת באותה עת וגנג משם שבעה רובי M16 קצרים וכן אקדח ומחסנית ... בחיפוש בביתם ... נמצאו כמויות גדולות ביותר של נשק, חלקי נשק ותחמושת".³⁷⁶ ואולם הפיקוח על נשק משטרי, בדומה לפיקוח על נשק צבאי, הוא רופף אם לא כושל ממש, גם בתחום השימושים לרעה בנשק ואף בכוח שמקנה נשיאתו של כלי ירייה. מעידים על כך, לדוגמה, ממצאיה של ביקורת פנימית נוספת שחשפה בשנת 2014 הפרות חוק בפעילות של יחידות השיטור העירוני, יחידות חמושות שנמצא בין היתר שהן "מטפלות במקרים

פליליים חמורים שלא בסמכותן ... מתערבים בהליכי מעצר".³⁷⁷ מצב זה שרר ביחידות הנדונות למרות הנסיבות הדומות שהובילו, ככל הנראה, לירי הקטלני בצעיר רז אטיאס בידי מתנדבי משטרה שנתיים לפניכן ועל אף שלטענת המשטרה "הופקו הלקחים בנדון".³⁷⁸ על פי דוח פנימי של המשטרה: "באירוע כולו ירו ארבעה מתנדבים מנשק שהיה ברשותם. [...] אחד מהם] ירה שני כדורים מאקדח גלוק 19 שהיה ברשותו, אף שמעולם לא קיבל אישור להשתמש בו במסגרת הפעילות המשטרתית. שלושה מתנדבים נוספים שהיו מצוידים ברובה אם-16 ירו 26 כדורים לכיוונו של אטיאס, כשחברתו יושבת לצדו. ... הירי ... לא רק שסיכן את הצעירה שישבה ברכב, אלא גם את [המתנדבים] עצמם. ... ביחידת המתנדבים האמורה פועלים מספר רב של אזרחים ממקומות שונים, שלא מכירים אחד את השני... כך יצא שאחד מהם היה אדם בעל רישום פלילי שבעקבותיו הוחלט כי הוא אינו רשאי להמשיך ולהתנדב בשורות המשטרה. אדם נוסף ... בא לפעילות למרות שאינו מתנדב במשטרה".³⁷⁹

מחוץ לשרשרת הפיקוד במשטרה עצמה, הגוף המופקד על בחינת התנהלות של שוטרים חמושים, על השימושים שלהם בכוח, כולל גם כוח חמוש, הוא המחלקה לחקירות שוטרים (מח"ש), "מחלקה בפרקליטות המדינה (שהיא עצמה חלק ממשרד המשפטים) ... על מח"ש", כפי שניסח זאת העיתונאי החוקר ניב חכלילי, "מוטלת האחריות להגן עלינו, הציבור, מפני עבירות פליליות שעלולים לבצע השוטרים".³⁸⁰ בדומה לנתונים שמספקות הרשויות בשאלות שנוגעות לכלי ירייה, הנתונים על תוצאות הטיפול בתלונות שמופנות למח"ש הם בלתי עקביים ומבלבלים. פרקליטות המדינה והמחלקה עצמה אוספות ומציגות את הנתונים הנוגעים לעבודת המחלקה בדרכים סותרות.³⁸¹ לדברי העיתונאי יניב קובוביץ: "החישוב של מח"ש כולל רק את התלונות שלביהן נפ"תחו חקירות ואילו כל היתר נותרו מחוץ לסטטיסטיקה. איפול זה סביב הנעשה במח"ש אינו חריג. ככלל, מחלקה זו סגורה כמעט הרמטית בפני התקשורת והמתרחש בחדרי החקירות שלה נשאר הרחק מעיני הציבור".³⁸² עם זאת, קיימת הסכמה בין גורמים מגוונים העוקבים אחרי עבודת המחלקה שהנתונים "מעלים ספק רב באשר ליעילות ההרתעה של מח"ש כלפי שוטרים סוררים".³⁸³

יש הטוענים כי המחלקה לחקירת שוטרים מהווה למעשה "כלי לטיוח והענקת חסינות לשוטרים בגין העבירות והאלימות שלהם כלפי אזרחים. מצב זה של חסינות והיעדר הטלת אחריות, הוא אחד הגורמים להמשך האלימות המשטרתית הגואה כלפי אזרחים בכלל ומפגינים בפרט".³⁸⁴ לא במקרה, עמדה זו גובשה על ידי עדאלה, המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל. שכן, מיעוטים, קבוצות ואנשים מוחלשים בפריפריה החברתית-כלכלית-גיאוגרפית חשופים במיוחד להתנהגות אלימה של שוטרים וחווים אותה בעוצמה ובתדירות גבוהות משחווה אותה קהילת הרוב. העדויות לכך רבות. ביניהן, למשל, המחאה רבת העוצמה של קהילת יוצאי אתיופיה בישראל כנגד

אלימות המשטרה בשנים 2014 - 2015.³⁸⁵ מצטרפים לכך מקרים חוזרים של פגיעות בטרנסג'נדרים בידי שוטרים ושוטרות.³⁸⁶ עדות קשה במיוחד למתירנות הנהוגה כלפי שוטרים שמפעילים אלימות כנגד החברה הפלסטינית בישראל טמון בעובדה כי "מספר האזרחים הערבים שנהרגו על ידי שוטרים [מאז שנת 2000] מגיע לפי 17 מהיהודים".³⁸⁷ כפי שתיאר זאת חבר הכנסת באסל ג'טאס, "היסטורית היחסים בין המשטרה לאוכלוסייה הערבית רצופים חשדות ודעות קדומות. השופט אור כתב על זה הרבה ומאז זה לא השתנה. השוטרים תופסים את הערבי כאויב ואנו תופסים את המשטרה כגוף עוין וזה משליך על הכל".³⁸⁸

החולשה המתועדת והסלקטיביות של מנגנון כל כך מרכזי לבקרה ופיקוח על התנהלותם של שוטרים מהווה בפועל היתר עקבי לשימוש לרעה בכוח חמוש תוך הפרת כללי ההרשאה לנשיאת נשק.

4) נשק חוקי הופך לנשק בלתי חוקי

בפרק השני פירטנו בהרחבה אודות הכמויות הגדולות של נשק בלתי חוקי המצוי במרחב הציבורי בישראל, ובעיקר בחברה הפלסטינית בתוך תחומי הקו הירוק. התייחסנו גם למקורותיו של הנשק הבלתי חוקי, שעיקרם בנשק חוקי שנגנב או נמכר ונסחר. הציטוטים הבאים מתוך מסמכים משפטיים או דיווחי תקשורת עוסקים במקרים של גניבה וסחר בנשק במשך תקופות ממושכות ו/או בכמויות גדולות יחסית. הם כוללים בין היתר התייחסויות לגניבה וסחר ממפעל לייצור כלי נשק, גניבה וסחר בכלי ירייה של כתת הכוונות בהתנחלות שבי שומרון, ולגניבות חוזרות ונשנות מתוך מחסני נשק של בסיסים צבאיים. מדובר במקרים של גניבה (לעיתים חוזרת ונשנית) וסחר שנחשפו בסופו של דבר. למרות זאת, הם מהווים עדות עקיפה לפיקוח לקוי, שלא לומר כושל, שהופעל בכל אחד מהאתרים המוזכרים, אתרים שצריך היה להתנהל בהם פיקוח מחמיר וקפדני במיוחד.

• מתוך החלטה של בית המשפט העליון, 2009:

נגד העורר ושלושה אחרים הוגש כתב אישום (מתוקן), בו יוחסו לעורר עבירות של קשירת קשר לביצוע פשע, סחר בנשק (ריבוי עבירות), נשיאה ורכישה של נשק (ריבוי עבירות), וגניבה ממעביד. על פי הנטען, קשר העורר קשר עם ולדימיר, עובד במפעל 'בול' לייצור כלי נשק, במטרה לרכוש ממנו אקדחים שגנב מהמפעל. נטען, כי העורר רכש מולדימיר, במשך כשנה, כ-150-200 כלי נשק תמורת סך של כ-250,000 שקל.³⁸⁹

• מתוך החלטה של בית המשפט העליון, 2011:

במועד הרלוונטי לאישום, היה מצוי המערער, תושב היישוב שבי שומרון, בחובות כספיים כבדים ... המערער, שהיה חלק מכיתת הכוונות ביישוב, מכר למועין את נשקו השייך לצה"ל מסוג רוס"ר M16 ארוך (להלן: "הנשק הראשון"), ובנוסף מכר לו אפוד ושש מחסניות מלאות בכדורים.

תמורת העסקה קיבל המערער ממועין סך של 15,000 ₪. מספר ימים לאחר שמכר למועין את נשקו האישי, דיווח המערער בכזב כי הנשק נגנב מביתו, וכן העיד על כך לפני חוקרי מצ"ח. בשלושה מקרים אחרים מכר המערער למועין נשק מסוג גלילון ומחסנית תואמת עם כדורים תמורת 20,000 ₪, עוד מכר רוס"ק M16 קצר ושתי מחסניות תמורת 18,000 ₪, וכן רוס"ר M16 ארוך נוסף ושתי מחסניות תואמות תמורת 15,000 ₪ (להלן: "הנשקים 2-4"). במסגרת כתב האישום נטען כי המערער אף גנב את הנשקים 2-4, אולם הוא זוכה מאישומים אלה...³⁹⁰

- מתוך החלטה של בית המשפט העליון, 2012, בשנת 2006: העותר (יליד 1986) חייל לשעבר בצבא ההגנה לישראל, ביצע במהלך שירותו הצבאי עבירות סמים ונשק אשר בגינן הורשע על סמך הודייתו במסגרת הסדר טיעון...בפרשה חמורה זו הורשע העותר בפריצה וגניבה של 41 כלי נשק שונים מנשקיית בסיס (בין היתר, 7 רובי סער מסוג M-16 אליהם מוצמד מטול רימונים מסוג M-203 ו-34 רובי סער נוספים מסוגים שונים).³⁹¹
- מתוך דיווח במגזין "פז"ם אתר החיילים של ישראל", 2016: "שלושה נגדים בקבע גנבו במשך תקופה ארוכה אמצעי לחימה רבים: עשרה טילי לאו, רימונים, לבנות חבלה, אלפי כדורים, רימוני רסס ועוד. הנגדים חברו לעבריינים מארגוני פשיעה שונים ומכרו להם את אמצעי הלחימה". החשודים הורשעו בבית דין צבאי בפיקוד דרום ועל אחד מהם נגזרו 15 שנות מאסר בינואר, 2016.³⁹²
- מתוך הודעת משטרה משנת 2014: כפי שפורט למעלה, בתחילת 2014 התגלו כמויות גדולות של נשק ואמצעי לחימה של צה"ל במשרדו של רכז הביטחון השוטף הצבאי של התנחלות איתמר.³⁹³

לאור פרסומים שונים ורבים על קיומה של בעיית נשק בלתי חוקי רחבת היקף ומושרשת, סביר שמקרים אלה מהווים רק מדגם זעיר של מצב העניינים במציאות. יש להניח שמקרי הגניבה והסחר שנחשפים הם מיעוט, ואולי מיעוט קטן, מתוך כלל הפעילות מסוג זה. עם זאת, המקרים המוזכרים מדגימים בבהירות שבחלקו הגדול, נשק בלתי חוקי מגיע ממקורות חוקיים ומוסדרים. מסקנה דומה הוצגה גם על ידי השר לביטחון פנים שהעיד בפני וועדת הפנים של הכנסת ב-2016 ביחס לבעיית הנשק הבלתי חוקי בחברה הערבית כי "בצפון הארץ, 90% מהנשק הבלתי חוקי מגיע מצה"ל".³⁹⁴ עובדה זו כשלעצמה לצד שורת הדוגמאות המזערית שפורטה למעלה גם מצביעות על כך שהמערב השוטף כמעט של כלי ירייה מתוך המצבורים החוקיים לתוך אלה הבלתי-חוקיים מתאפשר במידה רבה דרך חורים שפעורים במערך הפיקוח המופעל בידי הרשויות האחראיות על נשק קל.

בהקשר זה, מחברות הדוח הנוכחי מבקשות להאיר בעוצמה תובנה בסיסית ועם זאת חשובה ביותר: נשק חוקי בתפוצה מורחבת ובכמויות גדולות הוא מקור

לתפוצה מורחבת ולכמויות גדלות של נשק בלתי חוקי. על מנת לצמצם באורח משמעותי את מצבור הנשק שאינו מורשה, חשוב לצמצם את מצבור הנשק המורשה ובד בבד להגביר מאוד את הפיקוח על כל מרכיביו, כולל על מצבורי הנשק של צה"ל, המשטרה, השב"ס, היישובים הראויים משני צדי הקו הירוק ועוד, פיקוח שנגוע בליקויים חמורים ומתמשכים, כפי שדוח זה הראה. טענות רווחות לכך שניתן לחמש בביטחון את מי שראוי ומיומן לעשות שימוש בנשק לא עומדות במבחן מציאות הפיקוח הרופף והזרימה המתמדת של נשק מורשה לתוך המצבור הבלתי מורשה.

נשק חוקי בתפוצה מורחבת ובכמויות גדלות הוא מקור לתפוצה מורחבת ולכמויות גדלות של נשק בלתי חוקי. על מנת לצמצם את מצבור הנשק שאינו מורשה, חשוב לצמצם את מצבור הנשק המורשה ובד בבד להגביר מאוד את הפיקוח.

פרק רביעי: קריאה לצעדים חיוניים

מסקנות הדוח הזה חוזרות ומבססות תובנה של גופים ממשלתיים ובעלי תפקידים בכירים שזיהו כבר לפני שנים חימוש-יתר של המרחב האזרחי המקומי בנשק קל. הדוח גם מוסיף ומאיר את השלכותיו הניכרות והקטלניות. חיוני לנקוט, לדעתנו, מכלול של צעדים שונים כדי לגבש וליישם מדיניות כלי ירייה אחראית ולהטמיע אותה בחברה אזרחית ערנית שמחויבת לקיום ביטחון אישי ואנושי.

הצעדים העיקריים והדחופים ביותר כוללים:

1) בניית מצע נתונים ברור, נהיר ונגיש:

מצע זה הכרחי לאיתור מגמות, צרכים, בעיות ופתרונות אפשריים. הוא מחייב איסוף נתונים שיטתי, מובנה, מפולח ושקוף לציבור על פשיעה ופגיעות בכלי ירייה מכל הסוגים, של כל הארגונים, בכל קבוצות האוכלוסייה ובכל איזורי המרחב האזרחי. הדוח מעיד על יומיומיות השימוש בנשק קל במרחב האזרחי הציבורי. נוכחותם הנפוצה של כלי ירייה גורמת לנזקים החוצים מגזרים ומגדרים ומשליטה אימה במרחבים מגוונים, בין היתר בקרב בני משפחה של נושאי נשק ובין גברים צעירים. הנשק המצוי במרחב האזרחי כולל נשק מורשה לצד נשק בלתי מורשה, נשק צבאי, משטרה, פרטי, ועוד. המחסור החמור בנתונים על פשיעה ופגיעות מכלי ירייה מעלים את מכלול הנזקים שלהם משדה הראיה של הרוב היהודי בישראל ומעכב דיון ציבורי בבעיה חברתית חמורה. החובות לאסוף מידע מבוסס מגדר ולהטמיע נקודת מבט מגדריות בהליכי קבלת החלטות נקבעו בחוק שיווי זכויות האשה וכן בהחלטה 1325 של מועצת הבטחון של האו"ם. ביקורת המדינה חזרה וקבעה כי המחסור בנתונים אף מונע תפקוד תקין של הרשויות.

אחריות המדינה:

- כחלק מתפקידה למנוע עבירות, על משטרת ישראל לאסוף ולפרסם נתונים על כל הפשעים הכרוכים בשימוש בנשק קל, כולל נשק כוחות ביטחון וגופי רישוי עצמאיים, כמו גם נשק אזרחי ונשק בלתי חוקי.
- לצד חובת האיסוף, על משטרת ישראל לפלח את המידע על עבירות המבוצעות בכלי ירייה על פי: מקור הנשק, מאפייני התוקפים והקורבנות כולל מגדר וקבוצות שיוך. נוספות, מיקום העבירה וכו'. על פילוח המידע להטמיע ולבטא הכרה בכך שתפוצת נשק רחבה פוגעת בנשים באופן ישיר וייחודי. פוגעת בגברים באופן שונה וייחודי.
- ככל שמשטרת ישראל אינה רואה זאת כחלק מתפקידה, על המשרד לביטחון פנים להטיל עליה במפורש אחריות זו כחלק מגיבוש מדיניות אחראית של רישוי, פיקוח ואכיפה על כלי ירייה.

- כחלק מתפקידה למנוע עבירות, על משטרת ישראל לאסוף ולפרסם נתונים על כל הפשעים הכרוכים בשימוש בנשק קל, כולל נשק כוחות ביטחון וגופי רישוי עצמאיים, כמו גם נשק אזרחי ונשק בלתי חוקי.
- לצד חובת האיסוף, על משטרת ישראל לפלח את המידע על עבירות המבוצעות בכלי ירייה על פי: מקור הנשק, מאפייני התוקפים והקורבנות כולל מגדר וקבוצות שיוך נוספות, מיקום העבירה וכו'. על פילוח המידע להטמיע ולבטא הכרה בכך שתפוצת נשק רחבה פוגעת בנשים באופן ישיר וייחודי ופוגעת בגברים באופן שונה וייחודי.
- ככל שמשטרת ישראל אינה רואה זאת כחלק מתפקידה, על המשרד לביטחון פנים להטיל עליה במפורש אחריות זו כחלק מגיבוש מדיניות אחרת של רישוי, פיקוח ואכיפה על כלי ירייה.
- חיוני להטיל על משרד הבריאות ובתי החולים חובת איסוף, פילוח ופרסום נתונים על כל פגיעות הירי המטופלות במסגרת מוסדות הבריאות.
- יש ליצור גוף מידע מרכזי בידי האגף לרישוי כלי ירייה שיתעד בבירור ובאופן עקבי את מספר בעלי הרישיונות לכלי ירייה, על פי הבעלות על כלי הירייה (כולל זו של ארגונים חמושים ושל גופי רישוי עצמאיים), סוג הרישיון, לצד מספר כלי הירייה המוחזקים בפועל בידי הגופים ובעלי הרישיונות.

אחריות החברה האזרחית:

- בהיעדר חקיקה הולמת ואכיפה מעמיקה, כאשר משטרת ישראל מתעלמת מן הצורך ליצור ולתחזק מסד מידע מעודכן על פשעי ירי ועל תפוצת כלי ירייה, אפשר וחיוני לקיים בקרה אזרחית, איסוף נתונים עצמאי, גם אם חלקי, בידי גורמי חברה אזרחית כגון קבוצות פעולה וחוקרות. חיוני לאתר מקורות מידע ולבנות גוף ידע אחראי ורגיש למגוון נקודות תצפית.
- במקביל, יש להציב בפני המדינה דרישה נחרצת לבנות מסד מידע כאמור ולדאוג לפרסומו.

2) האצה והשלמה של תהליך ריכוז הסמכות והאחריות לרישוי ופיקוח על כלי ירייה:

ריכוז סמכות ואחריות כוללת וריכוזית על כלל הנשק הקל שמצוי במרחב האזרחי, כולל נשקם של ארגונים חמושים וגופי רישוי עצמאיים, בידי רשות ממשלתית אחת.

ריבוי הגופים המעורבים ברישוי ובפיקוח על כלי ירייה פוגע מאוד ביעילות עבודתם ומונע יישום מושכל של מדיניות כלי הירייה. העברת האגף לרישוי כלי ירייה לאחריות המשרד לביטחון פנים היה צעד הכרחי בתהליך ריכוז האחריות והסמכויות שעליו המליצה ועדת בריןקר (2005), אך התהליך כולו עוד לא הושלם.

אחריות המדינה:

יש להמשיך ואף להרחיב תהליך חשוב זה, למשל, בהעברת האחריות לרישוי חברות האבטחה הפרטיות ממשרד המשפטים למשרד לביטחון פנים וכן על ידי הסמכת המשרד לביטחון פנים לפקח על נשק צבאי המופקד בידי אזרחים.

3) חקיקת חוק כלי ירייה חדש ובהיר המגן על בטחונם האישי של אנשים מקבוצות מגוונות:

על החוק להגן על אוכלוסיות שונות מפני איומים על הביטחון האישי והאנושי במרחב האזרחי ולקטוע את קו ההעדפה האוטומטית המוקנית למה שמסווג בתור ביטחון לאומי. על החוק לכלול אמצעי אכיפה "עם שיניים" והקצאת משאבים לביצועם.

החוק הקיים ארכאי, מסורבל, בלתי מובן ואינו מתאים למציאות העכשווית. הוא רווי בבלבול מונחים, בשימוש בלתי עקבי ומעורפל במושגים. מנגנוני האכיפה שקבועים בחוק "חסרי שיניים" ומספקים אכיפה קלושה. זה שנים הולך ונכתב חוק כלי ירייה חדש ואין ראיות להתקדמות התהליך. אמצעי ההגנה מפני פגיעות כלי ירייה שקבועים היום בחוק נופלים בהרבה מאמצעי ההגנה מפני פגיעות כלי רכב הקבועים החוק. החוק חייב להגן מפני מכונת קטל לא פחות מאשר מפני כלי תחבורה. החקיקה הקיימת מתירנית במיוחד ביחס לנשק של ארגוני ביטחון ו"גופי רישוי עצמאיים" ונוטה להכפיף ביטחון אנושי ואישי למה שנתפס כביטחון לאומי.

אחריות המדינה:

א) חיוני והגיוני לחייב בחוק חובת ביטוח לכל כלי ירייה כדוגמת חובת הביטוח לכל כלי רכב. יש לחדד בחוק את אחריותו של בעל כלי ירייה שבוצעה בו עבירה אם בידיו הוא או בידי אדם אחר המחזיק מטעמו בנשק, וכן את החבות שלו כלפי קורבן העבירה.

ב) על הרשויות והחוק להשתמש בשפה ברורה ולהשתמש במונחים אחידים שיבטיחו שקיפות והתמצאות של הציבור ושל מקבלי החלטות בתחום מורכב זה.

ג) חיוני לבסס את תהליך החקיקה על נתונים מוצקים ומפולחים החושפים תופעות ומגמות בפשיעה ופגיעות ייחודיות של כלי ירייה בקבוצות אוכלוסיות מגוונות.

- גם ללא נתונים מלאים, ברור כי תפוצת הנשק הקל, החוקי והלא חוקי כאחד, פוגעת היום באופן מרכזי יותר בקהילות של פלסטינים ואזרחי ישראל.

- נתוני יזמת "האקדח על שולחן המטבח" מעידים כי נשק של חברות אבטחה שמאוחסן בבתי מאבטחים פוגע במידה מועצמת בקהילות הגירה מאתיופיה ומברית המועצות לשעבר יחסית לפגיעתו בכלל האוכלוסייה וכן כי נשים הן רוב הנפגעות בנשק זה במרחב הביתי.

- עדויות רבות מראות שהנשק הצבאי וגם הארגוני שמופקד בידי תושבי התנחלויות משמש במקרים רבים לפגיעות ייחודיות בתושביה הפלסטינים של הגדה המערבית.

- גוף ידע עולמי מעיד על סיכון-יתר לנשים במרחבים פרטיים שמוחזקים בהם כלי ירייה ועל ריבוי של פגיעות ירי בגברים במרחבים ציבוריים בידי מכרים.

ד) נחוץ לעגן בחוק חובה של רשויות שונות להעביר מידע המצביע על סיכון אפשרי במתן הרשאה לאדם להחזקת כלי ירייה. יש לחייב את שירותי הרווחה, הצבא, המשטרה ומשרד הבריאות בהעברת מידע רלבנטי לאגף לרישוי כלי ירייה, ולמסד ערוצים סדורים, ידועים ובטוחים לכך, תוך מניעת סיכון למטפלים.

ה) לצורך אכיפה יעילה וטובה של חוק כלי ירייה, עליו להרחיב ולהעמיק את סמכויות האכיפה של הגוף הממונה ולהבטיח משאבים לביצוע פעולות אכיפה עקביות.

אחריות החברה האזרחית:

על בסיס מעקב ובקרה ממוקדים בידי גופי חברה אזרחית, חשוב להציב נתונים בפני המחוקק והרשות המבצעת תוך הרמת קולות מגוונים נגד פגיעות ייחודיות, בקבוצות שונות, של חוק כלי היריה הנוכחי ושל אכיפתו הסלקטיבית. חיוני לתבוע מהמחוקק חוק חדש ואכיפה שוויונית המונעת חזרה של דפוסי פגיעה בני מניעה. על גופי חברה אזרחית לעורר מודעות למגוון הנזקים של פשעים ותאונות בכלי ירייה, תוך ביסוס הבחנה מושכלת בין מושג הביטחון הלאומי לבין ביטחון אישי ואנושי.

4) אימוץ עקבי של מדיניות מצמצמת להפחתת תפוצת כלי היריה במרחב האזרחי:

חיוני ודחוף לפרק מנשקם משפחות ובתים רבים, בהיעדר צורך קונקרטי וממשי.

חקר השפעות הנשק בעולם הפריך בשנים האחרונות השערות קודמות כי הרחבת תפוצת הנשק המורשה תלווה בצמצום הפשיעה ותגביר את הביטחון. מחקרים חסרי תקדים בהיקפם מצאו עלייה ברורה בפשיעה עם העלייה בתפוצת כלי היריה וכן עלייה במספר ההתאבדויות, בעיקר של גברים. גם בישראל, צמצום מספר החיילים הנושאים נשק מחוץ לבסיסים לוותה בירידה במספר התאבדויות החיילים. שיקולים של ביטחון אנושי מחייבים לתרגם ידע זה לחוק ולאכיפה מצמצמים ומחמירים.

אחריות המדינה:

- על המשרד לביטחון פנים לשוב ולאמץ מדיניות החותרת לצמצום מספר כלי הירייה במרחב האזרחי, ולפעול ליישומה. חיוני לבטל את הוראת השר לביטחון פנים המתירה למאבטחים לקחת את נשקם לבתיהם, הנסמכת לכאורה על המצב הביטחוני.
- יש למצוא וליישם פתרון לאחסון כלי נשקם של מאבטחי מוסדות החינוך מחוץ לבתיהם.
- חיוני להטיל מגבלות ברורות על מספר הרישיונות וכלי הנשק המופעלים בידי ארגונים חמושים כמו חברות האבטחה או מפעלים מורשים. כמוכן, יש להגביל את מספר כלי הנשק ובעלי הרישיונות שבאחריות כל בעל רשיון מיוחד, כדי להבטיח אחריות בת ביצוע על מספר מידתי של כלים ואנשים.
- חשיבותן העצומה של גישה מחמירה ויישום מדיניות מצמצמת עולה מהשיגי אכיפת האיסור על אחסון נשק של חברות אבטחה בבתי מאבטחים בידי השר לביטחון פנים בקיץ 2013. יישום זה, של סעיף 10 לחוק כלי הירייה, קטע שורת רציחות עקבית ומתמשכת, חסכה בחיי אדם ואף שיפרה את הביטחון האישי באלפי בתים. גם אחרי שהותרה מחדש נשיאת נשק הביתה, בחרו חברות ושומרים רבים להמשיך לאחסן אותו במקומות העבדו דה ועד כה נמשכת הפסקת הרציחות בנשק אבטחה בבית.
- נחוץ לאמץ פרשנות אחראית ומבוססת מחקר של חוקים קיימים ולפעול ליישומם.

אחריות החברה האזרחית:

בכוחה של החברה האזרחית לשנות גישות רווחות לכלי ירייה ולהפוך על פיהם דימויים רווחים של כלים אלה שמטמיעים בתוכם גם דימויי מגדר פוגעניים. בכוחה לפתח תרבות שאינה רואה בנשק חם אמצעי מועדף או "טבעי" לפתרון בעיות. היחס כלפי כלי נשק והבנת נזקיהם ניתנים לשינוי באמצעים חינוכיים, בכל בית, כתה, וקהילה.

5) צמצום תפוצת הנשק הבלתי-חוקי על ידי צמצום מקורותיו החוקיים:

חרף העמימות שמטילות הרשויות על מצבור הנשק הבלתי חוקי, סוד גלוי הוא שקיים במרחב האזרחי מצבור גדול מאוד של נשק כזה. כפי שמדגים דוח זה, מקור עיקרי שלו הוא גופים המחזיקים בנשק חוקי. תפוצה מוגברת של נשק בלתי מורשה ניזונה ישירות מתפוצה מוגברת של נשק מורשה. זהו שיקול מרכזי בהתוויית מדיניות מצמצמת, כולל גם בארגונים חמושים ובגופי רישוי עצמאיים. מצבור גדול במיוחד של נשק בלתי מורשה מפוזר בחברה הערבית בישראל. הוא גובה קרבנות רבים ושולל את ביטחונם האישי של אזרחיות ואזרחים בישוים ערביים. מדיניות מושרשת של אי אכיפת החוק וחוסר אמון בין המשטרה לאזרחים הערבים מהווים גורמים מרכזיים בהיווצרות מצב זה. המשטרה אינה פועלת לאיתור ואיסוף כלי הנשק למרות קריאות של מנהיגי החברה הערבית וארגוני חברה אזרחית ועל אף שקיים מידע רב על כלי הנשק הללו.

אחריות המדינה:

מדיניות אי האכיפה המכוונת וההרסנית של חוקי נשק בחברת הפלסטיים נים אזורי ישראל חייבת להיפסק. חיוני לגבש מדיניות אכיפה שיטתית, אחראית ומעמיקה, תוך הידברות, תיאום ושיתוף פעולה מושכל ורגיש עם גורמים מרכזיים בחברה הערבית.

אחריות החברה האזרחית:

בכוחה של החברה האזרחית בכללותה, ובכוחם של גורמים מובילים בחברה הפלסטינית בישראל, כולל ארגוני נשים פלסטיניות מישראל, להציב דרישה עיקשת לשינוי. בכוחם לתכנן ולהציע דרכי אכיפה מכבדות ובלתי דכאניות שבונות אמון ונמנעות מקרימינליזציה של קבוצות אוכלוסייה שלמות.

6] הידוק האכיפה והפיקוח החלים על כלי ירייה:

צרכי הביטחון האישי של כלל האוכלוסייה מחייבים החלה, הלכה למעשה, של פיקוח רציף, עקבי ושיטתי על נשק ומחזיקי נשק והפעלת סנקציות ממשיות על מפרי החוק.

רמות האכיפה והפיקוח הנוכחיות נכשלות בהקניית ביטחון אישי ראוי למגוון קבוצות באוכלוסייה ומותירה אותן חשופות לפגיעות. גם בתחום הפיקוח לא נערך איסוף נתונים שוטף ומובנה. פיקוח עקבי, מושכל ומעמיק ניזון בהכרח מנתונים המקבצים ממצאים מפעולות פיקוח ואכיפה קודמות. מצבור גדול של נשק ומחזיקי נשק אף מוחרגים בפועל מתוך מנגנוני הבקרה ונותרים כמעט ללא פיקוח: אזרחים תושבי התנחלויות שמופקד בידיהם נשק צבאי אינם כפופים לפיקוח אזרחי של האגף לרישוי כלי ירייה שכן נשקם שייך לצה"ל. צה"ל מצידו אינו מפעיל עליהם ועל נשקם מערך פיקוח מחייב. זהו מצב מסוכן ובלתי ראוי.

אחריות המדינה:

- חיוני להגדיל בדחיפות ובאופן משמעותי את היקף כוח האדם המופקד על פיקוח, בתוך הגוף המרכזי הממונה על כך, האגף לרישוי כלי ירייה.
- בתחום הפיקוח, כמו בתחום הפשיעה בנשק, יש להחיל על האגף לרישוי כלי ירייה (ועל גופים מפקחים נוספים הכפופים לאגף ובעיקר המשטרה) חובת איסוף, פילוח ופרסום של נתונים בהירים על פעילות הפיקוח, כולל: מספר, תדירות וסוג הביקורות שנערכו בתקופה נתונה, מספר, סוג, מקום וטיב הפרות החוק או תנאי הרישיון שהתגלו בביקורות בתקופה זו, מספר, סוג, מקום וטיב הצעדים שננקטו בתגובה להפרות אלה, רשימת הארגונים ובעלי התפקידים המעורבים בהפרות שהתגלו או אחראים להן, רשימת נפגעי ההפרות שהתגלו, אם היו כאלה.
- יש להטיל על כל הגופים החמושים חובת דיווח לאגף לרישוי כלי ירייה ולמשטרה על אירועי פשיעה, תאונות, התאבדויות בכלי נשק, וגניבות של כלי נשק.

- יש להקנות לאגף לרישוי כלי ירייה סמכות לפיקוח על נשק צבאי ומשטרתית במרחב האזרחי. יש להכפיף אזרחים המחזיקים בנשק צבאי, כולל רכזי ביטחון שוטף צבאיים ושומרים בהתנחלויות, לפיקוח של האגף לפי קריטריונים החלים על כלל האזרחים.
- חיוני להנהיג אומדן צרכים תקופתית בידי הגורם האחראי על ארגונים חמושים, לבחינה ועדכון של מספר כלי הירייה ומספר מחזיקי הרישיונות הנחוץ. יש לקבוע קריטריונים שקופים לאומדני צרכים אלה ולתעד ולהנגיש לציבור את ממצאיהם.

אחריות החברה האזרחית:

בתנאים של פיקוח קלוש, יש בכוחם של גורמי חברה אזרחית להפעיל פיקוח חלופי, גם אם חלקי. על ארגוני חברה אזרחית למלא תפקיד מוביל בפעולות של פיקוח אזרחי כדי לצמצם חשיפה של נשים יחידות וגברים יחידים לפגיעות. ניתן לבצע פיקוח אזרחי דרך תלונות למשטרה, לאגף לכלי ירייה, לרשויות מקומיות, ובמקביל לפנות לתקשורת המסחרית ולעשות שימוש במדיה חדשה.

///

הערות שוליים ומראי מקום¹

¹ הערות השוליים של גרסת ה-PDF כוללות גם קישורים למקורות מקוונים. קישורים ארוכים במיוחד הוחלפו ב"היפר-לינק" מקוצר.

² "הוועדה לבחינת רישוי כלי ירייה לשומרים". הוועדה נודעה בתקשורת בתור "וועדת ברינקר" על שם יושב הראש שלה, ניצב בדימוס, דן ברינקר (לימים מנכ"ל המשרד לביטחון פנים).

³ Farr, V., Myrntinen, H., & Schnabel, A. (2009). Sexing the pistol: The gendered impacts of prolific small arms. In *Sexed pistols: The gendered impacts of small arms and light weapons*. Tokyo: United Nations University Press. p. 3. [Translation: Rela Mazali]

⁴ Small Arms Survey. (2012). *Small Arms Survey 2012: Moving Targets*. Cambridge University Press. Introduction, p. 9; Retrieved from <http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/A-Yearbook/2013/en/Small-Arms-Survey-2013-Prelims-Intro-EN.pdf>

⁵ Small Arms Survey. (2012). *Small Arms Survey 2012: Moving Targets*. Cambridge University Press. Chapter 1, p. 1. Retrieved from <http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/A-Yearbook/2013/en/Small-Arms-Survey-2013-Chapter-1-summary-EN.pdf>

⁶ ישראל ביתנו. הממשלה החליטה: החלה הרחבת סמכויות השר יצחק אהרונביץ' והמשרד לביטחון פנים. אוחר 22 בדצמבר מהאתר הרשמי של ישראל ביתנו והוסר בתאריך לא ידוע: <http://goo.gl/4Vt57X>

⁷ אודות רישוי כלי ירייה. אוחר 27 בפברואר 2014 מתוך אתר המשרד לביטחון הפנים, האגף לרישוי ולפיקוח כלי ירייה: http://mops.gov.il/Fire_Arms/About/Pages/About.aspx

⁸ עומרי, א. (14/10/2015). על רקע המצב: הקלות בקבלת רישיון נשק. אוחר 14 באוקטובר 2015 מתוך אתר וויינט: <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4711166,00.html>

⁹ מזלי, ר. (9/1/2016). הנשק של ארדן מסוכן לנשים בישראל. אוחר 10 ביולי 2016 מתוך שיחה מקומית: <http://goo.gl/30pXwQ>

¹⁰ בראון, ג. (11/4/2016). כל עוד הצבא חוקר את עצמו, גם מח"ט שתועד יורה למוות בנער לא יעמד לדין. אוחר 10 ביולי 2016 מתוך שיחה מקומית: <http://goo.gl/FMEiZo>

¹¹ הכנסת. (29/3/2016). אושר סופית: בעקבות המצב הביטחוני, מאבטחים יוכלו לקחת את הנשק גם מחוץ למקום העבודה. אוחר 10 ביולי 2016 מתוך אתר הכנסת: <http://main.knesset.gov.il/News/PressReleases/Pages/press293f.aspx>

¹² הכנסת. (28/6/2016). אושר בקריאה ראשונה: הורדת הגיל למתן רישיונות לכלי ירייה, על מנת לאפשר לחיילות משוחררות לעבוד כמאבטחות. אוחר 10 ביולי 2016 מתוך אתר הכנסת: <http://main.knesset.gov.il/News/PressReleases/Pages/press28616a.aspx>

¹³ ראיון עם בעלים של חברת אבטחה. נערך ע"י רלה מזלי (7/7/2004)

¹⁴ ראו למשל: עדאלה. (9/11/2014). המשטרה הוציאה להורג את הצעיר ח'יר חמדאן. אוחר 26 במאי 2015 מתוך עדאלה: המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל: <http://www.adalah.org/he/content/view/8368>

¹⁵ Azaryahu, M. (1999). The Independence Day military parade: A political history of a patriotic ritual. In E. Lomsky-Feder & E. Ben-Ari (Eds.), *The military and militarism in Israeli society*. Albany, NY: State University of New York Press. pp. 89–117.

¹⁶ Farr, V., Myrntinen, H., & Schnabel, A. (2009). Sexing the pistol: The gendered impacts of prolific small arms. In *Sexed pistols: The gendered impacts of small arms and light weapons*. Tokyo: United Nations University Press. p. 7. [Translation: Rela Mazali]

¹⁷ Small Arms Survey. (2013). *Small Arms Trade Transparency Barometer 2013, covering major exporters*; Retrieved March 17, 2014, from Small Arms Survey website: http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/Weapons_and_Markets/Tools/Transparency_barometer/SAS-Transparency-Barometer-2013.pdf

¹⁸ לנדו, ע. (8/3/2015). רואדה והנשק הישראלי: קשר השתיקה. אוחר 8 בספטמבר 2015 מתוך לא למות טיפס: <http://idanlandau.com/2015/03/08/rwanda-and-israeli-arms/>

¹⁹ בשנת 2014, פרויקט המידע, "המושם", החל לאסוף ולפרסם עובדות ונתונים כלכליים על ייצור וייצוא נשק בישראל או, לדברי פעילות הפרויקט, על: "מחיר התעשייה הצבאית בישראל". אוחר 8 בספטמבר 2015 מתוך: <https://hamushim.wordpress.com/>

²⁰ ארגוני הקמפיון כוללים את: איתר-מעקי – משפטניות לצדק חברתי; אשה לאשה מרכז פמיניסטי; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הצעקתה; לא לאלמות נגד נשים; נגה – המרכז הישראלי לזכויות נפגעי פשיעה; נשים לגופן; פסיכואקטיב – אנשי נשות בריאות הנפש למען זכויות אדם; פרופיל חדש – תנועה לאזרח החברה בישראל; קואליציות נשים לשלום; חופאים לזכויות אדם; שדולת הנשים בישראל; תמורה – המרכז המשפטי למניעת אפליה.

²¹ Anglemyer, A., Horvath, T., & Rutherford, G. (2014). The Accessibility of Firearms and Risk for Suicide and Homicide Victimization Among Household Members. *Annals of Internal Medicine Ann Intern Med*, 160(2), 101–110. Retrieved March 12, 2014, from

<http://annals.org/article.aspx?articleid=1814426>; Cukier, W., & Cairns, J. (2009). Gender, attitudes and the regulation of small arms: Implications for action. In V. Farr, H. Myrtilinen, & A. Schnabel (Eds.), *Sexed pistols: The gendered impacts of small arms and light weapons*. Tokyo: United Nations University Press.

²¹ UN Office for Disarmament Affairs. (2013, September 19). *Statement on the Global Week of Action Against Gun Violence*. Retrieved March 1, 2014, from http://www.iansa-women.org/sites/default/files/newsviews/Statement-on-the-Global-week-of-Action-Against-Gun-Violence_20130904-.pdf [Translation: Rela Mazali]

²² Enloe, C. H. (2010). *Nimo's war, Emma's war: Making feminist sense of the Iraq War*. Berkeley: University of California Press. p. 164. [Translation: Rela Mazali]

טענה זו דומה לטענתם של פליסטינר, אבל וסאראט בדבר השלבים בשינוי בתפיסת נזקים הנגרמים לקבוצות מוחלשות: שיום, האשמה ותביעה לשינוי:

William L.F. Felstiner, Abel Richard L., and Sarat Austin. "The Emergence and Transformation of Disputes: Naming, Blaming, Claiming . . ." *Law & Society Review* 15.3/4 (1980): 631-54. Web

החלטה זו נכללה באימוץ מלא של המלצות "הוועדה לבחינת רישוי כלי ירייה לשומרים" (ראו למעלה, הערה מס' 23); המלצה מספר 7 של הוועדה היתה להפסיק את הנוהג של נטילת נשק הביתה בידי מאבטחים.

²⁴ מזלי, ר. (20/11/2014). מאבטחים יחזרו לקחת נשק הביתה, הנשים ישלמו את המחיר. אוחדר 9 בספטמבר 2014 מתוך שיחה מקומית: <http://goo.gl/zKKISR>. הכנסת. (29/3/2016). אושר סופית: בעקבות המעב הבטחוני, מאבטחים יוכלו לקחת את הנשק גם מחוץ למקום העבודה. אוחדר 10 ביולי 2016 מתוך אתר הכנסת:

<http://main.knesset.gov.il/News/PressReleases/Pages/press293f.aspx>

²⁵ ראו: אישטון. גיבורים נולדים כמותם. אוחדר ב - 12 במרץ 2014 מתוך הבלוג של אישטון:

<http://eishton.wordpress.com/heroes-are-born-in-their-death/>

²⁶ אלמסי, א. (22/7/2013). אובדנות בצר"ל וסקירת הפעילות של משרד ההגנה האמריקני למניעת התאבדויות בעבא ארה"ב. אוחדר 14 בדצמבר 2015 מתוך אתר הכנסת:

<https://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m03261.pdf>

²⁷ Aneja, A., Donohue, J. J., III, & Zhang, A. (2012). *The Impact of Right to Carry Laws and the NRC Report: The Latest Lessons for the Empirical Evaluation of Law and Policy* (Working paper No. 18294). Retrieved August 30, 2015, from NBER website:

<http://www.nber.org/papers/w18294.pdf>;

Anglemyer, A., Horvath, T., & Rutherford, G. (2014). The Accessibility of Firearms and Risk for Suicide and Homicide Victimization Among Household Members. *Annals of Internal Medicine Ann Intern Med*, 160(2), 101-110. Retrieved March 12, 2014, from

<http://annals.org/article.aspx?articleid=1814426>;

Dahlberg, L. L., Ikeda, R. M., & Kresnow, M. (2004). Guns in the Home and Risk of a Violent Death in the Home: Findings from a National Study. *American Journal of Epidemiology*, 160(10), 929-936. Retrieved September 1, 2015, from

<http://aje.oxfordjournals.org/content/160/10/929.long>

²⁸ Wiebe, D. J. (2003). Homicide and suicide risks associated with firearms in the home: A national case-control study. *Annals of Emergency Medicine*, 41(6), 771-782;

Kellermann, A. L., Rivara, F. P., Rushforth, N. B., Banton, J. G., Reay, D. T., Francisco, J. T., . . .

Somes, G. (1993). Gun Ownership as a Risk Factor for Homicide in the Home. *New England Journal of Medicine*, 329(15), 1084-1091;

Hemenway, D., Shinoda-Tagawa, T., & Miller, M. (2002). Firearm availability and female homicide victimization rates among 25 populous high-income countries. *Journal of the American Medical Women's Association* (1972), 57(2), 100-104;

Bailey, J. E. (1997). Risk factors for violent death of women in the home. *Archives of Internal Medicine*, 157(7), 777-782;

Mathews, S., Abrahams, N., Martin, L. J., Vetten, L., Van der Merwe, L., & Jewkes, R. (2014, June). "Every six hours a woman is killed by her intimate partner": A National Study of Female Homicide in South Africa (Medical Research Council Policy Brief No.5). Retrieved

<http://www.mrc.ac.za/policybriefs/woman.pdf>;

Frattaroli, S. (2009, October 14). Q&A: Domestic Violence and Guns. Retrieved from Johns Hopkins Bloomberg School of Public Health <http://www.jhsph.edu/news/stories/2009/frattaroli-domestic-violence.html>;

Campbell, J. C., Webster, D., Koziol-McLain, J., Block, C., Campbell, D., Curry, M. A. . . .

Laughon, K. (2003). Risk Factors for Femicide in Abusive Relationships: Results From a Multisite

- Case Control Study. *Am J Public Health American Journal of Public Health*, 93(7), 1089-1097;
- ²⁹ Donohue, J. J., Aneja, A., & Zhang, A. (2014). The Impact of Right to Carry Laws and the NRC Report: The Latest Lessons for the Empirical Evaluation of Law and Policy. *Stanford Law School, Law and Economics Research Paper Series*, No. 461. Retrieved September 1, 2015, from http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2443681;
- Buchanan, K. (2013). *Firearms-Control Legislation and Policy: Australia*. Retrieved August 3, 2015, from Library of Congress Law Library website: <http://www.loc.gov/law/help/firearms-control/australia.php>;
- Fleegler, E. W., Lee, L. K., Monuteaux, M. C., Hemenway, D., & Mannix, R. (2013). Firearm Legislation and Firearm-Related Fatalities in the United States. *JAMA Internal Medicine*, 173(9), 732-740. Retrieved September 1, 2015, from <http://archinte.jamanetwork.com/article.aspx?articleid=1661390>;
- Andrés, A. R., & Hempstead, K. (2011). Gun control and suicide: The impact of state firearm regulations in the United States, 1995–2004. *Health Policy*, 101(1), 95–103. Retrieved September 2, 2015, from [http://www.healthpolicyjournal.com/article/S0168-8510\(10\)00299-X/abstract](http://www.healthpolicyjournal.com/article/S0168-8510(10)00299-X/abstract);
- Discussion of Private Member's Bill C-391: Brief to the Standing Committee on Public Safety and National Security* (2010, May). Retrieved March 12, 2014, from The Coalition for Gun Control website: http://guncontrol.ca/wp-content/uploads/2015/03/CGC_Brief_C391final.pdf;
- Cukier, W., & Cairns, J. (2009). Gender, attitudes and the regulation of small arms: Implications for action. In V. Farr, H. Myrntinen, & A. Schnabel (Eds.), *Sexed pistols: The gendered impacts of small arms and light weapons*. Tokyo: United Nations University Press. pp. 18–48;
- Webster, D. W., & Starnes, M. (2000). Reexamining the Association Between Child Access Prevention Gun Laws and Unintentional Shooting Deaths of Children. *Pediatrics*, 106(6), 1466–1469. Retrieved September 1, 2015, from <http://pediatrics.aappublications.org/content/106/6/1466.long>;
- רגב, ב., שירי, נ. (2013). אסורים לשימוש. בטחון פנים: כתב עת המשרד לבטחון פנים, גיליון מס' 4. עמ' 14–16.
- אוחזר 27 בפברואר 2014 מתוך: <http://mops.gov.il/Documents/Publications/MopsNewsletter/MNL4October2013/MNL4Oct2013.pdf>
- ³⁰ Cukier, W., & Cairns, J. (2009). Gender, attitudes and the regulation of small arms: Implications for action. In V. Farr, H. Myrntinen, & A. Schnabel (Eds.), *Sexed pistols: The gendered impacts of small arms and light weapons*. Tokyo: United Nations University Press. p. 29
- [Translation: Rela Mazali]
- ³¹ ששון-לוי, א. (2006). *זהויות במדים: גבריות ונשיות בצבא הישראלי*, הוצ' י"ל מאגנס, ירושלים. עמ' 16; 152–3; 161.
- ³² קמיר, א. (1997), איך הרגה הסבירות את האשה: חוס דמם של 'האדם הסביר' וה'ישראלית המצויה' בדוקטרינת הקנטור בהלכת אזולאס, פלילים, כרך נ'. עמ' 137–185.
- ³³ Altinay, A. G. (2004). *The myth of the military-nation: Militarism, gender, and education in Turkey*. Palgrave Macmillan. p. 82.
- ³⁴ Gerami, S. (2005). Islamist Masculinity and Muslim Masculinities. In M. S. Kimmel, J. Hearn, & R. W. Connell (Eds.), *Handbook of Studies on Men & Masculinities*. London: SAGE Publications. p. 449. Quoted in: Adibi, H., Dr. (2006, October 27). *Sociology of Masculinity in the Middle East*. Paper presented at Social Change in the 21st Century Conference in Carseldine Campus, Queensland University of Technology, Brisbane. Retrieved from <http://eprints.qut.edu.au/6069/1/6069.pdf>
- ³⁵ Fish, J. N., & Mncayi, P. (2009). Securing private spaces: Gendered labour, violence and democratization in South Africa. In V. Farr, H. Myrntinen, & A. Schnabel (Eds.), *Sexed pistols: The gendered impacts of small arms and light weapons*. Tokyo: United Nations University Press. p. 300.
- ³⁶ Ross, A. (1995). Cowboys, Cadillacs, and Cosmonauts: Families, Film Genres and Technocultures. In K. Mehuron & G. Percesepe (Eds.), *Free Spirits: Feminist Philosophers on Culture*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall. pp. 52–65.
- ³⁷ ששון-לוי, א. (2006). *זהויות במדים: גבריות ונשיות בצבא הישראלי*, הוצ' י"ל מאגנס, ירושלים. עמ' 16; 152–3; 161.
- ³⁸ הקבוצה שדורגה שנייה בתדירות הפגיעות והמוות בירי היא של גברים בני 30 עד 44.
- ³⁹ Bevan, J., & Florquin, N. (2006). *Small Arms Survey: Few Options but the Gun: Angry Young Men*. Chapter 12. p. 297.. Retrieved March 18, 2014, from Small Arms Survey website:

<http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/A-Yearbook/2006/en/Small-Arms-Survey-2006-Chapter-12-EN.pdf>

⁴⁰ מידע שנשמר ליזמת "האקדח על שולחן המטבח" על ידי האגף לכלי ירייה, המשרד לביטחון פנים, בעקבות בקשה למידע תחת חוק חופש מידע, יולי 2014.

⁴¹ Bevan, J., & Florquin, N. (2006). Small Arms Survey: *Few Options but the Gun: Angry Young Men*. Chapter 12. Retrieved March 18, 2014, from Small Arms Survey website:

<http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/A-Yearbook/2006/en/Small-Arms-Survey-2006-Chapter-12-EN.pdf>;

Cukier, W., & Cairns, J. (2009). Gender, attitudes and the regulation of small arms: Implications for action. In V. Farr, H. Myrntinen, & A. Schnabel (Eds.), *Sexed pistols: The gendered impacts of small arms and light weapons*. Tokyo: United Nations University Press. p. 21.

⁴² Cukier, W., & Cairns, J. (2009). Gender, attitudes and the regulation of small arms: Implications for action. In V. Farr, H. Myrntinen, & A. Schnabel (Eds.), *Sexed pistols: The gendered impacts of small arms and light weapons*. Tokyo: United Nations University Press. p. 21.

⁴³ Anglemeyer, A., Horvath, T., & Rutherford, G. (2014). The Accessibility of Firearms and Risk for Suicide and Homicide Victimization Among Household Members. *Annals of Internal Medicine* Ann Intern Med, 160(2), 101-110. Retrieved March 12, 2014, from

<http://annals.org/article.aspx?articleid=1814426>

⁴⁴ Cukier, W., & Cairns, J. (2009). Gender, attitudes and the regulation of small arms: Implications for action. In V. Farr, H. Myrntinen, & A. Schnabel (Eds.), *Sexed pistols: The gendered impacts of small arms and light weapons*. Tokyo: United Nations University Press. p. 22.

⁴⁵ ירון, ל. (23/2/2016). הוועדה נגד אלימות במשפחה: להקים כוח משטרי מיוחד ומוענות לגברים מכים. אוחדר 28 בפברואר, 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/murder/premium-1.2859974>

⁴⁶ Discussion of Private Member's Bill C-391: Brief to the Standing Committee on Public Safety and National Security (2010, May). Retrieved March 12, 2014, from The Coalition for Gun Control website: http://guncontrol.ca/wp-content/uploads/2015/03/CGC_Brief_C391final.pdf [Translation: Rela Mazali]

⁴⁷ Donohue, J. J., Aneja, A., & Zhang, A. (2014). The Impact of Right to Carry Laws and the NRC Report: The Latest Lessons for the Empirical Evaluation of Law and Policy. *Stanford Law School, Law and Economics Research Paper Series*, No. 461. Retrieved September 1, 2015, from

http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2443681

⁴⁸ Fleegler, E. W., Lee, L. K., Monuteaux, M. C., Hemenway, D., & Mannix, R. (2013). Firearm Legislation and Firearm-Related Fatalities in the United States. *JAMA Internal Medicine*, 173(9), 732-740. Retrieved September 1, 2015, from

<http://archinte.jamanetwork.com/article.aspx?articleid=1661390>

⁴⁹ Andrés, A. R., & Hempstead, K. (2011). Gun control and suicide: The impact of state firearm regulations in the United States, 1995–2004. *Health Policy*, 101(1), 95-103. Retrieved September 2, 2015, from [http://www.healthpolicyviri.com/article/S0168-8510\(10\)00299-X/abstract](http://www.healthpolicyviri.com/article/S0168-8510(10)00299-X/abstract)

⁵⁰ עדכון מפרויקט "האקדח על שולחן המטבח". אוחדר 16 בספטמבר 2015 מתוך אתר אשה לאשה: <http://isha.org.il/?p=11921>

⁵¹ Shalhoub-Kevorkian, N. (2010). Palestinian Women and the Politics of Invisibility: Towards a Feminist Methodology. *Peace Prints: South Asian Journal of Peacebuilding*, 3(1). Retrieved March 21, 2014, from http://mada-research.org/en/files/2013/07/shalhoub-kevorkian_politics_of_invisibility.pdf

⁵² Mazali, R. (2009). The Gun on the Kitchen Table: The Sexist Sub-Text of Private Policing in Israel. In V. Farr, H. Myrntinen, & A. Schnabel (Eds.), *Sexed pistols: The gendered impacts of small arms and light weapons*. Tokyo: United Nations University Press. p. 273. [Translation: Rela Mazali]

⁵³ קטל נשים בישראל 2002-2010. אוחדר 19 במרץ, 2014 מתוך אתר עמותות לא אלימות

<http://no2violence.co.il/2002-2010-קטל-נשים-בישראל>

⁵⁴ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2013). דוח על המצב הדמוגרפי בישראל 2011. אוחדר 19 במרץ, 2014 מתוך אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה: http://www.cbs.gov.il/population/demo_skira.pdf

⁵⁵ אשכנזי, א. (13/3/2015). הפשע והאלימות השתלטו על המגזר הערבי - והוא צמח לפתרונות. אוחדר 10

בפברואר, 2016 מתוך אתר וואלה! <http://elections.walla.co.il/item/2837188>

- 56 הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2016). עולי בריה"מ לשעבר לרגל 25 שנה לגל העלייה, סטטיסטיקה 148. אוחד 11 אפריל 2016 מתוך אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה: http://www.cbs.gov.il/statistical/immigration_ussr_h148.pdf. עמ' 2.
- 57 יונגמן, ר., שוקד, מ. (2012). עולי אתיופיה: עיון בתופעת האובדנות בקרב עולי אתיופיה. *עיונים בתקומת ישראל*, 22, 179-203. אוחד 19 במרץ, 2014. מתוך: <http://www.israel-sociology.org.il/uploadimages/idspirsumim24042013.pdf>. עמ' 179.
- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2013). דוח על המצב הדמוגרפי בישראל 2011. עמ' 1. אוחד 19 במרץ, 2014 מתוך אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה: http://www.cbs.gov.il/population/demo_skira.pdf.
- 58 Mazali, R. (2009). The Gun on the Kitchen Table: The Sexist Sub-Text of Private Policing in Israel. In V. Farr, H. Myrntinen, & A. Schnabel (Eds.), *Sexed pistols: The gendered impacts of small arms and light weapons*. Tokyo: United Nations University Press. p. 272-273.
- 59 חסן, מ. (1999). הפוליטיקה של הכבוד: הפטריארכיה, המדינה ורצח נשים בשם כבוד המשפחה. בתוך: א. פרידמן, ח. נוה, ס. פוגל-ביז'או, ד. יזרעאלי, ה. דהאן-קלב, מ. חסן, מין, מגדר, פוליטיקה. תל אביב: הקיבוץ המאוחד. עמ' 204.
- מסארי, נ. (2009/1/2). *כבודו המפוקפק של הגבר*. אוחד 22 במרץ, 2014 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/opinions/1.1243172>.
- Kassem, F. (2010). Counter-Memory: Palestinian Women Naming Historical Events. In R. A. Kanaaneh & I. Nusair (Eds.), *Displaced at home: Ethnicity and gender among Palestinians in Israel* (pp. 104-105). Albany, NY: State University of New York Press.
- 60 שער שיש: סיכום והמלצות (2003). מתוך דוח ועדת החקירה הממלכתית לבידור התנגשויות בין כוחות הביטחון לבין אזרחים ישראלים באוקטובר 2000. המלצה מס' 17. אוחד 21 במרץ 2014 <http://uri.mitkadem.co.il/vaadat-or/vaadat-or-part6.html>
- דוח 'בטרם' על היפגעות ילדים בחברה הערבית בישראל (2012). אוחד 21 במרץ, 2014 <http://www.beterem.org/download/files/00011104.pdf>. עמ' 24.
- עאסי, נ. (2011). דוח הוועדה הבין-משרדית לבטיחות ילדים בחברה הערבית. אוחד 20 במרץ, 2014: http://www.beterem.org/download/files/00005162_1.pdf. עמ' 17-19.
- אידר, ש. (30/1/2014). במגזר הערבי מחפשים פתרון להתפשטות הנשק הלא חוקי. אוחד 20 במרץ, 2014 מתוך אתר אל-מוניטור: <http://www.al-monitor.com/pulse/iw/contents/articles/originals/2014/01/esawi-frii-interview-arab-israelis-violence-arms-police.html#>
- עו"מאן, נ. כהן, א. & בן יפת, י. (2012). דו"ח הגזענות 2012. אוחד 22 במרץ, 2014 מתוך אתר המטה למאבק בגזענות בישראל: <http://www.mossawa.org/uploads/The2012RacismReport.pdf>. עמ' 88-89.
- 61 ענבוסי, ר. (2014). חוק מזניח גורר הזנחה של החוק. עורך הדין, (22). אוחד 21 במרץ, 2014, מתוך: <http://www.dmaq.co.il/pub/israelbar/pdf22/82.pdf>
- 62 הדו"ח השנתי של בצלם ל-2011: עלייה חדה בהרג אזרחים פלסטינים לא מעורבים בלחימה בשנת 2011 (21 במרץ, 2012). אוחד 22 מרץ, 2014 מתוך אתר בצלם - מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים http://www.btselem.org/hebrew/press_releases/20120321_2011_annual_report
- 63 אל המעיין: ההשפעה ההומניטרית של השתלטות מתנחלים על מעיינות פלסטיניים (מרץ 2012). אוחד 22 במרץ, 2014 מתוך אתר האומות המיוחדות, המשרד לתיאום עניינים הומיטריים - OCHA http://www.ochaopt.org/documents/ocha_opt_springs_report_march_2012_hebrew.pdf
- 64 Barr, C., & Masters, S. (2011, October). *Why Women? Effective engagement for small arms control*. Retrieved March 18, 2014, from IANSA Women's Network website: http://iansa-women.org/sites/default/files/newsviews/iansa_why_women_2011.pdf. p. 10. [Translation: Rela Mazali]
- 65 Peltz, A. T. (2006). *Gender-Based Violence in Palestine*. Retrieved October 22, 2015, from MIFTAH - The Palestinian Initiative for the Promotion of Global Dialogue and Democracy website: http://miftah.org/Publications/Books/Gender_Based_Violence_in_Palestine.pdf. p. 13. [Translation: Rela Mazali]
- 66 Shalhoub-Kevorkian, N. (2010). Palestinian Women and the Politics of Invisibility: Towards a Feminist Methodology. *Peace Prints: South Asian Journal of Peacebuilding*, 3(1). Retrieved March 21, 2014, from http://mada-research.org/en/files/2013/07/shalhoub-kevorkian_politics_of_invisibility.pdf. p. 5. [Translation: Rela Mazali]
- 67 Peltz, A. T. (2006). *Gender-Based Violence in Palestine*. Retrieved October 22, 2015, from MIFTAH - The Palestinian Initiative for the Promotion of Global Dialogue and Democracy website: http://miftah.org/Publications/Books/Gender_Based_Violence_in_Palestine.pdf. p. 10. [Translation: Rela Mazali]

- ⁶⁸ Barr, C., & Masters, S. (2011, October). *Why Women? Effective engagement for small arms control*. Retrieved March 18, 2014, from IANSA Women's Network website: http://iansa-women.org/sites/default/files/newsviews/iansa_why_women_2011.pdf, p. 9. [Translation: Rela Mazali]
- ⁶⁹ מכתב בחתימת ע"ד סמדר בן-נתן ורלה מזלי, "האקדח על שולחן המטבח" אל: רב ניצב יוחנן דיניו ורם רותם פלג, הנדון: איסוף ופילוח נתונים בנושא אלימות נגד נשים ומעורבות כל נשק בעבירות, 8 יולי 2012.
- ⁷⁰ Resolution 2117 (2013). Adopted by the Security Council at its 7036th meeting, on 26 September 2013. p. 2. [Translation: Rela Mazali]
- ⁷¹ Resolution 2117 (2013). Adopted by the Security Council at its 7036th meeting, on 26 September 2013. p. 5. [Translation: Rela Mazali]
- ⁷² הכנסת. (29/3/2016). אושר סופית: בעקבות המצב הביטחוני, מאבטחים יוכלו לוקח את הנשק גם מחוץ למקום העבודה. אוחר 10 ביולי 2016 מתוך אתר הכנסת: <http://main.knesset.gov.il/News/PressReleases/Pages/press293f.aspx>
- ⁷³ מספר כתבות התקשורת בהן הוזכר "האקדח על שולחן המטבח" הגיע בשנת 2013 לכ-70; ראו בין היתר: אפרים, ע. (27/3/2013). עוד רצח בנשק מאבטחים: 30 מור למוות בעשור. ווייט: http://www.ynet.co.il/articles/0_7340_L-4361229_00.html;
- יעקב, נ., ברנבסקי, י. סבן, א. (28/3/2013). אבא תפס את הראש של אמא, סובב אותה אליו וירה בה במצח. ישראל היום: <http://www.israelhayom.co.il/article/80837>
- שלינגר, י. (2/3/2013). תחקיר: מדוע מאבטחים יוצאים עם הנשק מהעבודה? סופשבו מעריב: <http://www.nrj.co.il/online/1/ART2/446/853.html?hp=1&cat=353&loc=3>
- ערוץ 2, חדשות, אייטס שני במהדורה, (27/3/2013); <http://www.mako.co.il/news-law/crime/Article-0974b361a0dad31004.htm&sCh=3d385dd2dd5d4110&pId=1575680455>
- ⁷⁴ ראו למשל: הכנסת. (24/4/2013). ועדת הפנים והגנת הסביבה. פרוטוקול מס' 6.
- ⁷⁵ הנחיות השר לביטחון הפנים הנוגעות למדיניות אחזקת כלי ירייה בידי מאבטחים, אתר המשרד לביטחון הפנים, 31/07/2013
- ⁷⁶ ראו: כהן, ג. (7/3/2014). סקר: 15% מהמאבטחים לוקחים את הנשק הביתה בתום המשמרת. אוחר 23 במרץ, 2014 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/education/premium-1.2263027>
- ⁷⁷ ועדת הפנים והגנת הסביבה (9/3/2016). שידור דיון בהצעת חוק כלי היריה (תיקון מס' 18), התשע"ו-2016. אוחר מתוך אתר הכנסת: <http://main.knesset.gov.il/Activity/committees/Pages/AllCommitteesBroadcast.aspx?TopicID=10281>
- [דקה 1:35:10]
- ⁷⁸ קטל נשים בישראל 2002-2010. אוחר 19 במרץ, 2014 מתוך אתר עמותת לא לאלמות <http://www.isha.org.il/>; אשה לאשה מרכז פמיניסטי <http://wp.me/P3dNXt-dn>; <http://www.legalweapon.org.il/about.asp>
- ⁷⁹ העמותה לקידום תרבות הנשק בישראל: <http://www.legalweapon.org.il/about.asp>
- ⁸⁰ השדולה לעיצוב מדיניות נשיאת כלי ירייה בישראל. אוחר מתוך אתר הכנסת: <http://www.knesset.gov.il/lobby/heb/LobbyPage.asp?lobby=388>
- ⁸¹ "החל משנת 1992 ועד היום, 5 ועדות שונות אשר בחנו את הסוגיה", מתוך: דין וחשבון הוועדה לבחינת מערך רישוי כלי ירייה לשומרים, יולי 2005, עמ' 4. אוחר 4 ביולי, 2014, מתוך אתר המשרד לביטחון הפנים: <http://mops.gov.il/Documents/Publications/Firearms/Reports/BrinkerReport.pdf>
- ⁸² הוועדה הבין משרדית לביור מדיניות רישוי כלי ירייה: דין וחשבון. אוגוסט תשנ"ג, 1993, עמ' 9. אוחר 7 ביולי, 2014, מתוך אתר המשרד לביטחון הפנים [ההדגשה של מחברות הדוח הנוכחי]: <http://mops.gov.il/Documents/Publications/Firearms/Reports/CohenReport.pdf>
- ⁸³ דין וחשבון הוועדה לבחינת מערך רישוי כלי ירייה לשומרים, יולי 2005, עמ' 12. אוחר 4 ביולי, 2014, מתוך אתר המשרד לביטחון הפנים: <http://mops.gov.il/Documents/Publications/Firearms/Reports/BrinkerReport.pdf>
- ⁸⁴ ועדת החקירה לעניין הטבח במערת המכפלה בחברון, התשנ"ד, עמ' 152-153.
- ⁸⁵ פרוטוקול פגישה מיום 8/7/2014, המשרד לביטחון הפנים; הפגישה נערכה עם נציגות "האקדח על שולחן המטבח" בעקבות בקשה למידע תחת חוק חופש מידע.
- ⁸⁶ מכתב מאת ס"צ ע"ד שלומית לנדס, האגף לחקירות ולמודיעין, משרת ישראל. (26/6/2014). הנדון: איסוף נתונים על ידי משרת ישראל בנושא נשק חם המעורב בעבירות. סימוכין: 58058414; התקבל במשרד ע"ד סמדר בן-נתן ב-2 ביולי 2014.
- ⁸⁷ מבקר המדינה. (2014). דוח שנתי 164 לשנת 2013 ולחשובות שנת הכספים 2012. עמ' 353-400. אוחר 7 ביולי, 2014, מתוך אתר מבקר המדינה: <http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Pages/248.aspx>
- ⁸⁸ רישיון פרטי מונעק לפי סעיף 4 לחוק כלי ירייה, הרשאה מונעקת על ידי בעל הרישיון המיוחד לפי הסמכה בסעיפים 9, 10.

- ⁸⁹ פרוטוקול פגישה מיום 8/7/2014, המשרד לביטחון הפנים; הפגישה נערכה עם נציגות "האקדח על שולחן המטבח" בעקבות בקשה למידע תחת חוק חופש מידע.
- ⁹⁰ מכתב מאת מר יעקב עמית, מנהל האגף לרישוי כלי ירייה, 4 בפברואר 2013, מס. תיק פ-4; התקבל בדואר אלקטרוני במשרד ע"ד סמדר בן-נתן, ב-4 בפברואר 2013.
- ⁹¹ מכתב מאת היחידה לפניות ולתלונות הציבור הממונה על יישום חוק חופש המידע, משרד הביטחון, 27 במרץ 2014, סימוכין: פ-52683.
- ⁹² פרוטוקול פגישה מיום 8/7/2014, המשרד לביטחון הפנים; הפגישה נערכה עם נציגות "האקדח על שולחן המטבח" בעקבות בקשה למידע תחת חוק חופש מידע.
- ⁹³ ראו, למשל, עדות השר לביטחון פנים בפני וועדת הפנים והגנת הסביבה, מוצגים בהמשך, מתוך: הכנסת. ועדת הפנים והגנת הסביבה. (31/7/2013). *פרוטוקול מס' 84*. אוחר 7 ביולי, 2014 מתוך אתר הכנסת: <http://main.knesset.gov.il/Activity/committees/InternalAffairs/Pages/CommitteeProtocols.aspx>
- ⁹⁴ לדוגמה: טל, א. (2007). *נתונים על הפקרת נשק על-ידי אזרחים בישראל*. הכנסת, מרכז המחקר והמידע. אוחר 26 באוקטובר, 1993, עמ' 9. אוחר 7 ביולי, 2014 מתוך אתר הכנסת: <http://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m01900.pdf>
- דוגמה אחרת העושה שימוש לא ברור בסיווג "פעילים": "כלל הכלים הפעילים של מערכת כלי ירייה, בבעלות פרטית וארגונים מורשים", מתוך: הוועדה הבין משרדית לביטחון מדיניות רישוי כלי ירייה: דין וחשבון, אוגוסט תשנ"ג, 1993, עמ' 9. אוחר 7 ביולי, 2014 מתוך אתר המשרד לביטחון הפנים: <http://mops.gov.il/Documents/Publications/Firearms/Reports/CohenReport.pdf>
- ⁹⁵ ראו, למשל, מבקר המדינה. (2014). *דוח שנתי 164 לשנת 2013 ולחשבונית שנת הכספים 2012*. עמ' 354. אוחר 7 ביולי, 2014 מתוך אתר מבקר המדינה: <http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Pages/248.aspx>
- ⁹⁶ מבקר המדינה. (2014). *דוח שנתי 164 לשנת 2013 ולחשבונית שנת הכספים 2012*. עמ' 368. אוחר 7 ביולי, 2014 מתוך אתר מבקר המדינה: <http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Pages/248.aspx>
- ⁹⁷ לדוגמה, בפגישת עבודה עם נציגות/ות המשרד לביטחון הפנים, משרד המשפטים והמטרה, 8 יולי, 2014. אוחר 7 ביולי, 2014 מתוך אתר מבקר המדינה: (2014). *דוח שנתי 164 לשנת 2013 ולחשבונית שנת הכספים 2012*. עמ' 353. אוחר 7 ביולי, 2014 מתוך אתר מבקר המדינה: <http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Pages/248.aspx>
- ⁹⁸ סעיפים 5, 4, 9, 10 לחוק כלי הירייה, תש"ט – 1949. (להלן: החוק)
- ⁹⁹ סעיף 5 לחוק כלי הירייה, תש"ט – 1949
- ¹⁰⁰ לפי סעיף 21 לחוק השר לביטחון פנים ממונה על ביצוע החוק והוא העביר את סמכויותיו לאגף לרישוי כלי ירייה. עד לחודש מרץ 2011 הסמכויות היו ביד משרד הפנים, שהאגף לרישוי כלי ירייה היה כפוף אליו. בעקבות העברת הסמכויות (נחלק ממלצות "ועדת ברינקר" לריכוז הסמכויות הקשורות לכלי ירייה) הועבר האגף לאחריות המשרד לביטחון הפנים. השר לביטחון הפנים ... ממנה על ביצוע החוק, ולפי עיסוק בכלי ירייה מחייב רישיון מהאגף לרישוי כלי ירייה ... במשרד לביטחון הפנים" (מבקר המדינה. (2014). *דוח שנתי 164 לשנת 2013 ולחשבונית שנת הכספים 2012*. עמ' 353)
- ¹⁰² מבקר המדינה. (2014). *דוח שנתי 164 לשנת 2013 ולחשבונית שנת הכספים 2012*. עמ' 353. אוחר 7 ביולי, 2014 מתוך אתר מבקר המדינה: <http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Pages/248.aspx>
- ¹⁰³ ע"פ 4372/13 אגנה וסיסי נ' מדינת ישראל. פורסם ב – 6/8/2014
- <http://www.psika.net/292759-7878.html> <http://www.psika.net/292759-7878.html> [אוחר 8 בפברואר 2016]
- ¹⁰⁴ בת שבע בן לול-יחיא. (2013). אוחר 22 ביולי 2014 מתוך אתר עמותת לא לאלמות: <https://no2violence.co.il/murders-stats/bathsheba-ben-lulu-yahya-2012/>
- ¹⁰⁵ תושב אילת התאבד במטווח. (6/3/2013). אוחר 6 במרץ 2013 מתוך אתר ערב ערב בבאילת: <http://www.ereverev.co.il/article.asp?id=17212>
- ¹⁰⁶ יגנה, י. איזקס, ס. (20/5/2013). 4 הרוגים בירי בבנק בבאר שבע. המניע: הבנק חסם את כרטיס האשראי של היורה. אוחר 3 בפברואר 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/law/1.2025155>
- ¹⁰⁷ ברינו, י. (14/10/2012). אדם ירה בעצמו למוות בתחנת משטרת מעלה אדומים. אוחר 3 בפברואר 2016 מתוך אתר וואלה חדשות: <http://news.walla.co.il/item/2575217>
- ¹⁰⁸ ג., קובוביץ, י. שפיגל, ג. (2/1/2016). *אביו של נשאת מלחם הוסיף להחזיק נשק ברישיון אף שבנו תקף חייל*. אוחר 8 בפברואר 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/politics/1.2812660>
- ¹⁰⁹ דין וחשבון הוועדה לבחינת מערך רישוי כלי ירייה לשומרים, יולי 2005, עמ' 21. אוחר 4 ביולי, 2014, מתוך אתר המשרד לביטחון הפנים: <http://mops.gov.il/Documents/Publications/Firearms/Reports/BrinkerReport.pdf>
- ¹¹⁰ 1. העברת הטיפול ברישוי כלי ירייה לשומרים בחברות שמירה (ורישוי כלי ירייה פרטיים גם כן) לאחריות המשרד לביטחון הפנים". דין וחשבון הוועדה לבחינת מערך רישוי כלי ירייה לשומרים, יולי 2005, עמ' 6. אוחר 15 ביולי 2014 מתוך אתר המשרד לביטחון הפנים: <http://mops.gov.il/Documents/Publications/Firearms/Reports/BrinkerReport.pdf>

¹¹¹ הכנסת. ועדת הפנים והגנת הסביבה. (31/7/2013). פרוטוקול מס' 84. אוחד 7 ביולי, 2014 מתוך אתר הכנסת.

¹¹² הוועדה הבין משרדית לבירור מדיניות רישוי כלי ירייה: דין וחשבון, אוגוסט תשנ"ג, 1993, עמ' 9. אוחד 7 ביולי, 2014, מתוך אתר המשרד לביטחון הפנים:

<http://mops.gov.il/Documents/Publications/Firearms/Reports/CohenReport.pdf>

¹¹³ מבקר המדינה. (2014). דוח שנתי 164 לשנת 2013 ולחשבונית שנת הכספים 2012. עמ' 359. אוחד 7 ביולי, 2014 מתוך אתר מבקר המדינה: <http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Pages/248.aspx>

¹¹⁴ "יש יותר מ-14,000 כלי ירייה ללא רישיון תקף, והם מוחזקים שלא כדין". מבקר המדינה. (2014). רישוי כלי ירייה והפיקוח על אחזקתם, מתוך: דוח שנתי 164 לשנת 2013 ולחשבונית שנת הכספים 2012. עמ' 362. אוחד 7 ביולי, 2014 מתוך אתר מבקר המדינה: <http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Pages/248.aspx>

¹¹⁵ על כלי ירייה שתוקף רישיונם פג, כתב מבקר הפנים של המשרד לביטחון הפנים (במרץ 2014), כי: "מדיניות השר בנוגע לצמצום ממשי במספר כלי היריה המוחזקים [בידי הציבור] ללא רישיון אינה מיושמת הלכה למעשה".

מבקר המדינה. (2014). דוח שנתי 164 לשנת 2013 ולחשבונית שנת הכספים 2012. עמ' 360. אוחד 7 ביולי, 2014 מתוך אתר מבקר המדינה: <http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Pages/248.aspx>

¹¹⁶ משרד הפנים, נתוני כלי ירייה אזרחיים, נכון ליום 1 במאי 2009: <http://www.moin.gov.il/Apps/PubWebSite/PageByItem.nsf/0/038CFC573FAC6BAC422571E80029F39>

9F39 (המסמך אוחד והועתק ב-2009 ומאז הוסר מאתר משרד הפנים, אולי עקב המעבר של "אגף כלי ירייה" למשרד לביטחון פנים ב-2011). טבלה זו מספקת עוד דוגמה מובהקת לנתונים מבלבליים: היא כוללת שורות נוספות הנוקבות במספרים ל: "נשק בידי תושבים לא פעילים – 7,637" וכן ל: "נשק ללא רישיון תקף – 13,137". לא ברור אם שורות אלה מציגות פירוט של מצבור הנשק הפרטי ללא רישיונות תקפים או האם אלה סיווגים נוספים ומצבור נשק נוספים. כמובן, לא ברור אם אותם רישיונות חסרים הם רישיונות כלי הנשק או הרישיונות של מי שמחזיק בכלי הנשק.

¹¹⁷ המשרד לביטחון הפנים. (2013). שנתון המשרד לביטחון הפנים: סיכום פעילות המשרד לשנת 2012. עמ' 118. אוחד 17 ביולי 2014 מתוך אתר המשרד לביטחון הפנים:

<http://mops.gov.il/Documents/Publications/HofeshHamaida/SummaryReport2012.pdf>

¹¹⁸ בודט, ש., גבאי, ש. (2013). השוטרים נדהמו: כנגד 245 כלי נשק לתתנה. אוחד 16 בספטמבר 2015 מתוך אתר וואלה! חדשות: <http://news.walla.co.il/item/2650978>

¹¹⁹ מבקר המדינה. (1998). דוח שנתי 48, לשנת 1997 לחשבונית, שנת הכספים 1996. עמ' 525. אוחד 16 ביולי, 2014 מתוך אתר מבקר המדינה:

<http://old.mevaker.gov.il/serve/contentTree.asp?bookid=147&id=134&contentid=&parentcid=undefined&sw=1366&hw=698>

¹²⁰ הוועדה למניעת אלימות במשפחה, ועדת המשנה לנושא נשק צבאי ואזרחי: דין וחשבון מסכם, תשרי תשנ"ט, 1998. נספח ג', עמ' 24; נספח ו', עמ' 33. אוחד 16 ביולי, 2014 מתוך אתר המשרד לביטחון הפנים:

<http://mops.gov.il/Documents/Publications/Firearms/Reports/SubCommitteeReport.pdf>

¹²¹ משרד הפנים, נתוני כלי ירייה אזרחיים, נכון ליום 1 במאי 2009: <http://www.moin.gov.il/Apps/PubWebSite/PageByItem.nsf/0/038CFC573FAC6BAC422571E80029F39>

9F39 (המסמך אוחד והועתק ב-2009 ומאז הוסר מאתר משרד הפנים, ראו הערה 116 למעלה) מספר הרישיונות לכלי ירייה פרטיים עמד על 159,438 (בסוף 2012); מספר כלי היריה עמד על 150,790 (בנוב' 2013). (מכתב מאת יואל לוי, סמנכ"ל בכיר לתפעול והממונה על חוק חופש מידע, המשרד לביטחון הפנים, 26 במרץ 2014, סימוני 01874714; התקבל במשרד עו"ד סמדר בן-נתן.)

¹²² מכתב מאת יואל לוי, סמנכ"ל בכיר לתפעול והממונה על חוק חופש מידע, המשרד לביטחון הפנים, 26 במרץ 2014, סימוני 01874714; התקבל במשרד עו"ד סמדר בן-נתן

¹²³ זאת ועוד, כבר בדוח מבקר המדינה מ-1998, נמסר על "כ-25,000 מחזיקי כלי ירייה שלא כדין מלפני 1992" שלא נכללו בדיווחי "אגף כלי ירייה" או בפעולתה "להסדרת עניינם של מחזיקי כלי ירייה שלא כדין". (מבקר המדינה. (1998). דוח שנתי 48, לשנת 1997 לחשבונית, שנת הכספים 1996. עמ' 538. אוחד 16 ביולי, 2014 מתוך אתר מבקר המדינה:

<http://old.mevaker.gov.il/serve/contentTree.asp?bookid=147&id=134&contentid=&parentcid=undefined&sw=1366&hw=698>

¹²⁵ הכנסת. ועדת הפנים והגנת הסביבה. (20/5/2013). הרפורמה והתבחינים בהפקדת כלי נשק של מאבטחים, פרוטוקול מס' 26. אוחד 7 במרץ 2014 מתוך אתר הכנסת:

<http://main.knesset.gov.il/Activity/committees/Pages/AllCommitteesAgenda.aspx?Tab=3&ItemID=482403>

¹²⁶ כהן, ג. (20/11/2014). השר לביטחון פנים אישר הקלות ברישוי נשק ב-42 יישובים אך הרשימה חסיה. אוחד 20 בנובמבר 2014 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/politics/1.2491578>

127 בהיעדר רשימה חלקית או מלאה של הארגונים המורשים להחזיק בנשק ארגוני, כפי שיפורט בהמשך, ניתן רק לשרת שחברת החשמל היא אחד הארגונים הללו. מקור פרטי האירוע: חדשות נענע. (28/12/2000). נהג חברת החשמל ירה במנהל המחלקה שלו. אוחר 8 בפברואר 2016 מתוך אתר חדשות נענע: <http://news.nana10.co.il/Article/?ArticleID=19718>

128 נתונים שנאספו על ידי "האקדח על שולחן המטבח".

129 נתונים שנאספו על ידי "האקדח על שולחן המטבח".

130 אלקבץ, ג. (9/5/2013). גנב את הנשק של אחיו והתאבד. אוחר 8 בפברואר 2016 מתוך אתר מיינט: http://www.mynet.co.il/articles/0,7340,L-4377725_00,html

131 פרוטוקולים, מ. (17/11/2014). מאבק שליטה בשוק השמירה במלאבס. אוחר 7 בפברואר 2016 מתוך אתר פוסטה: <http://goo.gl/HmsJT1>

132 פולבר, ש. (29/3/2016). 17 שנות מאסר נגזרו על גבר בן 71 שביצע עבירות מין בתשעה מנדיו. אוחר 29 במרץ 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/law/premium-1.2898382>

133 בנדט, ש. (8/7/2016). חיים שם קץ לחייו – שעות אחר התאבדות בנו: 'היה אב מסור'. אוחר 9 ביולי 2016 מתוך אתר וואלה חדשות: <http://news.walla.co.il/item/2977266>

134 הוועדה הבין משרדית לבירור מדיניות רישוי כלי ירייה: דין וחשבון, אוגוסט תשנ"ג, 1993, עמ' 9-10. אוחר 7 ביולי, 2014, מתוך אתר המשרד לביטחון הפנים: <http://mops.gov.il/Documents/Publications/Firearms/Reports/CohenReport.pdf>

135 מבקר המדינה. (1998). דוח שנתי 48, לשנת 1997 לחשבונות, שנת הכספים 1996. עמ' 525. אוחר 16 ביולי, 2014 מתוך אתר מבקר המדינה: <http://old.mevaker.gov.il/serve/contentTree.asp?bookid=147&id=134&contentid=&parentid=undefined&sw=1366&hw=698>

136 הוועדה למניעת אלימות במשפחה, ועדת המשנה לנושא נשק צבאי ואזרחי: דין וחשבון מסכם, תשרי תשנ"ט, 1998. נספח ו', עמ' 33. אוחר 16 ביולי, 2014 מתוך אתר המשרד לביטחון הפנים: <http://mops.gov.il/Documents/Publications/Firearms/Reports/SubCommitteeReport.pdf>

137 הוועדה למניעת אלימות במשפחה, ועדת המשנה לנושא נשק צבאי ואזרחי: דין וחשבון מסכם, תשרי תשנ"ט, 1998. נספח ו', עמ' 33. אוחר 16 ביולי, 2014 מתוך אתר המשרד לביטחון הפנים: <http://mops.gov.il/Documents/Publications/Firearms/Reports/SubCommitteeReport.pdf>

138 טל, א. (2007). נתונים על הפקרת נשק על-ידי אזרחים בישראל. הכנסת, מרכז המחקר והמידע. אוחר 26 באוקטובר, 2015 מתוך אתר הכנסת: <http://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m01900.pdf>

139 מכתב מאת מר יעקב עמית, מנהל האגף לרישוי כלי ירייה, 4 פברואר 2013, מס. תיק פז-4; התקבל בדואר אלקטרוני במשרד עו"ד סמדר בן-נתן, ביום ה-4 בפברואר 2013. כשמדובר בכלי ירייה קטלניים, נראה שגם הפרש של "כמה אלפים" הוא משמעותי וראוי להתייחסות.

140 מבקר המדינה. (2014). דוח שנתי 64 לשנת 2013 ולחשבונות שנת הכספים 2012. עמ' 359. אוחר 7 ביולי, 2014 מתוך אתר מבקר המדינה: <http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Pages/248.aspx>

141 מכתב מאת יואל לוי, סמנכ"ל בכיר לתפעול והממונה על חוק חופש מידע, המשרד לביטחון הפנים, 26 במרץ 2014, סימוכין 01874714, התקבל במשרד עו"ד סמדר בן-נתן.

142 פרוטוקול פגישה מיום 8/7/2014, המשרד לביטחון הפנים; הפגישה נערכה עם נציגות "האקדח על שולחן המטבח" בעקבות בקשה למידע תחת חוק חופש מידע.

143 פרוטוקול פגישה מיום 8/7/2014, המשרד לביטחון הפנים; הפגישה נערכה עם נציגות "האקדח על שולחן המטבח" בעקבות בקשה למידע תחת חוק חופש מידע.

144 הוועדה הבין משרדית לבירור מדיניות רישוי כלי ירייה: דין וחשבון, אוגוסט תשנ"ג, 1993, עמ' 20. אוחר 7 ביולי, 2014, מתוך אתר המשרד לביטחון הפנים: <http://mops.gov.il/Documents/Publications/Firearms/Reports/CohenReport.pdf>

145 הוועדה הבין משרדית לבירור מדיניות רישוי כלי ירייה: דין וחשבון, אוגוסט תשנ"ג, 1993, עמ' 5. אוחר 7 ביולי, 2014, מתוך אתר המשרד לביטחון הפנים: <http://mops.gov.il/Documents/Publications/Firearms/Reports/CohenReport.pdf>

146 הוועדה למניעת אלימות במשפחה, ועדת המשנה לנושא נשק צבאי ואזרחי: דין וחשבון מסכם, תשרי תשנ"ט, 1998. נספח ג', עמ' 24, 34. אוחר 16 ביולי, 2014 מתוך אתר המשרד לביטחון הפנים: <http://mops.gov.il/Documents/Publications/Firearms/Reports/SubCommitteeReport.pdf>

147 "ישראל ביתנו. הממשלה החליטה: החלה הרחבת סמכויות השר יצחק אהרונוביץ' והמשרד לביטחון פנים. אוחר 22 בדצמבר מאתר הרשמי של ישראל ביתנו והוסר בתאריך לא ידוע: <http://goo.gl/ZhBl2Z>

148 הכנסת. ועדת הפנים והגנת הסביבה. (31/7/2013). פרוטוקול מס' 84. אוחר 7 ביולי, 2014 מתוך אתר הכנסת: <http://main.knesset.gov.il/Activity/committees/InternalAffairs/Pages/CommitteeProtocols.aspx>

149 אודות רישוי כלי ירייה. אוחר 27 בפברואר 2014 מתוך אתר המשרד לביטחון הפנים, האגף לרישוי ולפיקוח כלי ירייה: <http://mops.gov.il/FireArms/About/Pages/About.aspx>

¹⁵⁰ מבקר המדינה. (2014). דוח שנתי 64 לשנת 2013 ולחשבונית שנת הכספים 2012. עמ' 364. אוחר 7 ביולי, 2014 מתוך אתר מבקר המדינה: <http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Pages/248.aspx>. "בתשובה משלימה של המשרד לבט"פ ... הוא כתב [...] כי בשנת 2013 חלה ירידה של כ-6% במספר כלי הירייה ... לעומת שנת 2012". גם כאן, חשוב להצביע על מקרה נוסף של אי-הבהירות השיטתית המאפיין הצגת נתונים רשמיים על ידי הגורמים המופקדים על כלי נשק. דוח המבקר נקב באחוז הצמצום הכולל מאז שנת 2008. תגובת המשרד נקבה באחוז הצמצום יחסית לשנה הקודמת (כלומר, 6% ממספר כלי נשק שהוא קטן כבר ב-18% ממספר המוצא ב-2008). זהו ניסוח מטעה, אם במכוון ואם לא, שכן, במבט שטחי, נראה שמדובר בצמצום כמות הנשק בעוד 6 אחוזים יחסית לגודלו המקורי ובסך הכל בצמצום של קרוב לרבע (18 ועוד 6). אבל למעשה הצמצום שהושג בשנת 2013, היה 6 אחוז מתוך כמות נשק מוקטנת. שעמדה על 82% מהכמות המקורית, כלומר צמצום של קצת פחות מ-5 אחוזים בכמות הנשק המקורית. אחוז הצמצום הכולל במספר כלי הירייה היה, אם כן, פחות מ-23%.

¹⁵¹ הכנסת. ועדת הפנים והגנת הסביבה. (31/7/2013). פרוטוקול מס' 84. אוחר 7 ביולי, 2014 מתוך אתר הכנסת:

<http://main.knesset.gov.il/Activity/committees/InternalAffairs/Pages/CommitteeProtocols.aspx>

¹⁵² הוועדה הבין משרדית לבירור מדיניות רישוי כלי ירייה: דין וחשבון, אוגוסט תשנ"ג, 1993, עמ' 9-10. אוחר 7 ביולי, 2014, מתוך אתר המשרד לביטחון הפנים:

<http://mops.gov.il/Documents/Publications/Firearms/Reports/CohenReport.pdf>

¹⁵³ מכתב מאת מר יעקב עמית, מנהל האגף לרישוי כלי ירייה, 4 בפברואר 2013, מס. תיק פצ-4; התקבל בדואר אלקטרוני במשרד עו"ד סמדר בן-נתן, ביום ה-4 בפברואר 2013. המכתב דיווח על: 292,625 כלי נשק אזרחיים ברישיון.

¹⁵⁴ הכנסת. ועדת הפנים והגנת הסביבה. (31/7/2013). פרוטוקול מס' 84. אוחר 7 ביולי, 2014 מתוך אתר הכנסת:

<http://main.knesset.gov.il/Activity/committees/InternalAffairs/Pages/CommitteeProtocols.aspx>

¹⁵⁵ הוועדה הבין משרדית לבירור מדיניות רישוי כלי ירייה: דין וחשבון, אוגוסט תשנ"ג, 1993, עמ' 9-10. אוחר 7 ביולי, 2014, מתוך אתר המשרד לביטחון הפנים:

<http://mops.gov.il/Documents/Publications/Firearms/Reports/CohenReport.pdf>

¹⁵⁶ מכתב מאת מר יעקב עמית, מנהל האגף לרישוי כלי ירייה, 4 בפברואר 2013, מס. תיק פצ-4; התקבל בדואר אלקטרוני במשרד עו"ד סמדר בן-נתן, ביום ה-4 בפברואר 2013.

¹⁵⁷ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. (2013), אומדני אוכלוסייה, שנתון סטטיסטי לישראל 2.1. אוחר 17 ביולי 2014 מתוך אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה:

http://www.cbs.gov.il/shnaton64/st02_01.pdf

¹⁵⁸ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. (16/9/2013). מבחר נתונים מתוך השנתון הסטטיסטי לישראל מס' 64, 2013 [הודעה לעיתונות]. אוחר 17 ביולי 2014 מתוך אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה:

http://www.cbs.gov.il/reader/newhodaot/hodaa_template.html?hodaa=201311255

¹⁵⁹ חשוב להתעכב על משמעותם ותחולתם המוגבלת של נתונים אלה. הם מייצגים את היחס בין מספר כלי הנשק האזרחיים שישראל אישרה את החזקתם בזמן נתון לבין גודל האוכלוסייה שתועדה באותו זמן במרשם התושבים של המדינה, מספר הכולל בתוכו גם את אזרחי ישראל המתגוררים מעבר לקו הירוק אבל לא כולל את הפלסטינים החיים מעבר לקו הירוק. ואולם, נשק אזרחי מורשה-מדינה נוכח בחלקו גם במרחבים אזרחיים שמעבר לקו הירוק ומשפיע ישירות ובעקיפין על האוכלוסייה הפלסטינית והן על האוכלוסייה של אזרחי ישראל המצויה במקום.

¹⁶⁰ הכנסת. ועדת הפנים והגנת הסביבה. (31/7/2013). פרוטוקול מס' 84. אוחר 7 ביולי, 2014 מתוך אתר הכנסת:

<http://main.knesset.gov.il/Activity/committees/InternalAffairs/Pages/CommitteeProtocols.aspx>

¹⁶¹ מבקר המדינה. (2014). דוח שנתי 64 לשנת 2013 ולחשבונית שנת הכספים 2012. עמ' 368. אוחר 7 ביולי, 2014 מתוך אתר מבקר המדינה: <http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Pages/248.aspx>

¹⁶² מכתב מאת יואל לוי, ממנכ"ל בכיר לתפעול והממונה על חוק חופש מידע, המשרד לביטחון הפנים, 26 במרץ 2014, סימוני 01874714; התקבל במשרד עו"ד סמדר בן-נתן

¹⁶³ כהן, ג. (20/11/2014). השר לביטחון פנים אישר הקלות ברישוי נשק ב-42 יישובים אך הרשימה חסיה. אוחר 20 בנובמבר 2014 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/politics/1.2491578>

¹⁶⁴ פרוטוקול פגישה מיום 8/7/2014, המשרד לביטחון הפנים; הפגישה נערכה עם נציגות "האקדח על שולחן המטבח" בעקבות בקשה למידע תחת חוק חופש מידע.

¹⁶⁵ כהן, ג. (20/11/2014). השר לביטחון פנים אישר הקלות ברישוי נשק ב-42 יישובים אך הרשימה חסיה. אוחר 20 בנובמבר 2014 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/politics/1.2491578>

¹⁶⁶ מכתב מאת מר יעקב עמית, מנהל האגף לרישוי כלי ירייה, 4 בפברואר 2013, מס. תיק פצ-4; התקבל בדואר אלקטרוני במשרד עו"ד סמדר בן-נתן, ב-4 בפברואר 2013. "המספר הכולל של כלי נשק אזרחיים המוחזקים ברישיון ... הוא 292,625: ... ברישוי ארגוני: 133,187 ... 39,117 כלי ירייה ... מוחזקים בידי חברות הבטחה".

¹⁶⁷ פרוטוקול פגישה מיום 8/7/2014, המשרד לביטחון הפנים: הפגישה נערכה עם נציגות "האקדח על שולחן המטבח" בעקבות בקשה למידע תחת חוק חופש מידע.

¹⁶⁸ פרוטוקול פגישה מיום 8/7/2014, המשרד לביטחון הפנים: הפגישה נערכה עם נציגות "האקדח על שולחן המטבח" בעקבות בקשה למידע תחת חוק חופש מידע.

¹⁶⁹ מבקר המדינה דיווח בשנת 2014 על מספר זהה של "בעלי רישיונות ארגוניים" ושל "ארגונים מורשיים".

¹⁷⁰ דין וחשבון הוועדה לבחינת מערך רישוי כלי ירייה לשומרים, יולי 2005, עמ' 8. אוחדר 4 ביולי, 2014, מתוך אתר המשרד לביטחון הפנים:

<http://mops.gov.il/Documents/Publications/Firearms/Reports/BrinkerReport.pdf>.

¹⁷¹ נשק אבטחה מחוץ לעבודה שימש לרצח 33 בנות ובני אדם חפים מפשע בתקופה של 11 שנים וכן שימש להתאבדותם של (לפחות) תשעה בני אדם. בשנת 2004 נרצחו חמישה בנות ובני אדם חפים מפשע בנשק כזה. שנה לפניכן, נרצחו ארבעה, ב-2008 ארבעה וב-2012 שלושה. בכל שאר השנים בין 2002 ל-2013 נרצחה או נרצח לפחות קורבן אחד בנשק אבטחה מחוץ לעבודה.

¹⁷² האקדח על שולחן המטבח מכיר תודה מיוחדת ל-Fund Urgent Action בארה"ב שתמיכתה אפשרה את הסקר ואף כסתה חלק מתהליך הדברור של תוצאותיו. מרכיב נוסף של עבודת הקשר לתקשורת נתמך על ידי תומך קבוע בעבודתו, קרן קווינה טיל קווינה (שוודיה).

¹⁷³ מבקר המדינה. (2014). דוח שנתי 164 לשנת 2013 ולחשבונית שנת הכספים 2012. עמ' 397. אוחדר 7 ביולי, 2014 מתוך אתר מבקר המדינה: <http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Pages/248.aspx>

¹⁷⁴ קובוביץ, י. (14/10/2015) הקלות בנשיאת נשק: המדינה תתיר לרשויות לאשר החזקת כלי ירייה. אוחדר 29 בנובמבר 2015 מאתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/politics/1.2751641>

¹⁷⁵ עומר, א. (14/10/2015). על רקע ההצב: הקלות בקבלת רישיון נשק. אוחדר 14 באוקטובר 2015 מתוך אתר וויינט:

<http://www.ynet.co.il/articles/0.7340.L-4711166.00.htm>

¹⁷⁶ אלעד, ח. (25/11/2015). אחריות להתרת עונש מוות דה-פקטו [מכתב לראש הממשלה בימין נתניהו]. אוחדר 29 בנובמבר 2015 מתוך אתר בלם - מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים:

http://www.btselem.org/download/20151125_letter_to_pm_on_extrajudicial_killings_heb.pdf

¹⁷⁷ מזלי, ר. (20/11/2014). מאבטחים יחזרו לקחת נשק הביתה, הנשים ישלמו את המחיר. אוחדר 9 בספטמבר 2014 מתוך שיחה מקומית: <http://goo.gl/zKKISR>

¹⁷⁸ ראו למשל: בראון, ג. (11/4/2016). כל עוד הצבא חוקר את עצמו, גם מח"ט שתועד יורה למוות בער לא יועמד לדין. אוחדר 10 ביולי 2016 מתוך שיחה מקומית: <http://goo.gl/FMEiZo>

¹⁷⁹ הכנסת. (29/3/2016) אושר סופית: בעקבות המצב הביטחוני, מאבטחים יוכלו לקחת את הנשק גם מחוץ למקום העבודה. אוחדר 10 ביולי 2016 מתוך אתר הכנסת:

<http://main.knesset.gov.il/News/PressReleases/Pages/press293f.aspx>

¹⁸⁰ הכנסת. (28/6/2016). אושר בקריאה ראשונה: הורדת הגיל למתן רישיונות לכלי ירייה, על מנת לאפשר לחיילות משוחררות לעבוד כמאבטחות. אוחדר 10 ביולי 2016 מתוך אתר הכנסת:

<http://main.knesset.gov.il/News/PressReleases/Pages/press28616a.aspx>

¹⁸¹ פרטים וקישורים לדיווחי התקשורת אוחדרו 22 ביולי 2014 מתוך אתר עמותת לא אלימות:

<https://no2violence.co.il/murders-stats/>

¹⁸² מבקר המדינה. (2014). דוח שנתי 164 לשנת 2013 ולחשבונית שנת הכספים 2012. עמ' 378. אוחדר 7 ביולי, 2014 מתוך אתר מבקר המדינה: <http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Pages/248.aspx>

¹⁸³ קוריא, א. (21/5/2012) אישום בניסיון רצח: לחץ על ההדק, אבל רובה התברר לא ירה. אוחדר 22 ביולי 2014 מאתר וויינט: http://www.ynet.co.il/Ext/Comp/CdaNewsFlash/0.2297.L-4232071_184.00.html

¹⁸⁴ לסדרת דיווחים על האירוע, ראו:

http://www.ynet.co.il/tags/%D7%A8%D7%96_%D7%90%D7%98%D7%99%D7%90%D7%A1

אוחדר 23 ביולי 2014

¹⁸⁵ דבול, נ. (31/1/2013). מח"ט ייתכן שהנער רז אטיאס נורה מאקדחו שלו. אוחדר 24 ביולי 2014 מאתר וויינט:

<http://www.ynet.co.il/articles/0.7340.L-4339576.00.html>

¹⁸⁶ אישתון. (19/4/2013). גיבורים נולדים במותם 2013: מדינה שלא סופרת חלליה. אוחדר 22 ביולי 2014 מתוך הבלוג אישתון: <http://eishton.wordpress.com/2013/04/19/memorial2013/>

¹⁸⁷ אלומסי, א. (22/7/2013) אבדנות בצה"ל וסקירת הפעילות של משרד ההגנה האמריקני למניעת התאבדויות בצבא ארה"ב. עמ' 12. אוחדר 14 בדצמבר 2015 מתוך אתר הכנסת:

<https://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m03261.pdf>

¹⁸⁸ כהן, ג., קובוביץ, י., לוי, י. (25/4/2013). 300 אלף אזרחים מחזיקים נשק, אך החיים בארץ לא בטוחים יותר. אוחדר 20 בינואר 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/law/premium-1.2003492>

¹⁸⁹ חורי, ג. (3/1/2015). הפלסטינים: מתנחלים ירו ברזי צאן והחילים לא התערבו; צה"ל: בודקים את הקתרת. אוחדר 2 בינואר 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/politics/premium-1.2528689>

- ¹⁹⁰ יעקב, נ. (31/8/2015). אב שכול מאשים את צה"ל באחריות להתאבדות בנו החייל. אוחר 19 בינואר 2016 מתוך אתר ישראל היום: <http://www.israelhayom.co.il/article/310405>
- ¹⁹¹ יומסק, ר., אפרים, ע. (22/10/2015). תיעוד: התקרית שבה יהודי שנחשד כמחבל מורה למוות. אוחר 20 בינואר 2016 מתוך אתר ווינט: <http://www.ynet.co.il/articles/0.7340.L-4715100.00.html>
- ¹⁹² 18-year-old Dies Weeks after Being Hit by Israeli Crossfire in Nablus. (16/12/2015). Retrieved 20 January 2016 from The Palestine Chronicle website: <http://www.palestinechronicle.com/18-year-old-dies-weeks-after-being-hit-by-israeli-crossfire-in-nablus/>
- ¹⁹³ לוינסון, ח., כהן, ג. (24/2/2016). אליאב גלמן, קצין מילואים, מורה למוות על ידי כוח צה"ל שניסה לעצור מחבל. אוחר 29 בפברואר 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/politics/1.2861858>
- ¹⁹⁴ דבול, נ., אליזרע, ר. (18/5/2016). נערה נהרגה מפליטת כדור, חייל נחקר. אוחר 12 ביולי 2016 מתוך אתר ווינט: <http://www.ynet.co.il/articles/0.7340.L-4804756.00.html>
- ¹⁹⁵ כהן, ג. (21/6/2016). צה"ל פתח בחקירת הרג הנער הפלסטיני בכביש 443. אוחר 22 ביוני 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/politics/premium-1.2982936>
- ¹⁹⁶ מכתב מאת מדור פניות הציבור, דובר צה"ל (25 בנובמבר 2014) כתשובה לבקשת מידע של "האקדח על שולחן המטבח".
- ¹⁹⁷ מכתב מאת מדור פניות הציבור, דובר צה"ל (25 בנובמבר 2014) כתשובה לבקשת מידע של "האקדח על שולחן המטבח".
- ¹⁹⁸ מכתב מאת מדור פניות הציבור, דובר צה"ל (25 בנובמבר 2014) כתשובה לבקשת מידע של "האקדח על שולחן המטבח".
- ¹⁹⁹ מכתב מאת מדור פניות הציבור, דובר צה"ל (25 בנובמבר 2014) כתשובה לבקשת מידע של "האקדח על שולחן המטבח".
- ²⁰⁰ מכתב מאת מדור פניות הציבור, דובר צה"ל (25 בנובמבר 2014) כתשובה לבקשת מידע של "האקדח על שולחן המטבח".
- ²⁰¹ מכתב מאת מדור פניות הציבור, דובר צה"ל (2 ביוני 2014). שו 19602. כתשובה לבקשת מידע של "האקדח על שולחן המטבח".
- ²⁰² אלמסי, א. (22/7/2013). אובדנות בצה"ל וסקירת הפעילות של משרד ההגנה האמריקני למניעת התאבדויות בעבא ארה"ב. עמ' 4. אוחר 14 בדצמבר 2015 מתוך אתר הכנסת: <https://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m03261.pdf>
- ²⁰³ אלמסי, א. (22/7/2013). אובדנות בצה"ל וסקירת הפעילות של משרד ההגנה האמריקני למניעת התאבדויות בעבא ארה"ב. עמ' 22. אוחר 14 בדצמבר 2015 מתוך אתר הכנסת: <https://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m03261.pdf>
- ²⁰⁴ מבקר המדינה (2011). דוח שנת 61 א לשנת 2010. עמ' 203, אבדי אפסניה בצה"ל. אוחר 23 ביולי 2014 מתוך אתר מבקר המדינה: http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Report_142/d4b7b5fe-8478-4d8a-8c14-941a7687e57d/6680.pdf
- ²⁰⁵ כהן, ג. (26/12/2012). בעיצומה של פרשת הבולגר: צה"ל מפרסם את מספר המתאבדים. אוחר 22 ביולי 2014 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/politics/1.1894398>
- ²⁰⁶ אלמסי, א. (22/7/2013). אובדנות בצה"ל וסקירת הפעילות של משרד ההגנה האמריקני למניעת התאבדויות בעבא ארה"ב. עמ' 22. אוחר 14 בדצמבר 2015 מתוך אתר הכנסת: <https://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m03261.pdf>
- ²⁰⁷ מכתב מאת מדור פניות הציבור, דובר צה"ל (2 ביוני 2014). שו 19602. כתשובה לבקשת מידע של "האקדח על שולחן המטבח".
- ²⁰⁸ כהן, ג. (22/2/2016). בהוראת הרמטכ"ל: לוחמי צה"ל ייצאו מעתה לחופשות עם נשקם האישי. אוחר 11 ביולי 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/politics/premium-1.2859799>
- ²⁰⁹ אליזרע, ר. (22/3/2016). צה"ל חושף: אלפי חיילים מטופלים נפשית כולל טייסים. אוחר 23 במרץ 2016 מתוך אתר ווינט: <http://www.ynet.co.il/articles/0.7340.L-4781825.00.html>
- ²¹⁰ אלמסי, א. (22/7/2013). אובדנות בצה"ל וסקירת הפעילות של משרד ההגנה האמריקני למניעת התאבדויות בעבא ארה"ב. עמ' 1. אוחר 14 בדצמבר 2015 מתוך אתר הכנסת: <https://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m03261.pdf>
- ²¹¹ משרד הבריאות, אגף המידע. (2014). אובדנות בישראל: התאבדות 1981-2011 נסיונות התאבדות- 2004-2012, עמ' 48. אוחר 14 בדצמבר 2015 מתוך אתר משרד הבריאות: http://www.health.gov.il/PublicationsFiles/loss_2014.pdf
- בשנת 2013 "נקבע שמניעת התאבדויות היא אינטרס לאומי, ובעקבות זאת הפעיל משרד הבריאות בשנת 2015 את 'התכנית הלאומית למניעת אובדנות', שתוקצבה בכ-5 מיליון ש"ח ל-3 שנים" - בן-יהודה, צ. (8/12/2015). נתונים על עולים המטופלים במסגרות בריאות הנפש [מכתב לח"כ אברהם נגוסה, יושב-ראש ועדת העלייה, הקליטה והתפוצות]. אוחר 14 בדצמבר 2015 מתוך אתר הכנסת: <https://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m03653.pdf>

- 212 משרד הבריאות, אגף המידע. (2014). אובדנות בישראל: התאבדות 1981-2011 נסיבות התאבדות - 2004-2012. עמ' 48. אוחר 14 בדצמבר 2015 מתוך אתר משרד הבריאות: http://www.health.gov.il/PublicationsFiles/loss_2014.pdf
- 213 שיחה של רזה מזלי עם יפתח שפיר, המכון למחקר ביטחון לאומי, 8 ספטמבר 2014, שנערכה במסגרת המחקר לדוח זה.
- 214 מכתב ממשרד הממונה על חופש מידע, היחידה לתלונות הציבור, משטרת ישראל (27/7/2014), בתשובה לבקשה מס' 0002997 של "האקדח על שולחן המטבח".
- 215 ראו למשל הצהרה של השר לביטחון הפנים מיום ה-14 באוקטובר 2015: "לאור המצב הביטחוני החלטי להקל על קבלת רישיון להחזקת נשק, בשבועות האחרונים אדריים סייעו למשטרת ישראל לנטרל מחבלים שביצעו פגיעות. אדריים מיומנים בהפעלת נשק הם גורם מכפיל כוח במאבק מול הטרור ולכן פעלתי למתן הקלות בתקופה זו". אוחר 19 בינואר 2016 מתוך אתר המשרד לביטחון הפנים: http://mops.gov.il/Fire_Arms/Firearms_News/Pages/FA_issuelicensepolicy_update_14.10.15.aspx
- 216 אם נראה שהתשובה היא: מידע מסוג וסודי על גודל הצבא וגדלי היחידות השונות, הרי ידוע שמזה שנים מתפרסמות בחו"ל וגם בישראל הערכות מבוססות למדי של גודל הצבא ומספרי חייליו. ראו, למשל, בהערות לסעיף הבא "בהיעדר שקיפות – אומדן".
- 217 מכתב מאת מדור פניות הציבור, דובר צה"ל (2 ביוני 2014). שו 19602. כתשובה לבקשת מידע של "האקדח על שולחן המטבח".
- 218 מכתב מאת מדור פניות הציבור, דובר צה"ל (2 ביוני 2014). שו 19602. כתשובה לבקשת מידע של "האקדח על שולחן המטבח".
- 219 כהן, ג. (22/7/2015). נחשף מספר אנשי הקבע בצה"ל: יותר מ-40 אלף איש. אוחר 28 בפברואר 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/politics/1.2689429>
- 220 שפר, נ. אלוף. (23/4/2013). בניין הכוח הצה"לי. הרצאה בכנס סביבה אסטרטגית משתנה קוראת לחשיבה יצירתית, תל אביב. אוחר 1 בינואר 2016 מאתר המכון למחקר ביטחון לאומי: <http://heb.inss.org.il/index.aspx?id=4351&eventid=58>; <https://www.youtube.com/watch?v=alriipgeEQU>
- Cordesman, A. H., & Nerguizian, A. (2010). *The Arab-Israeli Military Balance*. Center for Strategic and International Studies (CSIS). pp. 7-8.
- https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/publication/100629_Arab-IsraeliMilBal.pdf
- 221 Cohen, S. A. (1997). Towards a new portrait of the (new) Israeli soldier. *Israel Affairs*, 3(3-4), 77-114.
- 222 כהן, ג. קובוביץ, י. ליס, י. (25/4/2013). 300 אלף אדריים מחזיקים נשק, אך החיים בארץ לא בטוחים יותר. אוחר 20 בינואר 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/law/premium-1.2003492>
- 223 כהן, ג. קובוביץ, י. ליס, י. (25/4/2013). 300 אלף אדריים מחזיקים נשק, אך החיים בארץ לא בטוחים יותר. אוחר 20 בינואר 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/law/premium-1.2003492>
- 224 כהן, ג. קובוביץ, י. ליס, י. (25/4/2013). 300 אלף אדריים מחזיקים נשק, אך החיים בארץ לא בטוחים יותר. אוחר 20 בינואר 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/law/premium-1.2003492>
- 225 Oren, A. (2007). Shadow Lands: The Use of Land Resources for Security Needs in Israel. *Israel Studies*, 12(1), p.157.
- 226 Oren, A. (2007). Shadow Lands: The Use of Land Resources for Security Needs in Israel. *Israel Studies*, 12(1), p.164.
- 227 הכנסת. ועדת הכספים. (25/5/2005). פרוטוקול, נוסח לא מתוקן. אוחר 8 בפברואר 2016 מאתר הכנסת: https://knesset.gov.il/protocols/heb/protocol_search.aspx?comID=2
- 228 כהן, ג. (22/7/2015). נחשף מספר אנשי הקבע בצה"ל: יותר מ-40 אלף איש. אוחר 28 בפברואר 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/politics/1.2689429>
- שפר, נ. אלוף. (23/4/2013). בניין הכוח הצה"לי. הרצאה בכנס סביבה אסטרטגית משתנה קוראת לחשיבה יצירתית, תל אביב. אוחר 1 בינואר 2016 מאתר המכון למחקר ביטחון לאומי: <http://heb.inss.org.il/index.aspx?id=4351&eventid=58>; <https://www.youtube.com/watch?v=alriipgeEQU>
- 229 זיתון, י. (18/5/2014). צפר: כך קוצרו 160 אלף רובי M-16 בצה"ל. אוחר 20 בינואר 2016 מתוך אתר וויינט: <http://www.ynet.co.il/articles/0.7340.L-4520952.00.html>
- 230 מבקר המדינה. (2014). דוח שנתי 164 לשנת 2013 ולחשבונית שנת הכספים 2012. עמ' 368. אוחר 7 ביולי, 2014 מתוך אתר מבקר המדינה: <http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Pages/248.aspx>

231 ראו למעלה בתת הפרק הראשון: נתונים על נשק קל: מבוך גופים, מבוך מונחים.

232 הראובני, א. (2014). המרחב הפרוע: העברת סמכויות שיטור וביטחון לרכזי ביטחון שוטף צבאיים (רבש"צים) בהתנהלויות ובמאחזים. עמ' 9. אוחר 31 בדצמבר, 2014 מתוך אתר יש דין - ארגון מתנדבים לזכויות אדם: http://www.yesh-din.org/userfiles/file/Yesh%20Din_Hamerchav%20Haparua_Web_HEB.pdf

233 הראובני, א. (2014). המרחב הפרוע: העברת סמכויות שיטור וביטחון לרכזי ביטחון שוטף צבאיים (רבש"צים) בהתנהלויות ובמאחזים. עמ' 16. אוחר 31 בדצמבר, 2014 מתוך אתר יש דין - ארגון מתנדבים לזכויות אדם: http://www.yesh-din.org/userfiles/file/Yesh%20Din_Hamerchav%20Haparua_Web_HEB.pdf

234 הראובני, א. (2014). המרחב הפרוע: העברת סמכויות שיטור וביטחון לרכזי ביטחון שוטף צבאיים (רבש"צים) בהתנהלויות ובמאחזים. עמ' 12. אוחר 31 בדצמבר, 2014 מתוך אתר יש דין - ארגון מתנדבים לזכויות אדם: http://www.yesh-din.org/userfiles/file/Yesh%20Din_Hamerchav%20Haparua_Web_HEB.pdf

235 הראובני, א. (2014). המרחב הפרוע: העברת סמכויות שיטור וביטחון לרכזי ביטחון שוטף צבאיים (רבש"צים) בהתנהלויות ובמאחזים. עמ' 6. אוחר 31 בדצמבר, 2014 מתוך אתר יש דין - ארגון מתנדבים לזכויות אדם: http://www.yesh-din.org/userfiles/file/Yesh%20Din_Hamerchav%20Haparua_Web_HEB.pdf

236 הוועדה למניעת אלימות במשפחה, ועדת המשנה לנושא נשק צבאי ואזרחי: דין וחשבון מסכם, תשרי תשנ"ט, 1998. נספח ו', עמ' 33. אוחר 16 ביולי, 2014 מתוך אתר המשרד לביטחון הפנים: <http://mops.gov.il/Documents/Publications/Firearms/Reports/SubCommitteeReport.pdf>

237 מבקר המדינה (2011). דוח שנתי 61 לשנת 2010. עמ' 217. אוחר 23 ביולי 2014 מתוך אתר מבקר המדינה: http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Report_142/d4b7b5fe-8478-4d8a-8c14-941a7687e57d/6680.pdf

238 בין מינימום של 6,700 ביד ח"ילים ל-4,000 ביד תושבי יישובים "ראויים" כל-20,000 ביד ח"ילים ו-5,200 ביד תושבי יישובים "ראויים".

239 למידע מלא ומפולח וקישוריות לתקשורת בנושא רציחות בתוך המשפחה, ראו: עמותת לא אלימות: <https://no2violence.co.il/murders-stats/> אוחר 22 ביולי 2014.

240 מבדל, ק. (11/6/2009). אישום: רצח את בתו בגלל "כבוד המשפחה". אוחר 2 בפברואר 2016 מתוך אתר וואלה! חדשות: <http://news.walla.co.il/item/1500988>

241 רצחיות בתוך המשפחה: סטטיסטיקה. אוחר 22 ביולי מתוך אתר עמותת לא אלימות: <http://no2violence.co.il/murders-stats/esther-avraham-2012/>

242 דבול, נ. (31/1/2013). מח"ש: ייתכן שהנער רז אטיאס נורה מאקדחו שלו. אוחר 24 ביולי 2014 מאתר וויינט: <http://www.ynet.co.il/articles/0.7340.L-4339576.00.html>

243 קובוביץ, י. (21/4/2013). דוח פנימי של המשטרה חושף כשלים חמורים בפרשת רז אטיאס. אוחר 22 ביולי 2014 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/law/premium-1.1999188>

244 קרסנטי, א. (11/5/2015). חקירת מח"ש: שוטף פגע עברייני בביתו. אוחר 7 בפברואר 2016 מתוך אתר מיינט: <http://www.mynet.co.il/articles/0.7340.L-4655569.00.html>

245 שלום, ג. (17/10/2015). "זה רצח, למה לא לירות ברגל?". אוחר 2 בפברואר 2016 מאתר חדשות: http://www.mako.co.il/news-law/crime-q4_2015/Article-178979401377051004.htm

246 ראב"ד, א., שעלאן, ח. (11/11/2015). פגוע בן שנתיים נורה בגליל, מצבו קשה מאוד. אוחר 16 בפברואר 2016 מאתר וויינט: <http://www.ynet.co.il/articles/0.7340.L-4724235.00.html>

247 קובוביץ, י. (25/2/2016). מח"ש: השוטף שהתאבד בפתח תקוה חשד שאשתו מנהלת קשר עם הנרצח. אוחר 27 בפברואר 2016 מאתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/law/1.2863290>

248 אלון, א. (3/3/2016). הותר לפרסום: זה השוטף החשוד בניצול מיני ובסחיטת בת 17. אוחר 21 במרץ 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.ynet.co.il/articles/0.7340.L-4773922.00.html>

249 הערה בעל פה במהלך פגישה מיום 8/7/2014, המשרד לביטחון הפנים; הפגישה נערכה עם ניצגות "האקדח על שולחן המטבח" בעקבות בקשה למידע תחת חוק חופש מידע.

250 קובוביץ, י. (19/2/2013). במשטרה יותר מתנדבים משוטרים, אך לא ברור אם הכשרתם מספקת. אוחר 9 בפברואר מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/law/1.1932762>

251 חטיבת דובר המשטרה. (2013). משטרת ישראל, חוברת הסברה: שנת מפנה 2012. עמ' 19. אוחר 6 במרץ, 2016 מתוך אתר משטרת ישראל: <http://www.police.gov.il/Doc/TfasimDoc/hip.pdf>

252 שירות בתי הסוהר. אוחר 9 בפברואר, 2016 מתוך אתר המשרד לביטחון הפנים: <http://mops.gov.il/DETENTIONANDREHABILITATION/Pages/AboutIPS.aspx>

253 הנכנס. ועדת החקירה הפרלמנטרית בנושא קליטת עובדים ערבים בשירות הציבורי. (13/2/2012). פרוטוקול מס' 26. אוחר 27 ביולי 2014 מתוך אתר הכנסת: http://www.knesset.gov.il/protocols/heb/protocol_search.aspx?ComId=266

254 הכנסת. ועדת החקירה הפרלמנטרית בנושא קליטת עובדים ערבים בשירות הציבורי. (13/2/2012). פרוטוקול מס' 26. אוחד 27 ביולי 2014 מתוך אתר הכנסת:
http://www.knesset.gov.il/protocols/heb/protocol_search.aspx?ComId=266

255 כהן, ג., קובוביץ, י., לוי, י. (25/4/2013). 300 אלף אזרחים מחזיקים נשק, אך החיים בארץ לא בטוחים יותר. אוחד 20 בינואר 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/law/premium-1.200349>

256 כהן, ג., קובוביץ, י., לוי, י. (25/4/2013). 300 אלף אזרחים מחזיקים נשק, אך החיים בארץ לא בטוחים יותר. אוחד 20 בינואר 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/law/premium-1.200349>

257 כהן, ג., קובוביץ, י., לוי, י. (25/4/2013). 300 אלף אזרחים מחזיקים נשק, אך החיים בארץ לא בטוחים יותר. אוחד 20 בינואר 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/law/premium-1.200349>

258 קובוביץ, י., הראל, ע. (12/3/2016). תת-מקלע 'קרלו', הנשק ששב"כ התעלם ממנו, מחמם את האינתיפדה. אוחד 26 במרץ 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/politics/premium-1.2879523>

259 אגוזי, א. (12/3/2013). גנבות נשק בישראל. אוחד 24 ביולי 2014 מתוך אתר iHLS: <http://i-hls.com/he/2013/03/weapons-theft-in-israel/>

260 קובוביץ, י. (23/12/2012). לא רק באמריקה: הקלות שבה נקנה נשק חם בישראל. אוחד 24 ביולי 2014 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/law/1.1891579>

261 הכנסת. וועדת הפנים והגנת הסביבה. (3/3/2014). פרוטוקול מס' 243. אוחד 24 ביולי 2014 מתוך אתר הכנסת:
<http://www.knesset.gov.il/Activity/committees/InternalAffairs/Pages/CommitteeProtocols.aspx>

262 הכנסת. וועדת הפנים והגנת הסביבה. (3/3/2014). פרוטוקול מס' 243. אוחד 24 ביולי 2014 מתוך אתר הכנסת:
<http://main.knesset.gov.il/Activity/committees/InternalAffairs/Pages/CommitteeProtocols.aspx>

263 כנסת. ועדת החקירה הפרלמנטרית בנושא קליטת עובדים ערבים בשירות הציבורי. (13/2/2012). פרוטוקול מס' 26. אוחד 27 ביולי 2014 מתוך אתר הכנסת:
http://www.knesset.gov.il/protocols/heb/protocol_search.aspx?ComId=266

264 כנסת. ועדת החקירה הפרלמנטרית בנושא קליטת עובדים ערבים בשירות הציבורי. (13/2/2012). פרוטוקול מס' 26. אוחד 27 ביולי 2014 מתוך אתר הכנסת:
http://www.knesset.gov.il/protocols/heb/protocol_search.aspx?ComId=266

265 מדור מחקר וסטטיסטיקה/מחלקת איסטרטגיה/אגף התכנון והארגון. (2013). שנת המפנה 2012: השנתון הסטטיסטי משטרת ישראל. עמ' 53. אוחד 24 ביולי 2014 מתוך אתר משטרת ישראל: <http://www.police.gov.il/Doc/TfasimDoc/st2012.pdf>

266 מדור מחקר וסטטיסטיקה/מחלקת איסטרטגיה/אגף התכנון והארגון. (2013). שנת המפנה 2012: השנתון הסטטיסטי משטרת ישראל. עמ' 51. אוחד 24 ביולי 2014 מתוך אתר משטרת ישראל: <http://www.police.gov.il/Doc/TfasimDoc/st2012.pdf>

267 מדור מחקר וסטטיסטיקה/מחלקת איסטרטגיה/אגף התכנון והארגון. (2013). שנת המפנה 2012: השנתון הסטטיסטי משטרת ישראל. עמ' 53. אוחד 24 ביולי 2014 מתוך אתר משטרת ישראל: <http://www.police.gov.il/Doc/TfasimDoc/st2012.pdf>

268 מכתב מפקד אביש זקן ויוסברג, משרד הממונה על חופש המידע, היחידה לתלונות הציבור, משטרת ישראל (27/7/2014). בתשובה לבקשה מס' 0002997 של "האקדח על שולחן המטבח" תחת חוק חופש מידע. 269 בג"ץ 3927/12 סניר זפריני נ' הוועדה לעיון בעונש ואח' (1/8/2012).

270 אפרן, ש. (31/1/2016). נגד הורשע בגניבת אמצעי לחימה – הורשע ל-15 שנות מאסר. אוחד 3 באפריל 2016 מתוך אתר מאקו: <http://www.mako.co.il/pzm-magazine/Article-bad18e61de88251006.htm>

271 איתאלי, י. (26/6/2015). על חם: גנבו נשק מחיילים המגיעים לתחנת בטימה. אוחד 27 באפריל 2016 מתוך אתר מגזין המושבות: <http://www.magazin.org.il/inner.asp?page=181924>

272 קובוביץ, י. (5/1/2014). הקרב המשפטי שמנהל המפכ"ל להסדרת דוחות ביקורת על המשטרה. אוחד 27 באפריל 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/law/premium-1.2207819>

273 וייט, א. (8/3/2010). חשד: שוטרי מג"ב גנבו נשק ומוכרו אותו לעבריינים. אוחד 27 באפריל 2016 מתוך אתר ווייט: <http://www.ynet.co.il/articles/0.7340.L-3859352.00.html>

274 זוהר, א. (3/3/2013). תיק ס"צ סימנה. אוחד 6 באפריל 2016 מתוך אתר פוסטה: <http://goo.gl/Y2Ozr>

275 בש"פ 6707/09 אנדריי קגדי נ' מדינת ישראל (13/9/2009). בבית המשפט העליון. עמ' 1.

276 ע"פ 4523/09 - חזקיה גורש נ' מדינת ישראל (26/5/2011). בבית המשפט העליון בשבת כבית משפט לערעורים פליליים. עמ' 3-4.

277 קובוביץ, י., הראל, ע. (12/3/2016). תת-מקלע 'קרלו', הנשק ששב"כ התעלם ממנו, מחמם את האינתיפדה. אוחד 26 במרץ 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/politics/premium-1.2879523>

278 מכתב מאת רלה מזלי, עו"ד סמדר בן נתן, אל רב-ניצב יוחנן דינו, מפכ"ל המשטרה, 8 ביולי 2012. מכתב מאת עו"ד סמדר בן נתן, לרלה מזלי, אל סגן-ניצב מירה קליין-פאר, ראש מדור נפגעי עבירות, משטרת ישראל, 23 באוקטובר 2012.

279 מכתב מאת רלה מזלי, עו"ד סמדר בן נתן, אל רב-ניצב יוחנן דינו, מפכ"ל המשטרה, 8 ביולי 2012.

280 מכתב מאת רפ"ק עו"ד אלי דודסון, קצין פיקוח ובקרה, מדור נפגעי עבירה, האגף לחקירות ולמודיעין, משטרת ישראל. הודון: איסוף נתונים על ידי משטרת ישראל בנושא נשק חם המועבר בעבירות. 22 באפריל 2013.

281 הכנסת. וועדת הפנים והגנת הסיבה. (3/3/2014). פרוטוקול מס' 243. אוחר 24 ביולי 2014 מתוך אתר הכנסת:

<http://main.knesset.gov.il/Activity/committees/InternalAffairs/Pages/CommitteeProtocols.aspx>

282 הכנסת. ועדת החקירה הפרלמנטרית בנושא קליטת עובדים ערבים בשירות הציבורי. (13/2/2012). פרוטוקול מס' 26. אוחר 27 ביולי 2014 מתוך אתר הכנסת:

http://www.knesset.gov.il/protocols/heb/protocol_search.aspx?ComId=266

283 משטרת ישראל (2013). סקירת מפכ"ל המשטרה בפני ממשלת ישראל [מצגת פאנורפוט]. אוחרת 28 ביולי 2014 מתוך אתר משרד ראש הממשלה:

<http://www.pmo.gov.il/SiteCollectionDocuments/PMOAR/mafkal2.pptx>

284 הכנסת. וועדת הפנים והגנת הסיבה. (3/3/2014). פרוטוקול מס' 243. אוחר 24 ביולי 2014 מתוך אתר הכנסת:

<http://main.knesset.gov.il/Activity/committees/InternalAffairs/Pages/CommitteeProtocols.aspx>.

מיום דבריו של דינו ניתן אולי להסיק כי "אירועי ירי" לא כוללים אירועים פליליים כמו רצח או פציעה של מישהו בירי. אם אכן כך, אז רציחות ופציעות בכלי ירייה לא כלולות תחת הכותרת "אירועי ירי" אלא מתווספות לאירועים אלה ומגדילות משמעותית את מספר האירועים הממשיים את נוכחותם המאיימת של כלי נשק קל במרחב.

285 הנתונים נאספו מתוך כל הודעות הדוברות של משטרת ישראל שהועברו בתקופה זו באמצעות חשבון הטוויטר של דוברות משטרת ישראל: https://twitter.com/il_police ובאמצעות אתר המשטרה.

286 ראו למשל: אידלמן, ע. (14/12/2015). ארדן: מצר על ההחלטה לחקור את השוטר שירה בנערה שביצעה פיגוע באמצעות מספרים. אוחר 20 בפברואר 2016 מתוך אתר הארץ:

<http://www.haaretz.co.il/news/politi/1.2798442>

287 צוראל הררי, ק. (29/9/2015). מדינה ללא פיקוח. אוחר 26 באפריל 2016 מתוך אתר כלכליסט:

<http://www.calcalist.co.il/local/articles/0.7340.L-3669691.00.html>

288 ראיון עם עובד לשעבר בשתי חברות אבטחה, נערך ב-25 אפריל 2013, על ידי פעילות "האדקח על שולחן המטבח" במסגרת איסוף הנתונים לכתבת דוח זה. הממצאים שעלו מראיון זה הצטרפו למסקנות מראיונות קודמים עם מאבטח בקניון, עם בעלים של חברת אבטחה ועם קצין ביטחון של שתי עיריות, שנערכו במהלך השנים 2003-2008, במסגרת פרויקט מחקר על תעשיית האבטחה (ראו: Mazali, R. "The Gun on the Kitchen Table", בבערה מס' 52 לפרק המבוא). כמו-כן, ממצאים דומים עלו מתוך ראיונות ממוקדים שערכה יזמת "האדקח על שולחן המטבח" בתחילת 2014 עם 126 מאבטחים מכ-10 חברות אבטחה באתרי שמירה ב-7 ערים שונות (ראו: מזלי, ר. (8/4/2014). ערכון מפרויקט "האדקח על שולחן המטבח". אוחר 13 ביולי 2016 מתוך אתר אשה לאשה:

<http://goo.gl/P43F8U>

289 מבקר המדינה. (1998). דוח שנתי 48, לשנת 1997 לחשבונות, שנת הכספים 1996. עמ' 540. אוחר 16 ביולי 2014 מתוך אתר מבקר המדינה:

<http://old.mevaker.gov.il/serve/contentTree.asp?bookid=147&id=134&contentid=&parentid=unde>

290 מבקר המדינה. (2014). דוח שנתי 64 לשנת 2013 ולחשבונות שנת הכספים 2012. עמ' 356. אוחר 7 ביולי 2014 מתוך אתר מבקר המדינה: <http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Pages/248.aspx> [ההדגשות של מחברות דוח זה]

291 מבקר המדינה. (2014). דוח שנתי 64 לשנת 2013 ולחשבונות שנת הכספים 2012. עמ' 357, 359. אוחר 7 ביולי 2014 מתוך אתר מבקר המדינה: <http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Pages/248.aspx> [ההדגשות של מחברות דוח זה]

292 מר יוסף מנשה (4/1/2016) [תצהיר שהוגש בתשובה לשאלון שהופנה למדינה בתא. 66709-12-14 עזבון ליטרובניקוב ואח' נ' רשף בטחון ואח'].

293 מר יוסף מנשה (4/1/2016) [תצהיר שהוגש בתשובה לשאלון שהופנה למדינה בתא. 66709-12-14 עזבון ליטרובניקוב ואח' נ' רשף בטחון ואח'].

294 זוהר, א. (3/3/2013). תיק סל' צימנה. אוחר 6 באפריל 2016 מתוך אתר פוסטה: <http://goo.gl/Y2Ozrl>

295 איפרגן, ש. (3/2/2011). אישום: סל' צ לשעבר מכר נשק לעבריים. אוחר 7 באפריל 2016 מתוך אתר nrg מעריב: <http://www.nrg.co.il/online/1/ART2/209/011.html>

296 מר יוסף מנשה, סגן מנהל האגף לרישוי כלי ירייה, המשרד לביטחון פנים. (4/1/2016). [תצהיר לתמיכה בעמדת המדינה בתיק 33507-08-14]

297 מכתב מאת עו"ד אן סוצ'י, האגודה לזכויות האזרח בישראל, אל השר לביטחון הפנים מר יצחק אהרונוביץ, 5 ביוני 2014.

298 סוצ'י, א. עו"ד. (2013). חוק וסדר בע"מ: ההפרטה של איכות החוק בישראל. עמ' 30. אוחר 5 יולי 2016 מתוך אתר האגודה לזכויות האזרח בישראל:

299 עד לשנת 2011 היה האגף לרישוי כלי ירייה באחריות משרד הפנים, ולאחר מכן עבר לאחריות המשרד לביטחון פנים.

300 הדברים נאמרו לפעילות "האקדק על שולחן המטבח" בפגישה מיום 8/7/2014 במשרד לביטחון הפנים; הפגישה נערכה עם נציגות "האקדק על שולחן המטבח" בעקבות בקשה למידע תחת חוק חופש מידע.

301 מכתב מאת יואל לוי, סמנכ"ל בכיר לתפעול והממונה על חוק חופש מידע, המשרד לביטחון הפנים, 26 במרץ 2014, סימוכין 01874714; התקבל במשרד עו"ד סמדר בן-נתן.

302 פרוטוקול פגישה מיום 8/7/2014, המשרד לביטחון הפנים; הפגישה נערכה עם נציגות "האקדק על שולחן המטבח" בעקבות בקשה למידע תחת חוק חופש מידע.

303 פרוטוקול פגישה מיום 8/7/2014, המשרד לביטחון הפנים; הפגישה נערכה עם נציגות "האקדק על שולחן המטבח" בעקבות בקשה למידע תחת חוק חופש מידע.

304 פרוטוקול פגישה מיום 8/7/2014, המשרד לביטחון הפנים; הפגישה נערכה עם נציגות "האקדק על שולחן המטבח" בעקבות בקשה למידע תחת חוק חופש מידע. [ההדגשה של מחברות הדוח].

305 פרוטוקול פגישה מיום 8/7/2014, המשרד לביטחון הפנים; הפגישה נערכה עם נציגות "האקדק על שולחן המטבח" בעקבות בקשה למידע תחת חוק חופש מידע.

306 הארץ (23/1/2005). מנווח נתן אישור פיקטיווי לחידוש רישיון נשק לאדם נכה ועיוור, אוחר 25 באפריל 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/misc/1.1495314>

307 נשק הגליל א. שושני. (21/4/2016) [סטטוס בפייסבוק] אוחר 13 ביולי 2016 מתוך דף הפייסבוק של נשק הגליל א. שושני:

https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1016444648393093&id=927231650647727

308 חדשות 2 (10/11/2010). קליע פגע במלווה במהלך טיול לצפון של ילדים בכתי א. אוחר 14 ביולי 2016 מתוך אתר מאקו: <http://www.mako.co.il/news-israel/local/Article-8ff9c336f053c21004.htm>

309 איתאלי, י. משה, א. (15/11/2010). קיסריה: המשטרה תתיר למטווח דני הי לחזור לפעול. אוחר 14 ביולי 2016 מתוך אתר מגזין המושבות: <http://www.magazin.org.il/inner.asp?page=174670>

310 מכתב מפקד אביש זקן ויוסברג, משרד הממונה על חופש המידע, היחידה לתלונות הציבור, משטרת ישראל (27/7/2014) בתשובה לבקשה מס' 0002997 של "האקדק על שולחן המטבח" תחת חוק חופש מידע. סעיף 8ג.

311 מכתב מפקד אביש זקן ויוסברג, משרד הממונה על חופש המידע, היחידה לתלונות הציבור, משטרת ישראל (27/7/2014) בתשובה לבקשה מס' 0002997 של "האקדק על שולחן המטבח" תחת חוק חופש מידע. סעיף 2ג.

312 המידע נמסר על ידי עו"ד ענת פפר, מנהלת המחלקה לרישוי חוקרים פרטיים וישירות שמירה במשרד המשפטים. מתוך: לוי, ש. (2005). מסמך רקע בנושא: מאפייני ההעסקה של עובדי שמירה ואבטחה בישראל. הכנסת, מרכז המחקר והמידע, עמ' 4. אוחר 3 במרץ 2016 מתוך אתר הכנסת: <https://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m011173.pdf>

313 מכתב מאת יואל לוי, סמנכ"ל בכיר לתפעול והממונה על חוק חופש מידע, המשרד לביטחון הפנים, 26 במרץ 2014, סימוכין 01874714; התקבל במשרד עו"ד סמדר בן-נתן.

314 מבקר המדינה. (2014). דוח שנתי 64 לשנת 2013 ולחשובות שנת הכספים 2012. עמ' 359. אוחר 7 ביולי, 2014 מתוך אתר מבקר המדינה: <http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Pages/248.aspx> [ההדגשות של מחברות דוח זה]

315 מכתב מאת יואל לוי, סמנכ"ל בכיר לתפעול והממונה על חוק חופש מידע, המשרד לביטחון הפנים, 26 במרץ 2014, סימוכין 01874714; התקבל במשרד עו"ד סמדר בן-נתן. [ההדגשה של מחברות דוח זה]

316 מכתב מאת יואל לוי, סמנכ"ל בכיר לתפעול והממונה על חוק חופש מידע, המשרד לביטחון הפנים, 26 במרץ 2014, סימוכין 01874714; התקבל במשרד עו"ד סמדר בן-נתן.

317 קובוביץ, י. (5/1/2014). הקרב המשפטי שמנהל המפכ"ל להסרת דוחות ביקורת על המשטרה. אוחר 27 באפריל 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/law/premium-1.2207819>

318 קובוביץ, י. (5/1/2014). הקרב המשפטי שמנהל המפכ"ל להסרת דוחות ביקורת על המשטרה. אוחר 27 באפריל 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/law/premium-1.2207819>

319 שדמי, א. (2012). ארץ מאובטחת: משטרה, שיטור והפוליטיקה של הביטחון האישי. תל אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד. עמ' 28.

ראו גם: סוציז, א. עו"ד. חוק וסדר בע"מ: ההפרטה של אכיפת החוק בישראל. אוחר מתוך אתר האגודה לזכויות האזרח בישראל: <http://www.acri.org.il/he/wp-content/uploads/2013/10/laworderitld.pdf>

320 מכתב מאת עו"ד אן סוציז, האגודה לזכויות האזרח בישראל, אל השר לביטחון הפנים ממ יצחק אהרונביץ, 5 בינואר 2014.

321 קובוביץ, י. אידלמן, ע. (31/3/2016). הורחבו סמכויות המתנדבים במשטרה: ויכוח לבצע מעצרים ולחפש בביתם. אוחר 7 באפריל 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/law/premium-1.2899998>

מזל, ר. האקדח על שולחן המטבח: הדיכוי המגדיר הטמון בתעשיית האבטחה בישראל. בתוך: בריר-גארב, ר., אולמרט, ד., קזין, א., תירוש, י. (עורכות) *קפטיליזם ומגדר: סוגיות פמיניסטיות בתרבות השוק*, הוצאת מכון ון ליר והוצאת הקיבוץ המאוחד (בהכנה).

חבקין, ש. (2014). הפרטת המחסומים בגדה המערבית וברצועת עזה. המרכז לצדק חברתי ודמוקרטיה במכון ון ליר, עמ' 8-9. <http://www.vanleer.org.il/sites/files/product-6-7-%D7%94%D7%A4%D7%A8%D7%98%D7%AA%20%D7%94%D7%9E%D7%97%D7%A1%D7%95%D7%9E%D7%99%D7%9D%20PDF.pdf>

חבקין, ש. (2014). הפרטת המחסומים בגדה המערבית וברצועת עזה. המרכז לצדק חברתי ודמוקרטיה במכון ון ליר, עמ' 8-9. [ההדגשה של מחברות דוח זה]: <http://www.vanleer.org.il/sites/files/product-6-7-%D7%94%D7%A4%D7%A8%D7%98%D7%AA%20%D7%94%D7%9E%D7%97%D7%A1%D7%95%D7%9E%D7%99%D7%9D%20PDF.pdf>

מכתב מפקד אבישג זקן וייסנברג, משרד הממונה על חופש המידע, היחידה לתלונות הציבור, משטרת ישראל (27/7/2014) בתשובה לבקשה מס' 0002997 של "האקדח על שולחן המטבח" תחת חוק חופש מידע. סעיף 6א; סעיף 2.א.

מכתב מאת יואל לוי, סמנכ"ל בכיר לתפעול והממונה על חוק חופש מידע, המשרד לביטחון הפנים, 26 במרץ 2014, סימוכין 01874714; התקבל במשרד עו"ד סמדר בן-נתן.

פרוטוקול פגישה מיום 8/7/2014, המשרד לביטחון הפנים, הפגישה נערכה עם נציגות "האקדח על שולחן המטבח" בעקבות בקשה למידע תחת חוק חופש מידע.

"האקדח על שולחן המטבח". בקשה לפי חוק חופש המידע, התשנ"ח-1998 לקבלת מידע בנוגע לנשק.

מכתב מפקד אבישג זקן וייסנברג, משרד הממונה על חופש המידע, היחידה לתלונות הציבור, משטרת ישראל (27/7/2014) בתשובה לבקשה מס' 0002997 של "האקדח על שולחן המטבח" תחת חוק חופש מידע.

מכתב מאת רפ"ק עו"ד אלי דוידסון, קצין פיקוח ובקרה, מדור נפגעי עבירה, האגף לחקירות ולמודיעין, משטרת ישראל. הדגון: איסוף נתונים על ידי משטרת ישראל בנושא נשק חם המעורב בעבירות. 22 באפריל 2013.

שטיין, ה. (9/12/2015). *מחנדי: המשמר האזרחי מאיימים להפסיק להגיע למשמרות*. אוזר 18 במאי 2016 <http://glz.co.il/1064-73086-HE/Galatz.aspx>

מאתר גלי צה"ל: <http://glz.co.il/1064-73086-HE/Galatz.aspx>

מזרחי, ש. (2010). *רשימות נשק לאזרחים פרטיים – מדיניות ונתונים מספריים*. הכנסת, מרכז המחקר והמידע. עמ' 2. אוזר 25 באפריל 2016 מתוך אתר הכנסת: <https://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m02587.pdf>

מזרחי, ש. (2010). *רשימות נשק לאזרחים פרטיים – מדיניות ונתונים מספריים*. הכנסת, מרכז המחקר והמידע. עמ' 2. אוזר 25 באפריל 2016 מתוך אתר הכנסת: <https://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m02587.pdf>

מזרחי, ש. (2010). *רשימות נשק לאזרחים פרטיים – מדיניות ונתונים מספריים*. הכנסת, מרכז המחקר והמידע. עמ' 7. אוזר 25 באפריל 2016 מתוך אתר הכנסת: <https://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m02587.pdf>

שלי מזרחי סימון, מכתב בדואר אלקטרוני, 2 יוני 2016, בתשובה לפנייה של מחברות דוח זה.

מזרחי, ש. (2010). *רשימות נשק לאזרחים פרטיים – מדיניות ונתונים מספריים*. הכנסת, מרכז המחקר והמידע. עמ' 7. אוזר 25 באפריל 2016 מתוך אתר הכנסת: <https://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m02587.pdf>

מבקר המדינה. (2014). *דוח שנתי 164 לשנת 2013 ולחשבוניות שנת הכספים 2012*. עמ' 387. אוזר 7 ביולי, 2014 מתוך אתר מבקר המדינה: <http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Pages/248.aspx>

כול חוק הירייה (תיקון מס' 17) התשע"ד-2014 (ס"ח תשע"ד מס' 2462 מיום 30/7/2014), תיקן את סעיף 11ב1 לחוק וחייב קבלת אישור בדבר כשירות נפשית מאת פסיכולוג.

בשיחה עם מחברות הדוח, 13/10/2015, בעקבות שאלות שעלו בישיבת קדם משפט במסגרת תביעה נגד המדינה ונגד חברת אבטחה על אי-אכיפת החוק ואחסון נשק אבטחה בבית סבתו.

צוריאל הררי, ק. (29/9/2015). *מדינה ללא פיקוח*. אוזר 26 באפריל 2016 מתוך אתר כלכליסט: http://www.calcalist.co.il/local/articles/0.7340_L-3669691.00.html

ירון, ל. (24/11/2015). *תת הוועדה לאלומות במשפחה: אין די הגנה לנשים וילדים שנפגעו, משרדי הממשלה לא מתואמים*. אוזר 26 באפריל 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/education/premium-1.2783172>

ירון, ל. (24/11/2015). *תת הוועדה לאלומות במשפחה: אין די הגנה לנשים וילדים שנפגעו, משרדי הממשלה לא מתואמים*. אוזר 26 באפריל 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/education/premium-1.2783172>

ירון, ל. (23/2/2016). *הוועדה נגד אלימות במשפחה: להקים כוח משטרי מיוחד ומעונות לגברים מכים*. אוזר 28 במרץ 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/murder/premium-1.2859974>

³⁴⁴ ירון, ל. (23/2/2016). הוועדה נגד אלימות במשפחה: להקים כוח משטרי מיוחד ומעונות לגברים מכים. אוחר 28 במרץ 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/murder/premium-1.2859974>

³⁴⁵ הראל, ע., כהן, ג. (25/5/2013). צה"ל לא מדווח לאגף רישוי נשק על קצינים שמסולקים ממילואים. אוחר 19 במאי 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/law/premium-1.2028478>

³⁴⁶ הראל, ע., כהן, ג. (25/5/2013). צה"ל לא מדווח לאגף רישוי נשק על קצינים שמסולקים ממילואים. אוחר 19 במאי 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/law/premium-1.2028478>

³⁴⁷ הראל, ע., כהן, ג. (25/5/2013). צה"ל לא מדווח לאגף רישוי נשק על קצינים שמסולקים ממילואים. אוחר 19 במאי 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/law/premium-1.2028478>

³⁴⁸ קובוביץ, י., חובל, ר., יגנה, י., כהן, ג. (20/5/2013). המשטרה ביקשה להחרים את נשקו של הרוצח; בית המשפט ביקש לשקול מחדש. אוחר 19 במאי מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/law/premium-1.2025248>

³⁴⁹ הראל, ע., כהן, ג. (25/5/2013). צה"ל לא מדווח לאגף רישוי נשק על קצינים שמסולקים ממילואים. אוחר 19 במאי 2016 מתוך אתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/law/premium-1.2028478>

³⁵⁰ מבקר המדינה. (2014). דוח שנתי 64 לשנת 2013 ולחשבונית שנת הכספים 2012. עמ' 354. אוחר 7 ביולי, 2014 מתוך אתר מבקר המדינה: <http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Pages/248.aspx> [ההדגשות של מחברות דוח זה]

³⁵¹ מבקר המדינה. (2014). דוח שנתי 64 לשנת 2013 ולחשבונית שנת הכספים 2012. עמ' 354. אוחר 7 ביולי, 2014 מתוך אתר מבקר המדינה: <http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Pages/248.aspx> [ההדגשות של מחברות דוח זה]

³⁵² מבקר המדינה. (2014). דוח שנתי 64 לשנת 2013 ולחשבונית שנת הכספים 2012. עמ' 354. אוחר 7 ביולי, 2014 מתוך אתר מבקר המדינה: <http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Pages/248.aspx> [ההדגשות של מחברות דוח זה]

³⁵³ מכתב מאת שלהה מרמלשטיין, משנה למנכ"ל, בן ביטחון בע"מ, אל משרד הפנים, ענף רישוי כלי ירייה. (25/10/2010); טופס ראיון אישי, אבי רדאי, לחברת בן ביטחון (12/9/2010); תעודת הרשאה לשאת כלי ירייה 624, מטעם חברת בן ביטחון, באישור נושא הרישוי המיוחד מרמלשטיין שלמה (31/10/2010); הודעה של אבי רדאי בפני משטרת ישראל (13/11/2010)

³⁵⁴ גור-דין בת"פ (מרכז) 54213-11-10 מדינת ישראל נ' אבי רדאי (10/3/2011)

³⁵⁵ קובוביץ, י. (14/10/2015). הקלות בנשיאת נשק: המדינה תתיר לרשויות לאשר לחזקת כלי ירייה. אוחר 29 בנובמבר 2015 מאתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/politics/1.2751641>

³⁵⁶ מבקר המדינה (2011). דוח שנתי 61 לשנת 2010. עמ' 213, אבדי אפסניה בצה"ל. אוחר 23 ביולי 2014 מתוך אתר מבקר המדינה: http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Report_142/d4b7b5fe-8478-4d8a-8c14-941a7687e57d/6680.pdf

³⁵⁷ מבקר המדינה (2011). דוח שנתי 61 לשנת 2010. עמ' 214-213, אבדי אפסניה בצה"ל. אוחר 23 ביולי 2014 מתוך אתר מבקר המדינה: http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Report_142/d4b7b5fe-8478-4d8a-8c14-941a7687e57d/6680.pdf

³⁵⁸ פסו, ר. (22/2/2012). מצ"ח: ירידה משמעותית בשיעור גניבות הנשק בצה"ל. אוחר 11 במאי 2016 מאתר צה"ל, צבא הגנה לישראל: <http://www.idf.il/1133-14989-he/Dover.aspx>

³⁵⁹ כהן, ג. (6/1/2014). צה"ל: עלייה ב-2013 בפריצות לבסטים במטרה לגנוב נשק לארגוני פשע. אוחר 11 במאי 2016 מאתר הארץ: <http://www.haaretz.co.il/news/politics/premium-1.2209478>

³⁶⁰ מבקר המדינה (2011). דוח שנתי 61 לשנת 2010. עמ' 205, אבדי אפסניה בצה"ל. אוחר 23 ביולי 2014 מתוך אתר מבקר המדינה: http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Report_142/d4b7b5fe-8478-4d8a-8c14-941a7687e57d/6680.pdf

³⁶¹ מכתב מאת מדור פניות הציבור, דובר צה"ל, שו 19602, 2 יוני 2014, כתשובה לבקשת מידע של "האקדח על שולחן המטבח".

³⁶² אפרקין, ש. (31/1/2016). נגד הורשע בגניבת אמצעי לחימה – והורשע ל-15 שנות מאסר. אוחר 3 באפריל 2016 מתוך אתר מאקו: <http://www.mako.co.il/pzm-magazine/Article-bad18e61de88251006.htm>

³⁶³ מבקר המדינה (2011). דוח שנתי 61 לשנת 2010. עמ' 200, אבדי אפסניה בצה"ל. אוחר 23 ביולי 2014 מתוך אתר מבקר המדינה: http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Report_142/d4b7b5fe-8478-4d8a-8c14-941a7687e57d/6680.pdf

³⁶⁴ מבקר המדינה (2011). דוח שנתי 61 לשנת 2010. עמ' 218, אבדי אפסניה בצה"ל. אוחר 23 ביולי 2014 מתוך אתר מבקר המדינה:

http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Report_142/d4b7b5fe-8478-4d8a-8c14-941a7687e57d/6680.pdf

³⁶⁵ מבקר המדינה (2011), דוח שנתי 61א לשנת 2010. עמ' 218, אבדי אפסניה בצה"ל. אוחדר 23 ביולי 2014 מתוך אתר מבקר המדינה:

http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Report_142/d4b7b5fe-8478-4d8a-8c14-941a7687e57d/6680.pdf

³⁶⁶ הראובני, א. (2014). המרחב הפרוע: העברת סמכויות שיטור וביטחון לרכזי ביטחון שוטף צבאיים (רבש"צים) בהתנחלויות ובמאחזים. עמ' 6. אוחדר 31 בדצמבר, 2014 מתוך אתר יש דין - ארגון מתנדבים לזכויות אדם:

http://www.yesh-din.org/userfiles/file/Yesh%20Din_Hamerchav%20Haparua_Web_HEB.pdf

³⁶⁷ הראובני, א. (2014). המרחב הפרוע: העברת סמכויות שיטור וביטחון לרכזי ביטחון שוטף צבאיים (רבש"צים) בהתנחלויות ובמאחזים. עמ' 9. אוחדר 31 בדצמבר, 2014 מתוך אתר יש דין - ארגון מתנדבים לזכויות אדם:

http://www.yesh-din.org/userfiles/file/Yesh%20Din_Hamerchav%20Haparua_Web_HEB.pdf

³⁶⁸ הראובני, א. (2014). המרחב הפרוע: העברת סמכויות שיטור וביטחון לרכזי ביטחון שוטף צבאיים (רבש"צים) בהתנחלויות ובמאחזים. עמ' 16-17. אוחדר 31 בדצמבר, 2014 מתוך אתר יש דין - ארגון מתנדבים לזכויות אדם:

http://www.yesh-din.org/userfiles/file/Yesh%20Din_Hamerchav%20Haparua_Web_HEB.pdf

³⁶⁹ הראובני, א. (2014). המרחב הפרוע: העברת סמכויות שיטור וביטחון לרכזי ביטחון שוטף צבאיים (רבש"צים) בהתנחלויות ובמאחזים. עמ' 17. אוחדר 31 בדצמבר, 2014 מתוך אתר יש דין - ארגון מתנדבים לזכויות אדם:

http://www.yesh-din.org/userfiles/file/Yesh%20Din_Hamerchav%20Haparua_Web_HEB.pdf

³⁷⁰ משטרת ישראל. (24/2/2014) אמצעי לחימה רבים נמצאו במשרד רכז הביטחון. אוחדר 10 במאי 2016 מתוך אתר משטרת ישראל: <http://www.police.gov.il/articleGallery.aspx?aid=2421> [ההדגשה של מחברות דוח]

³⁷¹ הראובני, א. (2014). המרחב הפרוע: העברת סמכויות שיטור וביטחון לרכזי ביטחון שוטף צבאיים (רבש"צים) בהתנחלויות ובמאחזים. עמ' 34. אוחדר 31 בדצמבר, 2014 מתוך אתר יש דין - ארגון מתנדבים לזכויות אדם:

http://www.yesh-din.org/userfiles/file/Yesh%20Din_Hamerchav%20Haparua_Web_HEB.pdf

³⁷² בצלם. (22/2/2016) חמישה פלסטינים נהרגו מידי הצבא על מפגנים ליד גדר המערכת בעזה. אוחדר 18 במאי 2016 מתוך אתר בצלם - מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים:

http://www.btselem.org/hebrew/20160222_fatalitys_from_unwarranted_gunfire

³⁷³ קובוביץ, י. (5/1/2014). הקרב המשפטי שמנהל המפכ"ל להסגרת דוחות ביקורת על המשטרה. אוחדר 27 באפריל 2016 מתוך אתר הארץ:

<http://www.haaretz.co.il/news/law/premium-1.2207819>

³⁷⁴ קובוביץ, י. (5/1/2014). הקרב המשפטי שמנהל המפכ"ל להסגרת דוחות ביקורת על המשטרה. אוחדר 27 באפריל 2016 מתוך אתר הארץ:

<http://www.haaretz.co.il/news/law/premium-1.2207819>

³⁷⁵ קובוביץ, י. (27/4/2016). מחדל במשטרה: 27 תיקים פתוחים נעלמו; אישומים צפויים להתבטל. אוחדר 25 באפריל 2016 מתוך אתר הארץ:

<http://www.haaretz.co.il/news/law/premium-1.2925456>

³⁷⁶ כהן, ג. (5/5/2016). שוטרי מג"ב ואחיו החיילי הורשעו בעבירות נשק. אוחדר 8 במאי 2016 מתוך אתר פוסטה: <http://goo.gl/ATobfa>

³⁷⁷ קובוביץ, י. (6/9/2014). ביקורת פנימית של המשטרה: יחידות השיטור העירוני פועלות בניגוד לחוק. אוחדר 7 באפריל 2016 מתוך אתר הארץ:

<http://www.haaretz.co.il/news/law/premium-1.2425480>

³⁷⁸ קובוביץ, י. (21/4/2013). דוח פנימי של המשטרה חושף כשלים חמורים בפרשת רז אטיאס. אוחדר 22 ביולי 2014 מתוך אתר הארץ:

<http://www.haaretz.co.il/news/law/premium-1.1999188>

³⁷⁹ קובוביץ, י. (21/4/2013). דוח פנימי של המשטרה חושף כשלים חמורים בפרשת רז אטיאס. אוחדר 22 ביולי 2014 מתוך אתר הארץ:

<http://www.haaretz.co.il/news/law/premium-1.1999188>

³⁸⁰ חלילי, ג. (23/2/2015). לא שומרים על המשטרה. אוחדר 17 במאי 2016 מתוך המקום הכי חם בגיהינום:

<http://www.ha-makom.co.il/project/arrests-mahash>

³⁸¹ חלילי, ג. (23/2/2015). לא שומרים על המשטרה. אוחדר 17 במאי 2016 מתוך המקום הכי חם בגיהינום:

<http://www.ha-makom.co.il/project/arrests-mahash>

³⁸² קובוביץ, י. (24/9/2014). המחלקה לחקירת שוטרים דוחה 93% מהתלונות שמגישים אזרחים. אוחדר 15 באפריל 2016 מתוך אתר הארץ:

<http://www.haaretz.co.il/news/law/premium-1.2442700>

³⁸³ קובוביץ, י. (24/9/2014). המחלקה לחקירת שוטרים דוחה 93% מהתלונות שמגישים אזרחים. אוחדר 15 באפריל 2016 מתוך אתר הארץ:

<http://www.haaretz.co.il/news/law/premium-1.2442700>

³⁸⁴ עדאלה. (ספטמבר 2014) 14 שנים לאוקטובר 2000: מח"ש: אור ירוק לאלימות המשטרה. עמ' 10. אוחדר 18 במאי 2016 מתוך ירחון עדאלה האלקטרוני:

http://www.adalah.org/uploads/oldfiles/Public/files/Hebrew/Publications/Mahash_Report_in_Hebrew_September_2014.pdf

³⁸⁵ ראו לדוגמה: בלדמן, א. (22/6/2015). "השוטרים ממשיכים בחייהם, אבל אחי כבר לא בין החיים", אוחדר 16 במאי 2016 מתוך שיחה מקומית: <http://goo.gl/AwtX16>

³⁸⁶ האגודה לזכויות האזרח. (2014). זכויות טרנסג'נדרים, זכויות האדם בישראל – תמונת מצב 2014. עמ' 54.
 אוחר 18 במאי 2016 מתוך אתר האגודה לזכויות האזרח בישראל:
<http://www.acri.org.il/he/wp-content/uploads/2014/12/tmunat2014ch10.pdf>
³⁸⁷ בראון, ג'. (4/10/2015). 15 שנים אחרי: 51 אזרחים ערבים נהרגו בידי המשטרה מאז אוקטובר 2000. אוחר 17 במאי 2016 מתוך שיחה מקומית: <http://qoo.gl/m3VMGa>
³⁸⁸ הכנסת. 6/1/2016. 2500 תיקים נפתחו בכל שנה ב-2014-15, על אחזקה, ייצור ונשיאת אמל"ח לא חוקי [הודעת הכנסת]. אוחר 17 במאי 2016 מתוך אתר הכנסת:
<http://main.knesset.gov.il/News/PressReleases/Pages/press060116e.aspx>
³⁸⁹ בש"פ 6707/09 - אנדריי קגדי נ' מדינת ישראל (13/9/2009). בבית המשפט העליון. עמ' 1.
³⁹⁰ ע"פ 4523/09 - חזקיהו גורש נ' מדינת ישראל (26/5/2011). בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים. עמ' 3-4.
³⁹¹ בג"ץ 3927/12 סניר זפרי נ' הוועדה לעיון בעונש ואח' (1/8/2012).
³⁹² אפרגן, ש. (31/1/2016). נגד הורשע בגניבת אמצעי לחימה – והורשע ל-15 שנות מאסר. אוחר 3 באפריל 2016 מתוך אתר מאקו: <http://www.mako.co.il/pzm-magazine/Article-bad18e61de88251006.htm>
³⁹³ משטרת ישראל. (24/2/2014). אמצעי לחימה רבים נמצאו במשרד רכז הביטחון. אוחר 10 במאי 2016 מתוך אתר משטרת ישראל: <http://www.police.gov.il/articleGallery.aspx?aid=2421> [ההדגשה של מחברות דוח זה]
³⁹⁴ הכנסת. 6/1/2016. 2500 תיקים נפתחו בכל שנה ב-2014-15, על אחזקה, ייצור ונשיאת אמל"ח לא חוקי [הודעת הכנסת]. אוחר 17 במאי 2016 מתוך אתר הכנסת:
<http://main.knesset.gov.il/News/PressReleases/Pages/press060116e.aspx>

רשימת מקורות התרשימים

- נשק אזרחי פרטי | בעלי רישיונות וכלי ירייה**
243,849 | 1992 – הוועדה הבין משרדית לבידור מדיניות רישוי כלי ירייה: דין וחשבון, אוגוסט תשנ"ג, 1993, עמ' 9-10. אוחר 7 ביולי, 2014, מתוך אתר המשרד לביטחון פנים:
<http://mops.gov.il/Documents/Publications/Firearms/Reports/CohenReport.pdf>
315,000 | 1997 – מבקר המדינה. (1998). דוח שנתי 48, לשנת 1997 לחשבונות, שנת הכספים 1996. עמ' 525. אוחר 16 ביולי, 2014 מתוך אתר מבקר המדינה:
<http://old.mevaker.gov.il/serve/contentTree.asp?bookid=147&id=134&contentid=&parentid=undefined&sw=1366&hw=698>
285,000 | 1998 – הוועדה למניעת אלימות במשפחה, ועדת המשנה לנושא נשק צבאי ואזרחי: דין וחשבון מסכם, תשרי תשנ"ט, 1998. נספח ג', עמ' 24; נספח ו', עמ' 33. אוחר 16 ביולי, 2014 מתוך אתר המשרד לביטחון פנים:
<http://mops.gov.il/Documents/Publications/Firearms/Reports/SubCommitteeReport.pdf>
190,772 | 2009 – משרד הפנים, נתוני כלי ירייה אזרחיים, נכון ליום 1 במאי 2009:
<http://www.moin.gov.il/Apps/PubWebSite/PageByItem.nsf/0/038CFC573FAC6BAC422571E80029FE39>
 כלי ירייה" למשרד לביטחון פנים ב-2011. טבלה זו מספקת עוד דוגמה מובהקת לנתונים מבלבלים: היא כוללת שורות נוספות הנוקבות במספרים ל: "נשק ביד"י תושבים לא פעילים – 7,637 וכן ל: "נשק ללא רישיון תקף – 13,137". לא ברור אם שורות אלה מציגות פירוט של מצבור הנשק הפרטי ללא רישיונות תקפים או האם אלה סיווגים נוספים ומצבורי נשק נוספים. כמוכן, לא ברור אם אותם רישיונות חסרים הם רישיונות כלי הנשק או הרישיונות של מי שמחזיק בכלי הנשק.
181,050 | 2009 – מזרחי, ש. (2010). *רישיונות נשק לאזרחיים פרטיים – מדיניות ונתונים מספריים*. הכנסת, מרכז המחקר והמידע. עמ' 7. אוחר 25 באפריל 2016 מתוך אתר הכנסת:
<https://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m02587.pdf>
151,233 / 159,438 | 2012 – מבקר המדינה. (2014). דוח שנתי 64 לשנת 2013 ולחשבונות שנת הכספים 2012. עמ' 359. אוחר 7 ביולי, 2014 מתוך אתר מבקר המדינה:
<http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Pages/248.aspx>
157,643 | 2013 – הכנסת, ועדת הפנים והגנת הסביבה. (31/7/2013). פרוטוקול מס' 84. אוחר 7 ביולי, 2014 מתוך אתר הכנסת:
http://knesset.gov.il/protocols/heb/protocol_search.aspx?comID=5
150,790 | 2013 – מספר הרישיונות לכלי ירייה פרטיים עמד על 159,438 (בסוף 2012); מספר כלי הירייה עמד על 150,790 (בנוב' 2013). (מכתב מאת יואל לוי, סמנכ"ל בכיר לתפעול והממונה על חוק חופש מידע, המשרד לביטחון פנים, 26 במרץ 2014, סימוכין 01874714; התקבל במשרד עו"ד סמדר בן-נתן.)
145,000 | 2014 – פרוטוקול פגישה מיום 8.7.14, המשרד לביטחון פנים; הפגישה נערכה עם נציגות "האקדח על שולחן המטבח" בעקבות בקשה למידע תחת חוק חופש מידע.
נשק אזרחי ארגוני | בעלי רישיונות וכלי ירייה
65,100 | 1993 – ראו מקור לנתון מס' 1.
87,000 | 1997 – מבקר המדינה. (1998). דוח שנתי 48, לשנת 1997 לחשבונות, שנת הכספים 1996. עמ' 525. אוחר 16 ביולי, 2014 מתוך אתר מבקר המדינה:
<http://old.mevaker.gov.il/serve/contentTree.asp?bookid=147&id=134&contentid=&parentid=undefined&sw=1366&hw=698>
70,000 | 1998 – הוועדה למניעת אלימות במשפחה, ועדת המשנה לנושא נשק צבאי ואזרחי: דין וחשבון מסכם, תשרי תשנ"ט, 1998. נספח ו', עמ' 33. אוחר 16 ביולי, 2014 מתוך אתר המשרד לביטחון פנים:
<http://mops.gov.il/Documents/Publications/Firearms/Reports/SubCommitteeReport.pdf>
129,000 | 2007 – טל, א. (2007). נתונים על הפקרת נשק על-ידי אזרחים בישראל. הכנסת, מרכז המחקר והמידע. אוחר 26 באוקטובר, 2015 מתוך אתר הכנסת:
<http://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m01900.pdf>
139,404 | 2009 – ראו מקור לנתון מס' 4.
40,000 / 66,500 | 2013 – ראו מקור לנתון מס' 8.
130,000 | 2014 – ראו מקור לנתון מס' 9.
125,000 | 2014 – מכתב מאת יואל לוי, סמנכ"ל בכיר לתפעול והממונה על חוק חופש מידע, המשרד לביטחון פנים, 26 במרץ 2014, סימוכין 01874714; התקבל במשרד עו"ד סמדר בן-נתן.
70,000 | 2016 – ועדת הפנים והגנת הסביבה (9/3/2016). שידור דיון בהצעת חוק כלי היריה (תיקון מס' 18) התשע"ו-2016. אוחר מתוך אתר הכנסת:
<http://main.knesset.gov.il/Activity/committees/Pages/AllCommitteesBroadcast.aspx?TopicID=10281>
 [1:35:10 דקה]

נשק צבאי במרחב האזרחי
סדיר-קבע מחוץ לביטחון – עמודים 71-73 בדוח.
כיתות שמירה בהתנחלויות – הראובני, א. (2014). המרחב הפרוע: העברת סמכויות שיטור וביטחון לרכזי ביטחון שוטף צבאיים (רביש"צים) בהתנחלויות ובמאחזים. עמ' 12. אוחר 31 בדצמבר, 2014 מתוך אתר יש דין - ארגון מתנדבים לזכויות אדם: http://www.yesh-din.org/userfiles/file/Yesh%20Din_Hamerchav%20Haparua_Web_HEB.pdf
"זאת רפורמה חשובה..."
ציטוט השר – הכנסת. ועדת הפנים והגנת הסביבה. (31/7/2013). פרוטוקול מס' 84. אוחר 7 ביולי, 2014 מתוך אתר הכנסת: http://knesset.gov.il/protocols/heb/protocol_search.aspx?comID=5
לטענת השר: בין השנים 2013-2005 צומצמו כ-100,000 רישיונות
35,000 / 65,000 – עמוד 55-57 בדוח.
כלי ירייה במרחב האזרחי המקומי
275,000 – ראו מקור לנתון מ' 9.
26,500 – חטיבת דובר המשטרה. (2013). משטרת ישראל, חוברת הסברה: שנת מפנה 2012. עמ' 19.
<http://www.police.gov.il/Doc/TfasimDoc/hip.pdf>
אוחר 6 במרץ, 2016 מתוך אתר משטרת ישראל:
שירות בתי הסוהר. אוחר 9 בפברואר, 2016 מתוך אתר המשרד לביטחון פנים:
<http://mops.gov.il/DETENTIONANDREHABILITATION/Pages/AboutIPS.aspx>
כמה נשק אזרחי בשנת 2014?
ראו מקור לנתון מ' 9.
נשק גופי רישוי עצמאיים
ראו מקור לנתון מס' 24.
השוואת דפוסי ירי | סוף 2013 וסוף 2015
עמודים 88-90 בדוח.

///

נספח א: החוקים שחלים על כלי ירייה בישראל

רישוי, החזקה ופיקוח על כלי ירייה בישראל מוסדרת בשורת דברי חקיקה, ואלו הבולטים שבהם:
חוק כלי ירייה תש"ט-1949
מסדיר את תחום החזקת כלי הירייה בישראל, ומבוסס על העיקרון לפיו החזקת נשק קל בישראל היא לא זכות אלא פריבילגיה הדורשת הרשאה וכפופה לקריטריונים מגבילים ולהכשרה מוקדמת. יישום החוק מצוי בתחום האחריות של המשרד לביטחון פנים.

החוק קובע את המידע הנדרש כתנאי למתן רישיון אישי לנשיאת נשק, לרבות מידע מהמשרטה, המשרד לביטחון פנים ומשרד הבריאות, וכן מטיל חובה על רופא, פסיכולוג, קצין בריאות הנפש או עובד רווחה אשר סוברים שנושא נשק עלול להוות סכנה לעצמו או לסביבתו, להודיע על כך לפקיד במשרד הבריאות. זה ראשי, אך לא חייב, לדווח על כך לפקיד הרישוי במשרד לביטחון פנים ולצבא, וכן לגופים חמושים אחרים.

בנוסף מסדיר החוק את ההרשאות השונות להחזקת כלי ירייה שאינם אישיים-פרטיים, לרבות לעניין ארגונים כמו חברות אבטחה ומפעלים, וארגונים ציבוריים כגון המשטרה, שירות בתי הסוהר ומשמר הכנסת.

חוק חוקרים פרטיים ושירותי שמירה, תשל"ב-1972
מסדיר את תחום שירותי השמירה והאבטחה בישראל, כלומר מתן רישיונות לחברות אבטחה והסדרת פעולתן, והוא מצוי בתחום האחריות של משרד המשפטים.

בשנים האחרונות מתקיים מהלך חקיקתי לפיצול הסדרת שירותי השמירה מהסדרת החוקרים הפרטיים, וגובשה הצעת חוק שירותי אבטחה, התשע"ב – 2012. נכון לכתובת שורות אלה הצעת החוק מצויה בשלבי גיבוש ראשוניים בלבד.

החוק לא מבחין בין שירותי שמירה חמושים ובלתי חמושים ולא מתייחס לנשיאת נשק.
חוק סמכויות לשם שמירה על ביטחון הציבור, תשס"ה-2005
מסדיר סמכויות של שוטרים, חיילים ומאבטחים מוסמכים על פי חוק זה, קובע תנאים למתן הרשאה לאדם כמאבטח (שאינה זהה לעבודה בחברת אבטחה ואינה הרשאה לשאת כלי ירייה) וכן קובע סמכויות פיקוח ועיכוב מוגברות כלפי אדם שנושא נשק שלא כדין או שיש חשד שהוא יעשה בנשק שימוש שלא כדין.

החוק מסמך את השר לביטחון פנים להורות על מקומות שאליהם אסור יהיה להכנס עם נשק.
חוק להסדרת הביטחון בגופים ציבוריים, תשנ"ח-1998
קובע הסדרי אבטחה וביטחון, לרבות ביטחון מידע, בגופים ציבוריים. על מאבטח בגוף ציבורי להיות בעל רישיון לעסוק כשומר לפי חוק חוקרים פרטיים ושירותי שמירה וכן להיות בעל רישיון אישי או תעודת הרשאה לנשיאת נשק. מינוי ממונה על הביטחון בגוף ציבורי, גם הוא דורש היתר לשאת כלי ירייה או כשירות לשאת כלי ירייה. החוק קובע שלממונה מוקנות סמכויות פיקוח ועיכוב מוגברות כלפי אדם שנושא נשק שלא כדין או שיש חשד שהוא יעשה בנשק שימוש שלא כדין.

חוק רישוי עסקים, תשכ"ח-1968
בהתאם לחוק ניתן להתנות רישיון עסק בתנאים, ורשאי שר העבודה להתקין תקנות בנוגע לבטיחות הנמצאים במקום עסק או בסביבתו, ובגדר זאת ניתן לדרוש הצבת שמירה במקום עסק.

חוק למניעת אלימות במשפחה, תשנ"א-1991
קובע הליכים להגנה מפני אלימות במשפחה ובין היתר הוצאת צו הגנה כנגד מי שמהווה סכנה לבן או בת משפחה. החוק קובע שכשניתן צו הגנה ייאסר על המחויב בצו "להחזיק או לשאת נשק, לרבות נשק שניתן לו מטעם רשות ביטחון או רשות אחרת מרשויות המדינה; בית המשפט יורה, במעמד מתן הצו, על

תפיסת נשקו של המחויב בצו, לאלתר". בית המשפט מוסמך להתיר למי שניתן כנגדו הצו להמשיך להחזיק את הנשק אם אין בכך סכנה למאויים ובנסיבות שמנויות בחוק, לרבות אם נושא הנשק הוא מאבטח והדבר עלול לפגוע בפרנסתו. ככל שניתן אישור למחויב בצו להמשיך ולשאת נשק, קובע החוק שיש לפרט את הסיבה לכך ומהם ההסדרים שנדרשים לשם הבטחת ביטחון המאויים. בית המשפט מחויב להעביר החלטות בעניין כלי ירייה במסגרת זו לגורמים המפקחים: פקיד רישוי כהגדרתו בחוק כלי הירייה, המשטרה, הצבא (אם הנשק שייך לו) ורשות הביטחון הרלוונטית.

חוק מניעת הטרדה מאיימת, תשס"ב-2001

החוק קובע אמצעים להגנה מפני הטרדה מאיימת (stalking) שאינה בהכרח מצד בן או בת משפחה ואינה כוללת בהכרח אלימות או איום באלימות, כגון צו למניעת הטרדה מאיימת המטיל הגבלות על המאיימת/בעקבות בקשה של המאוימת/ת. אם ניתן צו למניעת הטרדה מאיימת, השופט רשאי (אך לא חייב) להורות על תפיסת נשקו של המחויב בצו, ואם לא הורה כאמור – צריך לנמק זאת. בנוסף, צריך השופט להודיע לגורמים המפקחים על מתן הצו: פקיד רישוי כהגדרתו בחוק כלי הירייה, המשטרה, הצבא (אם הנשק שייך לו) ורשות הביטחון הרלוונטית.

חוק שיווי זכויות האשה, תשי"א-1951

קובע עקרונות להבטחת השוויון בין גברים לנשים, ובין היתר קובע כי נשים זכאיות להגנה מפני אלימות. החוק קובע כי ביחס להצעות חקיקה שיש להן השלכות על נושא השוויון תוגש חוות דעת מגדרית ביחס להשלכות אלו. כמו כן הוא מעגן את הצורך והחובה לאיסוף נתונים רגיש מבחינה מגדרית על-ידי גופים ציבוריים האוספים ומפרסמים מידע לציבור למטרות סטטיסטיות ואחרות.

אנחנו לא יודעות מי היא, אבל יודעות ונחושות להציל את חייה

6 בינואר 2016

לכבוד:

כבוד השרה גילה גמליאל-דמרי
המשרד לשוויון חברתי

גב' ורד סוויד – יו"ר הרשות לקידום מעמד האשה
משרד ראש הממשלה

הנדון: תיקון 18 לחוק כלי היריה

חוות דעת מגדרית מטעם ארגונים לא ממשלתיים

בימים אלו עומד לעלות על שולחנה של ועדת השרים לחקיקה ולאחר מכן על שולחן הכנסת הצעת חוק כלי היריה (תיקון מס' 18) (כלי יריה המשמשים לשירותי שמירה), התשע"ו-2016 (להלן: "התיקון"). בשם קואליציית "האקדח על שולחן המטבח" הכוללת 13 ארגונים לזכויות נשים ולשינוי חברתי, ובתמיכה של 7 ארגוני נשים נוספים, אנו מתכבדות להציג בפניכן את עמדתנו ביחס לתיקון החוק כחוות דעת משלימה, ובכוונתנו להעביר עמדה זו גם לוועדת הכנסת שתדון בתיקון החוק. אנו מתנגדות לתיקון החוק על ידי הספת סעיף קטן 10ג(ד) המאפשר מתן היתר גורף על ידי השר ביטחון פנים למאבטחים לשאת את הנשק המשמש אותם בעבודתם, גם מחוץ לזמן ולמקום האבטחה. בתמצית, תיקון החוק מהווה צעד לאחור בהגנה שמספקת המדינה לנשים, ולאזרחים בכלל, מפני אלימות קטלנית העושה שימוש בכלי ירייה. עם כל ההבנה לכך שהמדינה מצויה בשעת חירום, סכסוכים אלימים טומנים בחובם סכנות נוספות וייחודיות כלפי נשים בתחום הגברת האלימות המגדרית בזירה הביתית, אשר יש להביאם בחשבון ולהעניק להם משקל בעת גיבוש מדיניות הנוגעת לכלי ירייה. אנו פונות אליכן כאחראיות לקידום וליישום שוויון מגדרי, לפעול בנחישות לעצירת התיקון המוצע עקב הסיכונים החמורים הכרוכים בו בעיקר עבור נשים. אנחנו קוראות למניעת העיוורון וההטיה המגדרית המבטלים ביטחון של נשים מפני מה שנתפס בתור ביטחון לאומי. התנגדותנו לתיקון החוק מושתתת על הטעמים הבאים:

- א. כלי נשק הם אמצעים קטלניים, כלי רצח שנוכחותם במרחב אזרחי מגבירה סכנה לאוכלוסיה אזרחית בשל תאונות, גניבות, שימוש לצרכים פוליטיים ובמסגרת אלימות במשפחה ואלימות מגדרית. הסכנה לנשים גדולה במיוחד: הן חשופות ככלל לאלימות על רקע מגדרי, לעתים נדירות הן נושאות נשק, ואילו פעמים רבות הן נתונות למרותן או מצויות בקרבתו של אדם נושא נשק.
- ב. בישראל, ככלל, תפוצת כלי הנשק הקל גבוהה במיוחד, והיא כוללת מספר רב של חיילים, שוטרים, אנשי שב"ס וכוחות ביטחון אחרים (שב"כ ומוסד). כמו כן קיימים כ-145,000 אנשים פרטיים המחזיקים נשק ברשיון, וארגונים המקבלים רישיונות לנשק ארגוני.

- ג. תעשיית האבטחה הפרטית המחזיקה כיום בכ-40,000 כלי נשק, אינה נושאת באחריות מרכזית לביטחון המדינה, חברות האבטחה והמועסקים בהן לא מצויים במסגרות הדוקות של הכשרה ופיקוח כמו כוחות הביטחון ואנשיהם.
- ד. נסיון העבר לימד כי מאבטחים שנשאו נשק נחוץ למסגרת תפקידם השתמשו בו נגד בנות זוג ובני משפחה אחרים. בין 2002 ל-2013 נרצחו 33 נשים וגברים על ידי מאבטחים מחוץ לתפקיד, במרחב הביתי בלבד. מניעת מקרים אלו עמדו ברקע חקיקת סעיף 10 לחוק כלי היריה.
- ה. מאז תחילת אכיפת הסעיף בחודש ספטמבר 2013 לא נרצח אדם אחד נוסף בנשק אבטחה במרחב הביתי.
- ו. הרחבת נשיאת הנשק של מאבטחים מחוץ לתפקיד אינה חיונית ומבחינה ביטחונית תרומתה מעטה; לעומת זאת היא תגביר בצורה ניכרת את הסכנה לנשים ובני משפחה של מאבטחים ולאזרחים ככלל.

להלן טעמינו בפירוט:

1. בחודש דצמבר 2014 החליטה ממשלת ישראל על יצירת תכנית פעולה כוללת לשילוב מגוון נשים במוקדי קבלת החלטות, הגנה על נשים וחזוק ביטחוןן, הטמעת חשיבה מגדרית ושוויון הזדמנויות בכל תחומי החיים. החלטה חשובה ומשמעותית זו באה כיישום להחלטה 1325 של מועצת הבטחון של האו"ם משנת 2000 שמטרתה לקדם שוויון בין המינים.
2. שילוב נשים וחשיבה מגדרית בתהליכי קבלת ההחלטות ועיצוב המדיניות מייצר בטחון הוליסטי, בכלל המישורים החברתיים ואינו מצומצם לבטחון על רקע לאומי בלבד. החלטת הממשלה הייתה צעד חשוב אך על מנת שזו לא תישאר כהחלטה הצהרתית בלבד, יש לפנות אליה ולפעול מכוחה בכל צומת קבלת החלטות ובפרט החלטות הנוגעות לשאלות בטחון.
3. בנוסף, סעיף 6 לחוק שיווי זכויות האשה קובע כי ביחס להצעת חוק שיש לה השלכות על נשים תובא בפני ועדת הכנסת הרלוונטית חוות דעת מגדרית. מבירור שערנו עולה כי חוות דעת כאמור אכן הוגשה על ידי הרשות לקידום מעמד האשה, וברצוננו להוסיף לחוות דעת זאת מתוך הידע הנרחב והמומחיות עליה מבוססת קואליציית "האקדח של שולחן המטבח".

השפעת כלי יריה על שלום הציבור בכלל ועל שלומן של נשים בפרט

4. לעמדתנו, התיקון ישפיע באופן ישיר ומיידי על שלום הציבור והשפעתו מסוכנת במיוחד לנשים, והשאלה המגדרית רלוונטית מאין כמותה לפיקוח על כלי ירי בכלל ועל נשק אבטחה בפרט. ראשית, מקרב נושאי הנשק נשים הן מיעוט מבוטל. בהתאם לנתונים שמסר המשרד לבטחון פנים, בשנת 2012 היו 93-94% מאבטחים חמושים לעומת 6-7% מאבטחות חמושות בלבד. גם בהקשרים אחרים גברים מהווים רוב עצום מבין נושאי הנשק ומבין אלה שעושים בו שימוש. בהתאם לנתונים מאותה שנה החלוקה ביחס לרשימות לנשק אישי היא 95-5% (!). הקריטריונים לנשיאת כלי יריה גם הם מתייחסים לשירות צבאי קרבי ולשירות מילואים פעיל, קריטריונים החלים באופן מובהק על גברים.
5. שנית, ההשפעות של תפוצת נשק קל על נשים ייחודיות ושונות מהשלכותיהן על גברים. בכל העולם האיום העיקרי על נשים הוא מצד בני זוג ובני משפחה במרחב הביתי בעוד שהאיום העיקרי על

גברים הוא מצד מכרים במרחב הציבורי. קורבנות האלימות בכלי ירייה בתוך משפחות הן ברובן המכריע נשים, ומחקרים מצביעים על עליה ברורה בסיכויים של אשה להירצח במרחב שיש בו נגישות לנשק קל. מחקרים נוספים מעידים על עליות באלימות נגד נשים בתקופות ובאזורים שמתרחש בהם קונפליקט אלים, לרבות עלייה באלימות של בני זוג ובני משפחה כלפי בנות משפחתם.

6. מחקר מקיף על רצח נשים ב-25 מדינות מפותחות מצא קשר מובהק בין זמינות כלי ירייה לבין תדירות רציחתן של נשים. בדרום אפריקה נמצא, בסוף שנות התשעים, שנשים רבות יותר נרצחו בהקשר משפחתי מאשר ברחובות או בידי פורצים. בקנדה, בשנת 2005, 85% מכלל הנשים שנרצחו, נרצחו בידי בן זוג. בארה"ב, בעשור שבין 1990 ל-2000 נמצא ש-71% ממעשי הרצח של נשים בידי בני זוג בוצעו בכלי ירייה. במחקר אמריקאי אחר נמצא כי 74% מכלל הנשים שנרצחו, נרצחו בבית. על כל אשה שנרצחה בארה"ב בידי אדם זר, ארבע נשים נרצחו בידי בן זוג או אדם קרוב. במחקר קודם משנת 1992 נמצא שהשימוש בכלי ירייה לעומת אמצעי אחר, בתקיפות בתוך המשפחה, מעלה פי 12 את הסיכון למוות כתוצאה מהתקיפה. במקביל קיים גוף ידע נרחב בעולם אודות התוצאות של פעולה המצמצמת נוכחות כלי נשק בבתים. כך לדוגמה, בארה"ב נמצאו ירידות מובהקות בהיקף רצח נשים במדינות בהן נחקקו חוקים שאוסרים על אדם שהוצא נגדו צו הרחקה או שהורשע באלימות במשפחה להחזיק נשק, ו/או חוקים המתירים החרמה מיידית של כלי ירייה בבית שהייתה בו אלימות.

7. כפי שכתבו החוקרים וונדי קוקיה וג'יימס קיירנס: "הנתונים מעידים כי בעוד שאלימות נגד נשים היא תופעה מושרשת, תדירות מקרי המוות עולה בהקשר של נשק קל נפוץ, שכן כלי ירייה מגבירים את הסיכויים למוות באירוע אלים". נתונים אלה תואמים גם את ההגיון הפשוט – ברי כי זמינות ונגישות של כלי ירייה עלולה לדרדר בתוך ספרות מריבה, ולו מריבה אלימה, לקטלנית ובלתי הפיכה.

8. גם בישראל הנוסין מלמד שבשעה שמיגור תופעת האלימות המגדרית כלל הוא עניין שדורש חינוך ארוך שנים, הרי שמיגור תופעות אלימות **נקודתיות** יכול להעשות בדרך של קביעת מדיניות, הגברת פיקוח, בקרה סביבתית וכיוצא בכך. כזו היא התופעה של צמצום אלימות קטלנית בכלי ירייה.

9. רשויות הרווחה בישראל מודעות אף הן למשמעות המניעתית שבהוצאת כלי ירייה מבית שיש בו אלימות מתוך הבנה שכלי ירייה בבית הוא גורם סיכון משמעותי להחמרת אלימות במשפחה שעלולה להתדרדר לרצח, והחוק למניעת אלימות במשפחה מאפשר הוצאת צו הרחקה וכן צו אוסר על נשיאת נשק ומחייב הפקדתו. אולם מנגנוני הפיקוח על כלי היריה בבתים כמעט ואינם קיימים. כך לדוגמה, בדו"ח מבקר המדינה לשנת 2004 (פורסם בחודש מאי 2005) מצא מבקר המדינה כי לפחות 4,870 צוויים של בית המשפט להגנה מפני אלימות במשפחה (46% מכלל צוויי ההגנה שהוצאו בתקופה הנדונה) לא דווחו לאחראי על רישוי כלי ירייה האמור לוודא שלילה של כלי ירייה בהתאם לצוויים, בניגוד מפורש לתיקון החוק בשנת 2000. ניתן לשער שמאות או אלפי גברים שהורחקו מביתם בצו הגנה המשיכו להחזיק, ללא הפרעה, בכלי ירייה. על רקע זה נודעת חשיבות מרכזית למנגנון הפיקוח והמניעה הקבוע בסעיף 10 לחוק כלי היריה.

הרקע לחקיקת סעיף 10 לחוק כלי היריה ואכיפתו

10. סעיף 10 לחוק כלי היריה נחקק בשנת 2008 בעקבות עבודת ועדה ממשלתית ("ועדת ברינקר", 2005) שבחנה את נושא כלי היריה בישראל, והמליצה על צמצום נשיאת נשקי אבטחה לבתים בעקבות סדרת מקרי רצח נשים בירי על ידי בני זוג. סעיף 10ג(ב) הוצג על ידי שר הפנים דאז בכנסת כתיקון שמטרתו לצמצם את תופעת הרצח בתוך המשפחה בנשק אבטחה. סעיף החוק קבע שנשיאת נשק אבטחה תוגבל לאזור המאובטח ונשק לא יאוחסן בבתי המאבטחים. כך נקבע בס"ק (ב) ו-(ג) שנוספו לחוק:

(ב) בעל הרשיון המיוחד [בחברת השמירה] רשאי להרשות בתעודת הרשאה לבעל רישיון לפי סעיף קטן (ג) המועסק בשירותו כאמור בסעיף קטן (א) [מאבטח] לשאת ולהחזיק בכלי יריה שינתן לו עליו הרשיון המיוחד, ובלבד שתעודת הרשאה כאמור תוגבל לאזור שבו הוא מועסק.

(ג) רשות מוסמכת רשאית לתת לאדם רישיון לשאת ולהחזיק כלי יריה על פי תעודת הרשאה שייתן לו בעל רישיון מיוחד כאמור בסעיף קטן (ב), ובלבד שנתמלאו לגביה ההוראות האמורות בסעיף 11ב, בשינויים המחויבים.

11. למרות חשיבותו, שנים ארוכות הסעיף לא נאכף וחברות האבטחה הנפיקו היתרים לנשיאת הנשק לאחר המשמרת כעניין שבשגרה, בין השאר כדי להימנע מעלויות החזקת ואחסנת הנשק לאחר שעות המשמרת, ומהנשיאה באחריות עליו כפי שמתבקש ומשרד הפנים (שאז היה האחראי על אגף רישוי כלי היריה) אישר נוהג זה בהנחיותיו. בשנת 2014 מבקר המדינה קבע שאגף כלי יריה "לא פיקח על יישומם של תיקון החוק משנת 2008 וההוראות שבחבורת ההדרכה. בפועל שומרים ומאבטחים נהגו לקחת את כלי היריה שברשותם לביתם, וחברות השמירה לא נערכו למצב שבו יופקדו כלי היריה בתום כל משמרת".¹

12. בקיץ 2013, בעקבות פעילות ממוקדת בעניין זה של "האקדח על שולחן המטבח" מאז שנת 2010, ולאחר גל נוסף של רצח גברים ונשים בנשק אבטחה שנישא הביתה לאחר המשמרת (8 בני אדם נרצחו בנשק אבטחה שנלקח למרחב הפרטי ב-12 החודשים שקדמו לכך) פרסם השר לבטחון פנים הנחיות מחייבות לחברות האבטחה שהביאו לאכיפת הסעיף. מאז פרסום "הוראות הרשות המוסמכת לאחסון כלי ירייה אירגוניים בתום העיסוק (יולי 2013)" לא נרצח אדם אחד נוסף בנשק אבטחה במרחב הביתי.

13. אכיפת הסעיף היא דוגמה מובהקת לדרך בה חקיקה, פיקוח ושינוי סביבתי שנובע מכך, יכולים למגר תופעה שנראה הייתה כמו גזירת גורל או כמו סדרת "טרגדיות אישיות" אקראיות. כתוצאה מאי אכיפת הסעיף היינו עדים למשחק וריבוי מקרי אלימות שבוצעו בעזרת נשק אבטחה נגד בנות ובני משפחה, שכנים, מכרים ובמסגרת עבירות פליליות אחרות. למעשה, רק בשנים מאז כניסת התיקון לתוקף ועד לתחילת אכיפתו נרצחו לפחות 18 נשים וגברים בביתם או בסמוך לכך באמצעות נשק שיועד לאבטחה (ראו הרשימה המצ"ב). נתון כואב זה לא כולל שימוש פלילי בנשק אבטחה מחוץ למרחב הביתי, תאונות בנשק אבטחה, התאבדויות, תקיפות חמורות שלא הסתיימו במוות,

¹ מבקר המדינה. (2014). דוח שנתי 164 לשנת 2013 ולחשבונית שנת הכספים 2012. עמ' 396. אוחר 7 ביולי, 2014 מתוך אתר מבקר המדינה: <http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Pages/248.aspx>

תקיפות קלות יותר ואימים. נתון זה גם לא כולל מקרים בהם נרצח אדם בנשק אבטחה אך מקור הנשק לא פורסם.

14. כתוצאה ישירה מאכיפת הסעיף ירד דרמטית מספר הנרצחות והנרצחים בנשק אבטחה מחוץ

לתפקיד – מזה שנתיים וחצי שהתופעה נעלמה. ודוק, לא רק שלא דווח וולו על מקרה רצח אחד בנשק אבטחה, למיטב ידיעתנו גם לא דווח על מקרה רצח של בת או בן משפחה על ידי מאבטח באמצעים אחרים. עניין זה מלמד שמקרי הרצח שקדמו לפרסום ההנחיות היו, לפחות בחלקם אם לא ברובם הגדול, בני מניעה; וכי אכיפת האיסור, צמצום היקף הנשק והגברת הפיקוח הצילו חיים פשוטו כמשמעו.

15. חשוב לציין שלקראת כניסת ההוראות לתוקף נערכו חברות האבטחה ואפשרו מבחינה מעשית השארת הנשק באתר האבטחה, אפשרות שלא הייתה קיימת קודם ברוב האתרים המאובטחים. בד בבד, צומצם מספר המאבטחים נושאי הנשק ומספר המאבטחים הבלתי חמושים הוכפל כמעט והגיע לכ-64% מכלל המאבטחים. הצמצום המהיר הצביע על כך שאכן, כפי שחשפה גם ועדת ברינקר, אלפי מאבטחים חומשו בעבר שלא לצורך. בכך גם נמנעה מבני ביתם של מאבטחים הדילמה הקשה בין חיים בסביבה ללא איום תמידי לפרנסת הבית.

הרקע לתיקון 18 לחוק

16. בחודש נובמבר 2014, לאחר פיגוע בירושלים, החליט השר לבטחון פנים אהרונביץ על הוראת שעה למשך שלושה חודשים לפיה יותר למאבטחים לשאת את הנשק לביתם. הוראת השעה הוצגה כתגובה מיידיית וזמנית למצב הבטחוני. פניותינו לשר אהרונביץ ולשר ארדן שהחליף אותו בתפקיד בבקשה שלא יאריכו את ההוראה נענו בכל פעם שמדובר בהוראה זמנית. מדיווחים בתקשורת עלה שגם במצב כזה בחרו מאבטחים רבים להמשיך להפקיד את כלי הנשק במקום העבודה ולא לקחת אותו הביתה. המסקנה הנלמדת מכך היא שכשניתנה למאבטחים אפשרות פיזית להפקיד את הנשק רבים העדיפו לא לקחת איתם כלי מסוכן וקטלני כל-כך לביתם.

17. ההתנגדות להוראת השעה ולביטול הזמני של ההוראות לא היתה נחלת ארגוני נשים בלבד (ומבלי לרמז חלילה שהתנגדות מבוססת כזו אינה עניין מספק כשלעצמה!). יו"ר ארגון חברות השמירה, מר פיני שיף, התנגד אף הוא נחרצות להוראת השעה וטען בראיון רדיו מיום 19.11.14: "אני מתנגד ליותר מדי קנים של כלי נשק שיסתובבו במרחב הציבורי". רק בתחילת השבוע (3.1.15), שודר בערוץ הראשון) אמר אלוף פיקוד הדרום לשעבר, השר יואב גולנט: "הנושא של נשק הוא נושא מורכב. במדינת ישראל יש מספיק חיילים שמסתובבים בכל רגע נתון עם כלי נשק יותר מבכל מקום אחר, הם האוכלוסיה המיומנת באופן יחסי, ולצערנו הרב כאשר אתה משתמש בנשק ביד אנשים לא מיומנים, בעיקר אקדחים, אתה יכול להגיע לתוצאות מאד בעייתיות של קטל של אנשים שלא היו מעורבים". גם ח"כ (כתוארו אז) ישראל חסון טען בעבר בדיון בוועדת הפנים: "השכל הישר אומר שצריך לצמצם משמעותית את כלי היריה אצל מאבטחים ולהעלות את הרף אצל הנותרים." (דיון מיום 24.4.13)

תיקון מס' 18 המוצע

18. הצעת החוק מעוררת דאגה רבה כיוון שלצד הבהרה חד משמעית (ומבורכת) שנשק אבטחה אמור להיות מוגבל למטרה לשמה ניתן, הוא כולל "מסלול עוקף" אשר לאור נסיון העבר קיים חשש ממשי שיהפוך למצב הנהוג. עמדתנו החד משמעית היא שאין להוסיף את סעיף קטן (ד) לחוק. הענקת הרשות לרשות המוסמכת (דהיינו - השר ופקיד רישוי אגף רישוי כלי יריה במשרד לבטחון פנים) לקבוע הוראות לנשיאת כלי יריה "שלא בעת ביצוע השמירה בפועל ומחוץ למקום בו מבוצעת השמירה" משמעה השבת הגלגל לאחור, וביטול ההישג המרשים ומציל החיים שנבע מסעיף 10ג(ב).
19. בדברי ההסבר לתיקון החוק נטען כי "נשיאת כלי יריה על ידי מאבטחים מיומנים, גם מעבר לשעות העבודה, עשויה לתרום להתמודדות עם פעילות חבלנית עוינת, לסייע בכך לכוחות הביטחון, ולהרחיב את תרומתו של השומר לציבור". טענה זו, הנחזית להיות מובנת מאליה, דורשת הוכחה, בשעה שהמשמעות הפוגענית של החזקת נשק בבית (בעניינו, נשק אבטחה) ברורה וידועה.
20. בניגוד בולט למדינות אחרות, בישראל קיימת כמות גדולה ביותר של נושאי נשק מטעם רשויות המדינה, חיילים, שוטרים ואנשי מג"ב כמו גם כ-40,000 מאבטחים המצוידים בנשק נושאים אותו בעת תפקידם, כ-145,000 בעלי רישיון אישי לנשיאת נשק ועוד למעלה מ-26,000 בעלי רישיון לנשיאת נשק ארגוני בארגונים אזרחיים שמאבטחים את עצמם. במציאות כזו התרומה הנוספת של כלי נשק המוחזקים בידי מאבטחים מעבר לשעות העבודה ובביתם, בנוכחות בני משפחה שעלולים להימצא בסכנה עקב כך, הינה זניחה.
21. מבדיקה שערך "האקדח על שולחן המטבח" ביחס לתגובות לתקיפות יחידים מתחילת אירועי הטרור האחרונים, עולה שבתקופה שבין 31-7 לחודש אוקטובר 2015 מאבטחים בתפקיד היו מיעוט קטן מבין כוחות הבטחון והאזרחים שהשתמשו בכלי יריה כדי לעצור אירוע טרור לאומני או אירוע שנחשד כאירוע טרור. מאבטחים ירו על מנת לעצור אירוע לכל היותר ב-6 אירועים מתוך 55 בסך הכל, כשברוב המקרים של המקרים הגיבו לאירוע מחזיקי נשק מיומנים יותר כגון חיילים ושוטרים. בכל המקרים היו אלו מאבטחים בתפקיד שממילא נושאים נשק בהתאם למצב החוקי הקיים. באף מקרה לא פעל מאבטח מחוץ לשעות העבודה למרות שגם היום על פי הוראת השעה מותרת נשיאת נשק של מאבטחים מחוץ לשעות העבודה. זאת ועוד, בשניים מתוך שישה המקרים הללו של ירי מאבטחים, הירי היה שגוי (אחד מהם הסתיים במוות), ומקרה שלישי היה שגוי בסבירות גבוהה. במילים אחרות – בתקופה שנבחנה מאבטחים בתפקיד היו מעורבים רק בכ-10% ממקרי הירי שנועדו לעצור אירוע שנחזה כאירוע טרור לאומני, ובשליש עד חצי מהמקרים – ירו בשגגה; מאבטחים לאחר המשמרת לא היו מעורבים באף לא מקרה אחד כזה.
22. מידע מפולח כזה חייב להיות חלק מבניית תשתית עובדתית רלוונטית ומקיפה הנדרשת לעמוד בבסיס תיקון החוק, והוא מראה שהטענה שלתיקון החוק תהיה תרומה בטחונית כלל אינה מוכחת. למרבה הצער, על פי בירורים חוזרים שערכנו במשטרה, משטרת ישראל אינה מנהלת איסוף נתונים מהסוג האמור ואף אינה מתכננת להתחיל באיסוף כזה.
23. לא מיותר לציין עוד שהגדלת תפוצת כלי הנשק החוקיים מגדילה, כמעט בבחינת מובן מאליה, את תפוצת הנשק הבלתי חוקי. כך למשל, רק לפני מספר ימים (1.1.16) אירוע פיגוע ירי בתל אביב

באמצעות נשק אבטחה שהחזיק כדין אביו של הירור. כלומר, נשק האבטחה שלכאורה מכון להגן על אזרחי ישראל כוון כנגדם. אירוע זה חייב להדליק נורת אזהרה המצביעה על הסכנה הטמונה בנשק שניתן ברשיון ומאוחסן בסביבה אזרחית, היכול להתגלגל בקלות לאדם אחר שיעשה בו שימוש פוגעני ופסול.

24. בדברי ההסבר הוזכר תיקון מס' 17 הדורש אישור פסיכולוגי בדבר כשירות נפשית בטרם הענקת רשיון לנשיאת נשק למאבטחים. עמדתנו היא שתיקון זה אינו מביא לחיזוק הבטחון עצמו וזאת מכמה טעמים: הקושי הממשי בהערכת מסוכנות בכלל, ועל ידי פסיכולוג שלא מכיר את האדם בפרט; העובדה שרבים ממקרי הרצח בנשק אבטחה נערכו בעידנא דריתחא על ידי "אדם מן היישוב" ולא באופן מתוכנן (ויעידו על כך מקרי ההתאבדות שלווים פעמים רבות, רבות מדי, למקרי רצח, ר' הרשימה המצ"ב); העובדה שהסכנה מנגישות הנשק נובעת גם מתאונות לא מכוונות והעובדה שלעתים הירור הוא לא מי שהחזיק את הנשק ברשיון אלא אדם קרוב שעשה בו שימוש. כיוון שכך אנו סבורות שדרשה זו לא מהווה גורם מאזן שמאפשר את השבת הפרקטיקה הפסולה של אחסנת נשק אבטחה בבתיים.

25. מבקר המדינה (2014) הצביע על ליקויים מבניים רבים במערך הפיקוח על חברות האבטחה כולו.² מצב זה מחמיר מאוד את הסיכון שגלום במתן שיקול דעת גורף לקבוע הוראות לנשיאת נשק כפי שמוצע וכפי שנלמד גם מנסיון העבר: בתקופה שבין 2008 לקיץ 2013 אפשרו הוראות המשטרה לחברות האבטחה לנפק אישורים מיוחדים לנשיאת נשק ("אישורי כוונות") מטעמים מיוחדים, בדומה ללשון ס"ק(ד) המוצע. בפועל, כידוע היטב, ניתנו אישורי הכוונות כעניין שבשגרה. ס"ק(ד) המוצע לא כולל כל פיקוח על קביעת ההוראות לנשיאת כלי הירי מחוץ למשמרת, ונוכח המשמעות הכלכלית האדירה הכרוכה בכך קיימת סכנה ממשית ששוב יהפוך החרג לשגור.

26. בעקבות אירועי הטרור האחרונים שונו גם התבחינים למתן רשיון נשק אישי. גם בכך פעל המשרד לבטחון פנים להעלות את כמויות הנשק המצויות בידי אזרחי ישראל וגם כך נפגע כבר ביטחונם של בני המשפחה והקרובים לאותם בעלי רשיון נשק. ודאי שלא נחוצה לכך תוספת.

27. מבין האוכלוסיות הרבות הנושאות נשק בישראל מאבטחים עוברים את תקופת האימון וההכשרה הקצרה ביותר, שאינם מכשירה אותם להתמודדות המורכבת של נשיאת נשק מעבר לתפקידים אלא רק במסגרת התפקיד. הרשות המוסמכת על פי חוק כלי ירייה אינה מעורבת בהכשרתם ואינה אחראית לכך בפועל. כך יוצא שהרשות המוסמכת "מגייסת" להגנה על הציבור קבוצה גדולה של אנשים שהיא אינה אחראית באופן ישיר על טיב הכשרתם ופעולתם. עולים גם ספקות מטרידים ביחד לאחריות המשפטית למקרה של זק או פגיעה מכוונת – מי היה האחראי משפטית על חימושו מחוץ לשעות העבודה של מאבטח שניתן היה לצפות כי יפגע בבני משפחתו מכל סיבה שהיא, הרשות המוסמכת או חברת האבטחה? בידי הרשות המוסמכת אין כל כלים לפקח על עשרות אלפי האנשים שיחומשו בהוראתה מחוץ לשעות העבודה.

² מבקר המדינה. (2014). דוח שנתי 64 לשנת 2013 ולחשובות שנת הכספים 2012. עמ' 395-400. אוחר 7 ביולי, 2014 מתוך אתר מבקר המדינה: <http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Pages/248.aspx>

28. נחזור ונדגיש – הציבור שעל שלומו ועל בטחונו יש לשמור כולל גם את בנות ובני המשפחה של המאבטחים החמושים, וגם מפני פגיעה על רקע אישי ומשפחתי ולא רק מפני טרור לאומני. הענקת משקל-יתר לביטחון לאומי תוך דחיקת שיקולים של ביטחון נשים וביטחון אישי נגועה בעיוורון ובהטיה מגדרית מהסוג שחוות דעת מגדריות נועדו למנוע. מתן הוראה של הרשות המוסמכת למאבטחים לשאת את הנשק הביתה לאחר התפקיד מהווה התנערות מאחריות לגורלם של בני משפחות תעשיית האבטחה, ובפרט של נשים הסובלות מאלימות מצד בני זוגן. התוצאות עלולות להיות קשות, ומות אשה מידי בן זוגה אינו חמור פחות ממותה בשל התקפת מפגע בודד. יש לקחת בחשבון את המספר הגדול של אנשים שההוראה תשפיע עליהם. בשנת 2013, עוד לפני ההתפרצות האלימה הנוכחית של הקונפליקט היהודי-פלסטיני, תעשיית האבטחה העסיקה כ-40,000 בעלי רישיון לנשיאת נשק. גודל משפחה ממוצעת בישראל הוא כ-3.7 נפשות כך שבאומדן זהיר, מתן הוראה זו מציב סיכון ישיר לקרוב ל-150,000 בנות ובני אדם (כולל המאבטחים עצמם).
29. על רקע המתואר עמדנו הנחרצת היא שאין בתיקון החוק המוצע תרומה משמעותית לבטחון אזרחי ישראל, אם בכלל, ולעומת זאת יש בה כדי לפגוע משמעותית בבטחונם של הקרובים והקרובות לאנשי האבטחה. יש לחזק את ההגנה על הציבור מפני נשק האבטחה ולהגביר את האכיפה ולא לכרסם בה.

בכבוד רב ובברכה,

רלה מזלי, עו"ד סמדר בן נתן, עו"ד גלית לובצקי

בשם: "האקדח על שולחן המטבח", המונה את: אשה לאשה - מרכז פמיניסטי חיפה, איתך-מעכי, האגודה לזכויות האזרח, הכצקתה, ל.א. לאלימות נגד נשים, מרכז תמורה, נגה - המרכז לזכויות נפגעי עבירה, נשים לגופן, פסיכואקטיב, פרופיל חדש, קואליציית נשים לשלום, רופאים לזכויות אדם ושדולת הנשים; ובתמיכת: שותפות, קואליציית ארגוני נשים לצדק מגדרי ושוויון כלכלי ותעסוקתי, המונה את: אחותי, איתך-מעכי, מרכז אדווה, עסק משלך - המרכז להעצמה כלכלית, קול האשה, רוח נשית ושדולת הנשים; שוות, המרכז לקידום נשים בזירה הציבורית.

سلاح غير مؤمن: السلاح في الحيز المدني- كم من الأسلحة، وكم من الرقابة هناك مشروع "المسدس على طاولة المطبخ" التابع لـ "امرأة لامرأة" - المركز النسوي حيفا

تلخيص لفصول التقرير مقدمة: حول التقرير وحول السلاح

يسعى هذا التقرير إلى ترسيم خطوط أولية لصورة هي الأولى من نوعها حول موضوع انتشار الأسلحة النارية في الحيز المدني في كل من إسرائيل والمناطق الخاضعة لسيطرتها. إن هذا التقرير سيقوم بتفحص وإيضاح ماهية الجهات والأشخاص الذين يحوزون على الأسلحة الخفيفة (والتي تشكل جزءاً من مجمل ما يطلق عليه في إسرائيل "الوسائل القتالية")، كما سيقوم التقرير بالإشارة إلى الجهات التي تمارس الرقابة وإلى أي حد يتم إجراء هذه الرقابة على هذا الكم من السلاح.

يتخذ التقرير الذي بين أيديكم موقفاً واضحاً، حيث يؤكد أن الزيادة الطارئة على كميات الأسلحة النارية لا توفر الأمان. وليفت هذا التقرير الانتباه إلى الآثار الضارة، القتلة، والتي تنطوي على التهديد الكامن في الأسلحة النارية الموجودة في الحيز المدني، وهي التي تخرق، بل وتشل في بعض الأحيان، النظم الاجتماعية القائمة. وعبر فحص مجموعة من الحالات التي تم التسبب فيها بالضرر لكل من المواطنين والمواطنين (بشكل أساسي)، فإن هذا التقرير يقوم باستحضار جزء من المخاطر والأضرار المرتبطة بحضور وانتشار الأسلحة النارية، ويعزز من الرؤيا التي تمت صياغتها في الماضي من قبل دوائر صنع القرار وذوي المناصب العليا، الأمنية والمدنية، وهي رؤيا تقول بأن الحيز المدني في إسرائيل وفي المناطق التي تقع تحت سيطرتها مشبع بكميات من الأسلحة بأكثر مما تستدعي الحاجة. وكما تشير استنتاجات التقرير، فإن هذا التسلح الفائض عن الحاجة يترافق، بل ويجد دعمه، في النقص الخطير الكامن في المعطيات/ المعلومات وفي الرقابة غير الصارمة فيما يتعلق بالأسلحة التي تقع ضمن نطاق مسؤولية دولة إسرائيل.

يتفق المسؤولون عن أمن الجمهور من أصحاب المناصب، أو، لنقل، بأنهم قد اتفقوا في السابق، على وجود حاجة حقيقية لنزع التسلح الفائض عن الحاجة، الخطير، بعد أن لمسوا خطره بأنفسهم، كما يتفقون على ضرورة تقليص انتشار الأسلحة النارية، رغم أن تطبيق هذه السياسات يرتبط حكماً، بتوفر معطيات دقيقة وموثقة فيما يخص عدد وانتشار الأسلحة التي تتوزع في الحيز المدني. إن من شأن إجراء عمليات جرد مسؤولية وجديّة لكميات السلاح، أن تشكل انطلاقة ضرورية يمكن من خلالها تطبيق سياسة تقليص، لا أقل، في كميات الأسلحة، وصولاً إلى تطبيق السياسة التي أعلنت عنها الحكومة الحالية: تعزيز انتشار الأسلحة النارية مع المحافظة على وجود توازن خاضع للرقابة. إن القيام بعمليات ترجمة هذه السياسة وتحويلها إلى واقع في هذا المجال تلزم وجود قاعدة معلومات شاملة مختصة بالأسلحة النارية التي تُحْرَك، وتُحْمَل، وتخزن في جميع الأوساط التي تتحرك فيها غالبية كبرى من المدنيين، والتي يعملون ويحيون فيها، كما وينبغي أن تُطَبَّق على الأسلحة التابعة لجميع الهيئات المسلحة الشريكة في هذه المجالات الاجتماعية، إلى جانب أسلحة المواطنين الأفراد.

إن هذه المحاولة الأولى لبناء بنية تحتية تهتم بإنجاز هذا الجرد الضروري، وهي تتم بناء على موقف مستقل، غير مؤسسي، لناشطات وناشطين يؤمنون بالمشاركة المدنية الديمقراطية في نشاطات السلطات، وفي فرض رقابة دقيقة على ترسيم هذه النشاطات وتنفيذها، بحيث يدمج ويطبق تحليلاً جندرياً. نسبياً، إن موقف كتابات هذا التقرير ودوافع كتابته واضحة. إن الأمر يعدّ ركيزة أساسية من أجل فهم ممارسات الحكومة في الماضي، في ظل إعلاناتها عن نزع التسلح الفائض عن الحاجة، ولتفحص نشاطاتها الحاضرة في تسريع عمليات التسلح الخاضع، ظاهرياً، للرقابة. ويؤكد هذا التقرير على أهمية النقاش العام في موضوع انتشار الأسلحة الخفيفة، وعلى ضرورة تقييد وتقليص عدد تراخيص حمل الأسلحة وتقليص عدد الأسلحة نفسها، وفي جودة الرقابة المفروضة عليهما معاً، كما يقترح هذا التقرير أساساً لنقاش حول هذا الموضوع. إن المعطيات المشمولة في تقريرنا هذا تظهر الحاجة الماسة إلى وجود رقابة مدنيّة على مسألة انتشار الأسلحة النارية واستخداماتها.

تميل الأغلبية اليهودية في إسرائيل إلى النظر إلى السلاح باعتباره أداة تتيح وجود حيز آمن ومحمي. إلا أن هناك تغييراً معيناً يلاحظ أنه قد طرأ على هذه الرؤيا خلال الأعوام الفائتة، سواء في أوساط الجمهور الواسع أو في أوساط أصحاب القرارات. فقد تمّ وللمرة الأولى تسليط الكثير من الاهتمام الإعلامي، الجماهيري، والسلطوي على العلاقة المباشرة الرابطة ما بين توفر الأسلحة النارية وبين سلسلة تزداد طولاً من حالات القتل والانتحار التي جرت في منازل العاملين في شركات الحراسة، والتي نفّدت باستخدام أسلحتهم المخصصة للحراسة.

إنّ التغيير الحاصل على الوعي العام هو أمر لم يحصل في أعقاب وقوع هذه الأحداث نفسها، والتي كان، ولا زال، يُنظر إليها في بعض الأحيان باعتبارها مأس شخصية ومتفرقة. إنّ التعرف على العنصر المساعد المشترك وهو: سلاح الحراسة الذي تمّ جلبه إلى المنزل بشكل مناف للقانون، ونشر الأمر عبر مبادرة "المسدس على طاولة المطبخ"¹ هو ما أنتج هذا الوعي العام بهذه الظاهرة. وهو ما أدى إلى فهم العلاقة بين هذه الظاهرة وبين السياسة المستمرة المتمثلة في عدم تطبيق القانون. لقد كان لنشاط هذه المبادرة دورٌ أساسي في لفت انتباه الجمهور وتعريفهم بحقيقة وجود هذه الظاهرة أساساً، وفي الاعتراف بأنّ الحديث هنا يدور حول شأن عام يبرز إجراء تغيير في السياسات.

بالتوافق مع ما سبق، فإنّ مبادرة "المسدس على طاولة المطبخ" قد جذّرت داخل الوعي العام فهماً متزايداً مفاده بأن وجود السلاح الخفيف في الحيز المنزلي يضاعف عدة مرات المخاطر على النساء بالذات، وتعريض النساء لخطر القتل، عبر زيادة احتمالات القتل وأعمال الانتحار بشكل عام. وقد باتت معروفة، وللمرة الأولى، شهادات دامية تشير إلى الانخفاض في مناسيب قتل النساء داخل العائلة في العالم (وفي إسرائيل أيضاً) في ظل وجود ظروف رقابية شديدة على النساء، وفي تشديد القوانين المتعلقة بالسلاح وتشديد تطبيقها. لقد نما وعي مفاده بأن تقليص عدد الأسلحة النارية داخل العائلات يقلل من عدد حالات القتل في هذه الحيزات ويقلص الخطر المحيى بالنساء على وجه الخصوص. لقد تمّ استدخال هذه المعرفة إبان عملية جمع المعطيات المنهجية التي أظهرتها المبادرة، بل وإنها قد حرّكت مبادرة إلى نزاع السلاح من عشرات آلاف المنازل، وبذا فقد خففت من التهديد الملحق فوق رؤوس آلاف النساء والأطفال وعدد كبير من الرجال.

إنّ سنواتٍ من عدم تطبيق القانون الذي يأمر بتخزين سلاح الحراسة في مكان عمل العامل في مجال الحراسة، هي مجرد جزء من توجه عام وشامل. يناقش هذا التقرير مسألة الامتناع المنهجي والانتقائي عن تطبيق القوانين المتعلقة بالسلاح، وهو ما يؤدي إلى إيذاء مجموعات سكانية مختلفة بشكل مباشر. إنّ هذا الخطأ في العمل مدفوع، في رؤيتنا، باعتبارات سياسية واقتصادية، حيث يكون الهدف في الحالة الأولى زيادة تعاضد سيطرة مؤسسات الأغلبية اليهودية. إنّ الامتناع عن تطبيق القانون بأشكال مختلفة داخل حدود الخط الأخضر وخارجها، في البلدات والتجمعات السكانية اليهودية والفلسطينية، تمنع وسائل الدفاع المدنية عن أبناء وبنات مجموعات سكانية مختلفة. إنّ هنالك وجهاً جندياً واضحاً وبنوياً يتضح داخل هذا الخط، حيث يستخدم لقمع أو استغلال المجموعات السكانية المستضعفة، وهي تتسبب بشكل مباشر في الإضرار بالنساء بشكل عام، وبالنساء المتحدرات من المجموعات السكانية المهمشة بشكل خاص.

إلى جانب الامتناع المنهجي والانتقائي عن تطبيق قوانين السلاح، فإنّ هذه السياسة تشمل أيضاً الامتناع عن كشف معلومات موجودة، وتمنع إمكانية القيام بجمع منظم للمعطيات المتعلقة بانتشار الأسلحة النارية، وإلى التسبب بالإيذاء باستخدام السلاح، وتنفيذ الجرائم باستخدام السلاح. إنّ جمع هذه المعطيات، كما أسلفنا، هو مسألة حيوية من أجل ضمان قيام إدارة سليمة، شفافة، وديمقراطية للسياسات المتعلقة بالأسلحة النارية. والتقرير الذي بين أيديكم يرسي أساساً لحث إضافي وإلى نشاط مدني جديد، وذلك عبر توسيع النقاش حول مجمل السلاح الخفيف في الحيز المدني والتسلح الفائض عن الحاجة باعتباره ظاهرة بالإمكان منعها، وتُزمننا بالعمل.

¹ هو مشروع ضمن المركز النسوي "امراه لأمرأه"، تشكل بعد أنتلاف 13 جمعية نسوية، ويهدف إلى تقليص انتشار السلاح الخفيف في الحيز المدني وتقليل العنف المتأثر من مولية السلاح هذه. يصبو المشروع إلى تشديد الرقابة والقوانين على السلاح الذي يقع ضمن مسؤولية الدولة، يشمل السلاح غير المرخص، مع إبراز الأضرار الناجمة عنه بين المجموعات المختلفة. تشكر كل الناشطات والجمعيات الشريكة في هذا العمل.

الفصل الأول: خريطة توزّع الأسلحة النارية في الحيز المدني: أنواعها والمسؤولين عنها

إنّ جميع الجهات المسؤولة عن مخزون السلاح في دولة إسرائيل وفي الأراضي الواقعة تحت سيطرتها تخضع لقانون الأسلحة النارية (للعام 1949)، وهو القانون المركزي الذي يعدّ ناضماً لموضوع الأسلحة النارية. إنّ قسم ترخيص الأسلحة النارية في وزارة الداخلية هو المسؤول المركزي عن تطبيق السياسات المتعلقة بالأسلحة النارية بحسب القانون. تختلف المسؤوليّة الإداريّة المتعلقة بالأسلحة النارية التابعة للدولة بحسب اختلاف ملكيّة هذه الأسلحة ومهمّة من يحملها. إنّ السلطات تميّز بين الـ "سلاح المدني" و السلاح الذي يحمله رجال قوات الأمن، رغم أنّ تصنيف الأسلحة الـ "مدنيّة" وفي أحيان كثيرة يظهر بمعانٍ متناقضة. إنّ قسم ترخيص الأسلحة النارية هو المسؤول عن منح ترخيص حمل الأسلحة النارية الـ "مدنيّة"، بما يشمل تلك الأسلحة التي ينظر إليها القانون والوزارة باعتبارها أسلحة "خاصّة" إلى جانب تلك التي يتمّ تصنيفها باعتبارها أسلحة "تنظيميّة". إنّ قسم الترخيص هذا هو المسؤول أيضاً عن فرض الرقابة على أصحاب الرخص وحاملي السلاح المدني.

إنّ قانون الأسلحة النارية يعرف أيضاً الجهات السلطويّة المسلّحة التي تتشارك فيما بينها المسؤوليّة عن إدارة مخازين السلاح الخفيفة. إنّ الجهات المسؤولة عن مخزونات السلاح الواقعة تحت مسؤوليّة إسرائيل تشمل كل من:

- وزارة الأمن الداخليّ، ومن ضمنها قسم ترخيص الأسلحة النارية.
- "جهات ترخيص مستقلّة" تشمل كلّ من:
 1. الشرطة الإسرائيليّة، وهي هيئة مسلّحة مسؤولة عن إدارة مخزون السلاح الخاصّ بموظفيها، بما يشمل أسلحة عناصر سلاح حرس الحدود؛
 2. الجيوش الإسرائيليّ، وهو هيئة مسلّحة مسؤولة عن إدارة مخزون السلاح الذي يعرف باعتباره سلاحاً "عسكريّاً"، بما يشمل الأسلحة التي يحملها الجنود أثناء خدمتهم النظاميّة، السلاح الممنوح لجزء من العاملين في الخدمة الدائمة، والسلاح الذي يحصل عليه جنود الاحتياط، إلى جانب الأسلحة التي يتمّ تسليمها لما يطلق عليه اسم "فرق التأقّب" في البلدات اليهوديّة الواقعة في الضفة الغربيّة إلى جانب البلدات التي يتمّ اعتبارها "مستحقّة" لهذا النوع من السلاح داخل حدود الخطّ الأخضر.
 3. سلطة السجون، وهي هيئة مسلّحة، مسؤولة عن إدارة مخزون السلاح الخاصّ بموظفيها.
 4. حرس الكنيست، وهي هيئة مسلّحة، مسؤولة عن إدارة شؤون السلاح الخاصّ بالعاملين لديها.

إنّ قسم ترخيص الأسلحة النارية يقوم بفحص طلبات تراخيص حمل السلاح الخفيف والمصادقة عليها، وتصنّف هذه التراخيص ضمن ثلاثة أنواع:

- "رخصة شخصيّة" – وهي رخصة يتمّ إصدارها للأفراد ممن يسعون إلى اقتناء سلاح والاحتفاظ به في منازلهم؛
- "رخصة خاصّة" – وهي رخصة يتمّ إصدارها لشخص مسؤول عن حاملي أسلحة آخرين وعن أسلحتهم، كالموظفين الكبار في شركات الحراسة على سبيل المثال؛
- ترخيص محدود لحمل السلاح أثناء العمل، وهو ترخيص يصدر للإنسان العامل تحت إمرة حامل "الرخصة الخاصّة" من أجل حمل سلاح في إطار عمله أو وفقاً لمكان سكناه.

وكما هو حال التراخيص، فإنّ الأسلحة الواقعة تحت مسؤوليّة هذا القسم مصنفة إلى:

- سلاح فرديّ
- سلاح تنظيميّ: وهو مصطلح يشمل أسلحة شركات الحراسة والسلاح الذي تملكه مؤسسات أخرى كثيرة غيرها.

إنّ التناقض الكامن في استخدامات التصنيفات الخاصّة بالأسلحة النارية لا يعدّ ظاهرة نادرة. فتصنيفات الأسلحة الخفيفة وتصنيفات من يحملونها تختلف، في أحيان، من قسم إلى قسم أو من وثيقة إلى أخرى، وهي غير ثابتة وتثير اللبلة. ونتيجة للأمر، فإنّ المعطيات الرسميّة التي تعلن عنها السلطات تكون هي الأخرى غير ثابتة.

ومثيرة للبلبله. إنّ هذا الحال معروف للعاملين في الجهات الشريكة في المسؤولية عن السلاح الخفيف في إسرائيل وهي تمنس طرائق عملها والتتسيق فيما بينها. إنّ عدم الوضوح في المصطلحات، وفي المسؤوليات التنظيمية، وفي أوضاع الهيئات المسلحة وأنواع الترخيصات، تجعل من مهمة تفعيل إدارة سياسات تنظم موضوع الأسلحة النارية مهمة صعبة. إنّ هذه الحالة تجعل من الصعب، على سبيل المثال، إجراء مقارنات تلخيصية بين عدد الحائزين على الرخص وعدد قطع السلاح على مدار فترة متواصلة من الزمن، وهي ما تعد أساساً ضرورياً لاستقراء خريطة الواقع ولاتخاذ قرارات حكيمة. وعلى التوازي، فإن ضبابية المصطلحات تضر بشكل كبير بفعالية الرقابة على الأسلحة النارية وعلى حاملها.

إنّ التجاهل السائد لدى الجمهور لسؤال انتشار الأسلحة النارية، سببه الجزئي هو ترسخ ظاهرة حضور السلاح العسكري ووجوده الذي بات يعد طبيعياً وعادياً، ظاهرياً، في وسط مجموعة الأغلبية اليهودية. إنّ من شأن مداولات مركزة وعلنية حول الأضرار المرتبطة بهذا الحضور الدائم للسلاح العسكري في الحيز المدني أن تخلق انتقادات واسعة وأن تقوض النظرة إلى السلاح باعتباره أداة دفاعية صديقة. ولكن الجيش يستخدم ثقافة الحصانة الأمنية من أجل حرف اهتمام الجمهور عن مسألة التسليح الفائض عن الحاجة في الحيز المدني. وهكذا مثلاً، فقد تم إخماء معطيات تقول بأن الأسلحة النارية المتوفرة تشكل "عاملاً مسرعاً للانتحار" في أوساط الجنود، بعد وقت طويل من تجمع هذا النوع من المعلومات في الجيش وتسببه في تغيير النواظم الإدارية، وذلك على الرغم من أن كشف مثل هذه المعلومات لم يكن يشكل تهديداً أمنياً.

إنّ هيئة عملها هو حماية مواطني الدولة، ينبغي عليها أن تنظم إجراء إدارياً مرتبطاً من أجل إعلام المدنيين حول خصائص ترسانة الأسلحة التي في حوزتهم والواقعة في محيطهم. إنّ من واجب هذه الجهة تقديم معلومات مركزة حول هذه الأدوات القاتلة التي تملأ شوارع البلديات وبيوت المواطنين. وكذلك هو حال شرطة إسرائيل، وهي هيئة مسؤولة بشكل مباشر عن حماية الحيز المدني. إلا أنه، وعلى ما يبدو، فإن المطالبة الجادة من طرف المجتمع المدني ستؤدي، وحدها إلى جمع هذه المعلومات وتقديمها.

وفقاً لما سبق، فإن كتابات هذا التقرير قد توجهن بطلبات الحصول على معلومات إلى أربعة هيئات: شرطة إسرائيل، الجيش الإسرائيلي، وزارة الدفاع، وزارة الأمن الداخلي. وقد استثمرت وزارة الأمن الداخلي جهوداً ملحوظة في نقل المعلومات المطلوبة. إلا أن نحو ثلث بنود المطالب قد تم ردّها (32%)، وقد تم رفض أغلبية هذه النسبة المذكورة من المطالب، وتبلغ نسبتها نحو 22% بحجة أن المعلومات المطلوبة هي معلومات أمنية. كان سبب قلة المعلومات متأتياً من كونها لم تتوافق، بحسب الوزارة، مع التعريف المنصوص عليه، قانوناً، للمعطيات المسموح بنشرها.

إنّ أسئلة أخرى إضافية لم تتم الإجابة عليها بسبب نقص الموارد، والشاهد على ذلك هو أنه لم يتم جمع معلومات ذات علاقة، وبأن هذه المعلومات غير متوفرة لدى الوزارة. أما ردود الجهات الأخرى فقد كانت أقل بكثير. لقد أوضحت هذه العملية بأسرها أن جهات السلطة التنفيذية، المؤتمنة على الأسلحة الخفيفة، لا ترى من واجبها نقل معلومات شاملة إلى منظمات المجتمع المدني. إنّ هذا التوجه يضر بحق الجمهور في المعرفة، والأهم هو كونه يمنع إجراء تعقب ديمقراطي ومبني على المعطيات بخصوص موضوع انتشار السلاح والآثار المترتبة على هذا الانتشار.

في ظل المحددات التي يفرضها هذا النقص في المعطيات، يستعرض التقرير الواقع الحالي لانتشار الأسلحة، بل ويوثق الفجوات القائمة بين القرارات التي تم اتخاذها في الماضي القريب حول مسألة سياسة تقنين وتقليص الأسلحة وتطبيق هذه السياسات بشكل عملي.

الفصل الثاني: محاولة لإجراء كشف حساب. أو رغم المعطيات المذكورة أعلاه: كم من السلاح موجود، في نهاية الأمر، في أوساطنا؟

السلاح المدني:

إنّ الضرورة الحاسمة الكامنة في التوصل إلى معطيات موثوقة حول السلاح بشكل عام وحول الأسلحة التنظيمية بشكل خاص، قد باتت واضحة بسبب كون المعطيات التي جمعتها مبادرة "المسدس على طاولة

المطبخ"، هي التي أدت إلى تغيير السياسات وإلى نزع الأسلحة الخفيفة من آلاف المنازل. إنَّ المعطيات هي الشاهد على ظاهرة القتل بسلاح الحراسة في الحيز المنزلي.

في العام 2013، ادَّعى وزير الداخلية آنذاك أنه بصدد تنفيذ "تعديلات هامة من أجل تقليص عدد الأسلحة النارية... نحن نقوم بتقليص عدد المرخص لهم بحمل الأسلحة. ففي شهر آذار 2011 قمنا بإلغاء 10.000 رخصة حمل سلاح. وبدءاً من العام 2005، قمنا بإلغاء نحو الـ100 ألف". وفي المقابل، فإنَّ قسم ترخيص الأسلحة النارية قد أبْلغ عن وجود 133.187 قطعة سلاح مرخصة بـ"ترخيص تنظيمي" وبعد أقل من عام واحد تالياً، أي في شهر آذار 2014، تمَّ الادعاء بأن عدد "قطع السلاح الموجودة في المؤسسات الجديرة بحيازة السلاح هو 125.000 قطعة سلاح. ما يعني انخفاضاً متسارعاً بما يزيد عن 8.000 "قطعة سلاح تنظيمية"، وهو أمر يثير الشك والتساؤلات. وذلك، من ضمن أمور أخرى، بسبب عدم وضوح إن كان المعطى المعن عنه في آذار 2014 يشمل مجمل الأسلحة "التنظيمية" أو جزءاً منها فقط.

إنَّ المجتمع المدني لا يحظى بحق المحاسبة حول التعريفات التي تمنح جهات مختلفة تصنيف "مؤسسة جديرة بحيازة السلاح" (والتي تشمل، على سبيل المثال، شركة كوكا كولا)، كما أنها لا تحظى بتوفر معطيات حول مدى انتشار التسلح في كل واحدة من هذه المؤسسات. إنَّ عدد قطع السلاح التي تحملها المنظمات المدنية تماماً لا يتم إعلانه للجمهور الذي لا يعرف أمراً عن مدى تطبيق الإجراءات الإدارية التي تنطبق على هذه الهيئات المسلحة. وبحسب أقوال قسم ترخيص الأسلحة النارية، فإنَّ شركات الحراسة قد كانت تحوز، في شباط 2013 على أقل من 30% من مجمل الـ "أسلحة التنظيمية"، والتي بلغت، بحسب ادعاء الجهات الرسمية، نحو 93.000 قطعة سلاح. أما باقي هذه الترسانة، وهو يبلغ أكثر من 60.000 قطعة سلاح ناري، فقد توزعت في أرجاء التولة والضفة الغربية على المصانع، المؤسسات، البلدات، والجهات غير المعلومة، بكميات غير معلومة، وبانعدام شفافية شبه تام.

ولعل الأخطر مما سبق، هو أن الشرطة لا تقوم بجمع المعلومات المنظمة والمصنفة ولا توفيرها، بخصوص الأماكن النسبية التي تقوم فيها بضبط سلاح (سواء كان قانونياً أم غير ذلك) في الجرائم، وفي عمليات القتل بشكل عام وفي عمليات قتل النساء داخل العائلات بشكل خاص، وفي التسبب بالجروح، وفي حالات السطو، وفي حالات الانتحار، وغيرها. إنَّ الشرطة لا تقوم بتجميع المعلومات حول ملكية السلاح المستخدم لتنفيذ جرائم، وذلك على عكس دول كثيرة يتم جمع هذه المعلومات وتوفيرها لسلطات التحقيق ولممثلي الجمهور.

بناءً على المعطيات التي يحرص قسم الأسلحة النارية على جمعها وتسليمها، فقد بلغ عدد الأسلحة النارية المدنية في العام 2013 نحو 293.000 قطعة (بما يشمل السلاح الفردي والتنظيمي). ولكي نفهم إذا ما كان هذا العدد يدل على "إجراء عمليات تقليص جادة" بحسب ادعاء الوزير، فإنه من الضروري أن نطرح السؤال: مقارنة بماذا؟ لقد أعلنت "لجنة كوهن" التي عملت على مدار عشرين عاماً بأن ترسانة الأسلحة المدنية (سواء أكانت شخصية أم تنظيمية) قد بلغت في العام 1993 نحو الـ 309.000 قطعة سلاح. وبناء عليهن فإنَّ ترسانة الأسلحة التي صادقت دولة إسرائيل على منح تراخيص لمواطنيها بحملها قد تقلصت بنسبة 5.1% فحسب خلال عشرين عاماً، أو بنحو 16.000 سلاحاً نارياً. إنَّ المعطيات التي أعلن عنها الوزير كانت متعلقة برخص الأسلحة الشخصية، وهي قد تجاوزت الإشارة إلى الارتفاع الحاد في كميات السلاح التنظيمي، فقد بلغ عدد قطع السلاح التنظيمي في العام 1993 على ما يبدو نحو 65.100 قطعة سلاح ناري. أما في العام 2013 فقد تضاعف هذا العدد وبلغ نحو 133.200 قطعة. وقد كان الانخفاض في مجمل عدد قطع السلاح المدني الناتج عن إلغاء نحو 100.000 ترخيص بحمل السلاح أقل بكثير من ذلك العدد.

السلاح العسكري:

منذ إقامة الدولة، يتم إخفاء المعطيات المتعلقة بالمواضيع العسكرية، وبضمنها موضوع السلاح العسكري الخفيف، وذلك تحت ذريعة عامة وشاملة بـ "الخشية من الإضرار بأمن التولة". إنَّ أغلبية المجتمع المدني بما يشمل الصحافيين والباحثات يميلون إلى الامتناع مسبقاً عن تقديم أسئلة في مواضيع تعد "أمنية". ولكن السؤال هنا هو كيف، وبأي مفهوم يتم اعتبار أمر قيام التولة بإطلاع مواطنيها على معلومات متعلقة بكمية السلاح

العسكري الموجود خارج القواعد العسكرية في الأيام العادية، خطراً على أمن الدولة؛ أية معلومات خطيرة سيُضمنها إجراء تقدير كهذا؟ في إطار قيامنا بالبحث لكتابة هذا التقرير، وجّهنا إلى الناطق بلسان الجيش سؤالاً وطلبنا منه تقديراً عاماً لحجم الأسلحة العسكرية الموجودة في الحيز المدني. وقد نص رده على القول: "إنه لمن الصعب تحديد هذه الكمية لأن الرقابة تجري على المستويين القيادي والوحداني". بل إن جيش الدفاع قد قرر وأعلن عن تقليص عمليات إخراج السلاح من القواعد، ولكنه لا يجري أية عملية رقابية شاملة ومرتكزة إلى معطيات من أجل فحص مدى تطبيق سياساته.

ومع ذلك، فإن قدرنا بأن حضور الأسلحة النارية العسكرية في الحيز المدني بشكل عادي وطبيعي بترسانة تبلغ نحو ربع إلى نصف عدد المقاتلين، فإننا سنجد بحسب ما نشره الجيش، بأن عدد قطع السلاح هذه يتراوح ما بين 6.700 إلى 20.000 قطعة. ومهما تكن هذه المعطيات ضبابية، فإن تقديراً يتراوح ما بين 6.700 حتى 20.000 قطعة سلاح عسكرية في الحيز المدني، وبشكل دائم هو تقديرٌ حذر وبرتكرز على معطيات تم إعلانها على الملأ. وإلى جانب ذلك، فإن ترسانة شاملة تتراوح ما بين 4.000 إلى 5.2000 قطعة سلاح عسكرية على الأقل يحملها سكان البلدات الواقعة خارج الخط الأخضر وعلى امتداده، وتتحرك هي أيضاً في الحيز المدني. وبناءً عليه، فبالإمكان التقدير إلى أنه هنالك كمية تتراوح ما بين 11.000 حتى نحو 25.000 قطعة سلاح عسكرية ولربما أكثر، حاضرة بشكل دائم في الحيز المدني في كل من إسرائيل والمناطق .

السلاح الخاصّ بجهات الترخيص المستقلة:

لم يتم تسليم معطيات عن عدد قطع السلاح الموجودة في أيدي الهيئات المدنية كالشرطة ومصلحة السجون لمعدات هذا التقرير. كما لم يتم إعلامهم بالقواعد التي تحدد أي من ذوي المناصب يصرح لهم بحمل السلاح، أو حول نسبة المسلّحين من عدد العاملين في تلك الجهات. ومن دون وجود تفاصيل حول الأمر بإمكاننا أن نقدر، وبحذر، بأن نحو ثلث العاملين أو المتطوعين في تلك الهيئات هم من المسلّحين (أي نحو 26.300 شخص). ما يعني بأن ثلثاً من أصل: 25.000 شرطياً؛ 35.000 متطوعاً في الشرطة؛ 10.000 مقاتل في سلاح حرس الحدود؛ 8.800 عامل في مصلحة السجون. بعد جمع هؤلاء فإن ثلث العدد البالغ 78.800 شخصاً إلى جانب 200 حارساً مسلحاً من حرس الكنيست. إن جهات الترخيص المستقلة تضيف نحو 26.500 قطعة سلاح ناري على الأقل في الحيز المدني.

تلخيصاً، وبحسب تقديراتنا، فإن الحيز المدني في إسرائيل، في نهاية العام 2014، كان يحتوي على نحو 311.000 إلى 326.000 قطعة سلاح مرخصة على الأقل، ولربما يبلغ العدد منسوباً أكبر من ذلك، إلى جانب عدد غير معروف (وقد يبلغ مئات الآلاف) من قطع السلاح الناري غير القانونية.

السلاح غير القانوني:

لم تتمكن معدات التقرير من الحصول على تقدير، أيّاً يكن، عن عدد قطع السلاح الناري غير القانونية التي تحتل محلاً هاماً من ترسانة الأسلحة في الدولة. هل من المعقول أن الشرطة ووزارة الأمن الداخلي تقوم ببلورة سياسة وتعمل من دون أن تكون لديها تقديرات، حتى لو كانت هذه التقديرات حذرة، حول كميات السلاح غير القانوني؟ أو أن هاتين الجهتين الحكوميتين تقضلان إخفاء هذه التقديرات؟ بحسب تقرير داخلي صادر عن وزارة الأمن الداخلي، فإنه ومنذ سنوات السبعينيات سُرّق أو ضاع في إسرائيل ما يزيد على 23 ألف قطعة سلاح مدنية. أما فيما يتعلق بالسلاح العسكري، فإن وزير الأمن الداخلي قد قال مؤخراً: "أن 90% من السلاح غير القانوني في شمالي البلاد مصدره الجيش". وبحسب إعلانات لم يجر التأكد منها، فقد قدرت الشرطة في العام 2013 عدد الأسلحة غير القانونية بنحو 400 ألف قطعة سلاح.

إن مصادر السلاح غير القانوني تظهر بشكل واضح من خلال مجموعة متعددة من الوثائق. فقائمة بمصادر هذه الأسلحة تشير إلى أن أغلبية الأسلحة النارية غير القانونية قد كانت مرخصة في الماضي. إن ترسانة الأسلحة القانونية هي المصدر الأساسي الذي يؤول إلى تحوله إلى سلاح غير قانوني في إسرائيل.

مصادر السلاح غير القانوني:

- مخازن السلاح العسكرية.

- الجنود خارج قواعدهم.
- مخازن السلاح في المستوطنات وفي البلدات التي تعتبر مستحقة لحمل السلاح.
- شركات الحراسة الخاصة.
- مخازن أسلحة الشرطة، بما فيها سلاح حرس الحدود.
- المصانع التي تعتبر مستحقة للاحتواء على الأسلحة.
- مصانع إنتاج السلاح.
- الإنتاج غير القانوني للسلاح.

إنّ هذا الانتشار المتزايد للسلاح غير القانوني، والذي تمّ توثيقه بشكل واسع في التجمّعات السكانية الفلسطينية في إسرائيل، مرتبط ارتباطاً وثيقاً بهذا الامتناع السلطوي عن فرض القانون بشكل منتظم وعادل في أوساط الفلسطينيين من مواطني إسرائيل. تعكس الادعاءات المتكررة غياب التدخل الشرطي لجمع وتقليص ترسانة الأسلحة واقعاً يمثل "قانوناً مهيماً" ويؤدي إلى نتائج فتاكة داخل المجتمع الفلسطيني وخارجه.

ختاماً، يستعرض هذا الفصل شهادات حول الاستخدام الروتيني واليوميّ للسلاح الخفيف في الحيز العام: إنّ استعراضاً للمعطيات التي تقدمها الشرطة بخصوص "المخالفات المرتبطة بالوسائل القتالية"، إلى جانب تجميع مستقلّ لمعطيات تقارير متعلّقة بأحداث تشمل إطلاق النار. كما تُظهر قوائم الإصابات في التقرير، فن مصابين كثر نتاجاً لهذا الواقع المعتمد كانوا إما أبرياء أو أصيبوا في إطار الشك بهم. بل إنّ مقارنة معطيات الأحداث التي اشتملت على إطلاق النار في ربع السنة الأخير من العام 2015 بالربع المماثل من العام 2013، تظهر تغيراً خطيراً في عادات استخدام السلاح.

الفصل الثالث: مدى خضوع الأسلحة النارية للرقابة التنظيمية

الرقابة على السلاح المدني، التنظيمي منه والفردية
إنّ قسم ترخيص الأسلحة النارية في وزارة الأمن الداخلي هو من يتحمل المسؤولية الشاملة في موضوع الرقابة على حاملي السلاح المدني وقطع السلاح المدنية. في العام 2014 تمّ انتماء ستة مراقبين فحسب على مخزون السلاح المدني، والذي يبلغ عدد القطع المصنفة تحته نحو 274.000 قطعة وحامل ترخيص، بحسب معطيات قسم الترخيص، بما يعني، أن هنالك مراقباً واحداً لكل 48.000 قطعة سلاح وترخيص بحمل السلاح تقريباً. ويشهد موظفون رفيعو المستوى في الوزارة بأن هذا الرقم غير كاف. وبحسب ادعائهم، فإنّ قسم الترخيص يفرض رقابته بشكل أساسي قبل الحصول على الترخيص وعلى السلاح الناري، في حين يكون استمرار الرقابة (كما يشير مراقب الدولة أيضاً) أوتوماتيكياً. إنّ تقريرين صادرين عن مراقب الدولة قد ركّزا على الرقابة المفروضة على الأسلحة النارية، بفارق زمني بلغ عقدا ونصف العقد من الزمن. وقد أبرز التقريران صورة تظهر رقابة فاشلة.

خلال العقد الفائت، اتبع قسم ترخيص الأسلحة النارية سياسة تفضيل للسلاح التنظيمي على نظيره الفردي، بحجة أن الأول يخضع لرقابة مزدوجة من قبل قسم الترخيص ومن قبل "صاحب الرخصة الخاصة" في المؤسسة نفسها. وقد تمّ التمهيد في هذا الادعاء عبر طلبات الحصول على المعلومات التي قدمتها مبادرة "المستدس على طاولة المطبخ" للشرطة الإسرائيلية ووزارة الأمن الداخلي. وقد طالبنا بالحصول على تفاصيل متعلّقة بواتر إجراء الرقابة على المؤسسات، وحول مدى التجاوزات التي كشف عنها مؤخراً وحول الإجراءات العقابية المتخذة في هذا الشأن.

لقد علمنا بأنّه: " هنالك عمليات فحص مفاجئة، وما من عمليات رقابية عميقة.... [كما] أننا لم نغم بأحصاء عدد عمليات المساءلة التي نجريها". إنّ العقوبة الأساسية هنا تتمثل في إلغاء الترخيص الخاص، بيد أننا لم نحصل على معلومات متعلّقة بوتيرة فرض مثل هذه العقوبة. إنّ هذه العقوبة هي عقوبة موجّهة إلى موظف واحد، لا إلى الهيئة التي يعمل فيها، وقد ادعى العاملون في قسم الترخيص عدم وجود صلاحيات لتطبيق هذه السياسة: "إنّ وزارة القضاء هي صاحبة الشأن فيما يتعلّق بإغلاق شركات الحراسة". ولكن، وبناء على تقرير صادر في العام 2005 فقد تمّ سحب ترخيص "مركز 'كتسرين' للتدريب على الرماية" بأمر من قسم ترخيص السلاح. إنّ

تفاصيل هذه الحالة تتعارض مع ادعاء قسم بوجود رقابة وثيقة بشكل خاص على مراكز تدريب الرماية. هناك حالة أخرى متمثلة في إغلاق مركز تدريب على الرماية حصلت في العام 2010 تضيق المزيد من الشكوك حول جودة الرقابة. وإلى جانب ذلك، وبحسب المعلومات المتوفرة، فإن النشاط الرقابي قد أدى إلى سحب ترخيص من رقم لا هو أقل من واحد في المئة فحسب من مجمل الـ 130.000 ترخيصاً ممنوحاً للمؤسسات يخول موظفيها بحمل السلاح.

لقد تمّ الرد على طلبنا بتوفير معلومات مفصلة حول مصادرة قطع السلاح الناريّ من سكان القرى التي تعدّ قرى مستحقة لحمل السلاح الناريّ بالقول بأنه "لا توجد معطيات دقيقة. وبشكل عام فإنّ المئات من قطع السلاح تتمّ مصادرتها في العام الواحد"، وهي إجابة تشير إلى غياب توثيق منهجي. لقد حذر تقرير مراقب الدولة للعام 2014 من وجود نقص حرج في المعلومات التي يتمّ جمعها، وهذا ما ينتج أسئلة خطيرة على غرار: إن كانت هذه المعلومات غير موجودة، فكيف يمكن أن يتمّ تطبيق رقابة مخططة ومنهجية؟ علام يتمّ الاستناد في مسألة تخصيص القوة العاملة في هذا المجال والموارد؟ إن كانت المعلومات موجودة، فلماذا يتمّ إخفاؤها؟ هل يتمّ استغلال ثقافة السرية استغلالاً سيئاً من أجل قطع الطريق على وجود رقابة على النظام ونشاطاته؟ يبدو بأن الشرطة ووزارة الأمن الداخلي لا يقيمان متابعة منظمة لعمليات الرقابة، وهما، بذلك، تخفان في جمع معلومات حيوية بالإمكان استخدامها من أجل تشخيص التوجهات وتفحص السياسات وتخطيط الميزانيات. إنّ التخصص واسعة النطاق في مجال عمل الشرطة، ونقل المسؤوليات إلى "مقاولين ثانويين" يتبعون القطاع الخاص تترافق، على ما يبدو، مع التصلب التنظيمي من المسؤولية.

إنّ استخدام السلاح الخاص وتخزينه لا يخضعان لإجراءات رقابية منتظمة في إسرائيل. فالدولة لم تسع إلى وضع أساليب يتمّ من خلالها فرض إجراءات رقابية روتينية على الحالتين الجسدية والنفسية للناظرين على ترخيص باستغلال السلاح الخاص، كما أنها لا تجري رقابة على طابعان التخزين والاستخدام لهذا السلاح. إنّ قرار الشرطة الصادر في العام 2015 يفرض حظر على مثول متطوعي الحرس المدنيّ لنشاطهم حاملين سلاحهم الفردي بشكل اعترافاً فعلياً بالإشكالية الكامنة في هذه الحالة. في العام 2009 على سبيل المثال، كان ما نسبته نصف في المئة فحسب من حملة ترخيصات الأسلحة الخاصة، وهو 918 من أصل 181.050 ترخيصاً، قد تمّ استدعاؤهم لإجراء رقابة ناشطة ("فرض عرضي للناظرين") يقيمه مراقبو قسم ترخيص الأسلحة النارية. وفي المقابل، وعلى مرّ فترة غير معروفة (بحسب معطيات ناقصة تمّ اقتباسها في تقرير مركز الأبحاث والمعلومات التابع للكنيست)، فقد تمّ فحص نحو 10.000 من حملة الترخيصات ممن "يحملون بنادق عسكرية، وبنادق الصيد، والبنادق قصيرة السبطانة". أما باقي الـ 170.000 من حملة التراخيص الخاصة فقد واصلوا الحصول على تجديد ترخيصهم بشكل أوتوماتيكي مرة كل ثلاثة أعوام بناء على تدريبهم في مركز تدريب على الرماية فحسب.

بالإمكان العثور على قناة رقابية محتملة وجديّة قد تمنع إمكانية إساءة استخدام السلاح، وهي موجودة في سلطات الرفاه العاملة في مجال منع العنف داخل العائلة. نظراً للاعتراف بالخطورة المتزايدة التي يتسبب بها وجود سلاح ناريّ في منزل يمارس فيه العنف. فاستمارات التقييم الأولية التي تستخدمها العاملات في الشؤون الاجتماعية في هذا المجال تحتوي على سؤال متعلق بوجود سلاح ناريّ في المنزل. إنّ مثل هذا السؤال يعدّ مصدراً أكثر موثوقية من "تقدير الخطر" عديم الصلة بالواقع الذي انتهجته وزارة الأمن الداخليّ في العام 2014. ورغم ذلك، وفي ظل كون اللجنة الثانوية لمعالجة ظواهر العنف داخل العائلة قد قدمت توصياتها في العام 2015 حول مسألة مأسسة قنوات التقدم ببلاغات، فإنّ وزارة الرفاه قد عارضت الأمر. كما أن الجيش الإسرائيليّ أيضاً لا يقوم بتقديم معلومات ذات صلة بالموضوع إلى المسؤولين عن السلاح المدنيّ. فالجيش لم يعتد مثلاً على التبليغ عن إقصاء ضباط الاحتياط، رغم أن هنالك حالات كثيرة معروفة كان من شأن تبليغات كهذه أن تمنع وقوع كوارث وأن تنقذ الحياة.

حتى حين تكون الرقابة فعّالة، فإنّ السلطات على ما يبدو تتعامل بفانوس من التساهل مع موضوع ترخيص الأسلحة، وهو ما تظهره الأدلة الواردة في قضيتي تعويض قدمتها مبادرة "المسدّس على طاولة المطبخ". إنّ

هذا التساهل قد زاد نطاقه في العام 2015 مع إعلان وزير الأمن الداخلي عن توسعة حلقة من يحق لهم استصدار تراخيص السلاح.

الرقابة على السلاح العسكري في الحيز المدني:

قبل عدة سنوات، تمكن مراقب الدولة من وضع إصبعه على ازدياد بنسبة تبلغ الـ 4% في حالات ضياع السلاح داخل الجيش، وذلك في ذات العام الذي أعلن فيه الجيش عن انخفاض بلغ نحو 12% في هذا الأمر. على خلفية هذا التناقض فإن هناك مجال للتشكيك في ادعاءات الشرطة العسكرية صاحبة الشأن في التحقيق، والتي تقول بأنه قد طرأ في العام 2011 انخفاض بنسبة نحو 42% في المنة في منسوب سرقات الأسلحة من الجيش. إن مراقب الدولة قد وجد في رقابة الجيش على الأسلحة النارية "عيوبا متكررة.... هامة... في إحصاء... معالجة تقارير فقدان السلاح بشكل منافي للقواعد المعمول بها؛ إخفاقات في إدارة مخازن السلاح، وعدم تنفيذ الأوامر الإدارية في موضوع جرد الكميات.. وضباطا غير متدربين بما يكفي في السيطرة على المخزون"، وبشكل عام يمكن القول بأن "هناك إخفاقات، تؤثر على كمية إدارة المخزون... على مستوى الوحدات العسكرية". وفي رسالة مرسلة إلى كاتبات هذا التقرير الذي بين أيديكم، فقد قال الناطق بلسان الجيش بأن "الرقابة [المفروضة على الأسلحة النارية] تتم على المستوى القيادي ومستوى الوحدات العسكرية". وبناء عليه تعد القائمة التي نشرها مراقب الدولة حول العيوب القائمة في هذا الشأن حول مستوى الوحدات، مهمة جدا وذات علاقة مباشرة بكل من جودة الرقابة والإشراف على السلاح العسكري.

تتواصل أعمال سرقة السلاح العسكري والاتجار به لفترات متقاربة حيث تختفي خلال هذه العمليات كميات كبيرة من الأسلحة. في العام 2016، تم الحكم على عسكري نظامي بالسجن لمدة 15 عاما بسبب قيامه بعمليات مستمرة من السرقة لكميات كبيرة من الأسلحة. إن الممارسات التي تقتصر إلى وجود ضوابط، تسمح بتسليم السلاح العسكري إلى مواطنين لديهم سوابق إجرامية في المستوطنات. وقد ظل المدنيون المسؤولون عن الأمن في مستوطنات الضفة الغربية (وهم "مرکزو الأمن الجاري العسكريين") يحملون أسلحتهم بترخيص رغم كونهم ذوي سوابق جنائية. إن هذا النهج ينضم إلى العديد من الشواهد التي تشير إلى امتناع السلطات بشكل انتقائي ومنحيز عن تطبيق القانون في هذه المناطق أيضاً. إن هذه الرقابة التي تعثرها العيوب بشأن مخزون السلاح العسكري الكبير الذي يحتفظ به في المستوطنات والبلدات، يتيح بل ويشجع إساءة استخدام هذه الأسلحة، ضد الفلسطينيين في أغلب الحالات.

الرقابة على السلاح الشرطي:

قامت لجنة رقابية داخلية في جهاز الشرطة في العام 2011 بفحص إصلاح الإخفاقات الخطيرة التي تم تعقبها في أعقاب سرقة قطع سلاح. وقد كشف تقرير اللجنة الرقابية عن وجود مواضيع خلل كثيرة خطر النشر بشأنها. لقد كان التقرير المشار إليه واحدا من ضمن عشرات التقارير التي أشارت إلى مواضيع الخلل في تصرفات الشرطة وقد تم حظر نشرها من قبل الشرطة نفسها. إن هذا الحظر الذي يشمل مواضيع الخلل ذاتها، بما فيه الإخفاقات المتعلقة بمسألة تأمين مخازن السلاح، تشير إلى ثقافة رقابية تتنابها العيوب. ويبدو بأن الرقابة الشرطية بخصوص الأسلحة النارية هي رقابة متساهلة، إن لم تكن فاشلة، كما تشير إلى إساءة استخدام الأدوات والقوة التي يضمنها حمل السلاح. إن رقابة داخلية إضافية قد كشفت في العام 2014 عن وجود خروقات للقانون في تصرفات وحدات الشرطة المسلحة العاملة داخل المدن حيث تجاوزت هذه الوحدات صلاحياتها أثناء التعامل مع الجرائم، وتدخلت في عمليات الاعتقال. إن أشخاصا متحدرين من مجموعات سكانية مستضعفة يتعرضون بشكل خاص للعنف الذي يمارسه رجال شرطة مسلحون. إن شهادة قاطعة على غياب الرقابة على رجال الشرطة الذين يمارسون العنف القاسي ضد المواطنين الفلسطينيين كامة في عدد المواطنين العرب الذين قتلوا على يد رجال الشرطة بين الأعوام 2000 حتى العام 2015، والذي بلغ سبعة عشر ضعفا عدد اليهود الذين قتلوا.

السلاح غير القانوني:

إن أعمال السرقة والاتجار المتواصلة في مواقع حساسة كان ينبغي فرض رقابة مشددة عليها تشير إلى أن الرقابة يعثرها الخلل. إن الأمثلة على هذا الأمر عديدة ومن ضمنها أمثلة متعلقة بمستودعات أسلحة خاضعة

لسيطرة فرقة الاستعداد الخاصة بمستوطنة شافي شمرون ومخازن السلاح في قواعد الجيش. إنّ هنالك أكثر من فجوة في منظومة الرقابة تتيح انتقال السلاح الناري من مخازن الأسلحة القانونية إلى ترسانات الأسلحة غير القانونية. إنّ تقليصا ذي بال لمخزون السلاح غير المرخص يتطلب تقليصا كبيرا في مخزون السلاح المرخص، إلى جانب تطلبه لتشدّد الرقابة في جميع مرگباتها. إنّ هذه الخطوات ينبغي أن يتم فرضها أيضا على مخازن السلاح التابعة للجيش، والشرطة، وسلطة السجن، والبلدات التي تعتبر "مستحقة" لحمل السلاح على جانبي الخط الأخضر. إنّ الادعاءات السائدة بأنه يمكن أن نسلح من هو لائق للتسلح، ومن هو متدرب على استخدام السلاح، لا تتسجم مع هذا الواقع المتمثل في الرقابة القاصرة والتسرب الدائم للسلاح المرخص إلى مخزون السلاح غير المرخص.

الفصل الرابع: دعوة لاتخاذ خطوات ضرورية.

إنّ هذا الفصل القصير يستعرض جملة من الخطوات العملية الضرورية، بحسب رأي معدّات التقرير، من أجل بلورة وتطبيق سياسات مسؤولة متعلقة بالأسلحة النارية:

1. بناء قاعدة بيانات واضحة ومتوفرة للراغبين في الاطلاع عليها
2. تسريع واستكمال عملية تركيز الصلاحيات والمسؤوليات المتعلقة بتريخيص الأسلحة النارية والإشراف عليها.
3. سن قانون جديد وواضح بخصوص الأسلحة النارية، يحفظ الأمن الشخصي لأفراد المجموعات البشرية المختلفة.
4. الاعتماد المستمر لسياسة تقييدية تهدف إلى التقليل من انتشار الأسلحة النارية في الحيز المدني.
5. تقليص ظاهرة السلاح غير القانوني عبر تقليص مصادره القانونية.
6. تشديد التطبيق والإشراف المفروضين على الأسلحة النارية.

إنّ هذا الفصل يدعو، ضمن ما يدعو إليه، إلى فرض إلزام بتأمين الأسلحة النارية، على غرار اشتراط تأمين السيارات. إنّ الضمانات المفروضة قانونا، والهادفة إلى الحماية من الأضرار المتسببة عن الأسلحة النارية، هي أقل بكثير من تلك المفروضة قانونا على السيارات، ينبغي على القانون أن يشكل حماية في وجه آلات القتل هذه بشكل لا يقل عن قدرته على الحماية من وسائل المواصلات.

Loose guns: Israeli controlled small arms in the civil sphere: How many guns and how much control?

Lead author: Rela Mazali

Co-authors: Smadar Ben Natan, Niv Hachlili,
Galit Lubetzky

Lead researchers: Niv Hachlili, Rela Mazali

Co-researchers: Smadar Ben Natan, Galit Lubetzky,
Moran Greenwald

Graphic design and Infographics: Noa Mazali

January 2017

© Gun Free Kitchen Tables project, Isha L'Isha Feminist Center

Printed in Tel Aviv

Loose guns: Israeli controlled small arms in the civil sphere – How many guns and how much control?

The report in brief

Introduction: The report and the guns

This report is a first-ever account of the proliferation of small arms in the civil sphere within Israel and in the territories it controls. Explaining which institutions and which people own or bear handguns or rifles (which represent just part of what is covered by the official Israeli term: “fighting equipment”), the report outlines who is responsible for controlling these arms and to what extent control is exercised.

The stand taken very openly by the report is also supported by its findings: The widespread proliferation of firearms does not provide security. Focusing on the accumulation of injurious, lethal and threatening effects of guns in the civil sphere, the report traces how these disrupt and even dismantle aspects of the social order. A close look at an array of (mostly) civilian victims demonstrates some of the risks and damages of multiplying small arms and supports a conclusion shared in past by decision makers and top officials, within Israeli security and civilian institutions. That is, that the civil sphere in Israel and in the territories under its control are over-armed. As shown by report findings, this over-armament is accompanied and supported by a severe lack of data and by excessively weak control of the small arms for which the state of Israel is responsible.

Top public security officials agree or agreed in past on the pressing need for selective disarmament designed to reduce the dangerous level of over-armament that they identified. Realizing such a policy depends, however, on the availability of precise, reliable data on the numbers and dispersion of small arms throughout the civil sphere. A responsible stock-taking as a baseline for ongoing monitoring is crucial if a policy of arms reduction is to be implemented. It is equally crucial for carrying out the policy adopted by Israel's current government: expanding arms proliferation while maintaining a controlled balance.

Translating small arms policy into a practical reality needs a comprehensive data base on the guns carried and stored and moving through those spaces that are populated mostly by civilians. Such a data base must include the small arms of all the armed organizations that share and move through these civil spaces, along with the arms of private citizens.

This attempt to lay foundations for such a stock-taking is carried out from the independent, non-institutional standpoint of activists who firmly believe in democratic civil participation in the operations of authorities, in carefully monitoring their planning and implementation through gender-sensitive and minority-sensitive lenses. The report, written from a clearly acknowledged standpoint, is a necessary tool for understanding the past moves of executive bodies, subject to a declared policy of selective small arms disarmament, and those of the current government claimed to accelerate an ostensibly balanced armament. It stresses the importance of an ongoing public discussion of the scope of small arms proliferation, of limiting the numbers of licenses and guns and of the quality of oversight practices, while proposing foundations for this discussion. As clearly demonstrated by the data collected and presented in the report, civil control of firearms and their uses is an urgent necessity.

Israel's Jewish majority tends to view small arms as enabling a secure, protected space. Discernible in recent years, however, is a degree of change in this perception, both in the public at large and among decision makers. For the first time, for instance, considerable attention was turned by media, the public and the authorities to direct links between the ready availability of firearms and a growing series of killings, murders and suicides performed with the arms of security firms, in the families of private security guards.

This shift in perceptions didn't result from the incidents themselves, which were seen as separate, individual tragedies. Rather, it was the identification and publication of a common enabling factor, by the Gun Free Kitchen Tables (GFKT) initiative, that generated new awareness of the phenomenon. All these

killings were enabled by the available guns of security firms, which were illegally sent into guards' homes. This in turn led to widespread recognition of a correlation between the recurring killings and a long time policy of non-enforcement. GFKT advocacy thus played a key role in exposing an existing, unnoticed phenomenon and in positioning it as an issue demanding policy change.

Concurrently, GFKT galvanized a growing public awareness that small arms in the home and family multiply the risks faced by women and the chances of women's murders, while increasing the risks of murder and suicide overall. The initiative publicized existing, strong evidence for drops in women's murders in families in conditions of increased gun control and tightened small arms legislation and enforcement (both worldwide and in Israel). Public consciousness began to register that reduced firearm availability in homes reduces the risk of homicide, particularly of women. This new knowledge, integrated into the systematic data collection presented by GFKT, succeeded in kick-starting a move that disarmed tens of thousands of homes and alleviated the threat faced by thousands of women and many children and men.

Years of non-enforcement of the law requiring security firms to store guards' guns at their places of employment merely formed part of a much broader trend. The report discusses a comprehensive policy of selective non-enforcement of gun laws directly affecting and damaging a variety of communities. This systemic practice is motivated, the authors claim, by political and economic interests, and first and foremost by a bid to maximize the control exercised by the institutions of the ruling Jewish majority. Non-enforcement is applied in different ways within the boundaries of the "green line" (internationally recognized as Israel's borders) and beyond them, in Jewish and Palestinian communities. It effectively denies protective civilian measures to the members of a range of different groups. A distinctly gendered aspect is built-in to this policy, as it serves to oppress and exploit disadvantaged populations and directly injures women in general and women from excluded groups in particular.

Alongside systematic and selective non-enforcement of gun laws, this policy further comprises a refusal to provide existing data and an avoidance of methodical data collection on small arms proliferation, gun crime and damages incurred by firearms. These are, as noted, vital to conducting a responsible, transparent and democratic implementation of small arms policy. The present report lays the groundwork for further research, data collection and new action on the part of civil society, expanding the initial discussion of security firms' arms to all arms present in the civil sphere and to over-armament as a preventable phenomenon demanding practical steps.

///

Chapter 1: Mapping small arms in the civil sphere – classifications and responsible parties

All of the bodies responsible for the arms caches present in civilian space throughout Israel and the territories it controls are subject to the Firearms Act (1949), the central law regulating small arms. The Firearms Licensing Department of the Ministry of Public Security is the key party responsible for executing the state's small arms policy in keeping with this law. The administrative classification of the small arms for which the state bears responsibility varies according to the gun owners and the official roles of their bearers. The authorities distinguish between "civilian arms" and arms issued to security forces, although the classification "civilian" is sometimes used in contradictory ways. The Firearms Licensing Department is responsible for issuing licenses to bear "civilian" arms, including those classified by the law and by the ministry as "private" and those classified as "organizational" arms. It is also responsible for oversight of civilian license holders and gun bearers.

In addition, the Firearms Act defines armed organizations that share responsibility for managing the overall store of small arms. The list of responsible bodies includes:

- The Ministry of Public Security and in particular the Firearms Licensing Department;
- “Independent Licensing Bodies” including:
 - a) The Israel Police, an armed organization that manages the cache of arms issued to its employees, including the arms of the Border Police;
 - b) The Israel Defense Force, an armed organization that manages the cache of arms classified as “military,” including the arms issued to conscripted soldiers during active service, the arms entrusted to some of the professional army, the arms issued to reserve soldiers during terms of duty and the arms issued to the organizations known as “readiness squads” in Jewish settlements in the occupied West Bank and in communities classified as “worthy” (that is, worthy of armament) inside and along the Green Line;
 - c) The Prison Service, an armed organization that manages the cache of arms issued to its employees;
 - d) The Knesset (parliamentary) Guard, an armed organization that manages the cache of arms issued to its employees.

The Firearms Licensing Department reviews and grants requests for three main types of licenses for bearing small arms:

- A “private license” – issued to a private individual in order to purchase and keep a firearm at home;
- A “special license” – issued to someone who is responsible for additional arms bearers and their arms, for instance, as a senior employee of a private security firm;
- A limited license to bear arms on duty, issued to a person who answers to a “special license” bearer, for bearing arms in the course of his work or in keeping with his domicile.

Like the licenses, the firearms for which the Department is responsible are classified as:

- Private arms
- Organizational arms – a term used by the Department to denote both the arms of private security firms and the arms of many other organizations.

It is not infrequent to find clashing and inconsistent uses of labels and classifications pertaining to firearms. Classifications of arms and their bearers can change from department to department or from one document to the next. As a result, overall, official data provided by the authorities is inconsistent and confusing. Officials from the institutions responsible for firearms in Israel are aware of this problem and recognize that it impairs coordination between and within authorities and their operations. Unclear terminology, vague institutional accountability, uncertain status of armed organizations and licenses all seriously hinder the implementation of an effective small arms policy. Conclusive comparisons between the number of license holders and the number of firearms over time become unfeasible, for instance, though these are vital for reality checks and well-informed decision-making. Concurrently, confusing terminology severely impairs efficient oversight of firearms and their bearers.

Prevalent public indifference to small arms proliferation in Israel is rooted, at least partly, in the normalized and naturalized omnipresence of military guns among the Jewish majority. An open, focused discussion of the damages incurred by extensively present military firearms in the civil sphere could galvanize criticism and weaken entrenched perceptions of small arms as friendly, protective tools. Army authorities, however, exploit the prevalent culture of security secrecy to impede public debate on the excessive proliferation of military arms in the civil sphere. Thus, for instance, data demonstrating that readily available firearms act as “suicide accelerators” among soldiers was hidden for a long time after it was collected and interpreted by the military and even after it had led to changes in regulations. The data was concealed even though its disclosure posed no security threat.

An organization entrusted with the security of the state and its citizens is duty-bound to establish and uphold regulations for providing information on the arms that it scatters throughout the living spaces of these citizens. This organization bears responsibility for supplying focused relevant details on the lethal small arms populating the streets, communities and homes of civilians. The same holds for the Israel Police, an organization directly responsible for security in the civil sphere. And yet, it seems that only a strong civil society demand for such data can lead to its collection and provision by these bodies.

Accordingly, the authors of the present report submitted requests for information under the Freedom of Information Act to four executive bodies: the Israel Police, the Israel Defense Force, the Defense Ministry and the Ministry of Public Security. The latter made a considerable effort to provide the requested data. Nevertheless, about a third (32%) of the questions were rejected, most of them (22%) on supposed security grounds and the remainder because, as the ministry claimed, they did not conform to the legal definition of information under the Act. Additional questions remained unanswered due to lack of resources, clearly indicating a consistent failure to collect highly relevant data which accordingly did not exist in the ministry. The answers of the other three bodies queried fell far short even of this modest level. The process as a whole clarified that, by and large, the executive bodies in charge of small arms do not consider it their duty to provide comprehensive information to civil society groups. Contradicting the principle of freedom of information, this moreover prevents democratic, fact-based monitoring of small arms proliferation and its implications.

Given the constraints of non-existent or inaccessible information, the current report attempts a first, rough estimate of the present incidence of small arms throughout civil society while documenting a gap between policy decisions to reduce over-armament, taken in the recent past, and the practical implementation of these.

Chapter 2: An attempted stock-taking after all or: How many guns are scattered around us?

Civilian firearms:

The vital need for reliable data on firearms in general and on organizational firearms in particular is clearly demonstrated by the fact that it was data collected by the Gun Free Kitchen Tables initiative that galvanized a policy change disarming thousands of homes. It was data that evidenced the phenomenon of killings with the guns of private security firms in the family sphere.

In 2013, the then Minister of Public Security claimed to be implementing “an important reform, reducing small arms proliferation ... we are lowering the number of those licensed to bear arms. Since March 2011, we’ve cancelled 10,000 licenses. Since 2005 – close to 100 thousand.” Concurrently, the Firearms Licensing Department reported 133,187 “organizationally licensed” firearms and less than a year later it placed “the number of firearms held by worthy operations” at 125,000. A swift drop of over 8,000 “organizational firearms” raises distinct doubts, partly, because it is unclear whether the number reported in 2014 denotes all “organizational arms” or only some of them.

Civil society is not privy to the definitions awarding a variety of bodies the title “worthy operation” (or organization), licensing it to maintain a store of “organizational arms.” The public receives no details on the identity of the worthy operations (which, for instance, include the local manufacturer of Coca-Cola) or of the scope of their respective armament. It receives no account of the numbers of small arms at the disposal of these fully civilian organizations or of the degree to which they meet the regulations applying to their arms caches. According to the Firearms Licensing Department, in February 2013 private security companies were in possession of less than 30% of all “organizational arms,” which they claimed numbered 93,000 at the time. The remainder of this store then, over 60,000 guns, was dispersed in unknown quantities throughout Israel and the West Bank in industrial plants, commercial organizations, municipalities and unknown bodies, in conditions of almost zero transparency.

Even more problematic, perhaps, the Israel Police refrains from collecting and providing clear, disaggregated data on the relative significance of guns in crime (whether licensed or illegal), in murders and killings in general and in the murders of intimates – predominantly women – in particular, in assault related injuries, in robberies, in suicides and so forth. Neither does it amass and provide details on the ownership of firearms used in crimes. This is in stark contradiction to many countries in which such data is collected and placed at the disposal of researchers and the public.

Based on the data that the Firearms Licensing Department does nevertheless collect and publish, in 2013 the number of civilian arms was 293,000 (including private and organizational arms). Whether or not this represents an “important reform reducing small arms proliferation,” as claimed by the minister, rests on the question: Reducing relative to what? Twenty years earlier, in 1993, a ministerial committee reported the existence of 309,000 registered, civilian firearms (including private and organizational arms). Accordingly, the store of guns that the state of Israel licensed to its citizens decreased by only 5.1% over twenty years, or by about 16,000 firearms.

The data reported by the minister focused exclusively on private guns but obfuscated a dramatic rise in organizational arms. In 1993, the number of organizational guns was apparently about 65,100; in 2013 organizational guns had more than doubled and reportedly amounted about 133,200. The overall reduction of arms proliferation was much smaller, then, than the cancellation of 100,000 licenses.

Military firearms:

Since the foundation of the state of Israel, data on military-related subjects, including military small arms, are largely kept under the sweeping wrap of “potential damage to state security.” The majority of Israel’s civil society including most journalists and researchers tend to self-censor critical questions on what are loosely perceived as “national security” issues. And yet, how and in what sense is state security jeopardized by informing citizens of the estimated quantity of military guns outside of military bases, a store that permeates civilian space on a daily basis? What precisely will such an estimate reveal? Research for this report included a query to the military spokesperson requesting the estimated amount of military arms regularly present in the civil sphere. The response was: “Reaching such an estimate is difficult as oversight is carried out the level of units and commands.” The IDF has made a policy decision, which it has even publicized, to reduce the number of small arms leaving military bases. And yet, it fails to conduct an overall, fact-based monitoring process to verify implementation of this policy.

The authors of this report have conjectured that the number of military arms regularly circulating throughout civil spaces controlled by Israel (borne by soldiers on furlough, on their way to and from medical treatments or on their way from one military site to another) is somewhere between one-quarter and one half of the number of combat soldiers (who are not the only soldiers issued arms). Drawing on figures publicized by both Israeli military and foreign sources, the number of these arms can accordingly be placed between 6,700 and 20,000. Vague as it may be, an estimate of 6,700 to 20,000 military guns in the civil sphere at any given time is a cautious one founded on publicly available figures. In addition, some 4,000 to 5,200 military arms at least are given to civilian members of the Jewish settlements beyond and along the Green Line. This arms cache too is distributed throughout civil space. Consequently, in total, an estimable number of between 11,000 to 25,000 military arms, and perhaps many more, are regularly present in the civil spaces in, and controlled by, Israel.

The firearms of “independent licensing bodies”:

The numbers of arms held and deployed by thoroughly civilian organizations such as the Israel Police and the Prison Services were not provided to the authors of the present report. Neither was detailed information given on the regulations stipulating which roles and employees are to bear arms in the course of duty or on the overall percentage of armed vs. unarmed positions in the organization. In the absence of such statistics, our conservative conjecture places arms in the hand of at least one-third (26,300) of the overall workforce of these organizations (comprising both employees and active volunteers). That is, one-third of 25,000 police employees, 35,000 police volunteers, 10,000 Border Police, 8,800 employees of the Prison Service, totaling 78,800, are presumably armed. As all of the 200 strong Knesset Guard can be assumed to be armed, independent licensing bodies add some 26,500 firearms at least to the civil sphere.

All in all, GFKT estimates place the number of small arms permeating the civil sphere controlled by the state of Israel between 311,000 and 326,000 at least and possibly many more, alongside an unknown number (possibly hundreds of thousands) of illegal arms.

Illegal small arms:

The authors were not provided with an estimate of the number of illegal arms that play a key role in the overall cache of small arms scattered throughout local civilian spaces. Is it conceivable that the Israel Police and the Ministry of Public Security form and implement policies without estimates of the dimensions of the illegal arms cache, even if these are tentative and cautious? Or is it, rather, the case that Israel's authorities prefer to conceal such estimates? An internal Ministry of Interior report placed the number of civilian arms stolen or lost since the nineteen-seventies at 23,000. With regard to military arms, the Minister of Public Security recently stated that: “In the north of the country, 90% of illegal arms come from the army.” Unverified reports claimed that police assessed the number of illegal arms in 2013 at 400,000.

The sources of illegal arms emerge clearly from an array of official documents, demonstrating clearly that the majority of illegal arms were formerly licensed and legal. The store of legal arms is decidedly the predominant source of illegal arms in Israel.

The sources of illegal arms comprise:

- Military arms stores
- Soldiers in transit or on leave outside of military bases
- Arms stores in “worthy” communities and Jewish settlements in the West Bank
- Private security firms’ arms stores
- Police and Border Police arms stores
- Worthy operations
- Firearms manufacturing plants
- Illegal firearms manufacturers

The extensive proliferation of illegal firearms documented in Palestinian communities in Israel is closely linked to the state’s abstinence from orderly and egalitarian law enforcement in the lives and communities of Israel’s Palestinian citizens. Recurring claims that police refrain from intervention and fail to collect and reduce this store of arms reflect a reality of “negligent law,” leading to lethal results both in and beyond Palestinian communities.

The chapter concludes with evidence of the daily and routine abuse of small arms in the public sphere: An overview of police statistics on offenses involving “fighting equipment” and independent GFKT data collected from reports on shooting incidents. As the casualty lists in the report demonstrate, many of those killed and injured in the course of this routine reality were innocent and unsuspecting. In addition, a comparison of shooting data from the last quarter of 2015 with that of the last quarter of 2013 reveals a severe shift for the worse in gun use practices.

Chapter 3: To what extent are firearms subject to government oversight?

Oversight of civilian firearms, private and organizational:

The Firearms Licensing Department of the Ministry of Public Security bears overall responsibility for oversight of civilian firearms and civilian arms bearers. In 2014 the number of ministry officials in charge of overseeing the entire cache of 274,000 civilian arms and arms bearers, based on data provided by the department, was only six, or in other words, one official per about 48,000 guns and licenses. Senior ministry officials admitted that this was insufficient and claimed that the department in fact applies oversight prior to licensing and gun purchase, while ongoing oversight (as reported by the State Comptroller) amounts to automatic license renewal. The oversight of civilian firearms was exhaustively examined by two State Comptroller's reports, about 15 years apart. Both reported a reality of seriously failed oversight.

Over the recent decade, the Firearms Licensing Department implemented a policy prioritizing organizational arms over private arms, while claiming that the former were subject to two levels of oversight – both by the department and by the “special license” holder employed by the organization. The veracity of this claim was closely examined in the requests for information submitted by Gun Free Kitchen Tables to the Israel Police and the Ministry of Public Security. We asked for data on the frequency of monitoring visits at the armed organizations, on the numbers of deviations discovered over recent years and on the resulting sanctions imposed.

We learned that, “There are unannounced monitoring visits but no in-depth monitoring visits ... [and that] there's no record of how many hearings we hold.” No details were provided on the frequency of imposing the main sanction, that is, the cancellation of a “special license.” As this sanction affects a single employee, rather than the entire organization, department officials also claimed a lack of sufficient authority for efficient enforcement: “The authority that shuts down security guard firms is the Ministry of Justice.” However, a 2005 report cited the department as the authority that revoked the license of “Katzrin Shooting

Range.” Furthermore, reports on this incident distinctly contradict the department claim to doubly tight oversight on shooting ranges. The details of another shooting range closure in 2010 raised further doubts regarding oversight quality. In addition, available data seems to indicate that oversight led to revoking of only a fraction, less than 1 percent, of the 130,000 licenses for organizational arms in 2009.

The response received to GFKT’s request for detailed data on revoked licenses of persons living in “worthy” municipalities and communities was: “There is no precise number. In principle, hundreds of firearms a year are collected.” This answer reveals that systematic records of this process are not being kept. The State Comptroller cautioned in 2014 of critical lacks in data collection. Serious questions ensue: If the data doesn’t exist, how is orderly, planned oversight possible? What is resource and staff allocation based on? If the data does exist, why is it concealed? Is this an abuse of the prevalent culture of confidentiality meant to block criticism of the state and its performance? Apparently, the police and the Ministry of Public Security do not conduct structured monitoring of oversight activities and fail to collect data which is vital for identifying trends, for reviewing policy and for planning budgets. Pervasive privatization in the field of policing and an ongoing handover of responsibility to private “sub-contractors” is accompanied, it would seem, by state authorities’ evasion of accountability.

The use and storage of private firearms aren’t subject to ongoing monitoring in Israel. The state hasn’t devised means for regularly verifying the emotional-physical state of private license holders or of their patterns of gun storage and gun usage. A 2015 decision by the Israel Police to prohibit “Civil Guard” volunteers from reporting to duty with their private arms amounts to a de facto admission to these problematic lacks. In 2009, for instance, just one-half percent of private license holders – 918 out of 181,050 – were summoned to active reviews conducted by the supervisors of the Firearms Licensing Department. Concurrently, over an unspecified period (based on incomplete data quoted in a Knesset Research and Information report), the department directly monitored another

10,000 private license holders of specific types of arms, “possessing a military rifle, a hunting rifle or a small scale rifle.” Presumably, the remaining 170,000 private license holders were continuously granted automatic license renewals every three years based on a practice session at a shooting range.

A potential monitoring channel which could prove significant in preventing firearm abuse are the welfare authorities specializing in domestic violence prevention. Recognizing the increased risk posed by the presence of a firearm in a family living with violence, the intake questionnaires of welfare workers ask whether there is a gun in the home. This source would be far more reliable than the context-less psychological “risk evaluation” introduced into the licensing process in 2014. However, while the Sub-Committee on Domestic Violence Prevention recommended in 2015 that reporting channels be established, the Ministry of Welfare objected. The military too abstains from informing civilian licensing authorities of developments relevant to firearms ownership. For instance, it does not, as a rule, report decisions to dismiss reserve officers on grounds of conduct, despite known incidents in which such information might have prevented severe gun violence and saved lives.

Even when monitoring is efficient, the authorities appear overly lenient on gun licensing, as indicated by the evidence collected for two civil suits filed by “Gun Free Kitchen Tables.” Leniency in licensing intensified further in 2015, following the ministerial decision to expand the pool of people entitled to gun licenses.

Oversight of military firearms in the civil sphere:

The State Comptroller identified a rise of 4% in the annual loss of firearms by the military, some years ago, while the army reported a drop of about 12% in gun losses. This discrepancy casts serious doubts on claims by the Investigative Military Police to a 42% drop in the rate of gun thefts in the Israel Defense Force in 2011. The military oversight of firearms, according to the State Comptroller, exhibits: “recurring failures ... ‘fundamental ... in counting,’ ... in mishandling gun loss reports which misapply regulations; failures in the management of weapons stores, and circumventing regulations in stock taking ... and ‘officers insufficiently engaged

in controlling stocks.” Overall, these amounted to: “failures affecting the way stocks are managed ... at the level of units.” However, in a letter to the authors of the present report, the Military Spokesperson explained that, “Oversight [of small arms] is carried out at the unit level and at the level of command.” The State Comptroller’s list of failures, at the level of the separate units, is therefore particularly pertinent, bearing directly upon the quality of oversight of military small arms.

Thefts and illegal sales of military arms are sometimes conducted over extended periods and involve large quantities of arms. In 2016 a professional non-commissioned officer was sentenced to 15 years in prison for stealing and selling large amounts of army weapons over an extended period. A faulty regulation allows the military to entrust army guns to civilians in Jewish settlements in the West Bank who have criminal records. Civilians to whom the military delegates responsibility for the security of their settlements in the West Bank (“Civilian Security Coordinators”) were authorized to keep their military arms after being convicted of criminal offenses. This is one of many aspects of the selective and discriminatory non-enforcement of laws in these regions. Poor oversight of the large cache of military arms present in Jewish settlements in the West Bank and in communities along the Green Line allows and indeed encourages abuses of these arms directed, first and foremost, against Palestinians.

Oversight of police arms:

In 2011, the Israel Police examined the correction of severe oversight failures identified following a theft of police arms, and revealed numerous, persisting failures. Publication of the report was prohibited. Dozens of similar internal reports exposing failures in police operation were gagged. This sweeping practice, and the findings of these reports, including failures in securing arms caches, testify to an entrenched culture of faulty oversight. Oversight regarding police firearms, their usage and abuses of the power that they grant their bearers, seems excessively loose, to say the least. In 2014, another internal review found breaches of law by armed municipal policing units that handled criminal offenses falling beyond their authority and intervened in arrests, against regulations. Strong evidence of the lack of oversight

exercised in cases of police who apply excessive violence against Palestinian citizens of Israel is the number of these citizens killed by police between 2000 and 2015. This number was 17 times higher than the number of Jewish citizens killed over the same period.

Illegal arms:

Prolonged acts of theft and arms sales from sensitive sites that are presumably subject to extra-tight oversight are evidence of weak oversight practices. Examples of such cases are numerous and include, among others, the arms store of the “readiness squad” of the Shavei Shomron settlement in the West Bank as well as arms stores at various military bases. Large loopholes in the oversight systems of armed organizations enable a steady flow of firearms from legal to illegal arms caches. Extensive proliferation of legal arms leads to the growing proliferation of illegal arms. Significantly reducing the store of illegally owned guns requires a large reduction of the store of legal ones and much tightened oversight. Such measures must apply to the arms stores of the IDF, the Israel Police, the Prison Services and to “worthy” settlements and communities on both sides of the Green Line. Common claims to the security of arming growing numbers of competent, qualified people don’t stand the reality test of faulty oversight and of the constant flow of legal arms into the illegal cache.

Chapter 4: A Call for Vital Measures:

This final, succinct chapter presents a series of practical measures viewed by the authors as vital to formulating and implementing a responsible small arms policy:

- 1) Building an infrastructure of clear, accessible, transparent data.
- 2) Accelerating and completing the ongoing process of centralizing responsibility and authority for firearms licensing and oversight.
- 3) Enacting a new clear, understandable and consistent Small Arms Act designed to protect the human security and personal security of women and men from diverse groups, minorities and communities.
- 4) Consistently adhering to and implementing a policy of rolling back small arms proliferation in the civil sphere.

- 5) Significantly reducing the proliferation of illegal arms through significant reduction of their sources in the cache of legal arms.
- 6) Seriously tightening oversight of all small arms.

Among the detailed measures the chapter urges, it calls for enactment of mandatory third-party insurance for every firearm, analogous to the mandatory third-party insurance required in Israel for every motor vehicle. The protective measures for damages, injuries and deaths incurred by firearms under Israel's law are currently far weaker than those provided for damages, injuries and deaths incurred by motor vehicles. The law cannot offer weaker protection from a machine expressly designed to kill than it does from a machine designed for transport.

///